Dr. ČEDOMIL ČEKADA

PŠENICA I KUKOLJ

NA BOŽJIM NJIVAMA

OSVRTI I REPLIKE

Đakovo — 1979.

Oslobođeno plaćanja poreza na promet Rješenjem Republičkog sekretarijata za obrazovanje, kulturu, nauku i fizičku kulturu, Sarajevo br. 02-413/99-77 od 30. X 1979.

Dr. ČEDOMIL ČEKADA:

PŠENICA I KUKOLJ

na Božjim njivama

OSVRTI I REPLIKE

Đakovo — 1979.

Izdaje i odgovara: Don STJEPAN BATINOVIĆ
župnik — Donje Hrasno
Pošta: 79413 Brštanica — S. R. Bosna i Hercegovina

S dopuštenjem Biskupskog ordinarijata u Mostaru od 8. VIII. 1978.
Br. 549/78.

Tisak: GRO »Tipografija«, Đakovo 1979.

DOBROHOTNOM ČITATELJU!

Godine 1970. izašao je, u Đakovu, prvi svezak mojih članaka, na teme iz savremenoga, pokoncilskoga, života Crkve, u knjizi, pod naslovom: »Kuća na kamenu«. Godine 1975. izašao je, također u Đakovu, drugi njegov svezak, u knjizi pod naslovom: »Za Crkvu; za Papu! protiv modernizma i kontestacije!« Ovom današnjom, knjigom izlazi i treći (i zadnji) njihov svezak. Materijal je u svima njima, po svome bitnome sadržaju i tendencijama, približno isti. Okrećem se u njima protiv krivih ideja, koje u Crkvu i u crkveni, katolički, život, pod izlikom »koncilske reforme«, unose t. zv. katolički »progresisti« i »modernisti«. Nose stoga ti članci na sebi većinom polemički ton. A svi su načelni i konkretni. Osvrćem se u njima ponajviše ili na izjave ili na pojave, bilo u općoj Crkvi, bilo u nas, s kojima se ja idejno ne slažem: ne smatram ih, sa katoličkoga stanovišta, korektnima.

U ovome, zadnjemu, svesku dolazi, možda, ta nota polemičnosti posebno do izražaja. Zato sam članke u njemu i svrstao pod zajednički naslov: »Pšenica i kukolj na Božjim njivama. Osvrti i replike«.

Sve tri ove knjige jedna su idejna cjelina. Predstavljaju, — skupa s one dvije prijašnje, koje su također izašle u Đakovu i u režiji istoga nakladnika, skupine hercegovačkih svećenika, a pod zajedničkim naslovom: »Crkva, svećeništvo, svećenici«, g. 1967. i 1968., — jednu kompletnu kolekciju, karakterističnu i tipičnu. Zastupaju i populariziraju ideje one skupine u pokoncilskom crkvenom životu, koju obično zovu »tradicionalističkom« ili »konzervativnom«, za razliku od one »progresističke« ili modernističke«. Dok »progresisti« i »modernisti« hoće da u crkveni život unesu

i mnoge, bitno nove, tonove, i u vjerovanju, i u moralu, i u strukturama Crkve, u skladu sa shvaćanjima t. zv. »modernog svijeta« i njegove životne filozofije (i znanosti), smatrajući, da je i vjera, i Crkva, podvrgnuta zakonima relativnosti i evolucije, tradicionalisti insistiraju na nadnaravnom i objavnom karakteru kršćanske religije i smatraju je bitno nepromjenljivom: oslonjenom na evanđeosko učenje Kristovo i na apostolsku predaju, kako je ona, — u, svim svojim glavnim elementima uvijek jednaka, — bila u katoličkoj Crkvi naučavana i prakticirana sve do danas. Sa svim svojim misterijama i tajnama, sa svom svojom, hijerarhijskom, — organizacijom, sa svim svojim, specifičnim, moralom i askezom. Protive se »sekularizaciji«, posvjetovnjačenju, crkvenog i kršćanskog života. Dok su »progresisti« i »modernisti« i u Crkvi za neomeđenu »slobodu« i »demokraciju«, tradicionalisti brane hijerarhijsko uređenje Crkve i njezin božanski auktoritet, sa svim ograničenjima, koja to sobom nosi za ljudsku autonomnost. Dok su »progresisti« i »modernisti« za »humanizaciju« i »socijalizaciju« religije, tradicionalisti prvotno stoje uz njezinu teocentričnost i uz kult transcendentalnih i vječnih vrijednosti ljudskoga života: uz predanje Bogu, uz posvećenje duše, uz blaženo, konačno, sjedinjenje s Bogom u nebu. Dok »progresisti« i »modernisti« na sve strane unose u kršćanski život »novosti« i »eksperimente«, ozbiljne i neozbiljne, tradicionalisti štuju i brane sve, lijepe i pobožne, običaje kršćanske prošlosti: i one »stare« i »starinske«.

ZA TAKVO, TRADICIONALISTIČKO, SHVAĆANJE KRŠĆANSTVA PLEDIRAJU SVI ČLANCI I U OVOJ MOJOJ, NAJNOVIJOJ, KNJIZI. A KRITIZIRAJU I OTKLANJAJU »PROGRESISTIČKE« I »MODERNISTIČKE« TEZE. I čine to, mislim, dosljedno i uvjerljivo. Svećenike i vjernike, koji ih budu čitali, utvrdit će oni u vjeri. Učinit će njihovo kršćanstvo samosvjesnim i borbenim. Objasnit će im mnoge stvari. Osposobit će ih za diskusiju i apostolat. Otvorit će im perspektivu.

Nego, veliki pokoncilski dvoboj između, ta dva smjera u Crkvi kao da ipak naginju kraju. Kolikogod su »progresisti« za neupućena promatrača izgledali kojiput jači, — osvojili su bili mnoge pozicije u crkvenom životu i u katoličkoj štampi; nastupali su bučno i teatralno, — danas već postoje sve jasnije, da im nije uspjelo, trajno, za sobom povući ni solidnijega dijela klera, ni pravih, velikih, kršćanskih mislilaca, ni, osobito, mase praktčnih vjernika: »modernizam« sve više postaje u Crkvi izoliran »pokret«,

koji je Crkva duhovno prevladala i koji sam u sebi umire, kako su u njoj pomrle i tolike druge sekte, tokom povijesti. Pravovjerni se pribiru, vraća se u Crkvu duh vjere i pobožnosti, papinski Rim postaje opet sve više gospodar situacije, uozbiljuju se i rastrježnjuju svi duhovi dobre volje, raste opet vidljivo osjećaj odgovornosti pred Bogom i pred Evanđeljem u svim vjerničkim slojevima, a napose baš u svećenstvu. Ljudi opet, u razlikovanju duhova, primjenjuju onaj jedini pravi kriterij, Gospodinov: »Po rodovima njihovim prepoznat ćete ih!« (Mat. 7, 16. 20.). Krive proroke.

I u nas se to opaža. I u nas, gdje se, na sreću, »progresisti« nijesu ni dosada uspjeli pravo afirmirati: javljali su se samo iz podzemlja i iza kulisa. Naša je službena, biskupska, Crkva uvijek bila protiv njih, a danas je to i otvoreno. Mobilizirala je opet katoličke mase i okupila ih oko pravih i tradicionalnih ideala kršćanskoga života, osobito oko Marijanske pobožnosti: toga živoga i permanentnoga protesta protiv svakoga krivovjerja i racionalizma u Crkvi. Ono, što se je, na primjer, dogodilo u Solinu, prije godinu dana, bio je, — svi smo to osjetili, — pravi plebiscit za živo i nadnaravno, evanđeosko i apostolsko, rimsko i papinsko, kršćanstvo.

Treba samo da dalje bdijemo i da se dalje molimo. To ćemo i činiti. Još svjesnije nego dosada.

A mi, koji smo se, odmah još od početka, digli na noge protiv progresističko-modernističke ofenzive, ne ćemo se toga stidjeti. Ponosit ćemo se tim. I mirno ćemo sud o tom svome istupu prepustiti budućim kršćanskim generacijama. I SAMO ĆEMO JEDNO, I OVOM PRILIKOM, NAGLASITI. NIJESMO NIKADA U TOJ SVOJOJ BORBI BILI PROTIV KONCILA, KAKO SU NAM PROGRESISTI, UVIJEK IZNOVA I TENDENCIOZNO, SPOČITAVALI. BILI SMO UVIJEK I UZ II. VATIKANSKI KONCIL, KAKO SMO BILI I UZ SVE DRUGE KONCILE CRKVE PRIJE NJEGA. DUH SVETI JE KROZA NJ GOVORIO, KAO' KROZ SVE ONE PRIJAŠNJE. NIJE II. VATIKANSKI KONCIL NI U ČEMU IZMIJENIO APOSTOLSKE I SVETAČKE VJERE: SAMO JU JE PONOVIO I POMLADIO. IZ SVAKE SE NJEGOVE RIJEČI TO VIDI. MI SMO SE SAMO PROTIVILI, — I DANAS SE PROTIVIMO, — SVAKOMU POKUŠAJU NJEGOVA FALZIFICIRANJA. Tražimo samo, da mu modernisti ne podmeću svoja tumačenja: tumačenja, koja su daleko od smisla njegovih deklaracija i odluka. Oslušku-

jemo, kako ga, autentično, tumači jedini, vrhovni, kompetentni forum u Crkvi: Papa, Sveta Stolica. ŠTOGOD JE KONCIL REKAO, POTPISUJEMO. ŠTOGOD PAPA U IME KONCILA OD NAS ZATRAŽI, IZVRŠIT ĆEMO. NEKA SE SAMO I NAŠI PROTIVNICI TOGA DRŽE, PA ĆEMO SE ODMAH OPET NAĆI SKUPA.

S tom deklaracijom i s tom željom izlazi pred našu katoličku javnost i ova moja, najnovija, zbirka. Samo jedan dio od članaka iz nje izašao je već u našim katoličkim časopisima: đakovačkom »Vjesniku« i beogradskoj »Blagovijesti«. Dobar dio njih izlazi, prvi put, u ovoj knjizi. A poredao sam ih, kao i u prijašnjim knjigama, kronološkim redom: onako, kako su bili napisani i slani u časopise. Kod onih, koji su već izašli u kojemu listu, označio sam uvijek godište, broj i stranicu lista: kod drugih samo godinu, kad su bili napisani i poslani.

Ne smatram, razumije se, da je sve ono, što sam u njoj napisao, u s v e m u, ispravno: o tomu neka sude čitatelji i kompetentne crkvene vlasti. Ali sve sam napisao s dobrom voljom i u dobroj nakani. Nadam se, da nitko objektivan, tko knjigu pročita, ne će za nju kazati ono, što je kazao jedan naš teološki profesor, u jednom poluslužbenom raspisu na kler, za moj članak: »Oko ispovjedne reforme«: kako su neke moje izjave u njemu »neprihvatljive i n e c r k v e n e «. Bog će nam svima po pravdi suditi. »Dominus videbit!« (Post. 22, 14.).

Na koncu još samo jedna molba od mene na naš kler, dok sam još živ i na nogama! Držimo se, mi svećenici, vjerno i junački, svojih obveza pred Bogom i pred Crkvom! Ne ostavljajmo svoga uzvišenoga svećeničkoga zvanja! I mislimo uvijek svojom, ne tuđom, glavom! Povjerovali smo Kristu i Evanđelju. Pa, kada se možda jednom nađemo u napasti, da se povučemo i da kažemo: »Tvrda je ova besjeda, i tko je može slušati!« (Iv. 6, 61.), pomislimo odmah, da je Krist, Sin Božji, pametniji od svih ljudskih ideologa i pametara oko nas! I od onih naših nesretnih kolega, koji, —u zadnje doba i otvoreno, u klikama, — stupaju pred nas kao načelni anticelibatarci i diče se, jadnici, tim svojim Judinim stavom: gledaju kao »potpuni ljudi«, s visoka, na nas, »poluljude«. Dalje im kuća od nas! Mi ćemo samo pogledati u našega Gospodina i ponoviti ono Petrovo: »Gospodine, kome da idemo? U tebe su riječi života vječnoga. I mi vjerovasmo i spoznasmo, da si ti

Krist, Sin Božji!« (Iv. 6, 69. 70.). I samo ćemo se, još tješnje, pripiti uz njegov Euharistijski oltar i uz njegovu, Petrovu, Crkvu.

»In te, Domine, speravi; non confundar in aeternum!« (Ps. 30, 2.).

»Credo, Domine, adiuva incredulitatem meam!« (Mark. 9, 23.).

U Dubrovniku, na blagdan sv. Pija X., 21. VIII. 1977.

Dr. Čedomil Čekada

RIJEČ IZDAVAČA

Brate, Sestro, — radniče na njivi Božjoj!

Uzmi, čitaj, sine ira et studio! — **Ako možeš i ako Ti je od volje, pošalji mi označeni iznos za knjigu.** I molim Te još: ako smatraš da Ti nije veliki teret, povrati mi knjigu u slučaju da je ne misliš zadržati. — Oprosti što Ti knjigu šaljem bez narudžbe! Znaj unaprijed: nigdje nisi, ni u kakvom katalogu, ni župskom ni privatnom, ubilježen kao dužnik. Nikakva Ti opomena neće doći, pa učinio s knjigom štomudrago.

A zašto onda izdajem knjigu i zašto Ti je šaljem na malo neuobičajen način? — **Nutarnja me neka sila goni na to!** — Evo:

»..... Neki od njih naprosto niječu da uz vidljivi svijet postoji i onaj nevidljivi i duhovni, svijet anđela, dobrih i zlih, svijet ljudskih duša privremeno odijeljenih od tijela, ljudska duša nije po njima uopće »supstancija«. Mnogima od njih sve što se u Evanđelju ili sv. Pismu navodi kao čudo... jest samo privid ili pobožna priča. — Po njima su fizički, naravni zakoni nepromjenjivi... Priča je i djevičanski porod Isusov, i njegovo uskrsnuće i njegovo uzašašće na nebo i silazak Duha Svetoga i Marijino uznesenje. Priča je i sve drugo što se o Isusu kaže u apostolskim spisima. On je, vele, bio običan čovjek kao i mi, samo pametan, plemenit i čovjekoljubiv... Nema, kažu, u vjeri nikakvih misterija. Euharistija im je samo simbol. U misi nema stvarne pretvorbe kruha u tijelo i vina u krv Isusovu, misa nije žrtva: u njoj se samo spominjemo Krista i posvjedočujemo našu međuljudsku, međukršćansku ljubav, solidarnost... — U ispovijedi nam se grijesi, pa i oni teški, smrtni, opraštaju samo kajanjem... a ne sakramentalnom i sudačkom vlašću Crkve. — Svećenik ređenjem ne dobiva nikakve više vlasti, — On je samo od vjernika odabrani predmolitelj i propovjednik. Ni biskupi, ni papa nisu nikakvi nepogrešivi učitelji istine. — U moralnim stvarima svak je upućen samo na svoju savjest. — Ni brak nije nerazrješiv: bračni se drugovi mogu rastaviti, sklopiti novi brak, a mogu pristupiti na pričest ako su samo civilno vjenčani, — Djevičanstvo, po mnogima, nema nikakve posebne cijene. — Spolno izdovoljavanje izvan braka nije grijeh: i to je prirodna potreba. itd.«

Zar to nije sijanje najgoreg kukolja nevjere na Božju njivu? Da ima takvih i među nama svećenicima, nisam samo čitao, nego sam se s njima na terenu sretao. I u seoskoj sredini. I s njima »koplje lomio«. A opaža se da netko daleko i visoko iza njih stoji, kojega je samo crkveni i Božji čovjek, kalibra Dra Čekade, kadar u njegovu lažnom i lukavom poslu raskrinkati.

Zato izdajem njegove članke. I zahvaljujem Bogu što nam ga dade u ovo vrijeme. Neka je hvala i njemu što je i svojim životom i perom junački stao na braniku prave vjere. A Tebi, brate i sestro, želim milost čvrste vjere i preko ove, pete, knjige njegovih članaka.

Izdavač

»GORSKI SVEĆENICI«

(Nešto i o našim, svećeničkim, eksistencijalnim nevoljama)

G. 1974 »Vjesnik«, g. 1977., br., 7.-8., str. 126.,

Nedavna intervencija šibenskog biskupa Msgr. J. Arnerića u Rimu, u korist svoga svećenstva u duhovnoj pastvi, koje je ostalo bez mogućnosti pristojna materijalnog uzdržavanja, — siromašni seoski vjernici nijesu u stanju da im osiguraju ni ono najbitnije za doličan svećenički život, — naišla je odmah na odjek i u našoj, široj, crkvenoj, a napose svećeničkoj, javnosti.

Mišljenja i zahtjevi

Nije to, ističu, samo problem jedne naše dijeceze: to je opći naš svećenički problem. Puno svećenika kod nas teško živi. I loše živi. Ne samo da podnosi materijalnu oskudicu, nego pati i moralno. Samotuje. A sve je akutniji i problem svećeničke posluge. Nema tko svećenicima voditi kućanstvo. Malo je tko danas od ženskoga svijeta spreman da se prihvati toga posla. A ako bi se tko i našao, ne mogu ga, siromašni, svećenici plaćati. Pa moraju sami sebi biti i kuhari i sluge. Treba tomu tražiti lijeka. A biskupi su dužni, da nam ga nađu.

Neki to zahtjevaju i s dosta nervoze i ojađenosti. A ima ih, čini se, koji su to odmah povezali i sa aspiracijama na šire i dalekosežne »strukturalne reforme«. Podgrijavaju staru, konstetatorsku, tezu, da bi svećenicima valjalo omogućiti, da uz pastoral-

nu službu vrše i koju civilnu, svjetsku, za koju bi bili plaćeni i od koje bi mogli živjeti. A za pitanje kućanstva izlaze s još jednostavnijim receptom. Treba samo, za kuratni kler, dokinuti (obavezni) celibat i dopustiti im, da se ožene, pa će svećenici odmah, kao i svi drugi, »normalni«, ljudi imati i svoje društvo i udobniji život: život u obitelji, sa ženom i djecom. Njima je, eto, ta svećenička oskudica i ta svećenička osamljenost došla kao naručena. Odmah su stali navoditi vodu na svoj mlin. Svagdje te svećeničke nevolje stavljaju na tapet. I gdje treba, i gdje ne treba. I generaliziraju ih. Generaliziraju i — dramatiziraju. Javljaju se ne samo oni iz tradicionalno siromašnih krajeva i dijeceza, nego i oni, za koje je teško vjerovati, da oskudijevaju i da imaju lošije dohotke od ljudi u privredi i u državnim službama. Barem od velike većine od njih.

Konkretna situacija. Nekada i danas

I jedan i drugi problem postoji. I kod nas. I nije, što se tiče materijalnog položaja svećenika, ni od danas ni od jučer. Ima svoju historiju. Star je desetljećima, pa i stoljećima. U našim, šire uzetim, primorskim krajevima, na otocima, u Dalmaciji i Istri, u Hrvatskom primorju, u negdašnjoj senjsko-modruškoj biskupiji, pa i u nekim krajevima zagrebačke nadbiskupije, — na teritoriju Korduna, bivše Vojne krajine, — i, to se zna, u Crnoj Gori, svećenstvo je oduvijek vrlo skromno živjelo. Župe su tu bile malene, a narod siromašan. Na škrtom kamenu ni sam nije puno imao, pa nije mogao ni svome svećeniku puno davati. Očekivao je, s pravom, da i svećenik s njim dijeli njegovu sirotinju. Živjelo se tu, općenito, posno i frugalno: nitko nije ni postavljao kakvih većih, standardnih, zahtjeva. Svećenici su, uglavnom, stajali slabije i od malih državnih namještenika i činovnika. Rijetki su bili jači beneficiji i značajniji zemljišni posjedi. I što ih je negda, u feudalno doba, bilo, odnijeli su ih sobom ratovi s Turcima i kasnija sekularizacija Josipa II. U zamjenu za njih Austrija je, na tim područjima, isplaćivala svećenstvu u pastvi t. zv. »kongruu«. Minimalnu. Od nje je i od stolarinskih taksi i misnih stupendija morao svećenik živjeti. A narod se uopće nije smatrao strogo dužnim, da svećenika uzdržava. Ako je što i davao, to je bilo samo od dobre volje, od ljubavi, prigodno, od običaja. U naturi,

od onoga, čega je više imao, — u primorskim krajevima od ulja i vina; u novcu malo ili ništa. A kada se Austrija raspala kraljevska je Jugoslavija pokušala ispuniti «vacuum« t.zv. »svećeničkim dodatkom«: subvencijom od nekoliko stotina dinara, kojom je svećenicima honorirala vođenje matice, koje su oni vodili ne samo za Crkvu, nego i za državu. A bili su ti »dodaci«, u bivšim kongrualnim krajevima, nešto veći nego u drugim, pa je svećenstvo u tim, pasivnim krajevima opet dobilo svoj stari, tradicionalni, »minimum existentiae«, dok, iza rata, nije, rastavom Crkve i države, ostalo i bez toga jedinoga fiksnoga prihoda u novcu. Tako se je taj problem još više aktualizirao i zaoštrio: poprimio današnje, kritične i akutne, razmjere.

Samo, dakako, zadnjih godina nijesu više ni ti krajevi ni izdaleka onako siromašni, kako su bili prije. Neki su, — oni priobalni i otočki, — dobro živnuli: ponešto i od industrijalizacije, a još više od turizma. Ali je zato, baš uslijed toga, mnogogdje oslabila vjera, pa svijet, i što bi mogao, ne vodi puno brige o uzdržavanju svojih svećenika. Historijski se je odvikao od toga tereta i praktično zaboravio na tu svoju kršćansku dužnost. Ipak, čini se, da situacija, ni u tim, pomorskim, krajevima, nije više za svećenstvo tako kritično kao u prvim poratnim godinama. Najteža je u onima, u kojima nema turizma i iz kojih svijet još ne odlazi, u većemu, broju, na rad, u industriju i u inozemstvo. U zagorskim i planinskim krajevima Dalmacije i Istre i u ličko-kordunskoj regiji.

No zato, ako ćemo biti lojalni i objektivni, treba iskreno kazati, da se u drugim, kontinentalnim, dijelovima naše zemlje ne može ozbiljno govoriti o materijalnoj oskudici klera. Barem, ako na stvar gledamo relativno: prema standardu većine drugih ljudi i vjernika oko nas. U tim krajevima danas naš svijet opet prilično dobro živi, a kako je još uvijek, uglavnom, odan Crkvi, a i vjekovima naviknut, da je uzdržava, daje on svećeniku onoliko, koliko mu je i prije davao, pa, kako i sam bolje stoji nego prije, i više nego prije. Bilo na stari način, — »luknom«, »pobirom«, »godižbinom«, »redovinom«, — bilo na novi: u novcu, rasporezom, dobrovoljnim darovima, osobito o bogojavljenskom blagoslovu kuća i pri poljskim blagoslovima. A dobra su zakrpa svećeničkom kućnom proračunu i stolarinske i kancelarijske takse i misni stipendiji, kojih kod nas još uvijek ima, pa, više manje, nitko od svećenika ne ostaje bez njih. Vjernici su prema nama puno češće

podatni, benevolentni, pa i galantni, nego bezosjećajni i škrti. Crkvu, — oni, koji u nju dolaze i koji prakticiraju vjeru, — smatraju svojom. Uostalom, nitko se od svećenika u tim krajevima ni ne tuži na neimaštinu. Sve je više svećenika, koji sebi mogu priuštiti i automobil, pa i godišnji odmor, i ljetovanje, i putovanja, i izvjesne uštede. Uzmimo samo kapelane! Svaki ima, na račun župskoga beneficija, stan, hranu i poslugu u naravi, a usto, u najmanju ruku, svoje slobodne intencije, — danas i preko 100 tisuća starih dinara, — pa i pokoju stolarinsku taksu. A ni župnicima nije gore: još nijedan župnik nije zatražio da bude kapelan, a kapelani sve reflektiraju, da postanu što prije župnici. Pa kada se sve to prispodobi sa prosječnim radničkim i činovničkim plaćama, — još uvijek ima, nekvalificiranih, radnika i umirovljenika, koji se moraju zadovoljiti sa mjesečnim dohotkom od 100 tisuća starih dinara, — onda nam svakako nije gore nego našim, malim, vjernicima: nitko nas danas ni ne drži siromasima, a još manje ljudima, koji se pate i gladuju. Vrlo je malo na primjer u Bosni, — a nije najbogatiji naš kraj, — svećenika, kojima dijeceze ili drugi svećenici, organizirano, moraju davati potporu. A franjevci je od svojih župnika ni jednom ne daju. Naprotiv, svaki njihov župnik mora određen postotak od svojih prihoda, — već prema broju vjernika, — odvajati za potrebe provincije (sjemeništa).

Ne smijemo probleme generalizirati.
Za fakultativna rješenja

Ne smijemo preko tih činjenica olako prelaziti, kada pristupamo pitanju svećeničke materijalne eksistencije kod nas. I ne smijemo stvari generalizirati. Nije to kod nas problem od univerzalna značenja za Crkvu. Više je parcijalan i lokalan. Pa ga tako treba i rješavati. Prema pojedinim krajevima i prilikama.

U većini naših krajeva dosta je vjernike, općenito i načelno, upozoravati na njihove obveze prema Crkvi i svećeniku i eventualno im sugerirati (novi) sistem, na koji će to danas raditi. Naši ljudi danas na veliko opet grade nove crkve i nove župske stanove: ne će pustiti ni svoga svećenika, da bude prosjak. Ne treba nam tu ni kakvih bitnih promjena. Ne treba nam ni crkvenoga poreza. Ne treba nam ni fiksnih plaća u režiji dijeceza. Mi s te

strane stojimo potpuno uz stanovište župnika Slavka Kadića iz njegova dopisa »Glasu Koncila« od 20. I. 1974. Čast mu! Pogotovu, jer je iz kraja, gdje svećenici ne žive u izobilju i gdje je problem njihove pristojne egzistencije još uvijek aktualan.

Kad se danas, toliko, — i tako neozbiljno, — govori već i o slobodi vjernika u pitanjima vjere i morala, — zabranjuju nam svaki, i moralni, pritisak na ljude; i pritisak Evanđeljem, — tko će onda reći, da je na mjestu **pravni** pritisak na te iste vjernike u pitanjima njihovih materijalnih obveza prema Crkvi i kleru! Sa propovijedaonice, pastoralnim sankcijama, uskratom sakramenata i sakramentalija, kako se to, pogdjegdje i pokatkada, radilo. A da i ne govorimo o onomu najodioznijem: o crkvenom porezu preko državnog aparata, koji bi se, automatski, snagom civilnog zakona, a i brahijalne prisile, utjerivao od svakoga čovjeka, koji se je, pri popisu pučanstva, deklarirao kao pripadnike neke, od države priznate, vjere. Ako išta, to treba prepustiti savjesti i vjerskoj svijesti vjernika. I osloniti se valja samo na praktične vjernike: na dobrovoljce. Isključivo na fakultativnoj bazi. I uz rizike, da svećenici Crkve, u jednom raskršćanjenom svijetu, kakvim sve više postaje ovaj naš današnji, i trajno ostanu intelektualna sirotinja: s relativno niskim društvenim standardom. Ništa tim ne bismo izgubili: ni mi svećenici, ni Crkva. Uvijek je Crkva bila najjača, kad je bila siromašna i progonjena, a najslabija, kad je bila bogata. A osobito, kad joj je kler bio bogat. Ne urgira uzalud ni današnji Sveti Otac taj duh skromnosti u kleru. Eno, i neki smo dan čitali njegove, pomalo i drastične, apele: u općoj, korizmenoj, audijenciji rimskome kleru. »Jao nama svećenicima, ako bismo bili bogati!« rekao je Papa.

Samo na toj bazi i u toj pretpostavci, a uvijek što elastičnije, bez pastoralnih sankcija i sa što manje pozitivnih i detaljnih propisa, — bolje u formi lokalnog i dijecezanskog zakonodavstva i inicijative, nego za čitavu državu ili za čitav nacionalni teritorij, — treba, po našem mišljenju, tretirati i rješavati problem materijalne egzistencije klera. A ta lokalna rješenja treba da traže u prvom redu biskupi i s njima njihova prezbiterijalna i pastoralna vijeća. Samo, opet, nikad tako, da to nama svećenicima postane naš prvi problem i glavna briga i da se birokratizira po načelima svjetske ekonomike.

A da ćemo kod toga računati i s našom svećeničkom solidarnošću, — i unutar dijeceza i između dijeceza, — kako to, uos-

talom, i izrijekom predviđa i II. vatikanski Koncil, u svome dekretu: »Presbyterorum Ordinis, t. 21., pozivajući se na Pavlovo učenje 2. Kor. 8, 14.). S te strane mora to ostati i interedijecezanski problem. Dijeceze, gdje je kler siromašan ispod minimuma, koji je još tolerantan, imaju zakonit titul na pomoć: ne toliko od Svete Stolice, — njoj to zapravo nije direktna dužnost, — nego, u prvome redu, od drugih naših dijeceza, koje materijalno bolje stoje, pa mogu doći do za to potrebnih sredstava: bilo unutar dijecezanskim oporezivanjem imućnijih svećenika, bilo apelom na dragovoljnu darežljivost vjernika, bilo crkvenim kolektama. A to se zna, da će to u, najvišoj i mjerodavnoj, instanciji biti briga Biskupskih konferencija (»Presbyterorum Ordinis«, t. 20.). Briga, kao sve u Crkvi, bratska i očinska, na koju, stoga, korisnici smiju apelirati samo u sinovskom duhu pouzdanja i odanosti, a nikada impertinentno, demagoški, ultimativno, revolucionarno. Kršćanstvo svagdje, pa i tu, ima svoj, evanđeoski, stil: stil finoće, strpljivosti, blagosti. Sila i surovost nije nikada kršćanska. Nije ni u borbi za pravdu.

U pojedinosti je možda, zasada, bolje ne ulaziti. Treba najprije o svemu tome misliti i sve to dobro prostudirati. A počinjati, očito, treba odozdol. Naprije treba sondirati teren među vjernicima. I s njima sređivati račune. Ono, što mogu i koliko mogu, moraju i oni, — i kad su najsiromašniji, — davati svome svećeniku. Sistematski i organizirano. Sa kršćanskom širokogrudnošću: po onoj Apostolovoj iz njegove druge poslanice Korinćanima: »Tko škrto sije, škrto će i žeti, —!« (2. Kor. 9, 6.). I misne intencije treba, bezuvjetno, osigurati svećenicima na siromašnim župama. Kod nas još ima u nekim dijecezama i pretička intencija. Treba ih slati u dijeceze, gdje ih nema: radije nego da ih se »reducira«, makar i rimskim indultom. I ne treba nikoga od svećenika trajno ostavljati na najoskudnijim pastoralnim mjestima: herojizam se nikada ne može ljudima nametati, administrativnim dekretima. No, dakako, s tim uporedo mora ići i kult svećeničkog idealizma i pastoralne i apostolske revnosti. I u sirotinji, i u najtežim materijalnim okolnostima (2. Kor. 6, 4. — 10.; 11, 23. — 27.; Filip. 4, 12.). Uvijek će krepostan i revan svećenik i s materijalne strane biti u boljoj kondiciji od onoga mlakoga, posvjetovnjačenoga, koji samo kuka s oltara i svađa se sa vjernicima za svaki dinar godišbine. Onaj revni ne će uopće nikada, formalno ogladnjeti, doklegod u župi ima i svijesnih vjernika: oni će sebi otkidati od

usta, ali će svome svećeniku donijeti komad kruha, osim da i oni bez njega ostanu. Univerzalno je to iskustvo.

Problem svećenikova kućanstva

Nego, možda je od ovoga problema, materijalnoga osiguranja svećenstva, danas, praktično, još akutniji onaj drugi: problem svećenikova kućanstva. A svakako je širi po svome opsegu. On je, u našim krajevima, danas, skoro svagdje aktualan. I u krajevima, gdje su svećenici, financijski i materijalno, dobro stali. Nema danas nigdje ženskih osoba, osobito onih kreposnih i pobožnih, koje bi bile u mogućnosti i voljne da preuzmu brigu za kućanstvo u svećeničkim domovima i župskim stanovima. A nekada to uopće nije bio problem. Obično bi se i među svećenikovom ženskom rodbinom našla ili majka, ili sestra, ili tetka, ili baka ,ili obudovjela, nevjesta, ili nećakinja, pa bi pošla s njim na župu. I ostala bi s njim do smrti. Ne bi se, ako je bila djevojka, ni udavala. A bilo je uvijek i starijih, poštenih, žena, usidjelica ili udovica, »baba«, koje bi od toga napravile profesiju; osiguravala na taj način sebi »život«, egzistenciju, pristojnu i časnu. Radije bi bile sa svećenikom ,nego sa rodbinom, ako su je i imale. Problem je za svećenika tada bio više u izboru, nego u ponudi. Kvaliteta je bila u pitanju više nego kvantiteta. Nekoji su ih svećenici i nemilice probirali i mijenjali. Samo danas to nije više za ženski svijet egzistencijalno pitanje ni jedna vrst karijere. Nitko nije danas, posve neopskrbljen; u svim obiteljima ponekoliko ih zarađuje; lako je naći posao i osigurati sebi mirovinu i bolnicu. U najgorem slučaju može se otići u inozemstvo. A u takvim okolnostima svatko voli gotovu plaću, samostalno mjesto i svoju »slobodicu«, nego raditi u tuđoj kući od jutra do mraka. A nema više ni brojnih obitelji, pa nema više ni rodbine, koliko hoćeš. Mnogi svećenici ne mogu danas dobiti kuharice, ni da je svijećom traže, ni da su je spremni čestito i galantno plaćati.

Časne sestre kao svećeničke kuharice

Pokušalo se sa časnim sestrama. Samo, i sestara je sve manje, pa njihove glavarice sve češće odbijaju svećenicima molbe: kako

zbog manjka personala, tako, još više, zbog loših iskustava s nekim svećenicima: ne plaćaju sestre, ne postupaju s njima lijepo, ne brinu se za njihove duhovne potrebe i redovnički život. A stvarnije, — žalosno iskustvo uči, — ni bez svojih moralnih rizika, i po svećenika i po sestre. Nijesu ni s te strane prva iskustva bila, uvijek i svugdje, dobra. Biskupi stoga, sve više, urgiraju, da se za sestre, ako dođu na župu, nađe ili sagradi posebna kuća, pa da sestre, ako već moraju svećenika posluživati, čine to iz svoga »samostana« (rezidencije), bez kohabitacije sa svećenikom pod istim krovom. A to svagdje nije materijalno, ostvarivo, baš kao što je mnogim svećenicima plaćati na župi više od jedne sestre. A da bude samo jedna, to opet nije kompatibilno ni sa crkvom ni sa redovničkom disciplinom.

Posebna Družba sestara-svećeničkih kućanica, koju je osnovao isusovac o. Jäger, nije se još uhodala; a pitanje je, i hoće li: svakako je dosada istom u povojima, i još nikako ne može zadovoljiti potrebama. Ne može već brojčano.

Svećenici samci

Tako smo i mi dobili problem, — u nekim zapadnim katoličkim zemljama već otprije akutan, — svećenika samaca. Svećenika, koji uopće nemaju redovite posluge: moraju, kako smo već spomenuli, sami sebi kuhati i sami sebi spremati stan i župske kancelarije. A mučenici su svoje vrsti takvi svećenici. Ostali su bez najelementarnije kućne komocije; hrane se neredovito i nehigijenski; nemaju, i ne mogu imati, pravoga dnevnoga reda, ne mogu nikoga čestito primiti u svoj župski stan; osuđeni su na pravi pustinjački život; nađu se u nemogućoj i patničkoj situaciji, kad se razbole. A ide to i na račun njihova, specifičnog, svećeničkog rada i pastve: oduzima im vrijeme; nameće im, suvišne, ovozemaljske brige. Mnogi padaju i u jednu vrst depresije. Gube radost zvanja.

Očito je, da je položaj takvih svećenika i sa sanovišta tradicionalnih crkvenih shvaćanja nenormalan. Nikada se to u Crkvi nije smatralo zgodnim i dolićnim. Uvijek su svećenici, i u pastvi, imali neku vrstu podvorbe i posluge: nijesu nikada živjeli kao pustinjaci. I apostali su sa sobom vodili »mulierem sororem« (1. Kor. 9,5.), ili su uživali gostoljublje po kućama vjernika (Dj. Ap. 16,15.). I Gospodina su na njegovim putovanjima po židovskoj zemlji pratile i dvorile pobožne žene (Mat. 27,55.); Mark. 15,41.; Luk. 8, 2. 3.; 23,55.). A gdje svećenici nijesu imali ženske posluge, imali su barem onu mušku: kuhare i braću laike; po samostanima, zavodima, sjemeništima. Svećenik pustinjak i samotnjak bio je i u staroj Crkvi uvijek iznimka. »Ministrare mensis« (Dj. Ap. 6, 2.), pa i »mensae propriae«, nije se nikada u Crkvi smatralo svećeničkim poslom. Koji su to radili, vrijedili su i kod vjernika i kod kolega kao čudaci: barem, ako nijesu bili sveci, kao sv. Ivan Vianney.

Eksperimenti na zapadu

Shvatljivo je stoga, da se ni danas ne smijemo s takvim stanjem definitivno miriti. Treba tražiti i naći načina, da se i svećenicima u pastvi, na koji bilo način, omogući i osigura pristojan stan i hrana. I svećenicima u samostalnim službama, a još više svećenicima po župama. Bilo je takvih inicijativa i kroz historiju. I kod nas je, svojedobno, veliki Stadler uveo za svoje kanonike »vitam communem« i brinuo se, da dobiju svoj »dom«, a sarajevskim gradskim katehetama sam sagradio njihov: »Katehetski dom« na Banjskom Brijegu. A u novije vrijeme na zapadu već naveliko pokušavaju sa zajedničkim domovima za svećenike, pa i za župnike i kapelane iz pojedinih pastoralnih distrikata, dekanija, susjedstva. Osobito, otkako je ušla u praksu motorizirana pastorizacija: automobilima i motorima. Više ih stanuje u jednoj kući i zajednički im se kuha, a svaki odlazi u svoju crkvu, župu, pastoralnu postaju, autom: prema potrebi okolnostima; svaki dan ili periodično, odnosno na poziv. U Francuskoj ima toga odavna.

U našim prilikama

Bude li potrebno, može se i kod nas na to misliti. Samo to, po našemu mišljenju, nikada ne će biti ideal. Uvijek je bolje, da je svećenik stalno među svojim vjernicima — župljanima. A najpotrebniji im je baš na onim najtežim, najudaljenijim, najzapuštenijim, najsiromašnijim, mjestima. Ekskurentna je pastva samo za nuždu, pa i ako je svakodnevna. A nije je lako održavati svakodnevnom. Možda je još uvijek bolje, da župnik dan i noć stanuje

i rezidira u svome župskome stanu, uz crkvu, pa makar se morao u drugo mjesto voziti na ručak, za glavni obrok, a kod kuće doručkovati i skromno, večerati, što sebi sam može, na brzinu, spraviti (ili podgrijati), na električnom roštilju (»Rechaud«-u, »Kocher«-u), a da mu stan, od vremena do vremena, pospremi netko iz susjedstva. Gdje su u župi sestre, sve to može, na svoj način, i idealno funkcionirati: župnik se, jednostavno, hrani u samostanu, ili mu, još bolje, sestre, dvije po mogućnosti) odnosno kandidatice, donose jelo u župski dvor. A sestre mu mogu, i svaki dan pospremiti i stan i kancelariju, pa i pripraviti ono najpotrebnije, da može, za nuždu, kod kuće, i sam poslužiti eventualne goste i pohodnike. Gdje nema sestara, istu tu funkciju može preuzeti koja dobra katolička obitelj iz mjesta. Tako sebi već pomažu neki župnici u Dalmaciji.

Valjalo bi to samo uvesti u opću praksu i — sistematizirati. Izdati, propisati, opće direktive. Upozoriti, na što će kod toga trebati paziti. Postaviti uvjete. Zar i to ne bi bila jedna, eminentna, forma laičkog apostolata u Crkvi, pa i učešća vjernaka u organizaciji i upravi Crkve? I dokumenat idealne povezanosti i kontakta između pastira i stada?

Ne bi nam tada svećenici bili ni gladni ni prljavi i zapušteni. A ne bi patili ni od osjećaja, toliko razvikane, besperspektivnosti i otuđenosti, »alijencije«. Barem, dokle bi bili ljudi molitve i apostolske revnosti. Nikada im ne bi manjkalo mogućnosti, da rade i da budu korisni ljudima i ljudskoj braći. Uvijek bi se oko njih kupilo barem »malo stado« onih vjernih, revnih, izabranih. Pa makar to bilo i samo deset »sodomskih« pravednika! I oni moraju imati uza se svećenika i vođu u nebo.

Jedino konačno rješenje. Svećenički idealizam i žrtva

Treba, eto, misliti i na probleme svećeničke egzistencije. I na probleme svećeničkog kućanstva. Samo nikada to ne smije da postane prvom, a kamo li jedinom, našom svećeničkom brigom. Ni prvom i jedinom točkom dnevnoga reda naših svećeničkih razgovora, sastanaka, konzultacija. I nikada formom ucjenjivanja i prijetnji. Naš svećenički idealizam ne smije biti ničim uvjetovan. Ni naša vjernost svećeničkoj službi. Na naše posvećenje. Nikakve materijalne poteškoće ne mogu nas od tih naših svećeničkih ideala dispenzirati. Ni dosada Crkva nije dala ničega od toga povlačiti u pitanje zbog neprilika te vrsti, i ako ih je uvijek bilo. Svećenik je celibataš, uvijek kroz povijest, bio pomalo samotar, a bio je i siromah, često. Najviše je svećenika uvijek živjelo na selu i u primitivnim ekonomskim uvjetima. Bit će tako, — mora tako biti, — i ubuduće. Svećenik ide za svojim narodom. U stilu je to kršćanske ideje o svećeniku, kao o »čovjeku Božjem« (1. Tim. 6, 11.), koji mora drugima prednjačiti moralnom veličinom i pružati im primjer žrtvovanja i jednostavnosti. »Velika je dobit pobožnost, koja je s malo zadovoljna!«, »A kad imamo što jesti i čim se odjenuti, budimo zadovoljni!«, »Jer, koji hoće da budu bogati, padaju u napast, u zamku đavolsku, u mnoge nekorisne i štetne želje, koje ljude upropaštuju i ubijaju!«, govorio je Apostol svećeniku i biskupu Timoteju (1. Tim. 6, 6. 8. 9.). Svećenik mora biti »prorok«. A proroci su uvijek bili ljudi od samoće i siromaštva, — »egentes, angustiati, afflicti«, — a ne ljudi od velike komocije i visokoga standarda (Herb. 11, 32. — 38.). Ne moralnom običnošću i prosječnošću, nego moralnom i duhovnom neobičnošću i natprosječnošću, svećenik jedino imponira svijetu. On mora uvijek biti »od onoga svijeta«, a ne od ovoga, ako hoće da ljude od svijeta i iz svijeta podigne do Boga.

Nikada mi ne ćemo ni u venalni odnos, ni u privredu, ni u labavljenje celibata od straha pred svojom svećeničkom osamljenošću i siromaštvom. U tomu velikim dijelom i leži naš moralni auktoritet i naša, nadnaravna, veličina i snaga. I naša velika nada. S apostolima, i ta naša svećenička sirotinja govori Gospodinu: »Eto, mi smo sve ostavili i pošli smo za tobom. Šta će dakle biti s nama?« (Mat. 19, 27.; Mark. 10, 28.; Luk. 18, 28.). Odgovor će čuti iz usta Gospodinovih, » u drugom rođenju, kad Sin čovječji sjedne na prijestolje slave svoje« (Mat. 19, 28. 29.; Mark 10, 29. 30., Luk. 18, 29. 30.)!

»Oj vi, gorski svećenici, neshvaćeni mučenici« (J. Hranilović), blago vama u onaj dan!

SREDNJI PUT

(Problem pastoralnog planiranja kod nas g. 1975.)

Na ovogodišnjem proljetnom plenumu naših Biskupskih konferencija (u Zagrebu, 8. do 11. travnja 1975.), na kojemu su, prva dva dana, s biskupskim vijećali i delegati pastoralnog svećenstva iz svih naših biskupija bilo ih je, delegata, 56), donesene su na koncu, — na, zatvorenom, sastanku biskupa, na temelju glavnog referata mariborskog pomoćnog biskupa, Dr. a V. Grmiča, i koreferata više svećenika i katoličkih laika, — **»opće i posebne smjernice za planiranje pastoralnog rada u našim biskupijama«** (»Glas koncila«, 27. IV 1975., br. 9.).

Što biskupi traže? Glavni momenti

Od momenata, koji se u smjernicama posebno ističu, »Glas Koncila« navodi ove:

»Evanđeoski (se) sadržaj (vjere) može osobito prenositi ondje, gdje se prenosi ljudski život (rađanje, odgoj, ženidba, obitelj itd.), ondje, gdje Crkva djeluje doživljavajući sebe (naviještanje, liturgija, itd.), i ondje, gdje je čovjek zahvaćen snažnim tokovima današnjice, itd.). — **»Današnjem čovjeku treba (u pastoralizaciji) pristupati uvažavajući sadašnji njegov mentalitet, način izražavanja i govora, kulture . . .«.**

Župa će i dalje biti »okvirni nosilac svega pastoralnog djelovanja«, »ali je«, — dodaje »Glas Koncila«, — »naglašeno, da **ona mora postati dinamičnija i da u njoj mora, biti mjesta za različite tipove rada i okupljanja«.**

Redovnicima se kao dragocjenim suradnicima u pastoralnom radu **upućuje poziv, da se što više uključuju u rad župa,** uz napomenu, da **treba voditi više računa** o pravilnom nagrađivanju i dužnom priznanju njihova rada, te **o potrebama njihove stručne i duhovne formacije.**

U skladu s novijim dekretima Svete Stolice i sa stvarnim prilikama u našoj zemlji **odlučeno je, da se posvuda uvodi katekumenat odraslih,** tj. da je »neophodno organizirano uvoditi odrasle u kršćanstvo, **bilo da se radi o onima, koji još nijesu kršćani, bilo o onima, koji su doduše kršteni, ali Evanđelje nijesu osobno prihvatili«.**

U liturgijskom životu treba »što više iskoristiti slobodu kreativnosti u granicama, koje postavlja obnovljeno bogoslužje«. »To«, — nastavlja »Glas Koncila«, — »drugim riječima, **znači, da se nećemo u liturgiji formalistički držati samo postojećih propisanih obreda i molitava, nego ćemo na tom području,** u okvirima, koje predviđa crkveni zakon, **tražiti nove izraze; sve do stvaranja novih euharijstijskih molitava,** koje ćemo predlagati na odobrenje crkvenoj vlasti«.

»Budući da **karitativni rad spada na bitno poslanje Crkve, treba ga organizirati u svakoj biskupiji i provoditi u svim župnim zajednicama«.**

O uključivanju vjernika, koji nijesu svećenici (lajika), **u apostolski rad Crkve moglo se zaključiti samo toliko, da ga treba unapređvati »unatoč naših posebnosti«.**

Da bi se sve te smjernice mogle provesti u djelo, **biskupi su zaključili, da se u svakoj biskupiji što prije sastavi pastoralni plan rada, da se plan počne provoditi i da se o tim inicijativama izvijesti na narednom, jesenjem, plenumu.**

Motivi

U načelu treba, sigurno, pozdraviti ovu, veliku, pastoralnu novost u našem, domaćem, crkvenom životu. **Izlazi se tim u susret sve glasnijim i sve nestrpljivijim zahtjevima jednog dijela našeg klera, da mi počnemo sa »koncilskim posavremenjenjem« duhovne pastve, jer da je,** — kako se, u istom broju »Glasa Koncila«, izražava njegov komentator (u članku — »komentatoru«: »Medvjeđe usluge koncilskom razvitku naše Crkve«), kako se njemu »barem

čni«, — **»unutrašnji razvitak Crkve u našoj zemlji posljednjih godina prilično zakočen«. Učinila ga je takvim, misli on, s jedne strane, najviša situacija, koju su stvorili česti napadaji na Crkvu kod nas, pa je to dovelo** do zbijanja katoličkih redova (»do djelomičnog ukidanja nekih sukoba u Crkvi«) i **do »određenog jedva predvidljivog jedinstva svih katoličkih snaga u našoj zemlji — od najtradcionalnijih do najnaprednijih«. »Ta (je) činjenica stavila u drugi plan neke teme, u kojima bi se ti različiti slojevi misli u Crkvi mogli razlikovati ili čak sukobljavati«. A na drugomu mjestu doprinio je tomu i »jedan pozitivan razlog« rastuća svijest (među samim katolicima), da je Crkva jedna unatoč inačica teološke misli u njoj: različite teologije, različiti stavovi i želje ne samo u dogmatici nego i u moralnoj teologiji i u crkvenom pravu i disciplini — ne mogu da Crkvu ne ujedinjuju ni teologija ni crkveno pravo, nego vjera u Isusa Krista, euharistijsko jedinstvo i čvrsta povezanost cijele crkvene zajednice na čelu s biskupima i Petrovim nasljednikom«. A to je, po mišljenju pisca-komentatora, šteta. »Da je samo taj razlog djelovao, u nas bi došlo do djelomičnog ukidanja nekih sukoba u Crkvi, ali se ne bi zaustavio plodan unutar crkveni dijalog različith shvaćanja; Crkva bi se čak burnim previranjima u okvirima pravovjerja i jedinstva — ipak brže razvijala«.**

Povod

No nijesu samo želje odozdol navele naše biskupe na ovaj korak. **Neposredni povod dala je, tome vjerojatno, prošlogodišnja IV. biskupska sinoda u Rimu, kad je u svojim, preliminarnim, rezolucijama prihvatila princip veće autonomije lokalnih (nacionalnih) crkava u razvoju i modeliranju konkretnih oblika crkvene organizacije i djelovanja:** prema mentalitetu, tradicijama, prilikama, u pojedinim katoličkim zemljama i narodima. Iako, u Rimu, na sinodi, nijesu još izneseni, o tomu, definitivni, meritorni, obligatoni, jasni, zaključci, i ako je Papa, u svom zaključnom govoru na sinodi, prilično restriktivno govorio o autonomiji mjesnih crkava i odlučno insistirao na njihovoj povezanosti s Rimom, **jedan dio crkvene javnosti, osobito one neslužbene, novinarske i teološko-publicističke, forsirao je, — i u nas, — da se odmah prijeđe na djelo, jer da je, u načelu, sinoda, njezina »većina«, dala već tomu** legalan titul, »zeleno svijetlo«.

Oprezno i postepeno. Privremene mjere

Međutim naši su biskupi bili oprezniji, pa su se, na konferenciji, opredijelili za **srednji put.** Dobro se osjetili, da se tu radi o **vrlo odgovornim i delikatnim odlukama** i da hitnji i stvaranju svršenih činjenica nema mjesta. Treba još **probleme proučavati.** Treba prije vidjeti, kakve će biti prve reakcije i posljedice na terenu. I **treba, prije svega, pričekati na definitivne direktive iz Rima: na konačnu reakciju sinodalnih odluka.** Nju je sinoda izrijekom ostavila Papi, iza kako biskupima nije uspjelo da izrade dokumenat, koji bi zadovoljavao i koji bi mogao biti podnesen Papi na odobrenje i publikaciju.

Pa su nam, eto biskupi dali privremene upute. Neka se u pojedinim biskupijama izrade planovi i neka se s njima pokuša na terenu, kako bi se onda naredna (jesenska) biskupska (plenarna) konferencija još jednom pozabavila tim problemom i proučila (ili počela proučavati) inicijative, sugestije, iskustva, sa terena.

Mislimo, da je to bilo najpamentije i najbolje rješenje. Hitjeti ne treba. Ne treba ni presmiono eksperimentirati. Ne treba ni preko noći mijenjati dosadašnje pastoralne prakse i uzusa. A valja u svemu očuvati i auktoritet Crkve.

A sada da kažemo nešto **i o pojedinim točkama!** Dakako, **samo u formi impresija,** bez ikakvih drugih pretenzija.

Mentalitet današnjeg čovjeka

Ne smijemo, na primjer, smatrati, da je približavanje mentalitetu današnjeg čovjeka i današnjega društva glavna maksima i najviši zakon dobre duhovne pastve. Uvažavati ga, kako i biskupi kažu, treba, — **valja se i na nj obazirati: traže to psihološki momenti, — ali mu robovati ne treba. Niti se s njim unaprijed identificirati.** Ne smijemo biti jednaki svijetu oko nas. Uvijek smo, dok nastupamo ispred Crkve i ispred Evanđelja, učitelji, a nijesmo učenici. **Puno je važnije, da naše pouke i naši nastupi budu u skladu s Evanđeljem i s učenjem Gospodinovim, nego da budu u skladu sa shvaćanjima naših slušatelja, pa i vjernika: starih i mladih.** U ime **vječne** Istine govorimo i vječnu Istinu naviještamo. Ljudima, koji treba da je prihvate i slijde, a ne da je kritiziraju i da joj se otimaju. **Uvijek se je Crkva, dosada, toga držala. I u apostolsko vrijeme, i kasnije.** Na svim mjestima i svima narodi-

ma govorila je ona, što je govorio Isus i što su propovijedali apostoli. **A nije svaki čas mijenjala ni svojih metoda. Nije svaki čas mijenjala ni svoga rječnika.** Polazila je od pretpostavke, da je ljudska narav u biti uvijek ista. I da će ljudi njezinu poruku, uvijek razumjeti, ako su dobre volje. **Na tu dobru volju valja u ljudima apelirati. Ako je nemaju, uzalud je sva aklimatizacija rječnika i metoda.** Ono im valja govoriti, što je i Isus govorio svojim slušateljima. **Valja ih učiti mudrosti Križa:** mudrosti pravednika i svetaca. Bitno u kršćanstvu ostaje uvijek bitno: i u pastvi, i u propovijedanju, i katehizaciji. A akcidentalno ostaje uvijek akcidentalno. Ima i ono, to se zna, svoje značenje, ali nikada ne može ući u centar pastve i njezinih interesa: nikada ne može postati prvi cilj i prva briga apostolima i propovjednicima Evanđelja. **Objektivizirati valja duhovnu pastvu, a ne je subjektivizirati** ni relativizirati.

Uže vjerničke skupine

Uže vjerničko okupljenje, po skupovima, uvijek je u crkvenom životu dobro došlo. Papa ga svakom prilikom preporučuje. Biskupi ga traže. I naši: u ovim svojim smjernicama. **Spontano su se u Crkvi, još od početka takve skupine, obrazovale i stvarale.** Osim što je bila, općenito, gajena kućna i obiteljska molitva, Vjernici su se okupljali na, privatne, skupne molitve i pobožnosti, na čitanje Svetoga Pisma i duhovnih knjiga, na vjeronaučne pouke, na razgovore i konzultacije o aktualnim pitanjima vjersko-moralnoga života, na savjetovanja o karitativnim inicijativama i akcijama, na zajedničko pjevanje svetih pjesama, na kult pojedinih svetaca ili otajstava. Šta su drugo bili starokršćanski oratoriji, srednjovjekovne bratovštine, ili, i u novije vrijeme, Marijine kongregacije, Konferencije sv. Vinka, misijske organizacije i društva? **Nitko toga ni dosada nije branio vjernicima. Koga to privlači ili veseli, neka to slobodno prakticira. I u novim formama i tipovima.**

Samo ne smije to ići na uštrb zajedničkog kulta čitave crkvene i vjerničke općine u crkvi, ni na štetu solidarnosti sviju vjernika. Liturgijski i sakramentalni život valja da ostane što više javan i kolektivan. Ne smijemo se zatvarati u neke male mini-crkve, ni postavljati sebi različite koncepte vjere ni samostalne njezine učitelje. To bi bilo ono, čega se treba čuvati i po učenju Koncila (na više mjesta u dekretima: »Apostolicam actuositatem« i »Preby,

terorum Ordinis«), i po, davnim opomenama sv. Pavla. Nije on toga nikako trpio u prvoj Crkvi. Znamo, kako on o tome piše u prvoj svojoj poslanici Korinćanima: »A molimo vas, braćo, imenom Gospodina našega Isusa Krista, da svi jedno govorite, i da ne bude među vama razdor, nego da budete savršeni **u istom osjećanju i u istom mišljenju. — A** to kažem, da svaki od vas govori: »Ja sam Pavlov, a ja sam Apolov, a ja sam Kefin, a ja sam Kristov!« Zar je Krist razdijeljen?« (1. Kor. 1, 10.—13.). »Zato neka se nitko ne hvali ljudima, jer je sve vaše . . .!« (1. Kor. 3, 21.—23.). Privatna pastoralna inicijativa ne smije se nikada okrenuti u grupašenje i izolacionizam. I u ono staleško grupašenje, ni u ono organizacijsko: partikularističko i tajno. Više od toga bude štete po duše i po vjerski život nego koristi. **Svi »tipovi rada i okupljanja« u Crkvi moraju biti koordinirani i javni. I svi moraju ostajati trajno pod nadzorom zakonite hijerarhijske vlasti: u biskupijama pod biskupom, u župama pod župnikom.**

Redovnice u duhovnoj pastvi

Što se tiče uloge redovnica u duhovnoj pastvi, to će uvijek ostati problem, kojemu će valjati pristupati s posebnom delikatnošću. Ne smije to nikada biti na način »sekretarica«, kao po svjetskim kancelarijama i uredima. **Moraju sestre u pastvi uvijek imati svoj posebni specifični, djelokrug, i moraju se, i prostorno, što manje miješati sa svećenicima.** Mora među svećenicima i sestrama postojati fina, dobrovoljna, »separacija«, koja će i jednoj i drugoj strani garantirati njezin asketski ambijent i dekor: bez intimnosti i sentimentalnosti, a s puno međusobnog štovanja i respekta. Morat će se to uvijek urgirati, pa, na svoj način, i nadzirati. Nikada nije apriorni ćudoredni optimizam bio u milosti i stilu Crkve: nikada nije »dvogubost« bila njezin ideal.

Katekumenat za odrasle

I katekumenat za odrasle morat će biti puno proučavan i ispivan, prije nego što dobije svoje ustaljene, zakonske, forme. Baš zato, što se radi o zrelim ljudima. Ne može to biti reglement na način škole i razreda. Ne može tu svećenik biti »kateheta« kao kod djece. **Morat će se za to stvoriti jedna vrlo široka baza: bez puno**

šablone i bez prevelikih zahtjeva. U tomu katehumenatu trebat će da se čovjek prije svega pokaže i definira autentično kršćanstvo. A onda mu se ponudi na spontan i bratski, ali lojalan prihvat. Teoretski i praktični. Sve mora dolaziti od srca: i s jedne i s druge strane. Trebat će, još za vrijeme bogoslovskih studija, puno i studirati i praktično uvježbavati metode toga katekumenta.

»Kreativnost« u liturgiji

Možda je, u smjernicama«, još najdelikatnija teza, da treba »što više iskoristiti slobodu kreativnosti u granicama, koje postavlja obnovljeno bogoslužje. Ako išta, ta je »kreativnost« u današnjoj, novoj, liturgiji, — barem kako se ona u nekim krajevima i u nekim krugovima shvaća i prakticira, — stvar, koja mnoge u Crkvi, i među svećenicima i među vjernicima, »šokira«. Dosta nas ima, kojima se čini, da te kreativnosti već i dosada ima, **previše. I da od nje kršćanski život i duh pobožnosti vrlo malo dobivaju. Više gube. Čitave skupine svećenika i vjernika vape upravo za disciplinom u liturgiji.** Puno više nego za njezinom, još većom, slobodom i »kreativnošću«. **Koliko mi možemo opažati, i Sveta Stolica i Sveti Otac sve više insistiraju na zakonu u liturgiji i naglašuju, da je doba neograničenoga ekspertimentiranja na tom području prošlo. Liturgija i kult kao nešto božansko i od onoga svijeta moraju, već zato, na sebi nositi notu stabilnosti, sakralnosti, dostojanstva.** Nečega vašega, što dolazi, odozgor, a ne, što se improvizira i što se orijentirati na individualnom ukusu. **I moraju respektirati tradiciju i »tradicije«.** Ne smiju rušiti ničega od onoga, što je dosadašnjoj pobožnosti bilo lijepo, dobro, poštivano i popularno.

Ja ne znam, je li baš misao Konferencije i interpretira li autentično biskupske namjere, ono, što nam »Glas Koncila« intimira, kad, s tim u vezi, piše (doduše bez navodnika): **»To drugim riječima znači, da se nećemo u liturgiji formalistički držati samo postojećih propisanih obreda i molitava, nego da ćemo na tom području,** u okvirima, koje predviđa crkveni zakon, **tražiti nove izraze; sve do stvaranja novih euharistijskih molitava,** koje će se predlagati na odobrenje crkvenoj vlasti«. **Prije nije nego jest. Izrijekom se je, već više puta, s crkvene strane, udaralo na abuzus, da se u liturgiji, osobito baš onoj misnoj, improvizira** i da se, samovoljno, kreiraju novi misni »kanoni«. Kada to čine nekvalificirani svećenici (a pogotovo laici), to je, skoro uvijek, više profanacija liturgije, — jeftina trka za samoisticanjem i originalnošću, nego njezino profinjivanje i produbljivanje. Ali i među teolozima jedva da bi ih bilo, koji bi to mogli učiniti tako, da zadovolje očekivanjima. Tradicionalne misne molitve sastavljali su u Crkvi dosada po najviše sveci, kanonizirani ili nekanonizirani, — ljudi, u kojima je djelovao Duh milosti i pobožnosti, — a danas je među nama malo svetaca. Nema, uostalom, za to nikave potrebe. Ako išta, to bi, po našemu mišljenju, trebalo prepustiti Rimu i na taj način, u najvećoj mjeri, osigurati liturgijskim molitvama funkciju, a kultu Crkve univerzalnost. Sva iskustva zadnjih godina upućuju na takvu soluciju: preporučuju više restringiranje slobode i »kreativnosti« nego njezino proširivanje. A »granice, koje postavlja obnovljeno bogoslužje«, danas su već prilično jasne, i nema sumnje, da bi malo koji odozdol predloženi tekst bio od viših crkvenih vlasti usvojen. Znamo, kako su, pred nekoliko godina, naši biskupi, glatko, odbili, da među čitanja u časoslovu uvrste i »homiliju« jednoga našega, još uvijek živoga, teološkog profesora. Učinilo im se to neobičnim i neukusnim, i ako je prijedlog došao od našega glavnog liturgijskog izdavača, »Kršćanska Sadašnjost«.

Karitativni rad

Zadnjoj točki iz »smjernica«, — onoj o karitativnom radu, — ne treba, jedinoj, nikakva komentara. Evidentno je, čini nam se, da nam je taj rad u svakoj biskupiji i u svim župnim zajednicama potreban. Ali i da je provediv. Odmah s njim treba početi. Njega nije lako zlorabiti: previše je na očima sviju. Ne uključuje skoro nikakva rizika. Lako mu je naći i formu: barem onu elementarnu. Prvi je od svega na redu.

Kako bi to sve izgledalo u praksi?

Na nekolko smo, praktičnih, stvari kod toga pomislili:

Nikavih, definitivnih, novosti ni prinova ne bismo smjeli uvoditi ni u pastvu ni u liturgiju, a da, prethodno, ne bismo, konzultirali Svetu Stolicu. Toliko osjećaja moramo imati za prava Rima, da evidentira i nadzire razvoj crkvenog života po čita-

vu katoličkom svijetu i da Crkvu, efektivno, zaštićuje od svakoga pogibeljnog i za crkveno jedinstvo prejudicioznog pluralizma. Papa je i na sinodi, u načelu, prihvatio pluralizam u nebitnoj organizaciji Crkve, ali je, i jasno, istaknuo, da on mora ostati pod kontrolom vrhovnog starješinstva Crkve: kako se ne bi nikada izvrgao bilo u dogmatičku dvoznačnost, bilo u disciplinsku revoluciju, anarhiju; kaos.

A gdje Sveta Stolica pripravlja neke instrukcije i upute, koje su namijenjene čitavu katoličkom svijetu, najbolje je pričekati, da te instrukcije najprije i izađu. Dotle nema smisla ništa počimati. A očito u Rimu na to misle. Na liturgijskom području izlaze već, sve jedan iza drugoga, službeni obrednici: za krštenje, za ispovijed, za pričest, za krizmu,, za bolesničko pomazanje, za ređenja, za vjenčavanje, za posvetu crkve, za zadušnice i sprovode, i t. d.. Izišla je već i, opširna, uputa o načinu katehizacije. Izašao je već i »Ratio studiorum« za sjemeništa i bogoslovske škole, a tako **i** »temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju«. Izišle su već i smjernice o misionarenju, o ekumenističkim pothvatima, o zajedničkim »ekumenskim molitvama« s drugovjernicima. Izašao je, eno, nedavno, i novi dekret o nadzoru nad crkvenom štampom i o cenzuri knjiga. **Sve se to institucionalizira, pa, u raznim granicama, i uniformira. A dok je tako, nema smisla, da »izlijećemo pred rudu«, a onda se, kasnije, povlačimo i »ližemo«.**

No i gdje se eksperimenti ne bi odnosili na važne stvari, ne bi, čini nam se, trebalo ništa, što je iole delikatno i što bi moglo izazivati prigovore vjernika, ni dokidati ni uvoditi, a da za to ne zna i da to ne odobri barem Biskup-ordinarij. Moraju se svećenici iz prakse čuvati, da igdje svoje osobne ideje **silom** nameću vjernicima. I da **na svoju ruku** ukidaju ili zabranjuju i kude pobožnost i pobožne običaje, koji su dosada, u župi, zakonito, bili u porabi. **Nemamo na to prava.** Sve to mora i u pojedinostima, ostajati pod kontrolom više crkvene vlasti i biti, uglavnom paralelno provedeno po svim župama jednoga kraja ili dekanije. **Ne treba nam previše šarenila ni senzacija po crkvama ni u pastvi.** Ali **i za vjernike to vrijedi.** Kad oni hoće da nešto, izvlastite inicijative, učine ili priređe u župi ili u crkvi, moraju to najprije urediti sa župnikom, a župnik opet mora za sve takve akcije odgovarati Ordinarijatu. **Ni molitvu vjernika pod misom ne smiju lajici improvizirati na svoju ruku:** uvijek treba da ih prije pročita i odobri župnik. **Molitva zajednice uvijek je molitva Crkve:** Crkva je za nju odgovorna.

Karitativnu akciju najzgodnije će valjda (i najljepše) biti povezati sa župnikom (i dijecezanskim) pastoralnim vijećima: kao jednu od njihovih sekcija i uz, primarno, angažiranje ženskoga svijeta. A na tomu bi se polju moglo ostaviti i najviše slobode: i župnicima i vjernicima. Tu se, bez puno štete, mogu tolerirati i eksperimenti. Lako će ih, kasnije, biti ocijeniti, po njihovim uspjesima, pa ih ili korigirati, modificirati, ili ih, eventualno, uklopiti u karitativni sistem, koji bi vrijedio za čitavu dijecezu, pa, valjda, i za čitav naš nacionalni (crkveni) teritorij.

I, na koncu, ne bi se, po našemu mišljenju, smjelo, ni u jednome od tih pastoralnih pitanja, sve ostaviti u rukama pastoralnih centara, tajništva, — odbora. Sve, što ti centri i odbori planiraju, valja da, prije definitivne legalizacije, izađe i pred šire forume svećenika: u svećeničkim i pastoralnim vijećima. Ako igdje, tu je demokratizacija na mjestu. Ako biskupi imaju svoj, samostalni, na više, božansko, poslanje oslonjeni, auktoritet u Crkvi, obični ga svećenici i »stručnjaci« očito nemaju. Oni valja da svoje teze i prijedloge motiviraju i brane pred crkvenom zajednicom i, dakako, još više, pred biskupima. Puno je tu bilo zloraba; i po katoličkom svijetu i kod nas. I na rimskoj su se sinodi mnogi biskupi na te zlorabe tužili. »Plein pouvoir« nije u toj stvari preporučljiv.

Šta je s planiranjem u katoličkoj štampi?

Posebno je pitanje »planiranja« u katoličkoj štampi. Biskupi ga se, ovaj put, nijesu izrijekom dotakli u ovim svojim »smjernicama«. A ako igdje, tu je potrebno planiranje, a potrebna je i integracija, i intervencija, Episkopata. Puno je na tom polju prijepora, nejasnoća, inkompetencije. Mnogi prigovaraju; mnogi su nezadovoljni. Ali dotakao se je toga, — doduše samo indirektno, parcijalno, samo s jedne strane, — »Glas Koncila«, odnosno njegov komentator, u članku koji smo već spomenuli: »Medvjeđe usluge koncilskom razvitku naše Crkve«; vjerojatno baš u vezi sa izvještajima o »Plenumu biskupske konferencije« i o »Novom dekretu o nadzoru nad tiskom« iz istog broja. **Pisac članka zadržava se posebno na pitanju tempa u razvoju i obnovi našega crkvenoga života i na pojmu jedinstva u Crkvi. On je za sistem »burnih previranja«, a jedinstvo mu je u Crkvi spojivo sa »inačicama teološke misli u njoj« i sa »različitim stavovima i**

željama, ne samo u dogmatici, nego i u moralci i u crkvenom pravu i disciplini«: ideal mu je široko »jedinstvo svih katoličkih snaga; od najtradicionalnijih do najnaprednijih«. Osuđuje, vidi se, između redaka sve one kod nas, koji dramatiziraju situaciju i vide zablude, pogibao za vjeru, necrkvenost, modernizam, u mnogočemu, što se piše u nekim našim katoličkim edicijama i po nekim našim katoličkim časopisima ili se govori na ponekim našim teološko-pastoralnim tečajevima, simpozijima, konferencijama, »katehetskim školama«. Morali bismo prestati s tim traženjem dlake u jajetu. **Ljudi imaju pravo da tako govore i** pišu. Kreću se još uvijek na terenu dopuštenoga. **Pravovjerni su. Samo, što su inteligentniji i »napredniji« od drugih.** Razumiju bolje od njih znakove vremena. Idu za onim dalekovidnima. **Ne treba nam polemike oko toga u katoličkoj štampi. Štetne su. Ne odgovaraju intencijama mjerodavnih.** Naprotiv: treba tima »najnaprednijima« među nama dati šansu, da nas, nesmetano, povedu, jednim pravim putem »posavremenjenja« i »burnih previranja«. I neovisno od svih vanjskih okolnosti i pritisaka. I u atmosferi mira i slobode.

Samo, mi nikada nijesmo bili toga mišljenja. Nijesmo ni danas. Ne primamo takvih sugestija ni od koga. Ni od »Glasa Koncila«. Ne znamo ni za kakvu, auktoritativnu, bilo odredbu, bilo preporuku, koja bi nam nalagala šutnju o prijepornim pitanjima u današnjoj Crkvi. Ni od strane Rima, ni od strane biskupa. Ne zna za nju ni pisac članka: ne spominje je.

Što se tiče, mi ne smatramo, — nijesmo nikada ni smatrali, — samo »inačicama teološke misli« ono, što je danas Crkvu širom svijeta podijelilo na dva zavađena tabora. Nama nijesu samo »teološke inačice«: božanstvo Kristovo, njegov djevičanski porod, njegovo stvarno uskrsnuće od mrtvih, njegova čudesa u Evanđelju, narav njegove Euharistije. A nijesu samo »teološke inačice« supstancijalnost duše, postojanje anđeoskoga svijeta, hijerarhijska struktura i nadnaravna zadaća Crkve, sakramentalni karakter svećeništva, smisao misterija i dogme, grijeh i otkupljenje, ustanova primata i infalibiltet papinstva, bračni i seksualni moral kršćanstva. **Nama su to temeljne istine kršćanske objave. I dokle god netko u tim stvarima zauzimlje drukčije stanište od onoga, što ga, već vjekovima, zauzimlje apostolska predaja Crkve, — katoličke i papinske Crkve, — mi ćemo protiv njega istupiti i protiv njega se boriti.** A ne ćemo se kod toga nimalo obazirati na lijepe fraze o katoličkom jedinstvu i slozi. Ne obaziru se na njih ni toliki drugi, — i veliki, i auktoritativni, — pobornici katolčke misli i katoličkog pravovjerja.

Mi ćemo i u tome za Crkvom i za Papom

Papa svakom prilikom vrlo ozbiljno uzimlje te »teološke inačice«. I u svom zaključnom govoru na jesenašnjoj rimskoj biskupskoj sinodi; iznijekom i doslovce on tu kaže: **»Bilo bi opasno govoriti o teologijama, koje su različite po kontinentima i kulturama«. I u svojoj Adhortaciji na katolički svijet od 8. XII. 1974.: ograđuje se u njoj, vrlo rezolutno, »s odlučnošću i žarom sv. Pavla«, od »Tobožnjeg teološkog pluralizma i dogmatičkog relativizma«, tuži se na falzifikatore Evanđelja i na njihov »nepošteni i nepravedni postupak«, osuđuje iluzorne »formule«, koje »razaraju stvarni smisao misterija«,** i naučavanja, »koja se nikako ne slažu s objektivnošću vjere ili su joj još protivna«. Alarm je to, poziv na budnost i na protuakciju, i sa najvišega crkvenog mjesta.

Tražiti od nas, da »u ime katoličke ljubavi i sloge« šutimo na sve to, što se danas u Crkvi i oko nas događa, i da, tako, virtualno priznamo modernistima (i filomodernistima), da su njihove teze ortodoksne i da ih, i dalje, mogu, nesmetano, iznositi pred svećenike i vjernike i uvoditi ih u napast i u zabludu, značilo bi stavljati nas u ulogu vojnika Crkve, koji pasivno gledaju, kako drugi oko njega miniraju njihovu Crkvu, dižu u njoj revoluciju »burnoga previranja«, revidiraju Evanđelje: njihovu vjeru i moral. Značilo bi zahtijevati od nas, da svojom naivnošću i kratkovidnošću omogućimo rušiteljima Crkve, da u njezin Božji grad mirno unose svoga »trojanskoga konja«. Samo, ovaj put, pod drugom firmom. Ne više, kao dosada, pod firmom »koncilskoga preporoda«, nego pod, novom, firmom: »katoličke sloge i katoličke ljubavi«.

Nijesmo na to spremni. Ne želimo biti ničiji »idioti utili«, koje spominje komentator »Glasa Koncila«. **U staroj Crkvi branitelji ortodoksije tražili su od svojih, arijanskih, protivnika, da, ako hoće da ostanu u Crkvi i da ih priznaju katolicima, najprje, prije svake dalje debate, potpišu Nicejsko vjerovanje:** »Nicaenae fidei subscribendum!« **Isto taok tražimo i mi od katoličkih modernista (i filomodernista), ako hoće da su s nama u miru. Neka najprije »potpišu« »Vjerovanje Božjega naroda« Pavla VI.! I neka mu ni**

u čemu ne protuslove: ni svojim teorijama i tezama, ni svojom praksom!

Jedino je to, čini nam se, prava metoda s naše strane. Zar, na koncu, i novi dekret (od 7. III. 1975.) Kongregacije za nauk vjere: »O nadzoru crkvenih pastira nad tiskom« nije još jedan dokumenat više za njezinu opravdanost? **Crkva ne šuti; ona govori. Ni oni, koji s njom stoje, ne smiju šutjeti. I neće šutjeti!**

SELO

(Aktualan pastoralni problem)

(»Vjesnik«
g. 1977. br. 12., str. 216.)

Kad sam ljetos (g. 1975.) bio u Sarajevu, tužili su mi se, kako je te godine, na krizmi u katedrali, bilo samo četrdeset krizmenika. A na krizmu dolaze, svake godine, djeca iz barem dvije gradske župe iz centra: katedralne, Srca Isusova, i one sv. Josipa. Na tom području živi i danas, još uvijek, oko dvadeset tisuća katolika. Po prilici isto onoliko, koliko ih je, pred rat, živjelo na čitavu, Sarajevskom, gradskom teritoriju. Onda, dok je još Sarajevo bilo, za današnje pojmove, manji grad: od osamdeset tisuća stanovnika, a, još prije, za moga bogoslovskog školovanja, za Austrije, od šezdeset tisuća. Katolika je od toga bilo, najprije nešto preko 20 tisuća, a neposredno pred rat oko trideset: dobra trećina.Danas stagniramo. Najviše zbog krize nataliteta, dotjerali smo već dotle, da u katedralnoj župi, u najstrožem centru grada, kroz zadnjih nekoliko godina, ima, u maticama, uvijek više umrlih nego krštenih. Pa, eto, posljedice vidimo. Četrdeset je svega bilo krizmenika u katedrali. A u doba moje mladosti bilo ih, svake godine, najmanje dvijesto. Dva puta bi biskup obilazio po katedrali, od sama velikog oltara do glavnih crkvenih vrata, s jedne i s druge strane glavne crkvene lade, a pokoje godine valjalo bi započeti i treći krug.

No baš u to isto vrijeme, g. 1975. obavljala se je krizma i u provinciji: najprije u Tuzlnskom kraju i dekaniji. Tu je već bilo

dosta krizmenika, i ako ih ni tu nije bilo kao negda, u stare, predratne, dane. Bilo ih je i u Tuzlanskoj župi: oko tisuću. Samo, Tuzla je danas već veći grad i velika župa. S te strane bila je puno više karakteristična jedna, u tom kraju, često seoska župa: Breške. U njoj je bilo 650 krizmenika. Toliko ih je bilo prispjelo za krizmanje kroz četiri godine, od posljednje krizme.

Kad sam to čuo, instiktivno mi se odmah nametnuo problem, — pastoralni problem, — »grad i selo«. Alarmiraju te brojke. 40 — 650. Sigurno, i Breške su veća župa. Vidjet ćemo, u novom Draganovićevu Šematizmu, koliko ima svega vjernika. Ali ni u jednom slučaju ne može ih imati ni polovinu od sarajevskog centra. Neka ih bude i deset tisuća: opet je to dvaput manje. Dakako, treba uzeti u račun, da je u Breškama prirast od četiri godine, a u Sarajevu samo od jedne. Sarajevski ćemo broj stoga pomnožiti sa četiri i povisiti ga na 160. Ali ćemo zato i Brežački broj povisiti za dvaput, obzirom na dvaput manji, apsolutni, broj duša. Konačni je, dakle, objektivni, omjer 160 prema 1300. Osam puta je na selu, u Breškama, više krizmanika i više djece. Dok grad, u koliko je katolički, umire, selo, eto, još uvijek, bujno, živi i množi se.

Po stoti put potvrđuje se tako, žalosno, historijsko iskustvo, — tisućljetno iskustvo, — da su gradovi samo velika narodna groblja i krematoriji. U njih dolazi svijet iz provincije i sa sela, samo da u njima, već u drugoj ili, najdalje, trećoj generaciji, umre. Rastoči se i fizički i moralno. Ubije ga hiperkultura visokoga standarda i neprirodan život. Izrodio se. Izgubio zdravlje i vitalnost. Dadne se vas na sticanje i na uživanje; izmiče se dužnosti, radu i žrtvama. Postane sebičan: misli samo na sebe. Bježi od bračnih i obiteljskih tereta. Neće djece: samo da muž i žena mogu udobnije i bezbrižnije živjeti; da se mogu »provoditi«.

Tako je danas: osobito u zapadnom svijetu. A iz njega se širi ta zaraza i na druge. Tako je bilo i prije: uvijek kad bi moral i strah Božji došli u krizu, a obijest zahvatila ljude. Kod svih naroda. I na grčko-rimskoj, poganskoj, kulturi to se obistinilo. Na još starijim kulturama Azije i Afrike. Uvijek s istim simptomima i s istim rezultatom. I asirsko, i babilonsko, carstvo na tom su propali. I tada su rasli gradovi, i u njima carevala raskoš, razvrat i luksus. A umirala su sela: pustjela zemlja. Nije više nikoga bilo, ni da je obrađuje, ni da je brani. Plaćenici su morali zamjenjivati narodnu vojsku: valjalo je dovoditi strane, podjarmljene, — u stvari neprijateljske, — narode, pa njima kolonizirati opustjeli djedovski teritorij i smještati ih na ugasla ognjišta. I Židovi su tako, u više navrata, dovodili u Asiriju i Babiloniju. I za Nabuhodonozora. A onda, kad bi izbio rat, trebalo je samo, da, mladi i zdravi, barbari opsjednu i, na juriš, osvoje Ninivu ili Babilon, i jednoga bi velikoga naroda i kulture zauvijek nestajalo sa historijske pozornice.

Nego, to sve samo kao uvod u jedan, izrazito, vjersko-crkveni i pastoralni problem. U svijetu i kod nas! Danas pastoralni teoretičari često naglašuju, da Crkva mora svoje energije i nastojanja u prvom redu koncentrirali na gradove. U njima je danas sve više ljudi, pa i vjernika. A na selu ih je sve manje. U gradovima su ljudi školovani i pametni: oni, koji nešto znače. U njima se odvija, više manje, vas intelektualni i kulturni život naroda. U njima su škole, u njima je štampa. Gradovi danas daju ton svemu. Valja stoga najprije te ljude u gradu predobiti za Boga i za kršćanstvo. A valja im stoga posvećivati i najviše duhovne brige i pažnje. Najjače sile i najsposobnije radnike u Crkvi valja angažirati u gradsku pastvu. Selo seliti u grad, poprimiti gradski, »urbani«, mentalitet i način mišljenja i života. Ne ćemo imati puno od toga, ako selo ostane naše, a gradove izgubimo.

A selo je, još uvijek, u svemu tomu daleko pred gradom. Ima viši natalitet. Ima i više religiozne svijesti. Ima u njemu mnogo više tradicionalnog kršćanstva. Nije ni do žalosne situacije u Sarajevu, koju smo, na početku, spomenuli, došlo samo zato, što se u njemu rađa malo djece. I od one rođene manje ih se krsti. I od one krštene manje ih se krizma. »Katoličke« nam obitelji postaju, sve više, bezvjerske: upadaju u praktično poganstvo. I roditelji i djeca katolici su nam često samo po krsnome listu. A da toga u budućnosti bude manje, moramo najprije u vjeri ojačati selo, dok je to još moguće. A danas je još moguće. Budući su građani kod nas još uvijek na selu. Još su uvijek u našim rukama. Valja ih samo temeljito imunizirati protiv pogibli i napasti, koje ih čekaju u gradu. Valja ih dublje kršćanski odgajati i učiniti ih tvrdim u vjeri. Dosad ih još nijesmo izgubili. Blizu su nam. I mi njima. Već su, otprije, na okupu, oko nas, blizu su svojoj crkvi i svome svećeniku, još uvijek su pod snažnim utjecajem kršćanskih tradicija. U katoličkim krajevima i katoličkim selima žive još uvijek kao kompaktna katolička naselja i jedinice; među sobom solidarno, prema vani zatvorene, izolirane. Puno je na njih slabiji utjecaj modernoga bezvjerstva i mondenoga, nekršćanskoga, mentaliteta. To je još uvijek naša dome-

na: domena vjere; dublji su tu puno njezini korijeni nego u atomiziranom i nehomogenom gradu. Ne treba tu toliko saditi i osvajati, koliko čuvati i njegovati. A tu je još uvijek i rezerva narodne snage. Na selu se još uvijek živi naravnije nego u gradu; ljudi su u kontaktu s prirodom; vitalniji su; moralno je čišća okolina, u kojoj se kreću. Obitelji su čitav dan zajedno; žene manje rade u privredi; djeca su pod okom i pod rukom oca i majke. A radi manjega broja vjernika pastva može biti intenzivnija i individualnija, osobnija, neposrednija, nego u gradu. Imamo za nju i gotove sheme: i dobre često. Ne treba istom početi od temelja i sve graditi iznova kao u gradu. Ne treba ljudi istom obraćati. Sve su to na selu stari, rođeni, kršćani. Imaju od davnina povjerenje u svoju Crkvu. Nose kršćanstvo u krvi i u žilama.

Valja da iz toga, mi svećenici, povučemo konsekvencije:

Nije u interesu vjere, ni da seljaci sele u grad, ni da odlaze u svijet, trbuhom za kruhom. Moramo se protiv bježanja sa sela, razborito, boriti. Valja pred vjernicima isticati prednosti života na selu: i one naravne (svoja kuća, svoj dom, svoja neovisnost, život na čistu zraku i u prirodi, mir i komocija), i one nadnaravne (moralno zdravija okolina, povezanost s Crkvom, patrijarhalnost života, kršćanski običaji, stalnost braka).

Valja one, koji ipak odluče za seobu u grad, stalnu ili privremenu, za to posobno spremiti; valja ih dobro poučiti o pogiblima, koje će u gradu na njih vrebati; valja ih unaprijed uputiti, da u gradu ili u inozemstvu) odmah potraže vezu sa ljudima iz svoga kraja i svoje vjere, a napose sa duhovnom pastvom, i pri svemu im tome, i organizirano, bit na ruku i s njima surađivat. Valja iseljenike iz župe voditi u evidenciji i podržavati s njima kontakte, pismene i osobne (korekspondencijom) i međusobnim posjetima); brinuti se, da se redovito javljaju svojima na domu i češće navraćaju kući i u domovinu; valja im slati našu domaću katoličku štampu; valja ih utvrđivati u njihovu nacionalnom i vjerskom ponosu i samosvijesti.

Valja na našim selima brižno čuvati i njegovati svaku, pozitivnu, vjersku tradiciju, običaj, pobožnost, način molitve. Grjehota bi bila, bez potrebe, rušiti ono, što su naši pređi, — i pređi u duhovnoj pastvi, — s toliko truda i pažnje uvodili i, vjekovima, čuvali. Bila bi to neka vrst religioznih herojstava, pod izlikom novatorstva pod svaku cijenu.

Svaki povratak iz grada na selo valjalo bi pozdravljati i propagirati. Pa i onaj, — danas i u zapadnim, industrijskim, zemljama sve češći, — pojavu prenošenja stalnoga boravišta iz grada na selo: i kod radnika, i kod činovnika. U gradu se radi, na selu se živi.

Samo, dakako, preduvjet je takovu zdravu povrtku na selo, da se selo ne vraća u primitivizam: da mu se omoguće sve, plemenite, blagodati kulture, ali bez, bolesnog, obožavanja izobilja i raskoši, i bez upadanja u moralnu dekadencu. Treba pronaći novi tip simbioze između dobrih strana gradskog i seoskog života, ali s predominantnom crtom umjerenosti, trijeznosti, živoga osjećaja Božje blizine u životu. Ljepše i više, duševne, radosti morale bi tomu novomu tipu seoskog, ladanjskog, života postati integralnim elementom. Razumije se, uz osiguranje pristojne materijalne eksistencije seoskome čovjeku. Ali, eto, prve se perspektive u tom smjeru već ukazuju na obzorju: među ostalim disperzijom industrije i modernizacijom i organizacijom poljoprivrede.

Učinili bismo, mi svećenici, mnogo dobra, i narodu, i Crkvi, i čovječanstvu, da u tom smislu rehabilitiramo i regeneriramo selo i seoski život, a napose duhovnu pastvu na selu. Mora nam to danas, nama katolicima i svećenicima, biti jedna od glavnih i od časnih misija. Morali bi se tim, »ex professo«, pozabaviti, — i u pojedinostima, — i naši katolički sociolozi. A mi bismo, svećenici, — i oni inteligentni i ambiciozniji, — morali biti uvijek spremni da bez prigovora i rado odemo na selo i da postanemo — seoski dušobrižnici. Trebamo selu barem isto toliko kao i gradu. Možda, po principu pravilnog i racionalnog ekonomiziranja silama, i više. Svi smo, na koncu, selu dužnici. Svi smo seljaci: svejedno, da li iz prve, druge, desete ili stote generacije.

Cijenimo selo! Volimo selo! Čuvajmo selo! Za Boga ga čuvajmo!

JE LI »KRIST REVOLUCIONAR NA SVIM PODRUČJIMA I SVIM RAZINAMA«?

Uvijek me nervira, kad mnogi naši, današnji, katolički novatori, u bolesnoj želji, da budu duhoviti i orginalni, hoće da, »pomlađujući« sve u Crkvi, pomlade i naš, tradicionalni, kršćanski religiozni rječnik. Često i sasvim običnim sinonima, i ordiniranim tautologijama.

Neoprezno igranje teološkim terminima

Kad nam od svećenika prave »prezbitera«, kao da i u najstarijoj Crkvi nije, uz riječ »presbyter(os)«, paralelno upotrebljana i riječ »sacerdos« i hiereus«, — od pokore »metanoju«, od Gospodina »Kyrios«-a, od Spasittelja i Otkupitelja »Oslobo-ditelja«.

»Osloboditelj« ili »Otkupitelj«?

U ovom zadnjem slučaju i na račun, tisućljetnih, posvećenih crkvenih uzusa, i na račun teološke eksaktuazi, i na račun stereotipnog evanđeoskog načina izražavanja. Nije Krist samo i to ma kakav osloboditetlj: on je za naše grijehe adekvatno i u potpunosti zadovoljio Bogu: on je prije svega osloboditelj od vječne nevolje i vječne tragike; on nas je, formalno ,»otkupio« od robovanja sotoni i grijeha, i to svojom »predragocjenom krvlju« (Mat. 20, 28.; 26, 28., Mark. 10, 45., Luk. 1,68. 2, 38., 21, 28., Rim. 3, 24.; 1. Kor. 1, 30.; Gal. 3, 13,; 4, Er. 5.; 1, 7., 4, 30., Kol. 1,14.; 1.

Tim. 2, 6.; Tit. 2, 14.; Hebr. 9, 12.; 1. Petr. 1, 18. 19.; 1. br. 2,2.; 4, 10., 19., Otkr. 1,5.; 5, 9.);on nam je zaslužio život vječni. On je stoga naš osloboditelj posebne vrsti, »kat«, exohen«. A to je beskrajno više i vrijednije od svih zemaljskih i političkih »sloboda«, koje se ljudima od danas čine tako važne.

Samo, eto, to zamjenjivanje »otkupljenja« i »oslobođenja«, i ako je neozbiljno, ne izvrće barem dogmatičkih pojmova i nije falzifikat Kristove misije. Krist je, sigurno, i osloboditelj čovjeka i čovječanstva. Osloboditelj u najširim, najdubljem, najuniverzalnijem, smislu te riječi. Najprije, to se zna, osloboditelj od grijeha i vječne smrti, ali, baš tim, i od zemaljskih zala, koja su došla na svijet kao gorki plod grijeha, kao njegova i posljedica i kazna.

Puno je gore, — na izvjestan način prava je blasfremija, — kad našega Gospodina zovu »revolucionarcem«. I kad u to hoće da stave bitnost njegove ličnosti i njegova poslanja. Pa tvrde, — i sa propovjedaonica, i u katehizaciji, i u katoličkoj štampi, — da je on bio **»revolucionar na svim područjima i svim razinama«.** I to, očito, samo zato, da ga približe, danas modnoj, ideji »revolucije«, kako se ona, u profanom svijetu i u profanoj literaturi, skoro isključivo, shvaća: revoluciji socijalnoj, političkoj, oružanoj, nasilnoj.

Idejni revolucionar

Stoji doduše, da se je, kojiput, i prije, u katoličkoj publicistici, a još više sa propovjedaonice i u predavanjima, — slikovito, figurativno, metaforički, — govorilo o Kristu, da je bio revolucionar. I — najveći revolucionar. Samo uvijek se je kod toga, isključivo, mislilo na duhovnu revoluciju: na revoluciju u idejama i u dušama. Krist je revolucionirao svijet tim, što je, radikalno i beskompromisno, porušio koncepciju i ideal života, kakav je on bio u poganstvu, — sa težištem na ovozemaljskom, ovosvjetskom, materijalnom, tjelesnom, nagonskom, — pa, mjesto toga, proklamirao novi **smisao života:** života orijentirana, prvotno, na nadzemaljskom, na onosvjetskom i onovremenskom, na razumskom, na duhovnom; na Bogu, na vječnosti, na veličini duše, na primatu duha. Čovjek je u Kristovim ustima bio zbačen sa pijedestala vrhovne životne vrijednosti i apsolutnog suverena, pa uklopljen u Božji plan svijeta kao podanik i poklonik božan-

stva, kao baštinik božanskog Duha, kao Božji posinak, kao svećenik u redu stvorenja, ispred kojega mora Gospodaru i Ocu svijeta davati neprestani tribut časti i službe i kultivirati u sebi dušu, kao iskru božanstva, po zakonu istine, pravde i dobra. Mora štovati Božji zakon u sebi i oko sebe; mora se odlučno, pa i silovito, ako treba, odricati svega onoga, za čim, neuredno, hlepi njegova niža narav; mora u svakom času vršiti volju Božju, — i onda, kad joj se protive ljudske veličine; i uz cijenu života i materijalne eksistencije. Samo tada i samo tako primit će onda, iza smrti, u nebu, od svoga nebeskoga Oca, plaću pravde i krunu slave, i postati istinski i zauvijek velik.

Iz temelja je Krist tim izvrnuo dotadašnju gradaciju životnih vrijednosti i u njegov vrh stavio: mjesto tijela duh, mjesto čovjeka Boga. I cijenom glave i kože mora čovjek biti spreman da se opre svakome, tko bi htio da sruši taj primat Boga i dobra u svijetu i životu. U tom smislu Krist u Evanđelju naziva svoju misiju izrazito ratničkom. »Nemojte misliti«, veli, »da sam došao, da donesem mir na zemlju! Nijesam došao ,da donesem mir, nego mač!« (Mat. 10, 34.).

Socijalni i politički revolucionar

Ali politički ili socijalni revolucionar, — religiozni pogotovu, u smislu religioznog nasilja, — nije Krist nikada bio. Nije bio ni narodni tribun. Nije bio ni borac protiv režima. Nije se nikada u životu služio ni oružjem ni sistemom fizičkog nasilja. Naprotiv: nekoliko se je puta on od toga, i emfatično, i ostentativno, ogradio. Uvijek je isticao, da je njegovo poslanstvo isključivo duhovne naravi, a sve njegove ambicije i sva njegova obećanja od onoga, višega, svijeta odozgor.

Ni jednom riječi neće on, — i ako ga direktno na to izazivaju, — da komentira krvave represalije rimskog namjesnika nad pobunjenim Galilejcima u hramu: on to odmah prebacuje na duhovni teren i iskorištava kao dobrodošlu psihološku šansu, da se zaprijeti Božjom kaznom onima, koji u svojim grijesima ostanu pred Bogom neraskajani i tvrdokorni (Luk. 13, 3. 5.). Neće da uopće zauzima stanovišta prema političkom legitimitetu rimske okupatorske vlasti u Judeji: on to uzima samo kao kazuistički moralni slučaj i rješava ga, vrlo širokogrudno: računajući sa činjeničnim stanjem, ali i odlučno, u načelu, naglašavajući apsolutni primat Božjih prava (Mat. 22. 16.—22.; Mark. 12, 13.—17.; Luk.; 20, 19.—26.). Neće ni da se miješa u svjetovno-pravne poslove: odlučno odbija, da u njima arbitrira, i upućuje reflektante pred forum civilne judikature (Luk. 12, 14.). Ni jedan jedini put nije, u Evanđelju, dao povoda civilnoj rimskoj vlasti, da protiv njega i njegove akcije intervenira, ma da je, ako igdje, u Judeji teren bio s te strane vruć, rimske vlasti do kraja sumnjičave, a bune Židova na dnevnom redu. Ni na njegovu procesu pred rimskim sudištem nije nitko ozbiljno potezao u sumnju njegovu građansku djelatnost, a kad su veliki svećenici jednom i na to aludirali, Pilat im, u lice i apodiktički, deklamira, da na njemu ne nalaze nikakve krivnje (Mat. 27, 24.; Mark. 15. 15, 14.; Luk. 23, 4. 14. 15. 22.; Iv. 18, 38. 19, 4. 6. 12.).

Načelne Gospodinove deklaracije

A Isus, i ako pred Pilatom, dostojanstveno i javno, ističe, da je on, uistinu, kralj (Mat. 27, 11.; Mark. 15, 2.; Luk. 23, 3.; Iv. 18, 37.). s tolikom jasnoćom i odlučnošću, niječe, da je njegovo kraljevstvo i njegovo poslanje političko: ono »nije odavle«, sa zemlje; on je na svijet došao jedino, »da svjedoči za istinu« (Iv. 18, 37.). I svagdje, gdje se on susreće sa zakonitom vlašću, — bilo svjetovnom, bilo duhovnom; bilo rimskom, bilo židovskom, — on je prema njoj do kraja lojalan: on plaća hramski porez Mat. 17, 23.—26.), a rimskome prokuratoru priznaje, da mu je njegova vlast dana odzgor (Iv. 19, 11.). Pa i gdje on, — sinanogi i starozavjetnom svećeništvu, — odista oponira i nastupa, prema njima, u izvjesnu smislu, revolucionarno, uvijek on svoju opoziciju upravlja protiv zloupotreba religioznog auktoriteta, nikada protiv njegovih legitimnih prerogativa, nikada protiv »zakona«. On govori: »Na Mojsijevu stolicu sjedoše književnici i farizeji. Sve dakle, što vam kažu, držite i činite, ali po njihovim djelima nemojte činiti; jer govore, a ne čine!« (Mat. 23, 2. 3.). I opet: »Nemojte misliti, da sam došao ukinuti zakon i proroke nijesam ih došao ukinuti, nego ispuniti.... Dok ne prođe nebo i zemlja, a neće nestati ni jedne jote (črknje) iz zakona, dok se sve ne izvrši!« (Mat, 5, 17. 18.). U svemu čuva on kontinuitet sa Starim Zavjetom i emfatično se poziva na Mojsija i na »zakon« (Mat. 7, 12.; 17, 3.; 22, 40.; 23. 23.; Mark. 9, 3.; Luk. 9, 30. 31.; 10. 26.; Iv. 1, 17.; 5, 45. — 47.; 7, 19.).

Daleko od parola i metoda revolucije i na socijalnom području

Nikada i nigdje Krist ne okuplja oko sebe naroda parolama revolucije, i ako je atmosfera oko njega bila tipično revolucionarna: svaki su se dan Židovi bunili protiv Rimljana, i svaki dan škripali zubima i govorili o obračunu i osveti. I njegovi učenici: nikada im nije slazilo s pameti »kraljevstvo Izraelovo«; ni poslije smrti Isusove, ni pred samo njegovo uzašašće na nebo (Dj. Ap. 1, 6.). Ali on, nikada i nigdje, ni ne traži ni ne da, da se tko oko njega laća mača i da ga maćem brani; nikada on ne pribjegava nasilju. (Mat. 26, 51—54.; Luk. 9, 54—56.; 22, 38. 49—51.; Iv. 18, 10. 11.).

Ni na socijalnom području, ni u svrhu socijalnih reformi, ni onih najpotrebnijih i najpravičnijih, nije Krist nastupao revolucionarno. Iviše je nego značajno, da se on u Evanđelju nije, na primjer, nijednom riječju dotakao ni problema ropstva, ni problema vladarske autokracije despotizma, i ako je to oboje svojom naukom o poniznosti i ljubavi, virtualno, osuđivao, a onda, preko svoje Crkve, u kasnijoj, praktičnoj, primjeni evanđeoskih načela, malo pomalo, i potisnuo iz kršćanskog društva: barem u ekstremnom obliku. On je insistirao na ljubavi i pravdi prema svima; on je tražio od starješina u novom kršćanskom društvu, a napose u Crkvi, da ne bude autokrate, slavohlepnici, izrabljivači masa, kakvi su bili vlastodršci u poganstvu, nego, naprotiv, da sa svima budu kao braća i da svoju veličinu gledaju u nesebičnosti i služenju (Mat. 20, 25.—28.; 23, 5.—12; Mark. 9, 34.; 10, 42.—45.; Luk. 9. 48.; 14, 10, 11.; Iv. 13, 13.—17.). On je, sam, sa svima blag i strpljiv i svima prašta (Luk. 7, 47.—50.; 23, 42. 43.; Iv. 8, 10. 11. 11.; 20, 23.), ali i od nas, da svima praštamo i da se za sve molimo: i za najljuće neprijatelje (Mat. 5, 22.—26. 43.—48.; 18, 21. 22. 32—35.; Luk 6, 17. 35.—37.). Borbu za pravdu i za ljudsko dostojanstvo gleda on u prvom redu u dosljednoj službi Božjemu zakonu dobra i u neustrašivom svjedočanstvu istini i pravdi, i uz riziko života. Ljudi se ne smijemo bojati, ni kada nam mogu skinuti glavu: duše nam ne mogu ubiti (Mat. 10, 28.).

Za praksu

Kristova borba za istinu i za pravdu, — i socijalnu pravdu, — nije nikada bila revolucionarna. On je pravdi, strpljivo, krčio

i utirao puteve, ustrajnom i jakom, propovjeđu i praksom dobrote. I prokrčio ih joj je. Nestalo je ropstva, kad je kršćanska ljubav ušla u srca ljudima. Superiorna ljubav, koja, Bogu za volju i na čast, svima prašta i svima čini dobro. I na taj ih način urazumjeva i vodi natrag k pravdi. Nitko dosada nije toliko uljudio, oplemenio, usrećio čovječanstva, koliko je to učinio Krist svojom, beskrvnom i mirotvornom, »revolucijom« bez revolucije.

I ako mu već, — Kristu, treba tražiti nekada među ljudima, koji mu je u toj borbi za pravdu bio sličan, onda su to, svakako, puno prije Gandhi (ili, u starini, braća Grakhi), nego Spartak, Bar Kohba i sve one vođe krvavih revolucija, koje su, toliko puta, ognjem i mačem u crno zavile zemlju i lješinama punile gradove i sela. I svaki ih dan, i u naše vrijeme i pred našim očima, pune, unatoč svemu fraziranju, otmicama, ucjenama. Kristova »revolucija« bila je živa antiteza tim revolucijama krvi i nasilja.

U tom, modernom, smislu Krist sigurno nije bio revolucionar. U tom smislu ne će ni kršćanstvu revolucija nikada biti ideal. Revolucija paleža i rušenja. Tko hoće da je unosi u Crkvu, on ponizuje i karikira Krista, on falzificira Evanđelje, on ne radi ni za Kraljevstvo Božje ni za dobro čovječanstva. A Crkva može i mora, na svojoj zastavi nositi i ideal socijalne pravde, može se za nj moliti, može ga i urgirati, može i žigosati nasilje i nepravdu, ali ne može, i ne smije, voditi demonstracija, ni nositi u ruci šibica i bombi. A najmanje smiju takve akcije inicirati oni, koji, »ex professo«, na zemlji, propovijedaju i predstavljaju Kraljevstvo Božje: svećenici i duhovne osobe. Nitko od apostola i svetaca Crkve nije to radio. Praktična političko-socijalna inicijativa, — i ona mirotvorna i zakonita, moralno opravdana — uvijek je u Crkvi stvar svjetovnjaka: oni za nju moraju preuzimati odgovornost i u savjesti i pred narodom, svijetom, historijom.

Apel na katoličke i svećeničke savjesti. Pod zastavom Otkupljenja

Dobro bi se u to morali zamisliti oni svećenici i teolozi, koji, u svijetu i kod nas, zastupaju teze socijalnog i političkog, pa i revolucionarnog, katolicizma i govore naivnim studentima i đacima, kako je Krsit bio **»revolucionar na svim područjima i svim razinama«** (»Glas Koncila« od 8. lipnja 1975., br. 12., str. 17.: »Mladi u Crkvi. Biti kršćanin — novost?«). A pogotovu oni, — na sre-

ću kod nas ih još nema, — koji vode demonstracije, s križem u ruci i u svetim haljinama. Uče mlade ljude zabludi; navode ih na grijeh i na krive puteve. Lošu uslugu čine Božjoj stvari. Nijesu ozbiljni kršćanski mislioci.

A ako treba birati, kako ćemo Krista zvati: »Osloboditeljem« ili »Otkupiteljem«, mi smo odlučno za ovo zadnje. »Otkupitelj« je naziv, koji je već svojim etimonom povezan s pojmom žrtve i križa, s pojmom, koji je specifično kršćanski. I naziv, koji nije nimalo dvoznačan. Ne može se lako krivo tumačiti, ni zlorabiti za propagiranje lažnih ideja o »slobodi« i »emancipaciji«: ideja, koje se danas sustavno ubacuju i onamo, gdje im nikako nije mjesto, na područje vjerovanja, morala, crkvene discipline, a u otvorenom su protuslovlju sa uzvišenom »slobodom djece Božje«, kako je definiraju Isus i apostoli; (Iv. 8, 34.—36.; Rim. 6, 18.; 8, 21.; 2. Kor. 3, 17,; Gal. 5, 13.; Petr. 1, 16.; 2. Petr. 2, 19,; Jud 4.), pa dovode do bune protiv svakoga reda i auktoriteta i u Crkvi i u ljudskomu društvu; siju zabludu, da čovjek sve može i sve smije.

Nije badava tisućgodišnja, konstantna, tradicija Crkve usvojila i sankcionirala za Gospodina ime »Otkupitelj« i »Spasitelj«. On je svojoj Crkvi najbliži i najdraži kao »Iesus, Redemptor omnium«! »Osloboditelj« pomalo već miriše po horizontalizmu!

»SELJAČKO KRŠĆANSTVO«

(Na adresu neozbiljnih i umišljenih)

»Blagovijest«, g. 1976.,br. 1.,str. 13.

Sve mi se čini, da sam negdje u našoj katoličkoj štampi, još nedavno, naišao na izraz: »seljačko kršćanstvo«. Netko je tim htio da, s visoka, ožigoše domaće, tradicionalno, kršćanstvo kao inferiorno i primitivno. Ili sam, — moguće je i to, — ja sam zbio u taj izraz dojam, koji sam dobio, kad sam, u »Glasu Koncila« od 8. VI. 1975., pročitao nekoliko članaka na tu temu. Najprije pismo, što ga je V. R. iz Zagreba poslao Uredništvu »Glasa Koncila«, pod naslovom: »Protuevanđeoska razboritost«, s prijekorom našim biskupima, što oni, — a s njima i »cijeli naš katolički tisak, pa i »Glas Koncila«, — već nekoliko godina zataškavaju goruća pitanja u samoj Crkvi, sakrivaju bolne rane i nesloge crkvenog života, podupiru i čuvaju **očito preživjele oblike**, a ne usuđuju se tražiti ili uvoditi novo«. A »nađe li se među svećenicima ili vjernicima laicima netko da kritički potakne rješavanje bolnih pitanja u samoj Crkvi, da zatraži **skidanje maski i krčenje truleži,** složno ga se napada i ušutkava, baš kao što su i židovski poglavari ušutkavali Isusa i njegove, kritičke, zahtjeve za obnovu i posuvremenjenjemu, konzumne, refleksije o Kristu revolucionaru na svim podrutaj o proljetnom hodočašću zagrebačkih katoličkih sveučilištaraca u Mariju Bistricu: »Mladi u Crkvi. Biti kršćanin — novost?« i u njemu, konfuzne, reflekcije o Kristu revolucionaru na svim područjima i svim razinama«, o »otuđenjima« u životu, »a svako je otuđenje suprotno Kristu, koji je bio **isključivo** osloboditelj, o krš-

ćanskom otuđenju, koje se očituje u **kršćanskim običajima, koji svi nisu Kristove prirode i »u našim molitvama, koje su lažne i formalne** ako ne slijedimo Boga u osnovnom«, a to je, da je kršćanin **svačiji i apsolutno ničiji«**, »o smislenosti (valjda, logičnije, besmislu) **krštenja u doba nesvjesnosti«**, gdje se »krštenje ne pojavljuje kao osobna odluka i svjesno doživljenja novost«. A »rad u grupama (među hodočasnicima) pokazao se kao plodan i zbog izražavanja nezadovoljstva s postojećim stanjem u Crkvi«. I, napokon, informaciju: »Grupa studenata potiče biskupe na dosljedniju koncilsku obnovu«. Iz nje se vidi, da je »Grupa laika, studenata Instituta za teološku kulturu laika u Zagrebu, uputila o. g. nadbiskupu Franji Kuhariću, kao predsjedniku Biskupske konferencije, pismo, u kojemu potpisnici mole naše biskupe, da se zauzmu za dosljednije i življe provođenje koncilske obnove, osobito u **liturgiji, u kojoj se kako oni konstatiraju; zapravo još nismo pomakli od formalističke promjene jezika«.** Trebalo bi«, drže oni, »formirati posebnu komisiju, koja bi imala utvrditi, što je dosada učinjeno, a što je, bilo zbog inercije, bilo **zbog svjesnog otpora tradicionalističkih i formalističkih snaga u Crkvi,** propušteno ili čak **izopačeno«.** »Uvjeravaju biskupe, da su **brojni laici spremni iskreno se založiti za bržu i uspješniju koncilsku obnovu Crkve u skladu s potrebama suvremenog svijeta** i pod vodstvom zakonite hijerarhije. Ali naglašavaju svoje uvjerenje, da se naša domaća Crkva ne smije zaustaviti na onome, što je učinjeno. Jer bi to bila opasna koncesija **»magijskim i idolskim elementima nastalim u povjesnim spletovima«.**

Etc, kažu nam ti mladi katolički inteligenti (a, kroz njihova usta, i njihovi teološki učitelji i mentori), da smo svi mi, s našm biskupima na čelu, u stvari samo katolički reakcionari, koji onemogućuju, da se u našoj, domaćoj, Crkvi provede koncilska obnova i iz nje uklone »preživjeli oblici« crkvenog i vjerskog života, nekršćanski običaji, »magijski i idolski olementi«, »lažne molitve«, besmisleno krštavanje djece još u prvim danima života; mnogo toga, što je, ili od inercije onih na čelu Crkve ili zbog svjesnog otpora tradicionalističkih i formalističkih snaga u Crkvi, u njoj »izopačeno«. **Moramo se »spustiti na zemlju«** i obnavljati Crkvu **»u skladu s potrebama suvremenog svijeta«.**

Ali, ne kažu nam ništa od toga konkretno: ni što to ne valja u našemu vjersko-crkvenom životu, — koji su to u njemu magijski i idolski elementi, nekršćanski običaji, lažne molitve, — ni što bi trebalo u nj nanovo uvesti. A pogotovu nam ničim ne dokumentiraju tih svojih tvrdnji i zahjteva: ni citatima iz koncilskih akata, ni papinskim izjavama ili tekstovima. Samo nam kažu, da su oni spremni da preuzmu ulogu režisera i realizatora reforme.

Moramo se, svi mi, koje su oni svrstali među štetočine u Crkvi, sami domišljati svojim grijesima i sami odgonetati njihove zagonetke i rebuse. A to svakako nije lojalno. Nije lojalno ni prema biskupima, ni prema katoličkoj javnosti. Onemogućili su nam tim svaku ozbiljnu i realnu diskusiju.

Međutim, mi se, uglavnom, domišljamo, na što oni misle i po čemu udaraju. Očito su se svrstali u redove »progresista«, i ono žele i rade, što na svom štitu nosi »nova«, modernistička, teologija i njezin. »novi«, moral, pastoral, askeza.

Ne može naše »idolopoklonstvo« biti drugo nego štovanje svetaca, Gospe, Presvetoga Srca Isusova, Euharistije, Pape. Ne mogu »magijski elementi« biti drugo, nego, tradicionalni, pobožni kušćanski običaji i molitva: blagoslovi, sakramentali, sveta voda, Put križa, križanja, adoracije, svete slike, kipovi i medaljice, krunica, litanije, postovi, mrtvljenja, često ispovijedanje, kult celibata i stidljivosti, zavjeti, proštenja, hodočašća, jubileji, kongresi. Sve ono, što u kršćanstvu prkosi »prirodi« i njezinim zakonima. Sve ono, što se samo »vjeruje« i što nije direktno »ljudsko« i »socijalno«. Sve ono, što ne odgovara »potrebama« i shvaćanjima savremenoga svijeta i savremenoga čovjeka. Sve ono, što je u vjeri »naivno«, »nazadno«, »seljačko«. Od vjere u anđele i đavle, pa do besmrtnosti i supstancijalnosti duše,, do tjelesnog i zbiljskog uskrsnuća Kristova, do stvarne prisutnosti Kristove u Euharistiji, do ukazanja i čudesa.

Nećemo im mi, danas i ovdje, na sve to, u pojedinostima, odkonferencije. Za danas ćemo samo reći, — reći ćemo za informaciju našim pobožnim i dobronamjernim vjernicima, — da tim novim »reformatorima« i »prorocima« ne vjeruju i da ih se čuvaju. I reći ćemo im, još jednom, da je kršćanstvo »vjera, koja pobjeđuje svijet« (1. Iv. 5,4.), a ne slijedi ga i ne prilagođuje mu se. I da je Evanđelje, — i u Kristovim, i u apostolskim ustima, — oholoj ljudskoj mudrosti uvijek vrijedilo kao ludost i praznovjerje: »Židovima sablazan, a poganima ludost« (1. Kor. 1, 23.). Kada ga je Apostol, u Cezareji, izlagao pred rimskim prokonzulom Festom i pred, polupoganima, židovskim kraljem Herodom Agripom, doviknuo mu je Fest, u oči i na sav glas: »Pavle, lud si!« (Dj. Ap. 26,24.). Drugi su kriteriji kršćanske istine. Kršćanstvo je nadnarav, vjera, misterij, objava, čudo. Njega nema bez poniznosti predanja Bogu.

Njega ne tumače ljudi; njega, autentično, tumači Crkva: po apostolskoj predaji i po nadahnuću Duha Svetoga.

Blago onima u Crkvi, koji se, ponizno, mole i kleče pred Bogom! A teško onima, koji, oholo, hoće da Boga ispravljaju, da mu diktiraju, da revidiraju ono, što je on svojim prstom upisao u ljudske savjesti u, objavljenu, riječ Božju! I što su praktcirali njegovi sveci.

Mi ćemo i dalje, odmah po porodu, krštavati našu, kršćansku, djecu, kako su to činili i naši preci u vjeri: čitavo vrijeme, od apostola do danas. Mi ćemo se i dalje držati svih svetih običaja Crkve, dok nas, eventualno, ona sama ne nauči još boljima. I sve ćemo vjerovati, što ona uči; onako ćemo živjeti, kako ona propisuje. I vrlo ćemo se rado, s ponosom ćemo se, svrstati među »seljake« i one male, a dobre, pred kojima je i ispred kojih je Krist pozdravio Oca: »Hvala ti, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima!« (Mat. 11, 25.; Luk. 10,21.). Svrstali su se među njih i najveći geniji čovječanstva, i oni lajički. I jedan Pascal. I jedan Pasteur, koji je za sebe rekao, da on, uza sve, što zna, vjeruje kao (seljak) Bretonac, a kad bude jo šviše znao, vjerovat će kao Bretonka. I najveći noviji katolički filozof i mislilac Francuske Maritain, koji se je, od modernizma i modernista, ogradio knjigom: »Seljak iz Garone«.

Nikakvim, ni profesorima ni studentima, za volju nećemo mi mijenjati stila svoga vjerovanja i svoje pobožnosti. Mi smo im to već, vrlo glasno, poručili: onim, masovnim, poklonstvom kotaličkog Zagreba Presvetom Srcu Isusovu od neki dan, a pod vodstvom i kroz usta Papina nuncija i prvih naših biskupa, i onim našim, još masovnijim, hodočašćem u Rim, pred Spasovo, opet pod vodstvom naših biskupa i kroz njihova usta. Da su pametni, bilo bi im to dosta. »Si tacuissent, philosophi mansissent!«

A »Glas Koncila« najbolje bi učinio, da odsada ne pušta, — osobito ne bez komentara i rezerve, — na svoje stranice svakoga i svašta. Ne će mu to podići ugled. Katolička informacija mora uvjek biti načelna i kritična!

U GODINAMA JUBILEJA I HODOČAŠĆA

»Vjesnik«, g. 1976., br. 5. str. 96

Š Jedna je, — a nije jedina, — negativna strana »novoga«, modernističkog, pastorala i njegovo okretanje protiv zavjetišta i hodočašća u Crkvi. »Novi« pastoralni stručnjaci ne vole tu vrst katoličke pobožnosti. Gledaju u hodočašćima samo paradu i pompu bez ikakva dubljega religionzog sadržja, jednu od formi, inferiornog, »prizemnog« i »seljačkog«, kršćanstva i periferijskog kulta, tipičan produkt katoličkog triumfalizma i razmetljivosti, uzaludno i nekorisno rasipanje i pastoralnih energija i financijskih sredstava Crkve. Pod utjecajem te progresističke propagande na evropskom je zapadu već podavna, — odmah iza rata i iza koncila, — stala naglo opadati popularnost i frekvencija i nekada glasovitih zavjetišta. Puno manje u njih dolazi hodošaća i hodočasnika; rapidno se smanjuje broj vjernika, koji se, u zavjetnim crkvama, ispovijedaju, kupuju i odnose iz njih kući, devocionalne, uspomene, a, dakako, uporedo je s tim splasnuo i kult otajstava i svetaca, kojima su ta zavjetišta bila posvećena. Najviše, nažalost, baš kult Majke Božje. Jer, većinom su to i bila Marijina svetišta.

I u nas su se, zadnjih godina, s prodorom modernističko-progresističkih ideja i u naš vjersko- crkveni život, sve češće mogli čuti glasovi protiv hodočašća i hodočasničke pobožnosti. Na sreću s puno manje odjeka nego na evropskom zapadu. Odviše duboko bila su hodočašća ukorijenjena u našoj narodnoj pobožnosti; odviše draga narodu i vjernicima. Ali i odviše su bila blizu zdravom instinktu vjere.

Kritizirali su mnogi, — više privatno nego javno, — i naše biskupe, što su, još i nedavno, u raspored proslave Svete Godine uvrstili i nekoliko, nacionalnih, hodočašća: osobito ono svibanjsko, Gospi, u Mariji Bistici, i ono rimsko, o lanjskom Spasovu. Proricali su ovomu zadnjemu i neuspjeh: ne će se, govorili su, narod odazvati; već mu je dosta toga pobožnog turizma i toga besmislenog troška. Pa su, neki od njih, i direktno sugerirali vjernicima, da se ne javljaju za hodočašće; neka radije novce, što bi ih u to utrošili, poklone u dobrotvorne svrhe; za siromahe prije svega, ili za one, koji gladaju u »trećem svijetu«; u Africi i u Aziji.

Samo: narod ih nije poslušao. A nisu ih poslušali ni biskupi. Nisu poslušali ni te stare, šuplje, fraze: da se kultnom pompom otima kruh gladnima. Malo tko bi tu uštedu okrenuo u milosrđe: otišla bi u luksus, kaošto je na luksusu i ušteđena. Mase su vjernika hodočastile i u Bistrici i u Rimu. Osobito u Rim. Našlo se, čitali smo, tom prilikom u Rimu preko 13.000 naših ljudi. Svoje vrsti internacionalnu senzaciju izazvalo je to naše rimsko hodočašće. Bilo je ono najbrojnije hodočašće, što je, dotle, bilo stiglo u Rim o Svetoj Godini. Zadivljeno su ga gledali i Rimljani i stranci u Rimu. Sveti ga je Otac oduševljeno i toplo pozdravio u samoj Crkvi sv. Petra. Zabilježile su ga mnoge svjetske novine i listovi: i oni katolički i oni nekatolički, bulevarski. A njegovi učesnici vratili su se s njega, svi od reda, zadovoljni i puni najljepših dojmova: unatoč svim, brojnim, manjcima u organizaciji i na putovanju. Nitko se od učesnika nije pokajao, što je pošao u Rim. Svi su se vratili kući bolji u duši i sretniji u Bogu. Tkogod je govorio s hodočasnicima, mogao im je to pročitati iz očiju i čuti iz usta. Vjernici su uživali, što su mogli vidjeti središnji grad Crkve i kršćanstva i izbliza pozdraviti i čuti Papu. I što su, i pred svijetom, mogli dati oduška svojoj vjeri i oživjeli je na grobovima apostola i mučenika.

Nije to za njih, uopće, bilo turističko putovanje: ni po intencijama hodočasnika, ni po svome sadržaju i karakteru. Ljude je na nj ponijela njihova vjera i pobožnost. Shvatili su ga baš onako, kako ga shvaća i Crkva. Kao masovno, plebiscitarno, opredjeljenje za Boga, za evanđeoske životne ideale, za vječni smisao života. I sve, cinične, aluzije na miješanje »slatkoga« sa »korisnim« na tom hodočašću, prava su blasfemija: totalna besmicllica. Siromasi su, »Božji siromasi«, mali svijet vjerničke mase, u ogromnoj većini, bili njegovi učenici. Nisu bogataši, željni »provoda«. Bogataši,

kojima je samo do toga, da vide svijeta i da se rastresu i provesele, imaju, izobila, prilike da to učine puno komotnije i puno zabavnije: bez svega onoga, pobožnog, hodočasničkog balasta, tiskanja, hitnje.

Nemamo se čega, mi katolici, stidjeti. Naprotiv: dobru su lekciju, i u Rimu i u Bistrici, dobili svi kritičari hodočašća. A njihovi branitelji rječitu satisfakciju. I dobivaju je, uvijek iznova. Ne samo na ovim velikim, općenacionalnim hodočašćima. I na onima je lokalnim dobivaju. Sve vjerni narod na njih više polazi. I sve ih pobožnije i ozbiljnije shvaća. Nijesu to više »godovi«, »derneci«, »kirbaji«, kao nekada. Sve to više postaju ta naša zavjetišta i prošteništa mjestima pobožnosti i slave Božje. Ima ih, pa se na njima skupi, — ili izreda, — i po trideset tisuća vjernika. I po pola se učesnika na njima ispovijedi i pričesti. I prošloga je ljeta bilo tako. I po Hrvatskoj, i po Slavoniji, i po Dalmaciji i po Bosni, i po Sloveniji. I u dijaspori. Tko ne vjeruje, neka jednom ode u Letnicu, na Veliku Gospu, pa će vidjeti, što je slava Božja i što je vjera! Prava su to danas žarišta vjerskoga života i vjerske obnove.

Nećemo ih, — naših zavjetišta i prošteništa, — nećemo naših jubileja i hodočašća, nikomu za volju, ni napuštati ni potcjenjivati. Naprotiv: sve ćemo učiniti, da renesansa, koju u Crkvi doživljuju, — već je ona i na zapadu počela; vjernički je osjećaj instinktivno reagirao na »corpus alienum«, ubačen u organizam Crkve, — bude što skorija i što potpunija.

Eto, **i na ovaj nam način sam Bog pokazuje puteve realne i istinske koncilske reforme. Mjesto da ništimo i prigušujemo zdrave religiozne tradicije prošlosti i silom ih zamjenjujemo, često i problematičnim, eksperimentima, mi ćemo radije graditi na onomu, što već imamo, punovrijedno i plodno,** usavršivat ćemo to, punit ćemo to uvijek boljim i solidnijim sadržajem, čuvat ćemo, s puno pijeteta, kontinuitet našega religioznoga života.

A ne vrijedi to samo za prošteništa i hodočašća. I za vas drugi tradicionalni fundus našeg vjersko-crkvenog života to vrijedi. I za pučke misije, i za devetnice i trodevetnice, i za duhovne vježbe, i za adoracije i »svete ure«, i za sakramentalne blagoslove, i za Put križa, i za Prve petke, i za svibanjske i listopadske pobožnosti. Ne ćemo tim nimalo naškoditi liturgijskom buđenju. Samo ćemo ga dopuniti i usavršiti: mnogovrsnim spontanim inicijativama Božjega naroda. Autentičnim i zanosnim duhovskim karizmama. Starim i novim.

I ove godine bit će sve to opet aktualno. Naši će nas biskupi, već za koji dan, povesti u Rim, na beatifikaciju još jednoga, novoga, našega sveca, Leopolda Mandića. A brzo iza toga čeka nas i, svenarodno i milenijsko, hodočašće u Solinu, k našoj Dragoj Gospi, i na grobu naše pobožne, davne, hrvatske kraljice Jelene. A imat ćemo što naučiti i na jednom i na drugom od ta dva hodočašća. Fra Leopold je Mandić ispovjedni i pokornički svetac. Dan i noć je ispovijedao i činio pokoru. Naučit ćemo od njega, kako ćemo i mi visoko cijeniti svetu ispovijed i kršćansku samozataju. I danas, kad nam i jedno i drugo hoće da obezvrijede krivi »učitelji« u Crkvi. A našoj je davnoj kraljici Jeleni nadgrobni natpis napisala ruka crkvenoga i rimskoga čovjeka: latinskim, rimskim, slovima i riječima. Više od tisuću godina stara je već naša katolička i rimska tradicija. I, s njom, Gospino štovanje. Ostat ćemo i ubuduće, uvijek, uz Crkvu i uz sve njezine dogme i svetinje. Na prošlosti naše Crkve gradit ćemo i njezinu budućnost. Na Evanđelju i na Petru!

Spremajmo se na to unaprijed! Svi se za to mobilizirajmo! I pastoralne komisije i vijeća, i svećeničke konferencije i korone, i asketska glasila; oslonjena na sve dobre tradicije prošlosti! Bez žongliranja hazardiranja novatorstvom pod svaku cijenu!

S Bogom, za Boga! Na koljenima pred Euharistijom i Marijom! Očiju uprtih u Rim i u Petra!

NAD GROBOM KRALJICE JELENE U SOLINU

(Nekoliko refleksija uz naš veliki, milenijski, jubilej 1976.)

Uvijek su se ljudi i narodi rado obazirali na svoju prošlost i u nju zagledali. Bili su svijesni, da su, u moralnom smislu, jedno sa svojim predcima, — krvno su se s njima povezani, — i da moraju dalje, kroz povjest, sa čašću, nositi sve ono, što su njihovi prijašnji naraštaji, vrijedno, ostavili u baštinu: da to moarju čuvati i, sve bolje, razvijati. Samo tako mogli su postati dostojni dionici i njihova imena i njihove slave. Nijesu bezimeni, nijesu beskućnici: imaju svoj, nadvremenski i historijski, identitet. Imaju, u njihovim pozitivnim ostvarenjima, i nadahnuće, i tradiciju, i normu; imaju gotov Susprat, na koji dalje mogu nadovezivati i nadoziđavati. Nijesu bez orijentacije: ne moraju je istom tražiti. Nijesu mi bez uzora: mogu ih uvijek naći među svojim, plemenitim, precima. Njihova im je duhovna finoća svagdje ogledalo i svagdanji ispit savjesti.

A kod kršćanskih naroda zahtijevaju takvu organsku vezu sa prošlošću i interesi vjere. Ugledanjem u svoje oce u vjeri, njihovim nasljedovanjem, oni najljepše i najjasnije dokazuju, da nijesu nikada prekinuli veze sa izvornom evanđeoskom objavom, koju su, jednom davno, u ime Kristovo, svijetu navijestili apostoli, a našim je djedovima prenijeli misionari Crkve, u dane njihova obraćenja. Legitimira ih to kao zakonite i punoljetne sinove i kćeri Crkve. Kršćanstva nema bez vjernosti apostolskoj i otačkoj tradiciji. Kršćanstva nema bez »starine« vjerovanja.

Drgocjen je stoga svaki historijski datum, svaka povjesna epizoda, na kojoj se taj kontinuitet vjere i narodnog bića može, jasno i uvjerljivo, verificirati ili ilustrirati. Gdje on, vidljivo, udara

u oči. Gdje on, dostojanstveno i časno, svjedoči za neprekinutu liniju.

A mi se, Hrvati katolici, baš ove godine, obaziremo na takav jedan, veliki i karakteristični, datum iz naše povijesti: upiremo oči u jednu takvu epizodu. Ove je godine ravno tisuću godina, otkako je, g. 976., na solinskom polju kraj Solina, u kriptu crkve sv. Marije, u kameni sarkofag, bilo položeno mrtvo tijelo hrvatske kraljice Jelene, udovice kralja Mihajla Krešimira II. i majke njegova nasljednika, kralja Stjepana Držislava. A sama je kraljica bila podigla tu crkvu, da pod njom bude njezina grobnica; a odmah uz nju i crkvu sv. Stjepana, koja je postala grobnom crkvom, mauzolejem, kasnijih hrvatskih kraljeva iz narodne dinastije Trpimirovića. U pokrov kraljičina sarkofaga bio je uklesan i, značajan, latinski natpis, što ga je, g. 1898., otkrio i rekonstruirao naš slavni, starokršćanski i starohrvatski, arheolog, Don Frane Bulić. Preveden na naš jezip on glasi: »U ovom grobu počiva slavna Jelena, žena kralja Mihajla i mati kralja Stjepana. Vladarica umrije, u miru, 8. listopada i bi ovdje pokopana godine 976. od Upućenja Gospodnjega —, u petak, 10. ožujka. Ona, koja je za života bila mati kraljevstva, postade (majkom) sirota i zaštitnicom udovica. Pogledaj ovamo, čovječe, i reci: Bože, smiluj joj se duši!«

Tisuću godina, otada pa do danas, stoji među nama ta zadužbina naše davne hrvatske kraljice. I svjedoči o njezinoj plemenitosti i o njezinoj živoj vjeri. I tisuću godina otada dolazi naš narod u tu crkvu Naše Drage Gospe, koju mu je poklonila njegova kraljica. Onaj iz okolice, a zadnjih godina i onaj iz čitave Dalmacije. No ove, jubilejske, godine, o njezinoj tisućgodišnjici, dolaze i dolazit će u nju, na poziv naših hrvatskih biskupa, i vjernici iz drugih, — iz sviju, — naših hrvatskih krajeva. I u manjim hodočašćima, po pokrajinama i biskupijama, i, — na Malu Gospu, 8. rujna, — zajednici, odsvakle, iz cijele naše domovine.

Velik je to za nas sve datum. Sve je na njemu veliko. A sve će biti veliko i na tome našemu spomen-skupu: na tom našemu, jubilejskom i milenijskom, poklonstvu Našoj Dragoj Gospi solinskoj.

Treba se samo sjetiti, kad je to bilo. Prije ravnih tisuću godina. Trideset je hrvatskih generacija otada živjelo i umrlo u našoj zemlji. U stoljeću, koje je bilo bliže Kristovu rođenju i smrti nego ovim našim danima. U doba, u koje su se istom počeli formirati evropski kršćanski narodi. Neki su od njih tada jedva bili i kršteni: istom su počinjali izlaziti na pozornicu historije iz tame poganstva i barbarstva. A mi smo Hrvati već imali državu i dinastiju. Imali smo, i, u papinskom Rimu, krunjene kraljeve: suvremenike prvih njemačkih careva. Upisivali smo već svoju povijest u kamen. Latinskim pismenima i jezikom, koji je tada bio jedan od bitnih instrumenata obrazovanosti i kulture. Gradili smo crkve. Mariji smo ih gradili. I imali živ moralni i religiozni osjećaj. Svijesni svoje ljudske bijede i griješnosti molili smo se, skupa s našom kraljicom za spas svojim dušama i za njihov, vječni, uskrsni, pokoj u krilu Božjemu. Kultivirali smo milosrđe. Naše socijalne institucije već onda nijesu bile nasilničke i despotske, nego su služile potrebama puka i općem dobru. Majku sirotu gledali su naši djedovi u svojoj kraljici. I m a j k u kraljevstva, ne njegovu gospodaricu. Kršćanska i etička inspiracija govori iz čitava natpisa na njezinu grobu. Ambijenat u našem tadanjem nacionalnom središtu bio je, vas, kršćanski ozbiljan, ali i kršćanski human i čovjekoljubljiv.

Treba se samo sjetiti mjesta, gdje su se odigrali ti događaji. Bilo je to na samim vratima Splita. U srcu tadašnje hrvatske države. Ali i nad grobovima, solinskih, mučenika: na razvalinama starih kršćanskih bazilika. Na mjestu, gdje je još stajala palača zadnjega, i najljućegga, cara-progonitelja kršćana, čija je grobnica, čiji je mauzolej morao, u svome hramu i na svojim kruništima, ustupiti svoje apside i svoje oltare pobjedničkom Kristovu križu. Bilo je to u gradu, u kojemu su već bili održavani crkveni sabori: i onaj, samo pedesetak godina prije, u prisustvu Tomislava i možda baš u vrijeme njegova krunisanja. Sve je tu bilu posuto velikim uspomenama i disalo atmosferom i čarom historije. Atmosferom, što je karakterizirala baš prvo razdoblje naše narodne povijesti: ono za vlade kraljeva hrvatske krvi. Ono u njezinu jeku: stotinjak godina iza Trpimira, stotinjak godina prije Zvonimira.

Treba se samo sjetiti, da je već u to doba, a u tako značajnu ambijentu i na tako svečan način, bilo odano priznanje jednoj velikoj i dobroj ženi naše krvi. Barbari nijesu podizali spomenike ženama, niti bili svijesni ženske veličine. Njima su žene bile samo stvar: kupovali su ih i prodavali. A u Solinu počastio je čitav jedan, mladi i zdravi, kršćanski narod materinstvo i ženu. I to pred likom i oltarom Žene, što ju je vidio svijet: djevice i majke istodobno. Majke našega Gospodina; Zaručnice Duha Svetoga.

Dragocjen je to moralni i kulturni kapital za sve nas. Puno nas podiže. Puno nam kaže. Puno nas obavezuje. Izlaze u njemu pred nas činjenice, u koje se valja zamsliti i iz kojih valja povlačiti konsekvencije. Izranjaju u njemu pred nas primjeri, od kojih valja učiti. Mnogih nas to Bžjih dobročinstava sjeća. Mnoge nam velike pouke daje.

Nije nas, eto, nestalo, nas Hrvata, kao naroda ni iza dugih tisuću godina. A nestalo je otada mnogih naroda. I starih Rimljana. I starih Gala. I starih Gota. I starih Normana. I starih Engleza: onih prije normanske invazije i bitke kod Hastingsa. A mi smo Hrvati ostali na svome tlu i na svome moru sve do danas. Sačuvali jezik, sačuvali ime. Sačuvali svoj narodni genij: onaj iz dana kraljice Jelene. Očito nas je ruka Božja kroz čitavo to, dugo, vrijeme čuvala i milovala. Očito je put, kojim smo išli kroz historiju, bio dobar.

I vjeru smo sačuvali. Ona nam je najviše i dala tu čudnu vitalnost. Nijesmo postali žrtvom ni bogomilskoj herezi, ni protestantskom otpadu od stare crkve, ni modernom bezvjerju. Othrvali smo se uglavnom i invazijama s istoka. Radije smo i selili sa ognjišta, nego se prevjerivali. Još smo uvijek u masi vjernici i kršćani. Još je naše kršćanstvo živo i autentično kršćanstvo: evanđeosko i sakramentalno. Još u njemu vlada i tradicionalna harmonija između Božjega naroda i njegovih svećenika: nijesu nam nikad bili tuđinci: nijesu se nikada trajno odbili od svoga naroda, ni narod od njih. Živimo u simbiozi između našega narodnog genija i Kristove evanđeoske blagovijesti. Još smo uvijek kršćanski narod, kao i u vrijeme kraljice Jelene, prije tisuću godina.

Još i danas, kao i onda, štuje se među nama svetinja života i obitelji i drži u časti ženstvo, djevičanstvo, materinstvo. Nama još uvijek nije ideal moderna, pomuškarčena žena, — emancipirana žena-uživačica, — koja se je utopila u seksusu i luksusu, pobjegla iz obitelji, davno već zaboravila na svoju bitnu misiju, da u životu bude predstavnica srca i dobrote, čuvarica i svećenica moralnih vrijednosti oko sebe, žrtva na oltaru nesebičnog služenja sreći drugih, mirotvorka blaga srca i meke ruke. Ne biće instikta, nego biće duha i ideala; ne ženka, nego žena. Još ih među nama ima, — i puno ih ima, — djevojaka i žena tipa kraljice Jelene, majke kraljevstva i dobrotvorke siromaha i patnika.

Još smo i danas kršćanski univerzalisti. Univerzalisti i u socijalnom smislu i u onome religioznomu. Nikada nijesmo podvo-

jili, da smo i sami sinovi velike ljudske obitelji, u kojoj su svi narodi braća, jednakopravna pred Bogom i pred historijom: upućeni na suradnju, obavezani na uzajamnu solidarnost, pravdu i ljubav, upućeni na suradnju. Svima pružamo ruku. Sve pozivamo u zajednički Božji ovčinjak jedne Crkve i jedne, velike, sveljudske obitelji. Sačuvali smo strahopočitanje pred širinom otkupiteljskih planova Božjih i oduševljenje za misionarsku misiju Crkve, kojoj smo i mi postali najprije korisnicima, a onda i glasnicima i nosiocima. Priznajemo svoje apostolske obveze. Služimo misijama; molimo se za sveto jedinstvo.

Još i danas poštujemo auktoritete. Roditeljske, kućne, građanske, crkvene. Nikada nećemo zaboraviti na pijetet prema onima, koji su nam darovali život i odgojili nas, nikada ne ćemo biti za nasilje ni prema komu, ni od naših sugrađana ni od pripadnika drugih naroda; nikada nećemo biti buntovnici u Crkvi. Bili smo, — i danas smo, — katolički narod, koji lojalno štuje ustav, što ga je svojoj Crkvi dao njezin božanski Utemeljitelj: sa Petrovim nasljednikom na čelu, s biskupima kao učiteljima vjere, sa svećenicima kao navjestiteljima i posrednicima blagovijesti spasenja. U taj, Božji, okvir ljudskoga društva i crkvene zajednice uklapamo mi i danas sva svoja obnovna nastojanja i svu svoju borbu i za bolji svijet od sutra i za konačnu realizaciju božanske osnove, konačnoga i vječnoga, spasenja svih ljudi dobre volje. Baš kao i u vrijeme naše pobožne kraljice Jelene, vjerne kćeri i svoga naroda i svoje Crkve.

Još i danas vjerujemo u snagu molitve i u blagoslove utjelovljenoga Boga, što je ostao među nama na svojim euharistijskim oltarima: sve do danas; i u crkvi naše drage kraljice u Solinu. **Još i danas dolazimo mi po Božje oproštenje u ispovjednoj tajni vjere. Još i danas klečimo mi u poniznom poklonstvu pred našim Gospodinom i njegovom svetom Djevicom-Majkom; Majkom Crkve.** I gradimo im crkve, baš kao što ih im je gradila i naša davna kraljica.

Svega ćemo se toga sjetiti u Solinu pred Gospom. Bit će to naša, svenarodna, zahvala za sve ono veliko, što smo od njega primili kroz ovo tisuću godina, Bogu i njegovoj i milostivoj Providnosti. Bogu i našoj Dragoj Gospi. Ali i zahvala svima onima prije nas, koji su nam kroz ovo tisuću godina čuvali i očuvali to Božje blago. Svima onima dragima »kraljicama Jelenama« i »Stjepanima Držislavima« iz naše hrvastke povijesti. Znanima i neznanima; imenovanima i bezimenima; velikima i malima . Svima onima,

koji su branili, i obranili, tu našu Božju baštinu: djelom ili molitvom, mačem ili križem, plugom ili perom, u kući ili u društvu, ali uvijek vjerno i požrtvovno.

Bit će to naša zahvala, ali i naš zavjet. Ne ćemo silaziti s puta, kojim nas je i do sada, tako molistivo, vodila Božja Providnost. Ne ćemo biti izrodi naših, plemenitih i velikih, otaca i djedova.

A prije svega bit će to naša, zajednička svenarodna molitva. Ponizna i pouzdana molitva našemu Gospodinu i našoj Dragoj Gospi, da nas, i dalje, sve prosvjetljuju, pomažu i vode. Nas i hrvatske naraštaje, što će doći iza nas. Po zagovoru svih onih, koji su, od našega roda, Bogu omiljeli kroz ovo tisuću i četiri stotine godna, otkako smo, mi Hrvati, katolički narod.

Slava našoj pobožnoj kraljici Jeleni! Slava svima svecima i svima pravednicima naše krvi i jezika! Za njima ćemo i u nova stoljeća vjernosti i Božje pravde!

U tebe se, Gospodine uzdamo; daj, da se ne postidimo dovijeka! (Ps. 30, 2.; 70, 1.).

»TI SI PETAR — !«

(Ne kritizirajmo Papu! Ne polemizirajmo s Rimom!)

g. 1976., br. 6., br. 112.

Uvijek smo se dosada, — mi, koji smo se, među katolicima, smatrali tradicionalistima, — ponosili tim, što držimo s Papom i što nam je njegov, apostolski, auktoritet svet. Bila nam je to najsigurnija garancija, da smo na pravom putu i da iza nas stoje Kristova obećanja Petru. Obećanja, da se njegova vjera ne će pokolebati (Luk. 22, 32!) i da on, — i oni koji ga slušaju i slijede, — ne će nikada postati žrtvama ni dogmatičko-vjerskih, ni moralnih zastranjenja: đavolskoga zavođenja i pakosti. A uvijek smo zamjerali modernistima i kontestatorima, što se Papi protive i afrontiraju mu. Pa govore, da on u mnogim stvarima ne pogađa prave linije, da tvrdoglavo ostaje pri shvaćanjima, koja su se demodirala i zastarjela, da se ne zna približiti duhu vremena i, opravdanim, zahtjevima ljudi naših dana, savremenog kulturnog čovječanstva. Pa se upuštaju s njim u polemiku, ispravljaju ga, silom mu hoće da nametnu svoja mišljenja i svoje teze, uskraćuju mu posluh: i u teoriji, a još više u praksi. Pa prešućuju pred vjernicima njegove izjave i odluke, ignoriraju njegove direktive, rade i dalje po svome, i kada Papa drukčije naređuje. Pa pozivaju svoje pristaše na pasivnu rezistenciju, a kojiput, i na otvoreni demonstrativni, neposluh njegovim odredbama. U takovu njihovu držanju i postupku mi smo uvijek gledali najjasniji praktični dokaz, da, modernisti, imaju krivo i da njihove akcije, kolikogod, izvana, bile obojene, tobožnjom, brigom i revnošću za

Božju stvar i za ponovni prodor kršćanstva u svijet, nijesu od Boga. Nema i ne može na njima biti blagoslova; ne mogu ići plodovima pravde; nijesu reforme, destruktivne su. I falzifikat su koncilske obnove, i ako im je, modernističkim novotarima, ona uvijek na ustima.

A znamo, i zašto je tako. Temeljna je zasada kršćanstva, još od početka, da Crkva Božja, pod stalnim vodstvom Duha Svetoga, uvijek vjerno naučava istinu i »poklad« Gospodinov i da su je, zato, sva njezina djeca dužna, u stvarima vjere i morala, slušati i slijediti. A Crkvi je glavni i vrhovni učitelj i poglavar rimski biskup, Sveti Otac Papa, jedini zakoniti baštinik Petrove prvopastirske vlasti i karizme. Tko se o njega ogriješi, o Crkvu se je ogriješio. Treba se samo, — uvijek smo tako govorili, — i u današnjim, nemirnim i kritičnim, vremenima, oko Pape svrstati i uz njega stati, pa će Crkva Božja, uza sve bure i oluje, koje njom drmaju, ostati svijetu i dušama pouzdano sidro spasenja i nade. Makar i kroz porugu, progonstvo i križ. To je Gospodinov put. To su, čudesne, metode Providnosti. Tko se je tako orijentirao, dobro se je orijentirao: može mirno i neustrašivo naprijed. I dok takvih ima u Crkvi, situacija je za nju još uvijek pozitivna: ne moramo padati u paniku. Predstavljamo i dalje ono maleno stado, kojemu je Gospodin obećao kraljevstvo (Luk. 12, 32.). Ako ne danas, a ono sutra. U budućnosti. U njegov dan.

Samo, nažalost, ova se fronta vjernih danas među nama drma. Zaboravili su, i mnogi od katoličkih tradicionalista, na ovu temeljnu lekciju iz katoličkog katekizma i iz Božje strategije. Razbijeni su nam danas redovi. Sve se više i među nama, sa »katoličke desnice«, čuju nerazborite i nepravedne, riječi mrmljanja na Rim. Sve ih, i među nama, ima više, koji prigovaraju Papi i kritiziraju ga. Manifestiraju, i javno, svoje nezadovoljstvo i svoje neslaganje sa njegovim »sistemom«, sa njegovim postupcima i koracima. Sa »sistemom« Pavla VI.

Ne s njegovim vjerskim naučavanjem. Ne mogu to. Učinili bi mu eklatantnu nepravdu. Upravo začudnom upornošću i odlučnošću, koja ne zna za kompromis, brani i današnji Papa, Pavao VI., čitavu, dogmatičku i moralnu, nauku i tradiciju Crkve. Ni u jednoj je stvari nije ni izdao ni prešutio. Sve kršćanske misterije brani. Brani ih doslovce u istome smislu, u kojemu su o njima govorili apostoli, crkveni sabori, sveti oci, veliki, pravovjerni, teolozi, kroz sva kršćanska stoljeća. Brani ih i ondje, gdje su, još odavna, nad njima slomili štap i mnogi, moderni, »katolički« teolozi i profesori. I misterij Presvetoga Trojstva, i Euharistijski misterij, i Marijin misterij. Brani i, tradicionalni, katolički pojam sakramentalnoga svećeništva i sakramentalne ispovijedi: aurikularne ispovijedi, baš u smislu učenja Tridentinskog sabora. Brani, emfatično i beskompromisno, i evanđeosku ideju primata: toliko mrsku racionalistima i modernistima u Crkvi; brani je točno u terminima I. vatikanskog sabora, bez ikakvih koncesija episkopalizma. Brani, bez ikakva ustručavanja, straha i skepse, i besmrtnost supstancijalnost duše, i vjeru u, realno, uskrsnuće (i tijelom), Kristovo i naše, i postojanje duhovnog svijeta, i vječnost pakla, i, tradicionalne, definicije grijeha i otkupljenja, i katoličku nauku o, apsolutnoj, nerazrješivosti braka, i sve asketske ideale kršćanstva, od molitve i evanđeoskih savjeta pa do samozataje, djevičanstva, celibata. Govori i danas o svim tim stvarima jednako, kako su o njima govorili sv. Pavao, sv. Ignacije Antiohijski, sv. Augustin, sv. Leon Veliki i sv. Grgur Veliki. Stoji uz sv. Tomu i uz sv. Ignacija Loyolskog.

Nitko mu to, Pavlu VI., ni od tradicionalista, ne osporava. Ne može mu ni osporiti. Da to učini, nanio bi mu krvavu uvredu. Ali, eto, nije im, nekima, pravo, kako »upravlja« Crkvom. Jednima je kriv, što je odobrio i što zagorava novu liturgiju: njima je stara ljepša i »svetija«. Neki od »Una voce« samo što ga zbog toga nijesu anatematizirali. Javno mu dokazuju, kako tu nije pogodio i kako je tim, prevelikim, popuštanjem »liturgistima« osiromašio molitvu Crkve i ponizio njezino bogoslužje. Drugi mu, opet, ne mogu oprostiti, što se toliko rezervira od »ukazanja« i »objava«, — onih privatnih, — u koje oni čitavom dušom vjeruju i u njima gledaju glas i poruku Neba. Trebalo bi, misle oni, punim jedrima zaploviti u »mistiku« i u »karizme«, pa sve očekivati od »čudesa« i od »katastrofe«, kojom će Bog udariti današnji svijet i koja ga jedina može opametiti i obratiti. Papa bi se, po njima, svaki dan morao prijetiti svijetu i nemarnim katolicima kaznom Božjom i grmjeti protiv njih rječnikom starozavjetnih proroka. Trećima je, — njih je možda najviše, — u svojim istupima protiv štetočina u crkveno-vjerskom životu premalo energičan, a previše popustljiv i slab. Na sve šuti. Malo koga poziva na red. Nikoga skoro ne osuđuju. Pušta, da svatko radi, govori, piše, šta hoće. Mjesto da zagrmi i da se lati »anatema« i »izopćenja«. Pa da opet, željeznom metlom, uvede, vrati, u Crkvu disciplinu i red. Mnogi, — i od prvih, i od drugih, i od trećih, — i javno, kroz novine, sa konferencija i zborova, čitaju Papi lek-

cije, kore ga, zamjeraju mu sad ovo, sad ono, traže od njega ustupke svojim stanovištima i svojim postupcima ili, ultimativno, zahtijevaju povratak k staroj praksi i uzusima. Čine to danas i poneki od, inače, najrevnijih i najpobožnijih. Izgubili su strpljivost. Ne mogu više da čekaju. Nevolje i sablazni, što ih oko sebe, svuda po Crkvi, gledaju, učinile su ih nervoznim, krutima, strastvenima. Tipičan je s te strane, famozni, slučaj negdašnjeg misijskog nadbiskupa Lefébre-a i njegova sjemeništa u Ecône-u, u Švicarskoj. I on Papi diktira uvjete, ako hoće da se s njim »pomiri«.

A na sve to mi moramo kazati ono Apostolovo: »In hoc non laudo«, »nije stvar za pohvalu!« (1. Kor. 11, 22.). Sve je to, po našemu mišljenju, u principu krivo. Ne mora Papa, — u stvarima, koje, direktno, ne tangiraju istine jere i evanđeoski moral, — u svemu pogoditi. Ne mora ni današnji Papa. Nijesu mnogo puta pogađali ni njegovi prethodinci. Ima, sigurno, u današnjoj liturgijskoj reformi, — osobito u njezinoj konkretnoj primjeni, — i elemenata, gdje se je, možda, otišlo predaleko u popuštanju ukusu vremena i neobuzdanom nagonu za promjenama pod svaku cijenu i gdje ćemo se, danas sutra, morati vraćati k starome. Moguće je, principijelo, i da se među tolikim »novim« objavama i porukama s neba nade i koja autentična, koju će Bog, ako htjedne, ovjeriti čudesima ili svetošću i poniznošću njezinih nosilaca, onako kako, negda, onu lurdsku, Bernardičinu, ili onu paray-lemonialsku, sv. Marije Margarete Alacoque. A nije posve isključeno, da su i, ecônskoj aferi pomalo kumovali i zaoštrili je, i previše, ekstremne progresističke zrelosti u francuskoj Crkvi i francuskom Episkopatu, kako se tuže simpatizeri nadbiskupa Lefèbvre-a. Samo, ništa od toga ne daje nam pravo, da Papu zbog toga j a v n o kritiziramo i da apodiktički od njega tražimo, da prihvati naše stanovište i naše ocjene kao jedino ispravne. Mi nijesmo šefovi ni ideolozi Crkve, a Papa jest. Njegovo je pravo, — a i dužnost mu je, — da donosi odluke. I da ih donosi onako, kako mu se pred Bogom čini najbolje. Njemu, ne nama. Prati ga pritom posebna pomoć Duha Svetoga. Preskripcija je uvijek na njegovoj strani. Kome se njegove ideje i odluke ne sviđaju, može uvijek naći načina, da Papi (ili ljudima oko Pape) priopći svoje primjedbe, svoju kritiku, svoje sugestije, i da to motivira. Može to učiniti i direktno, — pismom ili podneskom Papi, — a može, još lakše, indirektno: preko crkvenih ljudi od auktoriteta i razbora. No nikada ne smije to činiti u javnosti, ni na štetu Papinu

ugledu ni pregovorima Svete Stolice. I nikada strastveno. I mora se uvijek, do eventualne drukčije Papine odluke, podložtti onome, što je Papa odredio i što je tim postalo, — makar i privremeno, — volja i odluka Crkve. Vezan je u najmanju ruku na ono, što su teolozi i kanonisti nazvali: »silentium obsequiosum«; ne smije od toga praviti uzbune ni afere. A slobodno mu je, sigurno, — kad misli, da bi Papa morao izmijeniti mišljenje ili postupak, — i da mu se moli za prosvjetljenje i da očekuje intervenciju Providnosti, koja nikada ne će, trajno, ostaviti svoje Crkve na cjedilu ili u bludnji.

Tako su radili sveci. I onda, kada dosta toga nijesu odobravali u papinskim akcijama i gestama; i onda, kada su iz Rima bile odbijene, pa i osuđivane ili, barem, otklanjane, njihove plemenite inicijative. I uvijek bi se, sve, na kraju, dobro svršilo. Bogu se ne žuri toliko, kao nama ljudima. Njegovi mlinovi sporo melju: kaže poslovica. Baš zato, jer je sve ono, što se u Crkvi ili u svijetu događa, uvijek pod njegovom punom kontrolom.

Eto, zato mi danas apeliramo na našu Crkvu i katoličku javnost, i svećeničku i dajičku, a napose baš na naše, tradicionalističke, sumišljenike, da ne kritiziraju Pape i da s njim ne polemiziraju. Ako neki na Zapadu to rade, mi nećemo. Čuvat ćemo i dalje svoju, punu tradicionalnu i tisućljetnu, solidarnost s njima. A napose nećemo kritizirati današnjega Pape, sveca mučenika. Mjesto toga puno ćemo se za njega pomoliti. Nije mu lako. Bit ćemo mu, naprotiv, od svega srca zahvalni na njegovim, uvijek Petrovskim, direktivama u stvarima vjere: u stvarima učiteljstva. Kad nam njih daje, sve nam s njima daje. Treba samo da iz njih povlačimo konsenkvencije. I da te konsekvencije, svakom prilikom, naglašujemo i urgmiramo. Mi i svi crkveni ljudi, na kojima leži odgovornost. Premise su tu: valja samo insistirati na njihovoj, logičnoj, aplikaciji. I valja, u ime njih, odlučno otklanjati sve ono, što na terenu i u praksi njima ne odgovara. Tako ćemo najlakše utirati puteve i eventualnoj kasnijoj, auktoritativnoj, intervenciji Rima. Glas dobronamjernih i pametnih i danas se u njemu najviše cijeni i sluša. Ali se baš od njih očekuje i najviše razumijevanja za teškoće Crkve i najviše spremnosti na strpljivost i posluh. Božjoj se stvari uvjek bolje služi mirom i odmjerenošću, nego impetuoznošću, eksplozivnošću, metodama alarma, presije i ultimatuma.

Papa nas na području učiteljstva i vjere ne će nikada razočarati. A stvari taktike, strategije i tempa prepustit ćemo, veli-

kodušno, njegovoj uviđavnosti i kompetenciji. I njegovu razboru. I njegovu osjećaju odgovornosti. Otac nam je svima. S višega gleda od nas. Ne će, možda, da riskira još većega zla. Pustimo ga, da bude dobar, blag i strpljiv! Okupimo se oko njega svi kao jedan! S punom lojalnošću i neograničenim povjerenjem!

Nemojmo barem mi, vjerni katolici, udarati na muke Namjesnika Kristova! Ljubimo ga! Vjerujmo u njegovu dalekovidnost! Zahvaljujmo, do neba, Bogu što nam ga je dao i što imamo Papu. Što je naša Crkva — papinska i Petrova!

Pavle VI., ti si Petar, tu es Petrus. (Mat. 16, 18.). S tobom ćemo! Za tobom ćemo! »Dux es; duc nos!«

OKO ISPOVJEDNE REFORME *)

(Neprihvatljive sugestije jednog teologa)

»Vjesnik«, g. 1976., br. 7.—8., 9., 10., 11., str. 132

Prijatelji iz Njemačke poslali su nam nedavno, između drugih novih, katoličkih, knjiga iz Njemačke, i jednu pod naslovom: »Wird man morge wieder beichten?« (»Hoćemo li se i ubuduće ispovijedati?«). Kako nam inače ne šalju modernističke literature, nego samo korektnu, očito su pretpostavili, da su ideje, koje auktor u njoj zastupa, sa crkvenoga stanovišta prihvatljive ili, u najmanju ruku, pozitivno diskutabilne. Mnogi u Njemačkoj, i od crkvenih ljudi, sigurno misle tako. Knjiga je dobila »Imprimatur« od kölnskog Ordinarijata (4. travnja 1974., br. 75503 I 73.), a auktor joj je. Dr. François Reckinger, još relativno mlad: rodio se g. 1934. u Differdingsen-u, u Luxemburgu, za svećenika je zaređen g. 1958., dulje je djelovao u duhovnoj pastvi, g. 1966. promoviran je bio za doktora teologije (u liturgijskoj struci) na teološkom fakultetu Katoličkog Instituta u Parizu, od g. 1971. vrši službu katehete (»Religionslehrer«) u Kölnu, stalni je suradnik liturgijskog časopisa »Sveta Služba« (»Heiliger Dienst«) u Salzburgu, habilitand je za pastoralnu teologiju na sveučilištu u Bonn-u. Knjiga ima 209 stranica, a izdavač joj je i nakladnik: »Verlag Butzon — Bercker«, D-4178, Kevelaer, S. R. Njemačka.

*) I g. 1970. Izašao je u našem »Vjesniku«, od istog auktora, podulji članak: »Ispovijed i njezini modernistički kritičari« (br. ———, str. ———).

S interesom smo je pročitali i ostali — razočarani. Ne prihvaćamo njezine poruke ni njezinih sugestija, i ako njezin auktor, očito, nije ni modernista ni pristaša načelne konstatacije u Crkvi. Naprotiv: priznaje auktoritet Crkve i Svete Stolice, brani božansku instituciju i karakter ispovjednoga sakramenta, iskreno žali, što je ispovijed dospjela u zadnje vrijeme u krizu, želi, da iz nje što prije izađe, vjeruje u njezino centralno mjesto u crkvenom životu. Po svemu izgleda, da je i osobno pobožan i pastoralno revan. Na jednom mjestu kaže, da je dio knjige i pisao sjedeći u ispovijedaonici i, uzalud, očekujući penitente u običajene i uglavljene ispovjedne sate. Ne voli ni samovoljnih »reformatora« Crkve i ispovijedi među svećenstvom i, racionalističkim, teolozima. Svaljuje i na njih velik dio odgovornosti za žalosno stanje u pastvi, napose onoj ispovjednoj. Čovjek je očito dobre volje. Mnoge su partije u knjizi instruktivne i edifikativne.

Ipak, u nekoliko bitnih stvari auktor je pod, fatalnim, utjecajem modernističkih ideja. U tri osobito. Misli, da je nuždan preduvjet revitalizacije i ponovne popularizacije ispovijedi, da se bitno ublaži kršćanski moral, napose u pitanju seksusa. Ne smiju se više smatrati teološkim grijesima nepotpuni bludni grijesi (u mislima, željama, riječima, pogledima, dodirima). Valja iz kršćanskog života izbaciti svaki puritanizam i pruderiju. A u braku pitanje metoda; u regulaciji broja djece valja prepustiti odluci i savjesti samih bračnih drugova, a papinsku encikliku »Humanae vitae« tumačiti liberalnije i ne kriviti bračnih drugova, koji je se ne drže, sa teškoga grijeha, niti im uskraćivati odrješenje. Uopće valja bitno reducirati registar teških grijeha u svim materijama i svesti ga na jedan tolerantan i ljudima našega vremena prihvatljiv minimum. Tako ispovijed ne bi više vjernicima bila odiozan teret, a otpao bi i glavni razlog, što se današnje društvo drži daleko od Crkve. Crkva bi opet postala Crkva svetaca, kakva je bila po shvaćanju apostola i prve Crkve. I mogla bi se, nesmetano, afirmirati u svijetu i pred svijetom. A današnju, sve akutniju, oskudicu svećenika i ispovjednika, osobito u misijama, najbolje bi se rješilo ponovnim aktiviranjem starokršćanske institucije »staraca«, svećenika drugoga reda, koji, — on to očito pretpostavlja, — ne bi bili obvezani na svećenički celibat.

Auktor knjige na taj način praktično kapitulira ili, barem, prihvaća kompromis sa svim glavnim ultimatumima, što ih modernizam postavlja Crkvi u velikoj današnjoj dilemi između crkvene tradicije i savremenog teološkog i discipliniranog revizionizma. U točki seksusa, u točki celibata, u točki primata. Što u teoriji na svoj način otklanja, u praksi dopušta. A što na svoj način u načelu brani, to u konsekvencijama napušta. Lomi sa tradicijom Crkve i sa direktivama Rima.

Mi stoga ne možemo za njim. Moramo njegovu knjigu, kao cjelinu, osuditi. Ali mu, u koječemu, dati i pravo.

Učinit ćemo to u nekoliko općih osvrta, poglavlje po poglavlje.

Kako auktor knjige prikazuje dosadašnji razvoj ispovijedi u Crkvi?

Povijest ispovijedi u staroj Crkvi auktor, jednim velikim dijelom, obrađuje korektno i tradicionalno, pa to, uvjerljivo i pozitivno, i dokumentira, a poteškoće objašnjuje. Ispovijedali su se u prvoj Crkvi, kaže on, samo teški grijesi, ali oni obavezno i svi. Dijelom pred Crkvom, u javnoj pokori, dijelom tajno, pred biskupom ili ovlaštenim svećenicima, ali tako, da se je odrješenje uvijek davalo samo javno, u crkvi. Tko bi odbio da čini pokoru, bio bi isključen iz crkvene zajednice. Javna je pokora imala svoje formalnosti, trajala je dulje ili kraće (najkraće dva tjedna, najdulje do kraja života), uvijek je uključivala uskratu pričesti i posebno, pokorničko, mjesto u crkvi. Postojali su o njoj i pozitivni propisi: popisi i liste (i s tarifama). Nikada nije bila ograničena samo na »kapitalne grijehe«. Jedino su neki biskupi smatrali samo te grijehe (u širem smislu) teškim i zbog toga samo za njih propisivali pokoru, dok su ih drugi uopće izuzimali od pokore (i takve grješnike prepuštali Božjemu sudu i Božjemu milosrđu), a ipak imali instituciju javne pokore (očito za druge teške grijehe). Javna se je pokora davala samo jednom u životu (poslije krštenja): tek od 4. stoljeća počeli su je davati i »relapsis«, na času smrti, ali bez obrednih formalnosti. Rigoristi su zbog toga otpadali od Crkve i osnivali nove sekte. Od 4. stoljeća javna pokora sve više izlazi iz upotrebe: izmicali su joj se, sve više, i teški grješnici (zbog njezinih dosmrtnih obveza na pokornički život, a kojiput i zbog taksi); reduciraju je na trajanje jedne korizme; ne dopuštaju je uopće mladima i oženjenima. Oko 600. godine potpuno je nestaje, a sakramenat se pokore prima samo još na smrtnoj postelji, ali sada odjednom i od sviju: i od onih, koji nijesu nikada u životu teško sagriješili. No zato se u

to vrijeme pojavljuje, — ne zna se, kako, — u Irskoj, nova vrsta ispovijedi, koju irski i engleski misionari šire po čitavoj Evropi. Sve se u njoj čini odjednom, sve tajno i pojedinačno, i kad god komu treba. Pokora se obavlja najprije poslije odrješenja, ali kasnije iza odrješenja i pomalo pretvara u, gotovo isključivo, molitvenu pokoru. U doba Karla Velikoga htjeli su opet obnoviti i javnu pokoru, barem za javne grijehe, ali pokušaj nije uspio. Sve su se više stali ispovijedati i laki grijesi. A između godine 700. i 1250. sve se više apeliralo na vjernike, — koji ih se put i obvezivalo, — da se svake godine barem jedamput, dvaput, triput, ispovijede, dok 4. lateranski koncil nije, g. 1215., donio odluku, da to, u čitavoj Crkvi, moraju učiniti svi vjernici, barem jednom u godini, no teolozi su to, u svojim tumačenjima, restringirali samo na one, koji na duši imaju težak grijeh. Javnim griješnicima davalo se (javno) odrješenje na Veliki četvrtak, pa su neki biskupi, negdje od 10. stoljeća (u doba teološke dekadence), stali takvo odrješenje davati i drugim vjernicima (bez pojedinačne ispovijedi) i pridavali mu sakramentalni karakter. Taj se je abuzus, unatoč konstantnim protestima velikih tadanjih teologa, održavao, djelomično, sve do 16. stoljeća i prešao, tada, u praksu protestantizma. Od 12. stoljeća težište se u sakramentu pokore sve više prenosilo na prizanje (očitovanje) grijeha, pa se sakrament počeo općenito nazivati ispovijeđu, a indikativna forma odrješenja zamijenila je dotadašnju deprekativnu (molitvenu). Koncem 16. stoljeća unose se u crkve i ispovjedaonice, pa se tako završuje razvoj pokorničke discipline u Crkvi: današnjom ispovjednom praksom.

Što auktor u svom historijskom prikazu ispovijedi tvrdi, a ne dokazuje?

Ima ipak nekoliko važnih, — možda i najvažnijih, — momenata u auktorovu historijskom prikazu ispovijedi, koji nam ne izgledaju nimalo vjerojatni, a ostali su i potpuno bez, uvjerljiva, tumačenja i bez, pozitivne, dokumentacije. To su, po našemu mišljenju, njegove hipoteze o indulgentnosti staroga kršćanstva »in materia sextl«, pa onda pretpostavka, da se kršćani od 6. do 10. vijeka nijesu uopće ispovijedali, osim, eventualno, na času smrti. Potpuno je to u neskladu sa tolikim sigurnim činjenicama iz kršćanskoga života tih stoljeća. Baš doba od 4. stoljeća, kad

se sve više gubi javna ispovijed iz Crkve, klasično je doba asketizma i redovništva i na istoku i na zapadu. I doba najvećih svetaca i najslavnijih crkvenih otaca (Atanazije, Bazilije, Grguri, Ćirili, Ivan Hrizostom, na istoku; Ambrozije, Jeronim, Augustin, Hilarije, velike pape Leon i Grgur, na zapadu); doba, gdje se pišu traktati »De pudicitia« i »De virginitate«. Pa je li moguće, da to sveti i genijalni ljudi i poklonici čistoće nijesu pravili pitanja od grijeha protiv čistoće u mislima, željama, riječima, pogledima, koji, u duši, svakako razaraju čistoću, i da, na primjer, nijesu razlikovali hotimični onanizam i samoblud od, nesvojevoljnih, uzbuđenja, napasti i nužnih fizioloških procesa? Ili da su paralelno grmjeli protiv nepodopština u kupalištima, u teatrima, u arenama, i emfatično isticali stidljivost kršćanskih mučenica u amfiteatrima, u isto vrijeme, dok su se mirili sa kultom golotinje u grčko-rimskom poganstvu? Kako se u toj pretpostavci (bez kontinuiteta sa počecima kršćanstva) uopće može protumačiti bitno drukčiji stav kasnijega kršćanstva prema golotinji i bestidnosti? Odakle najedanput na tom polju posve drukčija slika već u običajima i crkvenoj umjetnosti kasnijeg patrističkog doba i ranoga srednjega vijeka? Gdje su nuditeti i neodjevene figure i u najstarijim kršćanskim bazilikama; gdje su i u ranoj bizantiskoj umjetnosti: i u Svetoj Sofiji, iz Justinijanova vremena, i u Raveni? Ne nalazimo ih nigdje po crkvama sve do renesanse i roco-co-a: do moralne dekadencije i relapsa kršćanske kulture i umjetnosti u poganstvo. A zar je uopće i zamislivo, da svete pape Leon Veliki i Grgur Veliki i snjima jedan sv. Benedikt, koji se u trnju valja, da u sebi smiri i ugasi požudu, nijesu vidjeli sve moralne bijede i među tadašnjim kršćanima i do od njih nijesu tražili pokore, makar i u drugoj formi od one javne? I da su posve zaboravljali na Kristovu uskrsnu poruku o vlasti. Crkve, da oprašta grijehe na način, koji su te Kristove riječi logično i nužno uključivale: u formi priznanja i ispovijedi? I zar je ozbiljno uzimati kasniju, sredoječnu, »irsku«, ispovijed kao neki »Deus ex machina«, kojemu se ne zna ni auktor ni motivacija, kad znamo, da su kršćanstvo u Englesku i Irsku donijeli baš rimski monasi, učenici i poslanici pape Grgura Velikoga i asketskog prvoborca sv. Benedikta, i baš na prijelazu između 6. i 7. stoljeća? Zar nas već primitivna logika i poštovanje prema svecima ranoga kršćanstva ne sili na zaključak, da je nova forma pokore i ispovijedi, svijesno i spontano, nastala već na terenu prve, stare, Crkve, uz auktoritativnu i aktivnu intervenciju službenoga cr-

kvenog vodstva, pa da su se njom, već onda, sigurno, služili svi revni i praktični kršćani: uvijek, kad bi pred Bogom, teže ali i lakše, pogriješili? I zar je samo slučaj, da se i u ono, najprimitivnije, doba srednjega vijeka odmah, paralelno, pojavljuje i tajna, pojedinačna, ispovijed i ispovijedanje lakših grijeha? I zar nije atentat na samu svetost i karizmu Crkve vjerovati, da je ona. nekoliko stoljeća, ostavljala svoje vjernike, kroz čitav život, bez jednoga od glavnih sakramenata Crkve? Tko s kršćanskim osjećajem u duši može prihvatiti, da se samostanci i pustinjaci Istoka i Zapada nijesu služili od Krista tako jasno ponuđenim i propisanim sredstvom pomirenja s Bogom? Kad je to uveden običaj tajne ispovijedi na kršćanskom istoku? Jesu li ga i sve istočne Crkve, — i one odijeljene, — primile iz Irske, i ako su u ono doba bile već prekinule sve veze i sa Rimom i sa Carigradom? Na sve nam je to ostao dužan odgovor i Dr. F. Reckinger i »historičari« kršćanske stranke, na koje se on, — doduše bez posebnog obrazloženja i dokumentacije, — oslanja. Mi tih njegovih teza ne prihvaćamo. Čine nam se potpuno neuvjerljive, nemoguće, apsurdne.

U čemu je auktor knjige pozitivan?

A sada da iznesem stvari, u kojima je auktor pozitivan. I izrazito pozitivan. Ima ih dosta.

Ustanovu ispovijedi po Kristu izvodi on, posve u skladu sa tradicionalnom katoličkom teologijom, iz Isusovih riječi apostolima o vezanju i razvezivanju (Mat. 18, 18.) i, osobito, onih o oproštanja i zadržavanju grijeha (Iv. 20, 22. 23.). Kako bi apostoli, urgira on, mogli ne samo oprostiti grijehe, nego ih i zadržati, ako vjernici nemaju dužnosti, da im ih prije očituju i pred njima ih požale! Preduvjet je dakle oproštenju priznanje: pokajničko priznanje, ispovijed. I to po volji Božjoj. Po božanskom pravu. Ispovijed sviju teških grijeha. Navodi ih sv. Pavao. Spominju ih i sveti oci. I one tajne. Spominju i način, kako se je, kod tih grijeha, čuvala tajna: naprimjer kod žena preljubnica.

I tridentiske definicije (kanone) o ispovijedi auktor i prihvaća i priznaje njihovu opravdanost i obaveznost, i ako mu je,

— dobili smo taj dojam, — žao, što je u definiciju izrijekom ušla i obveza ispovijedanja svih teških grijeha kao stvar **božanskog** prava. Da se to nije dogodilo, ne bi milijuni, kaže on, bježali od Crkve lakše bi se mogla propagirati česta sv. pričest.

Izrijekom auktor brani i pravo Crkve na definicije. Nijesu one nasilje na savjesti, nego su obrana njezine slobode: od modnih filozofija, od struja vremena, od teoloških nametljivaca, pa i od samovolje crkvenih poglavara. One ljude vežu na riječ Božju i neovisno od ukusa vremena, od želja publike, od ličnih sklonosti Vežu i Papu i biskupe. Uostalom, opaža on, Tridentinski je koncil i u motivaciji svojih odluka, — koja nije po sebi infalibilna, — napravio manje historijskih pogrešaka, nego što ih prave njegovi današnji kritičari. Zaboravili su ti kritičari, kaže, na uolgu Crkve u djelu ljudskog spasavanja. Grijeh je vjernika uvijek grijeh protiv zajednice vjernika, pa je naravno, da ga Bog preko Crkve i kažnjava i oprašta.

Auktor otklanja i »novu« diobu grijeha na lake, teške (ozbiljne) i smrtne, pa ih, ispravno, dijeli, po njihovoj bitnosti, samo na lake i teške. A okreće se i protiv onih teologa, koji, — mnogi danas, — govore, da se uopće ne može znati, što je, objektvno, težak grijeh, i ima li ga uopće, pa prepuštaju griješnicima, da to sami sa sobom urede, prema svojoj situaciji; a kod toga »pametni profitiraju«. Ako se je Crkva u koječemu varala u ocjeni težine grijeha (?), vara se u tome i nova teologija, u protivnom smjera, još više.

Za svetu misu nedjeljom on i dalje tvrdi, da nije samo crkvena zapovijed, nego i božanska i apostolska institucija: obveza općega svećeništva i nužna, a često i jedina, duhovna hrana vjernicima.

I za ispovijedanje lakih grijeha auktor se odlučno zalaže. Treba ga živo preporučivati vjernicima. Ono je, sigurno, plod nadahnuća Duha Svetoga. A i u interesu je vjernika, kojima je ispovijed, zbog teškoga grijeha, dužnost: difamirali bi se, kao teški griješnici, kad bi god pristupali spovijedi, ako od onih pobožnih i dobrih nitko ne bi na nju dolazio. Drži, dapače, da bi onaj, koji se čitav život ne bi ispovjedio, jer da nema na duši teškoga grijeha, već tim počinio grijeh (laki), i ako ne bi prekršio crkvene zapovi-

jedi. Ne bi bilo korektno, ističe on, ni da se, redovito, ide na pričest, bez ispovijedi, u stanju lakoga grijeha, jer da se on u samoj pričesti oprašta. Uzus je Crkve drukčiji: Euharistija po njemu pretpostavlja skrušenje i pokoru. Zato je on, da se odlučno zabrani svaka propaganda, da se ne ide na ispovijed, osim kad čovjek ima na duši smrtan grijeh.

I obzirom na »pokorničku službu Božju« zauzima on posve ispravan i jedino prihvatljiv stav. Samo laki grijesi mogu se, na taj način, direktno oprostiti. A oproštenje se na tim pobožnostima ne dobiva po vlasti ključeva, nego samo pokajanjem i omlitvom vjerničke općine. Ničim se bitnim ta forma pokore ne razlikuje od drugih, pokorničkih, pobožnosti i molitava. Sakramentalno se oproštenje na njoj uopće ne može dobiti (bez prethodne pojedinačne ispovijedi). Formalna se apsolucija na takvim službama uopće ne daje ni za lake grijehe. Nije to Crkva dosada nigdje dopustila. Ne treba stoga nikada, u vezi s tim službama, upotrebljavati izraz »javno odješenje«, nego samo izraz »molitva za oproštenje grijeha«. Svećenike, koji na tim službama »odrješuju«, on izrijekom naziva »hohštaplerima«, a tako isto teologe, koji ih u tom utvrđuju. I vjernike, koji to uzimaju za opsoluciju. On nije za to, ni da bi se to, i u budućnosti, dopustilo, pa makar i samo za lake grijehe. Nema ni potrebe ni svrhe. Protivi se tradicionalnom uzusu Crkve, koja je uvijek odrješenje davala, — pa i za lake grijehe, — samo uz prethodnu individualnu ispovijed. Bilo bi to, misli on, i neko klerikaliziranje te institucije. Ne treba, misli on, ni u molitvama kod tih pobožnosti spominjati Isusovih riječi iz Evanđelja, koje govore o opraštanju grijeha, nego radije one, u kojima se govori o snazi zajedničke molitve. Ne treba ni upotrebljavati riječi: »Ti nam, Bože, oprosti«, jer oproštenje nije tu povezano s nekom vanjskom akcijom, nego s nutarnjim aktima, pa može uslijediti i prije te pobožnosti i poslije nje.

Za one, koji danas hoće da i u pitaju ispovijedi sve svedu samo na »ljubav«, auktor, spravom, — ne bez vidljive ironije, — primjećuje, da se danas o »ljubavi« puno govori, ali da je se, konkretno, malo provodi: često je najmanje prakticiraju baš oni, koji o njoj najbučnije govore.

Auktor je vrlo lojalan i crkven i u pitanju auktoriteta u Crkvi. Izrijekom on naglašuje, da se, formalnih, direktiva Svete Stolice ili Episkopata moramo držati i onda, kad nam se osobno ne

sviđaju i kad nam se ne čine objektivno opravdanima, dokle ih u praksi ignoriraju, ili ih, — a to je još gore, — zamjenjuju svojim vlastitim »zakonima«. Nikada, veli, nije još doživio, da civilni namještenici ne bi izvršivali formalne naloge svojih starješina: jedino se u Crkvi to događa; samo zato, jer se u njoj neposlušnici ne moraju bojati posljedica i represalija opipljive i materijalne naravi. I za reforme, koje on predlaže, priznaje on, da bi ih morali najprije usvojiti i odobriti najviši kompetentni forumi u Crkvi.

I »Ordo paenitentiae«, što su ga u Rimu izdali, g. 1974., smatra on u savjesti obaveznim i ističe, da je u biti vrlo pozitivan i da ga valja pozdraviti, i ako mu se čini, da ponegdje nije pogodio ono najbolje. Pozdravlja i od svoje strane njegove dispozicije o »generalnoj apsoluciji« i samo se boji, da će biti pokušaja, da je se zlorabi i da je se nametne, protiv volje Crkve; za praktičnu alternativu aurikularnoj ispovijedi, i kod teških grijeha. Veseli se, i što »Ordo«, i u odsjeku o pokorničkim službama, odlučno i jasno ističe, da nijesu sakramentalne i da se ne smiju zamjenjivati s ispovijeđu.

Auktor, isto tako, smatra velikom nevoljom, što se i neki od onih, koji su se prije, i s velikim poteškoćama, redovito i valjano ispovijedali, sada više ne ispovijedaju, nego se, sve više, pričešćuju bez ispovijedi. Ne smijemo se, veli, s tim pomiriti. Valja da biskupi, dušobrižnici, teolozi, praktični kršćani, uvijek iznova i jasno, naglašuju, da je ispovijed, sigurno, teških grijeha potrebna za spasenje i da je u takovu slučaju pričest bez ispovijedi težak grijeh. Valja takove, ako se radi o javnim griješnicima i javnim grijesima, i vraćati sa pričesti, — gdje je to prijeko nužno, da se ukloni sablazan, — a pogotovu ih unaprijed, u četiri oka, upozoravati, da to ne čine.

Uza sav pesimizam u ocjeni situacije, auktor se knjige nada, da će ispovijed ipak jednom, — ako ne u prvoj generaciji iza nas, a ono makar i iza stoljeća, — opet u Crkvi doživjeti regeneraciju i izaći na čast. A njezinu reformu treba tražiti, naglašuje on izrijekom, samo na temelju Svetoga Pisma, apostolske predaje i naučavanja crkvenog učiteljstva.

Koje bi se auktorove sugestije za reformu ispovijedi, u načelu mogle odobriti i prihvati

Među sugestijama i prijedlozima za reformu ispovijedi, s kojima je auktor, u ovoj svojoj knjizi, izašao pred crkvenu javnost, mnoge su očito dobre, i bilo bi ih korisno prihvatit ili, barem, potanje proučiti. Nijesu, uostalom, sve od njih ni nove: mnoge su i dosada, u praksi, provodili ozbiljni i savjesni svećenici i ispovjednici, u većemu ili manjemu opsegu, u ovom ili u onom obliku.

Mogla bi se, na primjer, dokinuti koncesija, da se uskrsna pričest (i ispovijed) može obaviti i u pouskrsno vrijeme, pa propisati, da je se mora obligatno obaviti još prije Uskrsa: ostavivši, dakako, onima, kojima to nije bilo moralno moguće, pravo, da je obave naknadno, nametnuvši onima, koji su je pred Uskrs, svojom krivnjom, zanemarili, obavezu da se pričeste (i ispovijede) još tokom godine; »ad urgendam obligationem«.

Moglo bi se, sigurno, češće nego dosada, i odgađati odrješenje najtežim grješnicima ili onima, koje treba obvezati na restituciju, bilo moralno ili materijalnu, dok ne dokažu i djelom dobru volju i čvrstoću i ozbiljnost odluke, da će se popraviti, pa im u međuvremenu nametnuti i težu pokoru, koju bi unaprijed i dobrovoljno prihvatili.

Mogli bismo, a možda i morali, prekinuti i sa praksom isključivo molitvenih i lakih pokora, pa, prema direktivama Tridentinskog sabora i negdašnjoj (i u našim krajevima), boljoj i strožoj, praksi, nalagati penitentima i ozbiljnije pokore: post, milostinju, dobra djela, prvotno na medicinalnoj bazi i opet, po mogućnosti, u sporazumu s pokornikom i uz njegov pristanak.

Svakako bi trebali paziti, i da uzualne i preporučene formule pokajanja i odluke u ispovijedi budu što manje apstraktne, a što više konkretne, — i kod nas su to mnogi, još odavna, preporučivali, — i da se u njima izbjegavaju pretjerana i nerealna obećanja. Apsolutno treba u njima za budućnost isključiti samo smrtne grijehe, a za lake se zadovoljiti izrazom, da će se penitent popraviti i da će se, ispovođenih, pogrešaka čuvati. Svi su, ozbiljniji, ispovjednici i dosada prigovarali ponekim formulama iz molitvenika, pa i katekizama.

I apel na penitente, koji ispovijedaju samo lake grijehe, da se prvotno tuže na one teže, pa i najteže (kojih se stide i koji bi ih mogli osramotiti u ispovjednikovim očima), sasvim je u stilu ozbiljnog shvaćanja ispovijedi, a psihološki je posve opravdan i sam od sebe razumljiv. Dobri spovjednici uvijek su to i dosada forsirali i promicali.

A auktorovo, već smo rekli: pohvalno, zalaganje, da se vjernici i ubuduće češće ispovijedaju, i kad nemaju na duši težih grijeha, jer da to Crkva oduvijek preporučuje i jer je to najbolji način, da vjernik svoj duhovni život drži pod kontrolom i da oproštenje dobiva posredstvom Crkve, treba samo upotpuniti jednim momentom, na koji je auktor zaboravio, a u ovoj je stvari centralan: posebnim, sakramentalnim, milostima, koje su vezane uz ispovijed; baš u svrhu jačanja duše protiv grijeha i napasti. Sakramenat pokore uvijek je najupješniji ustuk grijeha.

Sigurno je dobar i aktualan i auktorov prijedlog o izgradnji ispovjedaonica na način, kojim bi bile, zvučno, potpuno izolirane od okoline. No zato ne bismo rekli, da je baš preporučljivo, da se ispovijedanje u ispovjedaonicama, uglavnom, napusti i da se prenese u sobe, gdje bi ispovjednik i penitent sjedili jedan prema drugomu, licem u lice, i mogli se vidjeti. Bilo bi to, osobito pri ispovijedanju ženskih, prejudiciozno po dobar glas i svećenika i penitenta, a usto mi vrlo sumnjamo, žele li penitenti — Reckinger pretpostavlja, da žele, — da ih svećenik izbliza gleda i da ih može i osobno identificirati, kad mu se ispovijedaju. Bit će baš protivno. Ispovijed i jest, mnogima ,toliko teška i odizona najviše zato, što se čovjek u njoj mora poniziti pred drugima i u stvarima, kojih se najviše stidi, a taj bi se osjećaj samo još potencirao, kad između svećenika i penitenta ne bi bilo izolacije. Svagdanje iskustvo to svjedoči. I vrlo pobožni vjernici, i duhovne osobe, potraže često zbog toga »nepoznata« ili »stranog« svećenika. Ispovijed u sobi i bez izolacije mora i dalje ostati iznimka: ograničena na slučaj nužde i pozitivnog pristanka penitenta. Očito je baš taj momenat historijski i uvjetovao unošenje ispovjedaonica u crkve.

Ispovijedanje pred istim svećenikom treba, sigurno, — s razloga, koje auktor ističe, — propagirati i svjetovati, ali uvijek s puno diskrecije: bez i najmanjeg nametanja i prisile. Odluku

»in concreto« valja uvijek prepustiti penitentu. Jedino je to u skladu sa principima pune slobode savjesti u stvarima duhovnog života.

Trebalo bi, sigurno, prema auktorovu savjetu, sve učiniti, i da se smanji tiska i gužva na tradicionalne ispovjedne dane (na velike svetkovine i u njihova predvečerja) i da se ispovijedanje što više prenosi na radne dane. Samo i stroga reglementiranja u tom cilju jedva da su na mjestu: odiozna su; mnogome bi vjerniku onemogućila ili, barem, oteščala, ispovijed. Treba to provoditi vrlo elastično, oprezno, široko: više u formi preporuke, nego u formi odredbe. Najbolji način ostaje, sigurno, onaj, uvijek i dosada preporučivan: — da se vjernicima **svaki dan** dadne prilika, da se mogu ispovijediti: pod misom, prije ili poslije nje. U adventu i u korizmi, i o godovima, dobro je, sigurno, organizirati skupna ispovijedanja, — predviđa ih i novi »Ordo paenitentiae«, — uz angažiranje većeg broj svećenika, pa možda i sa ceremonijalom, koji auktor predlaže i koji se je, — gdjegdje i kod nas, — i dosada s uspjehom vršio. Glavno je ipak, da se ispovijed vjernicima konstantno preporučuje i da svećenici budu »laki na ispovijed« i revni u ispovijedanju. Ne bi se smjelo događati, — a događa se nažalost, — da masa vjernika (o proštenjima i godovima) čeka u crkvi, i satima, na ispovijed, a da ispovijeda samo jedan svećenik, dok drugi sjede u župnikovoj blagovani uz čašicu i nareske. Nijednoga dana, a pogotovu crkvenoga vremena, — ni uskrsnog i pouskrsnog, — ne bismo smjeli »isključiti« od ispovijedanja.

Dobro auktor knjige opaža, i da ne treba duljiti sa nagovorima i opomenama u ispovijedi. Samo nikako ne bi, po našem mišljenju, bilo uputno posve ih dokinuti. Naprotiv: ispovijedaonica je praktično jedino mjesto i jedina prilika, gdje svećenik može vjerniku dati dobar savjet i reći mu pobudnu, a pa i ozbiljnu, riječ u optimalnu raspoloženju od tsrane penitenta, a s punim auktoritetom i izrazito konkretno; prema duhovnim potrebama pojedinaca.

Očito je na mjestu i auktorova konstatacija, da se sva pitanja u vezi sa organizacijom ispovijedanja moraju rješavati zajednički i sporazumno za čitav jedan pastoralni diskrikt: uz konzultiranje svećenika i vjernika. Elementarni je to zahtjev sistematičnosti u duhovnoj pastvi i pastoralnom radu.

Po sebi se razumije, i da vjernicima, uvijek iznova, treba, kako auktor knjige predlaže, i kroz pouku, i u ispovijedi, ispravno formirati savjest i produbljivati im vjeru, prema Evanđelju. I obizrom na grijehe propusta, — nije se to uvijek radilo, — i obzirom na centralno mjesto zapovijedi i kreposti ljubavi. Samo što bi protivni ekstrem bio još gori :da se, pod tom izlikom, poturaju u stranu najčešći, najaktualniji, pa i, po posljedicama, najfatalniji, grijesi; oni najosobniji, oni u nama i oko nas.

I za isovjedni interogatorij to vrijedi. Bezuvjetno ga valja, — i u katekizmu i u moltvenicima, — dopuniti »novim« i »socijalnim« grijesima, — na neke je stvari auktor vrlo dobro i konkretno upozorio: na staleške grijehe, na prometne grijehe (vozači automobila, koji se, neodgovorno i od čiste obijesti, igraju sa svojim i tuđim životima), na grijehe prema kućnoj posluzi i radnicima, na obaveze prema bolesnim, starim, osamljenim osobama, na političku odgovornost, na interenacionalne i misijske probleme, — ali ne smije se to nikada činiti s tendencijom, da se težište kršćanskog morala jednostrano »horizontalizira« i socijalizira. Bog mora uvijek ostati u njegovu središtu.

Auktualne su i nove perspektive, koje auktor otvara »lajičkoj ispovijedi« (Jak. 5, 16.): njegovanju duha pokore u grupama, bilo odraslih, bilo djece, sa svom širinom metoda i inicijativa. Samo, dakako, ne smije to nikako zasjeniti primarnog mjesta sakramentalne pokore.

Jedva da ikoga od svećenika treba upozoravati, — auktor nas na to sve upozorava, — da u poukama o ispovijedi moramo naglašavati, da je jedini Bog (Isus) onaj, koji nam oprašta grijehe, a da svećenik kod toga igra samo ulogu instrumenta i delegata. Uvijek se je to i dosada isticalo. U toj točki svi su prigovori katoličkoj ispovijedi tendenciozni i zlonamjerni. A jedva da se je tko od nas i prijetio paklom dječjim nestašlucima, čega se auktor toliko boji.

Je li polaganje ruku ili poljubac mira u ispovijedi poželjna prinova ispovjednoj praksi, — auktor za to, s oduševljenjem, pledira, — teško je reći. Sve to, valjda, može zamijeniti i lijepa ispovjednikova riječ, a bez pogibli, da se izvrgne u sentimentalizam ili, možda, i zlorabi. Nije bez razloga nekih običaja te vrsti nestalo iz crkvene prakse.

Imaju raisona i auktorove refleksije o javnoj ispovijedi i javnoj pokori za najteže (javne) grijehe, pa i one u ekskomunikaciji i interdiktu, — ekskomunikacije »latae Sententiae« on bi potpuno dokinuo; — pojačalo bi to auktoritet Crkve i dalo zadovoljštinu osjećanju masa, da je Božja pravda jednaka i za velike i za male. Samo što nikako ne bi odgovaralo autentičnom kršćanstvu, da se to primjenjuje jedino na »socijalne« i političke grijehe, kako to danas traži modni religiozni ukus, kojemu katkada, pa i ovdje, podliježe i auktor. Morali bi se u tom društvu »najtežih« svakako naći i »kapitalni grijesi« stare Crkve: apostazija, ubojstvo, preljub i druge najsablažnjivije, forme bluda.

Vraćanje od pričesnoga stola javnih i notornih grješnika, bit će u Crkvi, — pravo to opaža auktor knjige, — uvijek aktualno i potrebno. No i to je jedna od onih stvari u crkvenoj disciplini, koje traže najviše prosvijetljene odgovornosti i takta. Nikada ni ono ne smije biti erupcija i eksplozija, a pogotovu ne smije biti teatar i senzacija.

Što od auktorovih ideja ne možemo nikako prihvatiti?

Kratko i otvoreno rečeno, to su sve one »reforme«, koje »modernisti« nose na svojoj zastavi i koje su karakteristične za »novi val« u teologiji i pastoralci »zapada«. Val, koji se danas nameće, ili se je već nametnuo »progresističkom«, — većim dijelom mlađemu, — dijelu klera i katoličkog organiziranog lajikata i osvojio, uglavnom, teološke škole, katoličku publicistiku, izdavačke (katoličke) kuće, pastoralne institute i, katoličke, socijalne centre, pa, nažalost i našega, — inače dobronamjernog, — auktora. »Reforme«, koje redovito tendiraju »olakšanju« (zapravo aboliciji) tradicionalnog katoličkog morala i pomirenja s idejama danas općenito propagiranih teza u suvremenoj znanosti i kulturi: psihološkoj, biološkoj, sociološkoj, umjetničkoj.

Sve, što je u kršćanstvu izrazito nadnaravno i specifično objavno, nastoje ti katolici i teolozi potisnuti u pozadinu, proglasiti dubioznim, svesti na mjeru naravi i »commonsense«-a. Vjeru da i kršćanstvo treba, po mogućnosti, osloboditi od svega, što se prosječnom modernom čovjeku čini preteškim. Olakšati valja kršćanstvo i učiniti ga pristupačnim masama. Svaki elitizam valja u crkvenom životu izbjegavati. Čovjeka treba smatrati od naravi dobrim, a većinu ljudi, — napose onih, koji još vjeruju u Boga, pravednicima i svecima. Barem svecima u starokušćanskom smislu: ljudima, koj teško ne griješe, nego su, naprotiv, habitualno u stanju milosti i, neposredni, kandidati za nebo. Ono, što ta kršćanska masa ne prakticira, jer joj je preteško, to ni ne spada na bit kršćanskog morala: nije i ne može biti, velika, zapovijed. Ne može, konsekventno, ni njezin prijestup biti teški grijeh. Teški je grijeh velika iznimka u životu: on mora biti nešto sa svake strane zlo; neka, totalna, moralna deordinacija; nešto vrlo blizu amoralnosti i mržnji na dobro; načelna i programska opozicija Bogu i njegovu zakonu: onomu prirodnome prije svega. Nečovjek mora biti takav grješnik. Naprotiv: sve ,što je ljudsko a pogotovu i »odviše ljudsko«, valja tolerirati i smjestiti u granice dopuštenoga ili, barem, u granice »slaboća« i nesavršenosti. Osobito valja biti indulgentan sa svim onim, što je u vezi sa seksusom: previše je to duboko u čovjeku, da bi tu smjelo biti puno ograda i puno zabrana. Ako su to već grijesi, onda su »svagdanji« i laki. Valja ljude od njih odvraćati i upućivati ih na više ideale, ali ih se zbog toga ne smije oštro osuđivati ni maltretirati ih pastoralnim sankcijama: siliti ih, na primjer, na obligatorno ispovijedanje takvih grijeha ili im zbog toga uskraćivati pričest i sakramente. Napose valja na tom polju štedjeti mladež i ne braniti joj, potpuno, seksualnih zadovoljstava izvan braka i prije braka. Mora joj se omogućti i, prethodno, praktično, sticanje bračnog iskustva: ono je, na neki način, uključeno u pravo na kasniji, sretan, bračni život. A pogotovu se ne smije, rigoroznim principima i propisima, nekomu stalno oduzeti pravo na bračne privilegije i radosti i na sreću i utjehu vjere. Ako je komu moralno nemoguć i pretežak brak s jednim partnerom, treba mu ga omogućiti s drugim. Ne može se nitko zbog toga tretirati kao težak grješnik i ostaviti bez mogućnosti, da sudjeluje u vjerskom i bogoslužnom životu kršćanske zajednice. Neodrživ je danas i okrutan rigoristički postupak sv. Pavla s takvim slučajevima (1. Kor. 7, 10. 11.).

U praksi se to općenito formulira u zahtjevu, da se iz popisa teških grijeha izbriše samoblud (mladenački onanizam), da se bludni grijesi, koji ostaju samo u mslima, željama, riječima, pogledima, doticajima, proglase moralnim sitnicama, koje dušu ozbiljno ne kvare i ne odvode je od Boga, da se dokine princip brač-

ne nerazrješivosti, da se ljudima, koji žive u cvilnom braku; jer crkvenoga više ne mogu sklopiti, dopusti pristupanje k sakramentima, da se čuvanje od djece liberizira i prepusti slobodnoj ocjeni i izboru bračnih drugova. A u svim skoro tim točkama, negdje stidljivo, negdje otvorenije, pravi Dr. Reckinger koncesije modernistima i njihovu novome moralu i upušta se u kompromis s njim.

On stoji, u principu, uz obligatno ispovijedanje svih teških grijeha, ali im kataloge bitno smanjuje i briše iz njih sve, što su moderni teolozi i pastoralci oslobodili te etikete i prestali urgirati u ispovijedanju. I sve ono, o čemu, bilo ljudi pojedinci, bilo vjerničke i svećeničke grupe, sumnjaju, je li baš težak grijeh. Ne da ispovjednicima, da šta od toga tretiraju kao, siguran, smrtni grijeh ili da ikome zbog toga uskrate odrješenje ili zahtijevaju od njega, prije pričesti, ispovijed. Ne da ni propovjednicima i katehetama, da te stvari pred vjernicima ili pred omladinom i djecom osuđuju i žigošu kao, težak, moralni prestup. Valja sud o tome prepustiti pojedincima i njihovoj moralnoj ocjeni, »po savjesti«.

Aanalogno postupa Dr. Reckinger i u pitanju protunaravnog sprječavanja začeća. Kad on o tom govori, relativno malo govori o etičkoteološkoj strani toga problema (o frustaciji genitalne moći u čovjeku i o umjetno-arbitralnoj intervenciji u prirodni proces nastajanja tuđeg života), a služi se najviše kritikom tekstova, koje je o tom izrekla crkvena vlast, i njihovom interpretacijom od strane nekih biskupskih konferencija i teoloških krugova. Enciklike Pija XI. i Pavla VI. (»Humanae vitae«) nijesu, po njemu, tekstovi, na koje bi se odnosio papinski infalibilitet, pa nikome nije zabranjeno, da ih, iza temeljita razmatranja, smatra u nekim točkama netočnim i pogriješnima i da ih se, u praksi, ne drži: ne griješi, — barem ne griješi smrtno, — takav čovjek. A Papino učenje u enciklici »Humanae vitae« može se uzeti i kao preporučivanje ideala, koji, kao herojski čin, nije obligatan i ne uključuju nužno smrtni grijeh kod onoga, koji ga se ne drži. A pogotovu ne

mora biti, i nije, smrtni grijeh, u svakom pojedinom slučaju: kad nastupaju olakotne okolnosti. Da to svoje shvaćanje podupre, ističe Dr. Reckinger kao najrelevantnije, što papa Pavao VI., u enciklici »Humanae vitae«, nigdje nije izrijekom rekao, — rekao je to samo Pijo XI., — da je upotreba protunaravnih sredstava i antikoncepcijskih pilula uvijek, makar objektivno, težak grijeh. Prema tome je i ovdje sve, na kraju, prepušteno ocjeni penitenta a vjernicima ostavljena sloboda da i s takim grijehom pristupaju, zakonito, k pričesti i k sakramentima.

U svim tim stvarima Dr. Reckinger smatra, da je već, u Crkvi, stvoren zakoniti »cosensus« teologa i vjernika protiv starijega teološkog učenja i crkvene prakse, koji praktično anulira njihovu obvezatnosti i oslobađa, tim samim, takve grijehe od stigme teškoga grijeha, a on vjernike, koji ih počinjaju, od obveze na njihovo ispovijedanje pod smrtni grijeh: » lex incerta non obligat«.

A glavno teološko uporište za to svoje shvaćanje nalazi Dr. Reckinger u novozavjetnoj ideji o svetosti Crkve i o spasiteljskoj volji Božjoj. Čitav, krucijalni, problem o brojčanoj prevagi grješnika (teških) nad pravednicima u Crkvi bio bi jednim udarcem zauvijek riješen. I to u skladu sa apostolskim (kako on misli) poimanjem Crkve kao zajednice svetaca, koje je, tvrdi on, dogma, temeljna istina, vjere. Kako ogromna većina kršćana ne počinja drugih velikih grijeha (ni po dosadašnjim moralnim shvaćanjma) osim bludnih, izvan braka i u braku, čim bi se jednom, — i sa službene crkvene strane, a auktor to smatra potrebnim, — deklariralo, da onanizam i bludne želje, misli, pogledi, riječi, doticaji, nijesu težak, nego, najviše, samo lak grijeh i da je upotreba prezervativa u braku dopuštena, odmah bi barem 80 posto vjernika bilo habitualno u milosti Božjoj, moglo bi, bez poteškoća i straha, i svaki dan, pristupati k sv. pričesti, ne bi uopće bilo, strogo, obvezano na ispovijed kroz čitav život. Svi bi oni mogli mirno i veselo Bogu služiti i očekivati krunu pravde: raj, vječno spasenje. Ne bi za njih Krist bio badava umro. Dr. Reckinger upravo klikuje nad tom radosnom vizijom budućnosti: nad tom optimističkom perspektivom. Bez poteškoća se onda možemo vratiti i k starokršćanskom pokorničkom sistemu: za ono malo preostalih, zbilja teških, grijeha i grješnika: uglavnom i pretežno socijalnih. Crkva bi se i čovječanstvo, vjera i humanizam, odnosno kultura, zauvijek pomirili. Crkvi bi opet bio otvoren širok put među lju-

de i u društveni i javni život. Ne bi više bila samo »Crkva staraca i djece«.

Samo, bi li takav svijet uopće bio još kršćanski? Po našemu mišljenju ne bi. Bilo bi to, prije vraćanja kršćanstva u poganstvo: samo sa navlakom »humaniteta« na sebi i s vjerom u Boga, koji ljudima daje sve, što od njega hoće, i na zemlji i u nebu, a od njih ne traži ništa.

A to, očito, nije Crkva Evanđelja, ni Crkva apostolskih poslanica. Krist nigdje u Evanđelju, — ni u svojim pričama o Kraljevstvu Božjemu, ni inače, — ne govori o grješnicima kao o kakvoj neznatnoj manjini, ne označuje nimalo lakim ulazak u Kraljevstvo Božje, traži od svijuh koji hoće da u nju uđu, teške žrtve i, svagadanju borbu, i umiranje, zatvara rajska vrata ne samo otvorenim bezbošnicima, nego i mnogima od onih, koji ga nazivaju »Gospodine, Gospodine«, upozoruje sve, da je put u život tijesan i strmenit, i da ili je malo, koji njim idu, naziva pravednike »malenim stadom« i poriče im se, da će ostati u njima, i da Sin čovječji, kad opet dođe, ne će na zemlji naći mnogo vjere. A napose vrlo strogo govori u bludnim grijesima i o sablazni. I apostoli isto tako. Katolozi grijeha, koje sv. Pavao isključuje od Kraljevstva Božjega, nijesu ni izdaleka tako restriktivni kao oni Dra. Reckingera. Pavao izrijekom kaže, da su »svi sagriješili i da nemaju slave Božje«. A ni sv. Petar nije ništa optimističniji, kad govori: »I ako se pravednik jedva spasi, gdje će se pokazati bezbožnik i grješnik!« Nije ni sv. Ivan, kad, vjernicima, piše: »Ako kažemo, da grijeha nemamo, sami sebe varamo, i istine nema u nama!« Vrlo je u tom pogledu ozbiljna atmosfera, u kojoj apostoli drže prve kršćane. Nimalo ona ne odgovara tvrdnji Dr.a Reckingera, da je u staroj Crkvi bilo »normalno«, da vjernici kroz čitav život, iza krštenja, ne učine više, sve do smrti, nijednoga smrtnoga grijeha. A što se, tiče bludnosti, ne bi apostoli onoliko protiv nje grmjeli i propovijedali, da i taj grijeh nije bio aktualan i u prvoj Crkvi (1. Kor. 6, 13—20.). I da nije bio vrlo strogo shvaćen i tumačen. I obzirom na solitarne grijehe; i obzirom na sve, što do bludnosti vodi i za nju neposredno dispornira, sve do nepristojnih razgovora (Ef. 5, 3.). Ni u jednom svome katalogu teških grijeha nije sv. Pavao zaboravio na bludnost: stavlja je koji put i na prvo mjesto (1. Kor. 6, 9.; Gal 5, 19) i specificira na razne vrste, od kojh se neke, očito odnose na nekompletni blud: »besramnost« »razuzdanost«, »mekoputnost«. I sve takve grješnike, izrijekom, isključuje od Kraljevstva Božjega: smatra ih dakle teškim grješnicima. Posve isto, kako je već vjekovima, uvijek i složno, naučavala tradicionalna katolička moralna teologija. To, konačno, priznaje i sam Dr. Reckinger: barem za onanizam. A kontinuitet katoličke nauke u toj točki pretpostavlja njezin kontinuitet i u čitavoj materiji, koja je u pitanju. Postoji »paritas rationis«: svaki takav, **svojevoljni**, grijeh, logički i psihološki, predstavlja s jedne strane bližnju griješnu priliku i za dalje, očito smrtne, grijehe, činom slabi otpornost duše prema njima, a s druge tešku zlorabu jednoga nagona, koji već po svojoj naravi ima da služi jednoj od najvećih prirodnih svetinja: ljudskom životu i održavanju ljudske vrste. A ako sv. Augustin, — i to pomalo nejasno, — u jednom slučaju govori, kako su bludne misli i želje u životu neizbježive, on pod tim, ako hoće da ostane dosljedan čitavu svome moralno-asketskom sistemu, misli na seksualne porive i procese u čovjeku, koji su nesvojevoljni, pa stoga, dakako, i moralno neubrojivi: na ono, što mi danas nazivamo napastima; sasvim u skladu sa tradicionalnim učenjem Crkve. Bez tih pretpostavki bilo bi naprosto neprotumačivo i moralno nemoguće, da je kasnije kršćanstvo na sebe uzelo tako teške obveze, nepoznate Crkvi u njezinu prvome cvatu, a bez opozicije i otimanja tomu, »nerealnom«, novatorstvu.

Nikako stoga ne može ni današnja Crkva promijeniti svoje dvotisućgodišnje nauke i discipline na **polju seksusa.** Bio bi to virtualni otpad od aptosolske vjere. Baš kaošto ne može ni revidirati svoga načelnog stanovišta u pitanju protunaravnog služenja brakom: s **direktnim** spriječavanjem začeća. I to je grijeh, što ga je Crkva, — i po Reckingeru, — uvijek dosada osuđivala, kao direktno protivan naravnom zakonu, pa i najauktoritativnijim izjavama vrhovnog crkvenog učiteljstva. A na to učiteljstvo, očito, spada i da vjernicima daje, **sigurne i obavezne,** direktive na području moralnog života, kojih se vjernici, **u savjesti, moraju** držati. Uvijek smo dosada tako učili i, pod grijeh, urgirali takav posluh makar se i ne radilo o formalnoj definiciji. Praktično je konstantno i auktoritativno moralno učenje Crkve za svakoga vjernika »norma proxima moralitatis«. Ne može joj presknibirati, ne može je abrogirati, ničije privatno mišljenje: ni mišljenje pojedinih vjernika, ni mišljenje dušobrižnika i teologa. Volja je Božja, da vjernici u tom slučaju slušaju Crkvu, kao jedinoga legitimnoga interpreta Božjega zakona, i na račun svoje »slobode« i »slobodnog znanstvenog istraživanja«. Jedini slučaj, gdje vjernik, ni na tomu polju, ne mora, i ne smje, poslušati Crkve, bio bi, kad bi crk-

veno učiteljstvo (u tom slučaju ilegitimno) naučavalo i tražilo nešto, što se **evidentno** protivi Evanđelju. A to u našemu slučaju svakako nije. Crkva urgira jedan moralni i evanđeoski ideal. Neposluh crkvi u ovomu je slučaju, **objektivno**, »eo ipso«, teški grijeh. O subjektivnoj krivnji sudit će, u pojedinom slučaju dakako, jedini Bog. Uvijek je i tradicionalni kršćanski moral dopuštao, da mnogi objektivno teški grijesi nijesu uvijek i subjektivno teški: onda, kada u njima, bilo zbog neznanja, kojemu grješnik nije kriv, bilo zbog smanjenja prisebnosti i voljenog pristanka, u činu nema svijesnog i punog opredjeljenja protiv Boga i njegova zakona: »ex imperfectione actus«. Bog je dobar i milosrdan: ne tjera on nikoga iz svoje očinske kuće i nikoga ne baca u pakao, tko prije nije sebe, slobodno, stavio pred njega i rekao mu u duši: Mogu i bez tebe. Znam ja svoj, drugi raj. Lude i bijednike Bog spasava za ljubav svome Sinu, koji je za njih, — grješnike, — umro.

Ne može se protiv takova, konstantnog i jasnog, moralnog učenja, Crkve stvarati nikakav protivni »consensus« u Crkvi ni u moralu: stupanje protiv njezina učenja i protiv njezine, legitimne, prakse uvijek je zlorabа i nema nikakve dokazne vrijednosti. Pogotovu u ovom slučaju, gdje je upravljeno na likvidaciju uzusa, koji su, — naprimjer baš strogost Crkve »in materia sexti«, — oduvijek bili smatrani njezinim ne samo specifičnim biljegom, nego i njezinim najvećim moralnim kapitalom i uresom: ono, što su mnogi izvan Crkve smatrali nečim nadljudskim i herojskim, ona je urgirala kao zakon Evanđelja i faktično realizirala i u najširim vjerničkim krugovima. Unutar Crkve nitko to nije smatrao nemogućim: čitavi su se staleži, zajednice, velike skupine u njoj, i profesionalno, držale tih njezinih principa. Tek u najnovije vrijeme pokušali su neki, da protiv toga stvore »javno mišljenje« u Crkvi, među klerom i vjernicima. Ali nikada kod toga nijesu postupali lojalno. I ne postupaju. Iskrivljuju činjenice; tendenciozno i nerealno prikazuju situaciju. Stotine i hiljade godina nije se među kršćanima, pa ni u poganskim narodima ni znalo za umjetničko prepričivanje začeća, a brojno se je rađanje smatralo najnormalnijom i najprirodnijom stvari, pa su ljudi ipak živjeli i veseljeli se životu. A danas jedamput postaje to socijalno zlo, besmisao i ludost, apsurd, nemogućnost, uz koju Crkva ne smije više stajati: ni u najrazumnijoj i najblažoj formi, gdje i ona dopušta reguliranje poroda i priraста, ali, dakako, samo uz re-

zervu, da to bude na bazi, makar povremene, uzdržljivosti i bez neprirodnog nasilja nad prokreativnim snagama čovjeka.

A isto to vrijedi i za onanizam, pa i za bludne misli, želje, riječi, poglede, dodire, literaturu. Najedamput nam otkrivaju, — i Dr. Reckinger to usvaja, — da skoro svi normalni omladinci i omladinke od 14. godina pa do braka, redovito onaniraju i ako to znači, da su čitave generacije svećenika, redovnika, redovnica, svećeničkih i redovničkih kandidata i kandidatica, griješile, stoljećima i iz dana u dan, protiv svojih, slobodno preuzetih, obveza i samo himile djevičanstvo i uzdržljivost, pa i počinjale svetogrđa, u misi i pričesti, i nevaljalo se ispovijedale. A ipak je bezbroj od njih uvijek bilo spremno, i pod zakletvom, izjaviti, da to nikada nijesu radile i da su uzdržljivost uvijek držali mogućom i dragovoljno je u Crkvi zagovarali i u njoj gledali ideal. A nikada dosada nitko ni od dušobrižnika, ni od liječnika i statističara, nije nijekao tih činjenica, ni osporavao mogućnost i provedivost uzdržljivosti. Ni dragovolje. I mnogi su je veliki ljudi i žene prakticirali. A svi mi, svećenici, koji smo ispovijedali ljude i omladinu na patrijarhalnom, zdravom i prirodnom, selu, da bezbroj njih od te seoske ommladine, — a isto tako udovac i udovica, — nije nikada upadalo u taj grijeh, — bilo ih je, koji nijesu za njega ni znali, — i ako je, to se zna, bilo, fiziološki mužnih i moralno indiferentnih, pojava »pollutionis nocturnae«, pa i one, nesvojevoljne, na javi. Uostalom, ni u gradovima, ni među đačkom omladinom, nije to nikada bila mana, koja bi se mogla nazvati općenitom. Vjerojatno nije ni danas. U svojim mladim godinama mi smo o tom čitali i statistike. I dobro se sjećam, da je po njima od muške omladine (očito lajičke, gradske, đačke) nešto preko polovine ugađalo tome poroku, dok je kod ženske omladine procenat iznosio samo 30 do 40 posto. A to je ipak daleko od onoga, što Dr. Reckinger tvrdi, i ne predstavlja nikako činjenični materijal, iz kojega bi se moglo i smjelo zaključivati, da je onanizam mana, od koje se je moralno nemoguće čuvati, a mladenačka čistoća u tradicionalnom kršćanskom smislu čista fantazija i himeričan ideal. Ono, što realiziraju ili su, još pred nekoliko decenija, realizirale dvije trećine djevojaka i skoro svaki drugi mladić, — i ako nijesu bili sveci, i ako za to nijesu bili posebno odgajani, — to očito može biti i predmet Božje zapovijedi članovima i djeci Crkve: svima, koje je Bog pozvao na pravdu i na ljubav Božju. A to može i prijestup takve zapovijedi biti pod obvezom na ispovijed.

Bilo je to u katoličkoj Crkvi stotinama godina, pa nitko nije pod tim stenjao ni uzdisao; nitko nije protiv toga protestirao. Bezbroj je vjernika živjelo u milosti Božjoj i vodilo edifikativan i pobožan život. A nema možda ni dva mjeseca, kako smo u novinama čitali jedan medicinski izvještaj, očito prenesen iz neke stručne revije (u vezi sa problemima raka), gdje auktor izrjekom kaže, da u Americi većina **katoličkih** bračnih parova regulira natalitet metodama periodične uzdržljivosti. Pa, kad je to bilo moguće jučer, zašto bi to bilo nemoguće danas??

Nijesu ni kršćanski zakoni čistoće ni ispovijedi doveli do današnje krize kršćanstva. Kad bi bilo tako, nastupila bi bila kriza još davno, a ne bi čekala istom na zadnjih pet ili deset godina, koliko joj daje i Dr. Reckinger. U nju nas nijesu uveli stari zakoni Crkve: u nju su nas morale uvesti neke nove okolnosti. Njih treba okriviti: njih treba pronaći i ukloniti. Izvana su unesene u Crkvu, u crkveno-vjerski život. Jedna je od njih, nema sumnje, i sve veća materijalizacija života: sistem potrošačkog društva, koje je uživanje učinilo jedinim smislom i zakonom žvota, pa neće ni da čuje za bilo kakvu moralnu disciplinu u stvarima, koje predstavljaju elementarne užitke, a među njima je seksus prvi. I ne da, da ga itko ičim ograničuje u njegovu hedonizmu. Ni Bog, svojim zakonima. Ni Crkva, svojom ispovjednom praksom. A druga je današnja anarhična, »nova teologija«, sa svojom moralnom indulgentnošću. Ona se je, sustavno, stavila u službu idealima novoga, modernoga, društva. Najprije su se, i teolozi, i svećenici, zarazili njezinim duhom i idejama, a onda su je, — u želji, da budu »napredni« i dosljedni, — stali propagirati i među vjernicima. U štampi, sa oltara, u ispovijedaonici, u privatnim razgovorima. Vikali su, i viču, u Crkvi protiv svega, što moderni uživači života oko njih osjećaju kao teret: dizali su, i dižu, s njih sve što im je u Crkvi smetalo. Prije svega baš oštri seksulani moral kršćanstva i, s njim u vezi, — ispovijed. Onu tešku, što je, oholim, modernim grješnicima najviše smetala i ponizavala ih: obligatnu, aurikularnu. I našli su im za nju zamjenu: onu opću, bez pojedinačnog priznanja grijeha.

Tako je sve bilo gotovo za jednu laku i meku vjeru: prihvatljivu za modernoga uživača života: za njega skrojenu, »humanu«. Bez puno seksualnih ograničenja i bez puno intervencija od strane Crkve. A da se ne mora odviše drastično kidati sa starim, ostavljena je dužnost ispovijedi i pokore, — pa i strože nego dosada, — za najveće grijehe: one protiv čovjeka i čovječanstva; one socijalne. Za danas je dosta reformi. Glavna su vrata otvorena. Kasnije će na njih moći ući u Crkvu i druge. Doći će na red i celibat, i primat, i bračna nerazrješivost.

A da se utješimo i obveselimo, učinili su nas sve — svecima. Ostvarit ćemo tako idealnu Crkvu. Crkvu, u kojoj se nitko, ili skoro nitko, ne će morati generati kao grješnik. Ne će se morati ni ispovijedati čitav život. A moći će se za svaki dan pričešćivati. I živjeti bez straha: praktično unaprijed siguran za svoje vječno spasenje i sretnu i blaženu smrt. Ponosan na svoje sinovstvo Božje. Vedar i veseo kroz čitav život. Ništa više ne će ljude odbijati od kršćanstva i od Crkve. Ona će se, konačno, izmiriti s čovječanstvom i s njegovim idealima. Kao rijeka će u nju poteći narodi. A tako tobože mora i biti. To je apostolska nauka. Oni uvijek govore o Crkvi kao o, neokaljanoj, Zaručnici Kristovoj: oni kršćane jednostavno nazivlju »svecima«.

Samo, ako to nije fikcija, onda je nema. Po toj teoriji ljudi bi bili, kakvi su i danas, a morali bismo ih smatrati svecima. Tko to hoće i može, slobodno mu! Mi ne možemo. Život, kakov je danas ovaj oko nas, sve je prije nego život, kakav je preporučivao Krist i kakav je on obećavao život vječni i nebesku sreću. Ni uz najšire i najblaže tumačenje nije to život po osam blaženstava sa gore, ni život tražitelja Kraljevstva Božjega i njegove pravde, ni život vjere u Providnost, ni život Križa. Sve je prije. Pun je teških moralnih deordinacija. Pa reći, da kršćani, koji su se, — a takvih je, nažalost, među »modernim« kršćanima velika većina, — uklopili u nj i asimilirali njegovu stilu, predstavljaju pred Bogom »svece«, — pa makar se taj izraz upotrebljavao i u smislu »pravednika«, — izaziva svaki zdrav kršćanski osjećaj. Buni se protiv toga i protestira kršćanski instikt. I što se nas samih tiče, i što se tiče tolikih drugih. Uvijek je dosada kršćanstvo pristupalo k Bogu pod posve drukčijim parolama: »Mi grješnici«, »Otpusti nam duge naše!«, »Smiluj nam se!« Pokoru smo za grijehe činili. A sada bismo se najedamput našli među onima, »kojima ne treba pokore«. Demantirali bismo Evanđelje. Bog bi morao cediarati ljudima. Obraćali bismo svijet tim, što bismo prihvaćali njegov grješnički ultimatum Bogu i Crkvi. Devalvirali bismo i božansku cijenu Kristova otkupljenja. Upravo tako reagirao je jedan naš katolički intelektualac, praktični katolik, koji nam se je, nedavno, listom, potužio na »Glas Koncila«, kad je u njemu, bez komentara, izašla izjava prof. Dr.a Antona Trstenjaka o ispovijedi i o malobrojnosti i rijetkosti smrtnih grijeha, skoro potpu-

no identična sa tezom Dr.a Reckingera. »Zašto je onda morao Krist umrijeti za ljudske grijehe, kad smo svi pravednici i bezgrješnici!« napisao je taj vjernik.

I za nas su to potpuno neprihvatljive teze. I teološki neispravne. I praktično teško štetne po crkveni i kršćanski život.

Mi i dalje tvrdimo, da su onanizam i svi drugi solitarni bludni grijesi, pa i oni u mislima, željama, pogledima, riječima, doticajima literaturom, u koliko su potpuno svjesni i hotimični i u koliko **direktno** intendiraju spolnu nasladu izvan braka, smrtni grijeh i da »non admittunt parvitatem materiae«, kako se o tom izražava klasični i tradicionalni kršćanski moral. Moraju se ispovijedati: obligatni su objekt ispovijedi. Objektivno je smrtni grijeh i svako protunaravno čuvanje od djece, svaka namjerna frustracija bračnog akta, svako uzimanje antikoncepcijskih pilula: u svakom, i pojedinom, slučaju. Mora se ispovijedati. Mora se uvijek u ispovijedi požaliti, s tvrdom odlukom o ozbiljnom izbjegavanju novog pada, kao »actus intrinsecus malus«, Sve to mogu biti vrlo teške dužnosti, sve to može biti i »herojizam«. Ali kršćanstvo je, ono evanđeosko, puno takvih herojizama: na svim područjima života. Ljudski zakon ne može čovjeku nametati herojizma, božanski može: to je stara i konstantna nauka Crkve. Zar i kršćansko praštanje u mnogim slučajevima nije herojizam; zar nije herojizam i trajna uzdržljivost, koju bračnim parovima nameće, mnogo puta, prisilna rastavljenost supruga na dulje vrijeme ili doživotna vezanost na brak s bolesnim partnerom; zar nije herojizam i mučeništvo ili smrt za vjeru ili za čistoću? A sve to kršćanski moral uvijek, u izvjesnim slučajevima, nalaže svakome vjerniku: pod smrtni grijeh. Logika je vjere takva. Po njoj je sve zemaljsko relativizirano, kad se radi o volji Božjoj, izraženoj u teškoj (negativnoj) zapovijedi Božjoj. I uvijek je to, po milosti Božjoj, čovjeku moguće, ako je sve učinio, što Bog od njega u takovu slučaju traži. U tom je i veličina, i dostojanstvo, i zasluga vjere. Nebom se to, vječnom se to srećom, nagrađuje i plaća.

U tim se točkama ne može revidirati kršćanstvo. Ono se u njima samo potvrđuje: pokazuje i dokazuje svoju autentičnost. Treba ljude podizati do Boga, a ne Božji zakon snizivati do ljudske slabosti i bijede. I treba im taj Božji zakon integralno izlagat.i I urgirati ga treba: i u ispovijedi. Na koji konkretan način, stvar je dakako pastoralne razboritosti i pravila, koja nam za to Crkva daje: bilo formalnim deklaracijama i uputama, bilo preko teologa, koji uživaju njezino povjerenje (»probati auctores«).

A jedno od sredstava, kojima Bog i Crkva to čine, jest i sakramenat ispovijedi. Ispovijed je specifični sakramenat opravdanja, ali i posvećenja. Baš zato Crkva toliko i preporučuje ispovijed svima, koji teže za kršćanskom pravdom i za višim darovima. I onda, kad nemaju na duši smrtnoga grijeha! Providencijalno je ona sredstvo i oruđe duhovnosti. Treba je i preporučviati i omogućivati svima vjernicima. Redovito, svaki dan, valja im davati priliku za nju. Pastoralni je ideal, da svećenik, svaki dan, sjeda u ispovjedaonicu i tako pruža, svima, koji to žele, priliku, bilo da urede svoje račune s Bogom, bilo da se dadu duhovno voditi, bilo da u ispovijedi potraže mir i utjehu. Dakako, bez ikakva nametanja i bez kakva monopoliziranja penitenta. Svu inicijativu u vezi s ispovjedu valja ostaviti vjernicima.

A Crkva je, sigurno, sveta, — svetom je izrjekom zovemo u oba »Vjerovanja«, i u apostolskom i u nicejskom, — ali je sveta u prvom redu »ontološki«, — po svome vitalnom principu, Kristu, koji u njoj živi i čije je ona mistično tijelo, i po Duhu Svetomu, koji je oživljuje i vodi, po svojoj nauci, po svojim sakramentima, po moralnim obvezama idealima, koje ljudima nameće; — u tomu je smislu, dakako svetost Crkve dogma. U svojim članovima nije ona uvijek, moralno, sveta. Ali bi trebalo da bude: svetim životom svojih starješina i svojih članova. Ne, što bi već realizirali svetost, — a pogotovu je u svemu realizirali, — nego što za njom ,više ili manje uspješno, teže i oko nje se hrvu. A u tom smislu za njom teže i oni u njoj, koji padaju u grijehe, — i u teške kojiput, — ali se za njih i kaju, i ispovijedaju ih, i čine za njih pokoru, i mole se Bogu, i vraćaju se uporno u život milosti i pravde. U duhu vjere, poniznosti i ljubavi. Tako su uvijek, samo tako, svi veliki teolozi Crkve tumačili dogmu o svetosti Crkve. Drukčije nego što je uzima Dr. Reckinger, kad njom hoće da potkrijepi svoju tezu o 80 posto pravednika u Crkvi.

Što bi još u knjizi trebalo ispraviti ili objasniti?

Toliko o glavnoj spornoj točki između nas i Dr.a Reckingera! Ali u njegovoj knjizi ima još pojedinosti, — više puta i samo usputno nabačenih, — koje nam se ne sviđaju. Spomenut ćemo ih

i staviti na njih, kratko svoje primjebe, odnosno dopuniti, što smo, eventualno, o njima već rekli, u glavnom tekstu.

Nije ozbiljno, kad auktor u biti jednako kvalificira seksualna izdovoljavanja i pušenje i sladokustvo, pa sve to, čini se, svodi na čine, kojima je sva grješnost u tome, što se čine bez višega razumnog motiva: »ex mera delectatione«, samo radi uživanja. A ipak je razlika između to dvoje bitna. Pušenje i sladokustvo samo su eksces »in re secus licita«, a blud je stvar uvijek zabranjena: »semper et pro semper«. Usto je kod seksualnih grijeha u pitanju neprispodobivo više dobro, i duhovno i fizičko (zdravstvo), a puno je u njima veća i pogibao, da čovjeka odnesu u još teže, seksualne, grijehe i otmu mu potpuno vladu nad sobom i zamrače mu čitavo duševno obzorje.

Nije nikako na mjestu ni auktorova sugestija, da bi valjalo ostaviti ljudima više slobode u ocjenjivanju objektivne težine grijeha: bilo da se radi o svećeniku (ispovjedniku) ili o samu grješniku. Meritoran je sud o tome jedino u rukama Crkve. Svećenik nema vlasti da ispravlja Crkvu, a penitent pogotovu; već zato, što nije nikada posve objektivan: »Nemo iudex in propria causa«.

Auktor nije logičan, ni kada u svojim pokušajima, da iz svetosti Crkve izvede zaključak, da neke češće grijehe treba izuzeti iz registra smrtnih grijeha, pretpostavlja, da su inače svi vjernici, koji ih počinjaju, (trajno) u nemilosti Božjoj. Nijesu nikako, ako se redovito i dobro ispovijedaju. Grijeh je, gubitak milosti, u tom slučaju samo epizoda, nije trajno stanje. Ispovijeđu se čovjek opet vraća među pravednike i ostaje u stanju milosti sve do novoga posrtaja (po ljudskoj slabosti). U tom smislu svi su takvi, raskajani, grješnici u pravedničkoj »većini« Crkve: skupa s onima, — samo Bog zna, koliko ih je, — koji objektivno teško griješe, ali im Bog, kao duhovnim malodobnicima, te grijehe subjektivno ne uračunava u teške i ne oduzima im milosti ni djetinjstva Božjega. Pitanje »većine« konačnog »odabranja«, u stvarima spasenja, zadržao je Bog sebi (Luk. 13, 23.—30.). Za nas će ljude to uvijek ostati, spasonosna, tajna. Ali tajna, koja nam ne priječi, da se, gledajući u dobrotu Božju i u Križ, ponizno nadamo, da će na dan suda spaseni i pomilovani biti većina: možda i velika većina.

Ne sviđa nam se ni auktorova aluzija, — kad govori o katehizaciji djece, — na stvarno samo simbolički karakter Mojsijeve objave i Deset zapovijedi sa Sinaja. Iz njegova izlaganja čovjek dobiva dojam, da tu direktne intervencije Božje nije ni bilo i da su zapovijedi Božje samo prirodni (razum) zakon, koji je Mojsije kodificirao Židovima i kao Božji zakon i poruku. Bilo je to »sveto« lukavstvo Mojsijevo: sve čudesno kod toga samo je legenda, u stvari laž i prijevara. I auktor se tako svrstava među, radikalne, demitologizatore Svetoga Pisma i racionalizatore vjere i objave.

Nikako ne možemo prihvatiti ni auktorove tako paušalno iznesene tvrdnje, da je stara Crkva upala u moralnu zabludu: ne smatrajući grijehom »najteži grijeh« (?), ropstvo. Ne može se uopće sa katoličkog stanovišta dopustiti mogućnost, da je Crkva u stvarima vjere i morala i u jednoj periodi pala u kakvu stvarnu zabludu. Nije u nju pala ni u toj točki, — nije ni uopće ocjene objektivne težine grijeha, — iako Dr. Reckinger to oboje pretpostavlja. Bilo bi to protiv njezine karizme istine i protiv njezine misije, da uči ljude svemu, što je Gospodin naučavao. Znali su dobro apostoli, a — još je bolje to znao Gospodin, — da je ropstvo, objektivno, nemoral i nepravda, ali i apostoli i Gospodin o tome šute i privremeno to toleriraju kao tada općenito prihvaćeni socijalni sistem, kojega nije bilo moguće odjednom srušiti bez velikih socijalnih zala, fatalnih perturbacija, opće revolucije i anarhije. Pa su, čekali, dok sazrije vrijeme za direktnu akciju protiv ropstva, i dotle obvezivale robove-vjernike, da to strpljivo podnose kao pripuštenje Božje, ali su u isto vrijeme sustavno i postepeno preformirale društvenu savjest i, čim je kršćanstvo postalo i državna vjera, ukinule i srušile robovlasnički sistem. Ne smijemo mi kršćani nikada biti ni preslobodni ni bezobzirni, kad hoćemo da donosimo sudove o Crkvi. Moramo biti svijesni, da stojimo pred Božjom svetinjom.

Ne mislimo, ni da je auktor pogodio, kad i on barem u principu, simpatizira, sa novim katehetskim valom na zapadu, koji bi htio da se djeca pripuštaju k ispovijedi istom, kad su u stanju počiniti smrtni grijeh (između 11. i 16. godne, misli on), i da im se dadne prilika, da se, u zreloj dobi, opredijele u — stvarima vjere. Potpuno je to protiv prakse Crkve. I stare Crkve. Kršćanskoj je djeci krštenje u ranoj dobi velika milost. Povezana su, njim, s Crkvom. Dobivaju krsnu milost. Dobivaju i pravo na kršćanski uzgoj: Crkva im ga mora dati; mora barem na njih misliti; mora ih voditi u pastoralnoj evidenciji. Ništa krštenjem ne gube, a mnogo dobivaju. Dovedena su samom Božjom rukom i providnošću na put, objektivne, istine. Bitno im je olakšano spasenje. Zašto da istom traže istnu, ako im ju je Bog poklonio već rođenjem u kršćanskoj obitelji i ambijentu? Treba im je

samo još dublje usaditi u srce: ispravno ih poučavati; oduševljavati ih za Boga i za kršćanski život. Zašto ih Crkva ne bi, u njihovu interesu, smjela navoditi, da već zarana ispovijedaju svoje, makar i lake, grijehe? Čini nam se takav postupak evidentno ispravnim: u svakoj smo ga dosada kršćanskoj obitelji primjenjivali. A ostaviti dijete, da se samo snalazi u tek zreloj dobi opredijeli za religioznu praksu, to je isto kao stvoriti od njega poganina, koji tek treba da postane konvertita, i to u jednom svijetu punom bezboštva, nevjere, pokvarenosti. Ne će to postati ni svaki deseti. Kakav je to pastoral; kakva evanđeoska logika? Mi i danas mislimo, da treba krstiti svako dijete katoličkih roditelja, gdje se roditelji ili skrbnici tome ne protive. Ne vidimo, šta takvo dijete dobiva, ako ga mi sami vraćamo s praga vjere. I čija to ljudska prava štitimo na račun Boga i dječje duše? Vjeruju li takvi »dušobrižnici« uopće u objektivnu vrijednost kršćanstva i objave? Pastoral Crkve to svakako nije. »Pastoral« je to skrajnjega religioznog subjektivizma.

Vrlo su mutni i problematični i auktorovi kriteriji, kad treba ustanoviti, što je bit teškoga grijeha. On kao da smatra smrtnim grijesima samo ljudske čine, koji totalno prekidaju s Bogom i pretpostavljaju moralnu pokvarenost čovjeka na svim područjima. A to, po našemu mišljenju, znači reducirati teške grijehe samo na one, što smo ih u klasičnoj teologiji nazivali ili grijesima protiv Duha Svetoga, ili grijesima, što viču u nebo. A Crkva nikada nije o teškom grijehu tako govorila. Ni novozavjetna objava o njemu tako ne govori. Ona dobro razlikuje grijehe slabosti, koji su, istina, teški i trebaju Božje oproštenje i intervenciju Crkve, od onih najgorih, nadahnutih bogohulnom nevjerom i pakošću i praktično neoprostivih (Herb. 6, 4. — 6.9.; 1. Iv. 2, 1.2.; 5, 16. 17.). A očito nijesu takvi bili grijesi mnogih, kojima ih je Isus opraštao u Evanđelju: ni grijesi Magdalene i žene preljubnice, ni grijesi uzetoga bolesnika u Ovčjem ribnjaku, ni grijesi čovjeka, koga su kroz krov spustili pred Isusa. Mora dakle da ima i teških grijeha, koji ne odgovaraju Reckingerovoj definiciji, a dužni smo ih ispovijedati. Takav je težak grijeh sve ono, gdje se čovjek, svjesno i hotice, a u velikoj stvari opredjeljuje za stvorenje protiv volje Stvoriteljeve i i njegova zakona. Sve je to teška uvreda Bogu i povlači za sobom tragične posljedice za dušu, pa i za vječnost, u koliko se čovjek ne obrati i ne pokaje. Tomu odgovara i mišljenje sv. Pavla i praksa Crkve. Takvim je griješnicima i namijenjena is-

povijed: oni totalno pokvareni i tvrdokorni na nju ni ne dolaze, kako i sam Reckinger na jednom mjestu kaže. Da nema i drugih teških griješnika, ne bi ispovijed uopće nikome od vjernika i ljudi ni služila. Pritisnut evidencijom uvrsti zato Reckinger i u svoj registar teških grijeha i stvari, koje očito nijesu »peccata malitiae«, pa tako sam sebe demantira i izlazi sam sebi nedosljedan.

Moguće je, sigurno, da Crkva i dokine (sve) dosadašnje crkvene zapovijedi. Ona ih je donijela, ona ih može i dokinuti. Samo je li baš zgodno, da to, kod svijuh, i učini, kako Dr. Reckingen predlaže, drugo je pitanje. Za one, koje smo potanje određuju neku, u biti, božansku dužnost kao što je crkvena zapovijed o nedjeljnoj misi ili o uskrsnoj pričesti, jedva da će ona to i učiniti. I Reckinger pretpostavlja, da ne će (kod one o nedjeljnom slušanju mise); navadno propuštanje nedjeljne mise i on je ostavio u svome popisu teških grijeha. A ne će, mi mislimo, ni u obvezi svećeničkog časoslova ni u, bitnim, preceptinim rubrikama, i ako to oboje Dr. Reckinger citira kao klasičan primjer neumjesnosti uspostavljanja crkvenih zapovijedi. Zašto bi to bilo neumjesno, ako Crkva smatra, da to, kao velike svetinje i velike duhovne interese kršćanske zajednice, valja, efektivno, zaštititi od profanacije ili od ljudske površnosti?

Nije nimalo na edifikaciju ni auktorov laksni stav prema nečednosti u nošnji, u kupalištima, u ilustraciji, u filmu, na slici. Njemu je to »puritanizam« i »pruderija«. On formalno pledira, da se u toj stvari vratimo k prirodnosti i širini poganstva i staroga kršćanstva, koje golotinje nije tražilo, ali je se nije ni bojalo. Čini se, da on, u nudizmu na kupalištima gleda nešto sasvim moralno, a zabranama se, da se u nečednim haljinama ulazi u crkve, i izrijekom ismijava. A ipak je i odviše očito, da je kult čednosti i ušao u svijet preko kršćanstva: kao konsekvencija kršćanskog spiritualizma i njegova nepovjerenja prema sferi spolnosti i pohote u čovjeku. Čednost je specificum kršćanstva i jedna od njegovih najjačih strana, dok pornografija i nudizam uvijek paganiziraju život. Kršćanstvo se s njima nikada ne će pomiriti. I Crkva ima puno pravo, kad im ne da u crkvu, ni u kršćansku obitelj ili zavod. Malo je i naivno, kad Dr. Reckinger vjeruje u prvotno zdravstvene motive nudizma, a treba samo pogledati, tko ga forsira, pa da se odmah vidi, da za njim stoji ekshibicionizam nemorala. Misli li on zbilja, da golotinja ne uzbuđuje? I da joj to nije i, fizička, funkcija!

Na koncu treba živo požaliti, i što Dr. Reckinger hoće da oskudicu svećenika i ispovjednika, — zasada još samo u misijama, — liječi napuštanjem zakona svećeničkog celibata i uvođenjem svećenika drugog reda, »staraca« — katehista u hijerarhiju i u svetište. I tu je nasjeo modernističkoj propagandi i anticelibatarskim kampanjama. A zašto nam ne bi mjesto toga upro u primjer stare Crkve, pa nas pozvao, da i mi, kao i ona, populariziramo djevičanstvo među obraćenicima sa poganstva i da te, uzorne, starije kršćane-katehiste navedemo i odgojimo, da se, za volju svećeništvu i posvećenju, odreknu, — u sporazumu sa svojim kršanskim ženama, — bračnoga života i posve se predaju Bogu i dušama, ili, ako su obudovili, ostanu udovcima do smrti? I da i kršćansku mladost u misijama oduševljavamo za, djevičanski, svećenički i redovnički život? Crnačkih i indijskih redovnica-djevica ima već mnogo, — ne samo u misijama, nego i u Evropi, — pa očito ne bi bilo nemoguće, sustavnim odgojem i propagandom, isto to postići i kod mladića. A dotle će se Crkva snalaziti, kao i dosad, ali neće kompromitirati svojih najviših asketskih ideala: Kristovih i Pavlovih.

Što se, na koncu, tiče više tehničkih promjena u načinu ispovijedanja, za koje se auktor zalaže mi nijesmo nikako za praksu, da se kroz neke periode crkvene godine (u uskrsnom vremenu) vjernicima svjetuje, da manje idu na ispovijed, ali da se zato češće pričešćuju. Ne bi to bilo ni teološki korektno ni sa pastoralne strane oportuno.

Nijesmo ni za to, da se svijetu govori, kako se je bolje rjeđe, a dobro ispovijedati, nego češće, a površno. Mjesto toga treba radije isticati kao ideal: i često i dobro. Tako su radili sveci.

Ne bi, čini nam se, bilo dobro, ni da se penitentima, češće i na dulje vrijeme, odgađa odrješenje zadajući im dugu, prethodnu pokoru. Priča je penitentu milost sakramentalnog odrješenja s pričešću, nego dulja zadovoljština i kažnjavanje bez odrješenja i pričesti. Možda auktor i malo previše insistira na značenju materijalne pokore u ispovijedi: zar nije već, obligatno, pokajničko priznanje grijeha pred svećenikom vrlo osjetna pokora; to više, što se iz Kristovih riječi pri ustanovi sakramenta samo ona može direktno izvesti kao bitan preduvjet oproštenju?

I auktorovo jednostrano, a emfatično prenaglašavanje važnosti i težine socijalnih grijeha, na račun onih osobnih, više je čini nam se, ustupak današnjoj modnoj teologiji i pastoralu, nego zakonita i logička dedukcija iz objave.

Blaži postupak u ispovijedi sa okazionalnim pijancima, što ga auktor predlaže, izgleda opravdan: samo nama se čini, da se je to, uglavnom, i dosada radilo: uvijek smo s njima imali strpljivosti i razumijevanja, ako su inače bili ljudi vjere i Crkve. Tipičan je to grijeh slabosti.

Mi, uostalom, dobivamo dojam, da dosadašnji, tradicionalni, sistem ispovijedanja još uvijek ima velike, iskustveno dokazane, prednosti pred mnogim predlaganim reformama. Ne bi ga trebalo olako ostavljati i zamjenjivati drugim. Možda bi bilo bolje uklopiti u nj ono, što je preporučljivo u »modernim« prijedlozima i dopuniti na taj način ispovjedni sistem, koji se je kroz stoljeća u Crkvi održavao i učinio neizmjerno dobra dušama.

Svakako parolu, koju je izdavač otisnuo na koricama knjige, — da treba utvrditi, što u baštinjenoj ispovjednoj praksi spada na bitnost blaga vjere, pa stoga mora ostati, a što je bilo samo vremenski uvjetovana (nebitna) pojava, pa je danas valja zamijeniti drugom formom, takvom, kakvu traži naše vrijeme, ili je dapače bilo izrod i dekadenca, koju se ne smije dalje trpjeti, — valja primiti s velikom rezervom. Previše je riskantna. Držati se treba što više stoljetnog iskustva Crkve i njezine prosvijetljene tradicije. Onda se ne ćemo morati bojati, kao što se auktor, — mi mislimo, bez razloga, — boji, da će možda proći i generacije, dok ispovijed opet doživi svoju renesansu. Ono, što je u Crkvi Božje i zdravo, ne će to nikada dopustiti. Uvijek će pravi svećenici i vjernici u ispovijedi gledati najljepši dar svoga uskrsloga Gospodina i najjače, providencijalno, sredstvo duhovne obnove Crkve i kršćanstva.

A Šta ćemo s ispovjednim reformama kod nas?

Nego, nijesmo se mi badava i bez razloga ovako opširno osvrnuli na ovu knjigu, Dr. Fr. Reckingera. Ima ona svojih sumišljenika i kod nas.

Nijesu kod nas još, hvala Bogu, prilike kao na Zapadu. Naš svijet još uvijek, brojno i rado, dolazi na ispovijed. I cijeni ispovijed. I traži ispovijed. Mi ispovijed možemo, relativno lako, konzervirati u njezinoj staroj snazi. Od strane puka i vjernika ne će tome nitko stajati na putu. Pogibao je samo, da mi svećenici ne izdamo. A počeli smo. Ima ih dosta, osobito među mladim svećenicima, koji se sve više povlače od ispovijedanja. Ne

ispovijedaju redovito. Ne daju vjernicima svakonedjeljne, a još manje svakodnevne, prilike za ispovijed. Ne sjede više, — ni u nekim katedralnim i redovničkim crkvama, — pod misom u ispovjedaonicama. Puštaju, da ih vjernici u ispovjedaonicu zovu. Čuje se, da se ponegdje i na crkvenim godovima i proštenjima ostavljaju ispovjedaonice prazne, dok župnici iz susjedstva sjede u župskom stanu uz čašicu ili uz kavu i razgovaraju. A ima ih već, — svećenika, — koji su, kao i Dr. Reckinger, infiltrirani idejama modernizma, pa grijeh uzimlju sve liberalnije i sve se više oduševljavaju za, masovno pričvršćivanje bez ispovijedi. Obvezu i korist ispovijedi restringiraju samo na teške grijehe, a pod teškim grijesima razumijevaju samo grijehe od čiste zloće i nevjere, dok sve druge smatraju malenkostima, pa niti se sami od njih ispovijedaju, niti drugima dadu, da ih ispovijedaju, ni ako bi htjeli. Vraćaju svijet sa ispovijdi na Prve petke; govore vjernicima, i u propovijedi, da više ne treba lakih grijeha ispovijedati. Pričali su za jednoga omladinskog, đačkog, duhovnika, da se i javno prijetio svojim đacima, da će ih, svakoga, vratiti iz ispovjedaonice, ako mu dođu na ispovijed, a ne budu imali na duši teškoga grijeha. Pa, dakako, ljudi to pomalo primaju: neki protiv volje, neki i rado: oslobađa ih to jedne od najtežih religioznih obveza. Počinju se već te, laksne, modernističke teze iznositi i u katehizaciji; ulaze pomalo i u »katoličku« štampu. Sve se više i u njoj počinje pledirati za »reformu ispovijedi« i za nove definicije grijeha. Prenose se izjave inozemnih »teologa«, kako je teško počiniti smrtni grijeh i kako je on rijetkost: ne treba ga se odviše bojati; valja se vladati prirodno, slobodno, ležerno; čuvati se pretjerivanja i »skrupuloznosti«. Moramo biti puno liberalniji prema seksu i »ljubavi«: nije tu sve grijeh, što se je dosada smatralo grijehom.

Nedavno je jedan, ljubljanski, profesor teološkog fakulteta, Dr. Anton Trstenjak, dao o tom ljubljanskoj »Družini« i formalan interview. A prenio ga je, bez komentara, i zagrebački »Glas Koncila«, baš u uskrsnom broju, od 30. III. o. g., pod naslovom: »Zašto ljudi radije idu psihologu nego na ispovijed?« (po »Aksi«). I Trstenjak, isto kao i Dr. Reckinger, postavlja tezu, kako valja revidirati prestroge tradicionalne pojmove stare teologije o seksualnim grijesima i prestati tim gnjaviti penitente u ispovjedaonici: »mnoge smo preko ispovijedi«, — kaže on, — »zbog insistiranja na grijesima protiv šeste zapovijedi, učinili

bolesnima«. On se prislanja mišljenju, da 99 posto ljudi nikada smrtno ne sagriješi, a običajne, masovne, ispovijedi o Uskrsu naziva »kampanjskima«; nijesu zapravo ni potrebne: potrebna je samo pričest. Kad smo to pročitali, odmah smo vidjeli, da se Trstenjak nadahnjuje istim idejama, kojima se nadahnjuje i Dr. Reckinger u svojoj knjizi, i samo smo se čudili, kako još, ljudi oko »Kršćanske Sadašnjosti«, nijesu već preveli i izdali te knjige, kao još jedan prilog više »savremenoj i aktualnoj« teološkoj literaturi, koju propagiraju i populariziraju.

Na svaki način moramo računati, da će se iz th krugova i kod nas forsirati »reforma ispovijedi« u tom smislu. Samo će se jednoga dana opet javiti »grupa laika, studenata Instituta za teološku kulturu laika« u Zagrebu, pa uputiti u tom smislu peticiju na naše Biskupske konferencije, kao što je već uputila jednu za radikalnije »provođenje koncilske obnove«, a protiv »svjesnog otpora tradicionalističkih i formalističkih snaga u Crkvi« i »magijskih i idolskih elemenata, nastalih u povijesnim sletovima« (»Glas Koncila«, 8. VI. 1975., »Grupa studenata potiče biskupe na dosljedniju koncilsku obnovu«, i pismo V. R.-a »Protuevanđeoska razboritost«). Pa neka se zna, što mi o toj »reformi« mislimo! Protestiramo unaprijed protiv svakoga pokušaja, da nam se ona nameće. Ne smatramo to reformom ispovijedi, nego njezinim razaranjem. Ali i razaranjem kršćanske pobožnosti i jedne svete, tisućljetne, crkvene tradicije. Ne smiju to ni dopustiti ni tolerirati naši biskupi. Sve, što bi se, eventualno, i u nas poduzimalo na pastoralnoj reformi ispovijedanja, mora se raditi u sporazumu i suradnji s Rimom i jedino po rimskim direktivama i normama.

Tragično bi bilo, da modernistički »reformatori kršćanstva« s tim prodru. Uništili bi nam malo pomalo potpuno kršćanski moral u narodu. Vratili nas u poganstvo. Ne vide, ili neće da vide, — ti »reformatori« i vajni teolozi, koji ih inspiriraju, — kakvo do užasa destruktivno oružje stavljaju, takvim teorijama, u ruke sotoni i ljudskoj moralnoj mizeriji. Hoće li se ijedan kršćanski grješnik ili razvratnik, stari ili mladi, ako mu kažeš, da 99 posto ljudi ne griješi smrtno, pa da je, prema tome, i ako griješi, siguran, da mu se ne treba ispovijedati i da će sigurno doći u nebo i umaći vječnoj kazni, odreći, — u svojoj zaslijepljenosti i obijesti, — ijedne nepodopštine i one najgore, ijednoga zločina, i onoga najnečovječnijega, na koji ga potiče njegova pohlepa, njegova sebičnost, njegova, divlja,

strast? I koji će od njih sama sebe svrstati među ono jedan posto živih đavola u tijelu, kojima je potrebna pokora i ispovijed i koji bi se morali bojati »dobroga Boga«? Ne će ni jedan jedini. I šta će onda ostati od kršćanstva i od devize, koju mu je Krist dao: »Budite savršeni, kao što je savršen i Otac vaš nebeski!« (Mat. 5, 48.)? I od evanđeoske teze, da je »vjera bez djela mrtva« (Jak. 2, 26.) i da je uzalud vikati za Kristom: »Gospodine, Gospodine«, a ne činiti, što nam govori (Luk. 6, 46.)? Postat ćemo kao oni kršćani — pogani iz Judine poslanice, koji »pogane — gozbe ljubavi« i »hode po svojim bezbožnim požudama« (Jud. 1, 12. 18.). To je ravan put u moralni nihilizam. A u kršćanstvu je moralni nihilizam uvijek i dogmatički nihilizam. Kršćanstvo, koje nije čisto i dobro, nije ni pravovjerno!

Kršćanstvo, — ono apostolsko, — stoji stoga i pada s ispovijeđu. Ispovijedajmo se i ispovijedajmo!

S CRKVOM I S PAPOM

(i u ispovijedanju, i u liturgiji, i u katehizaciji, i u školovanju i u odgoju svećenika)

»Blagovijest«, g. 1976. br. 10. 11., str. 175

Polarizacija u suvremenom crkvenom životu

Tko god inteligentno i otvorenih očiju prati današnji crkveni život i njegove manifestacije, a napose današnju katoličku štampu, prije svega onu sa Zapada, morao je u njima, odmah već na prvi pogled, uočiti dva različita glavna tona. Na dva se različita načina u njima misli, reagira, govori, o vjersko-crkvenim problemima.

Neozbiljni glasovi

Na jednoj je strani sve bučno i nemirno. Iznose se nove ideje, traže se promjene, pledari se za »posavremenjenje« Crkve i crkvenoga života. Svakakvih se tu čuje zahtjevništva, prijedloga, sugestija. I takvih kojiput, koji su za naše dosadašnje katoličke pojmove neočekivani, neobični, pa i izazovni, pa i sablažnjivi. I vjerske se istine i dogme tumače na bitno drugi način nego dosada; i autentičnost se i inspiracija (nadahnuće) Svetoga Pisma drukčije poimlje; i moralni se i asketski principi kršćanstva podvrgavaju reviziji. Mnogo od onoga, što se je do-

sada u Crkvi smatralo neprijepornom svetinjom, proglašuje se zastarjelim, promašenim, krivim. Zahtijevaju se radikalne izmjene i u ustrojstvu i strukturama Crkve. Težište crkvenoga života trebalo bi, po tim novim koncepcijama, prenijeti sa opće, rimske, Crkve na lokalne, mjesne, Crkve i sa hijerarhijskog, sakramentalnog, svećeništva na, demokratsku i izbornu, zajednicu vjernika. Osloboditi bi trebalo duše od robovanja crkvenim zakonima i vratiti im opet slobodu, da Bogu služe samo po svojoj savjesti, u svim oblicima, koji im izgledaju zgodni. I u zatvorenim, slobodnim, spontanim, bazičnim grupama«, i u raznim, starim i novim, nekatoličkim sljedbama, i bez organizirane religije. Sve bi, što današnjim ljudima više ne odgovara, valjalo ukloniti iz crkveno-vjerske prakse. I krutu, bračnu i seksualnu, disciplinu, i celibat, i privilegiranost muškaraca u crkvenim službama. Sve bi u vjerskom životu trebalo liberalizirati, racionalizirati, humanizirati: u skladu sa rezultatima znanosti i društvenog napretka. I u bogoslužje, koliko ga još bude, valja unositi uvijek nove elemente, prema duhu i ukusu vremena: sve, što je imalo formalističnо i statično, valja izbaciti iz upotrebe; moramo i na tom polju biti »kreativni«. I staru, tisućljetnu, fikciju razlikovanja tijela i duše valja ukloniti iz ljudskih glava; oboje je to samo jedan čovjek: materijalno biće, podvrgnuto zakonu evolucije, kao i sve drugo u prirodi. Nema besmrtnosti. Nema drugoga života osim zemaljskog i evolutivnog.

Ne kažu, doduše, svi ti moderni u Crkvi, — ni drugdje, a pogotovu kod nas, — sve to doslovce. Ali svi, više manje, otvaraju tome vrata. Svakojakim dvoznačnim izjavama i istupima. Pokazuju za te nove teorije interes, razumijevanje, afinitet; dopuštaju, da se o tomu govori, piše i raspravlja; ne ustaju, načelno, protiv toga; šute, kad poneki među njima pokušavaju to provoditi i u praksi: ovako ili onako. Čitali smo već i kod nas: kako danas više među nama nema ni pravih vjernika ni pravih nevjernika, — svi smo u rasponu između vjere i nevjere, — kako više ne treba govoriti o tijelu i duši, nego samo o tijelu i duhu; kako više ni u Crkvi nema definitivne teologije, nego se ide samo iz pokušaja u pokušaj, iz rizika u rizik; kako je ljubav »jedini moralni zakon i jedina vjerska istina« i kako Duha Božjega ima svaki čovjek, koji prihvaća nesebičnu ljubav kao osnovni životni stav i načelo djelovanja, bez obzira, da li izričito spominje Krista i da li formalno pripada Crkvi«; kako je i psovka među vjernicima u stvari zapravo samo »pobuna protiv autoritativnog poimanja, doživljavanja i propovijedanja Boga«; kako je Krist bio »revolucionar na svim područjima i svim razinama«. A Papa se i drugi crkveni forumi svaki čas, i kod nas, u raznim interviewima i pismima čitalaca, pozivaju na odgovornost, dijele im se lekcije, osporava im se dalekovidnost, spočitava hipertrofičnost legalnosti. Osuđuju se i svi pokušaji »indoktriniacije i cenzura« u Crkvi: to je samo »manipulacija ljudima« i »kontroliranje ljudskih savjesti, kako bi se njima lakše vladalo«; to se »protivi pravoj biti Crkve«. Katolici moraju van iz »getta«. Svima se u Crkvi mora ostaviti sloboda: svi imaju pravo i u njoj zahtjevati »skidanje maski i krčenje truleži«.

Govor mjerodavnih. Izjave i dokumenti službene Crkve

Živi su kontrast ovim nemirnim i bučnim tonovima u katoličkom životu oni drugi: puno malobrojniji, ali zato i puno odgovorniji, puno dostojanstveniji, puno konstruktivniji. To su izjave i dokumenti službene Crkve. U prvom redu izjave i dokumenti Svete stolice, ali onda i one biskupa i biskupskih konferencija. U tim izjavama ništa ne vrijeđa ušiju pobožnih vjernika; u njima se ni u čemu ne pretjeruje; iz njih se uvijek javlja tisućljetna mudrost i naučavanje Crkve; one sve grade na autentičnim evanđeoskim koncepcijama; one stoje uza sve ono, što je Crkva u svim dosadašnjim periodima svoga, dugoga, hoda kroz ljudsku povijest prihvaćala kao svoje: kao izvorno, originalno, apostolsko kršćanstvo. Sve je tu ozbiljno odvagnuto, pažljivo formulirano, temeljito i uvjerljivo motivirano. I ništa se tu ne propušta ni sudu svijeta, ni diskusiji profane javnosti, ni slobodnom opredjeljenju vjernika. Sve je to u skladu sa najboljim, vjekovnim, iskustvima čovječanstva i harmonično povezano s onim starim i vječnim. Ništa tu ne ponizuje čovjeka: u svemu se tu računa i sa prirodnim ljudskim osjećajem za dobro i, još više, sa nadnaravnim duhovnim blagom objave i utjecajem Božje milosti u dušama. Kao da nam, kad to slušamo ili čitamo, po duši pada jedna svjetlost iz drugog svijeta. Instiktivno osjećamo: to je Evanđelje; to je kršćanstvo; to je Istina. Kršćanska istina. Teška kojiput, ali uvijek životvorna i spasonosna.

Jedan najnoviji primjer. Sukob oko ispovijedi

Da to polariziranje u crkvenom životu danas ilustriramo jednim najnovijim primjerom, baš s našega terena! Izvanredno je aktualan i neposredno praktičan.

Već više mjeseci, a zapravo i godina, pisalo se kod nas puno o problemu ispovijedi: o potrebi njezine reforme. Osobito su naši teološki profesori bili na tom polju aktivni i glasni. Izlazili su o tom mnogi članci po teološkim i katoličkim časopisima. Tretiralo se, prigodice, to pitanje i na koronama dušobrižničkog klera. I »ex professo« bilo je ono stavljano na dnevni red: na čitavu nizu teološko-pastoralnih tečajeva, skoro u svim našim glavnim crkvenim središtima: konačno i na, ovogodišnjemu, velikomu, teološko-pastoralnom tečaju u Zagrebu, 27. — 30. siječnja o. g.

Protiv tradicionalne ispovijedi

Značajno, velik, možda i veći, dio tih profesorskih predavača nastupio je izrazito kritično, pa i ofenzivno, protiv tradicionalnog, tridentinskog, dosadašnjeg načina i sistema ispovijedanja. Slušali smo tu i čitali upravo nevjerojatnih teza. Potpuno nemogućih i historijski i dogmatički, a prezentiranih pretenciozno i apodiktično. Kako, tobože, u staroj Crkvi, apostolskoj i otačkoj, kroz prvih pet stoljeća, nije uopće bilo tajne i pojedinačne ispovijedi u njezinoj današnjoj formi: u porabi je bila samo javna ispovijed, a mogla se je, redovito, obaviti samo jednom u životu, iza krštenja. Takva ispovijed tražila se je i prakticirala samo za nekoliko najtežih, tzv. »kapitalnih«, grijeha: za otpad od vjere, za ubojstvo i za preljub. Svi ostali grijesi, koji su se u Crkvi, kasnije, smatrali »smrtnima«, opraštali su se bez ispovijedi: pričešćivanjem. A na pričest su bili tada pripuštani svi kršćani bez razlike: isključeni su bili samo oni pod javnom pokorom. Tajnu ispovijed unijeli su u Crkvu istom keltski monasi u 6. vijeku. Zapravo, bi trebalo tu, prvotnu, starokršćansku, praksu opet uvesti i u današnju Crkvu, pa vjernike, i bez ispovijedi, pripuštati k sv. pričesti. I onda, kad su u grijesima, koje je jučerašnja, pretkoncilska, Crkva, pogrješno, smatrala smrtnima, a oni to nijesu. Oni su samo »teški« (ili »teži«), ali ne povlače za sobom ni gubitka milosti Božje, ni gubitka vječnoga spasenja, ni

gubitka prava na sakramente i na Euharistiju. Opraštaju se i bez ispovijedi: po zaslugama Kristove smrti i otkupljenja; svakomu, tko u Boga vjeruje i njemu se utječe. Samo oni su grijesi smrtni, koji se počinjaju iz mržnje na Boga ili iz prkosa Bogu, »izdignute pesnice«. A dok se to ne provede, preporučuje nam, kažu oni, novi rimski »Red pokore« kao najbolji način ispovijedanja onaj pokorničke službe Božje: u crkvi, sa zajedničkim ispitom savjesti i pokajanjem i sa kratkim pojedinačnim odrješenjem na kraju, u kojemu pokornik ispovijeda svećeniku samo, što smatra potrebnim, a svećenik ga ništa ne ispituje. Pojedinačna ispovijed ostaje samo na volju, fakultativno: kada to vjernik izrijekom traži i kad je to svećeniku moguće. Ispovijedi treba da sada budu rjeđe, ali bolje. Nijesu nam to izrijekom rekli, ali iz onoga, što su rekli, nužno slijedi, i da bludni grijesi nijesu više smrtni, pa ih se ne mora nužno ispovijedati: može se i s njima na pričest. Jer i odviše je očito: njih malotko ili nitko ne počinja, da baš napakosti Bogu; ljudi ih, masovno, počinjaju samo od strasti, od želje za putenom i ljubavnom nasladom.

Službena Crkva brani tridentinsku ispovijed

Međutim u isto to vrijeme službena je Crkva, — Sveta su Stolica i naši biskupi, — i u pitanju grijeha i u pitanju ispovijedi, jasno i glasno, zauzeli protivno, sasvim drukčije, stanovište. **Sveta je Stolica,** preko Svete Kongregacije za nauk vjere, 15. siječnja o. g., izdala formalan dekret, pod naslovom: »Persona humana« (»Ljudska osoba«), o pitanjima spolnosti u čovjeku i u njemu svečano deklarirala, da su i bludno samoizdovoljavanje (onanija), i predbračno spolno općenje, i pederastija (sodomija), objektivno smrtni grijesi i da ih svatko, tko ih potpuno svjesno i slobodno počinja, mora ispovijedati. **A Sveti je Otac,** i u zadnje doba, u nekoliko navrata, u svojim izjavama i govorima, veličao osobni i tajni način ispovijedanja i odlučno se, — na primjer i u svome govoru na beatifikaciji bl. Leopolda Mandića, 3. V. o. g., — ogradio od njegovih katoličkih kritičara: »od izvjesnih katoličkih strujanja, što ih zacijelo ne nadahnjuje zrela kršćanska mudrost, kad žele (ispovijed) ubrojiti među preživjele oblike žive, osobne i evanđeoske duhovnosti«, pa zanemaruju ovo providencijalno sredstvo »za ozdravljanje kršćanske izvornosti mnogih, doista mnogih, duša, koje su otupjele u lažljivoj obesve-

čenosti suvremenih običaja.« I novi rimski »**Red pokore**« izrijekom je, u svome uvodu, ostao u cjelini uz, definiranu, nauku Tridentinskog sabora, prema kojoj se svi teški grijesi, učinjeni iza krštenja, moraju, u redovitim okolnostima, podvrgnuti ključevima Crkve i, po broju i vrsti, ispovijediti svećeniku, da budu oprošteni. A **kardinal Šeper, prefekt Kongregacije za nauk vjere**, govoreći (u rimskoj bazilici sv. Marije Velike) našim hodočasnicima, — opet uz beatifikaciju bl. Leopolda Mandića, — ukorio je svećenike, koji nerado sjedaju u ispovjedaonicu, i direktno demantirao one, koji govore, kako je novi Red pokore zajedničko odrješenje u pokorničkom bogoslužju tobože izjednačio pojedinačnoj ispovijedi, dok je to, po namjerama Crkve, samo mjera za nuždu, u korist misijskih krajeva i krajeva, koji su ostali bez svećenika, pa se stoga, i po odredbi naših biskupa, u našim krajevima ne smije ni primjenjivati (osim u slučajevima smrtne pogibli). No još su otvorenije i svečanije, na obranu tradicionalne, tridentinske, ispovijedi ustali **naši dalmatinski biskupi**, na svojoj konferenciji od 23. III. o. g. Imenito su na njoj osudili članak u »Kani« (br. 3/1976.) sa interviweom jednoga od predavača sa teološkog-pastoralnog tečaja u Zagrebu, Dr.a fra Zvjezdana Linića, pod naslovom: »Gdje nam se opraštaju grijesi?« kao suprostan stalnoj katoličkoj nauci, a dijelom i definicijama Trindentinskog sabora i novom »Redu pokore«, a svomu su, područnome, svećenstvu i vjernicima upravili, dugu, Uskrsnu poruku« (a poslije i brošuru) o »Sakramentu pokore u hrvatskoj Marijanskoj godini«. Biskupi tu ističu, kako je ispovijed nužno sredstvo za obnovu i jačanje vjere u našemu narodu, kako bi bilo »žalosno, kad bismo veliki sakramenat pokore istisnuli ili makar nekako potisnuli na periferiju žvota naše Crkve, kako su, nažalost, smrtni grijesi,, i po tekstu Dekaloga (Deset zapovijedi Božjih), i po propovijedanju Kristovu, i po katalozima grijeha, koji isključuju od Kraljevstva Božjega, u apostolkim poslanicama, i po papinskim dokumentima, česti i među kršćanima, pa ih valja, pod grijeh ispovijedati, — i one bludne, — a ne opraštaju nam se samim pričešćivanjem, — jasno je to već iz Apostolove riječi, u vezi sa pričešćivanjem, u 1. poslanici Korinćanima (11, 18.), — kako je uzaludno pravdati grijehe psihologijom, medicinom, sociologijom, — »to je put farizejske oholosti i nevjere«; »to je put laksizma i moralnog relativizma«, — kako je moral stvar objektivnog i nepromjenjivog zakona Božjega, naravnog i objavnog, pod nadzorom i tumačenjem Crkve, a ne individualne ocjene, au-

tonomne, osobne ljudske savjesti, kako je i češća ispovijed, pa i ona lakih grijeha, samo ako je dobro i skrušeno obavljamo, jedno od najboljih sredstava na putu kršćanske savršenosti (»Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske«, g. 1976., br. 2.). I **zagrebački nadbiskup Msgr. Franjo Kuharić** uzeo je, posebnom službenom porukom svome svećenstvu (»Službeni Vjesnik nadbiskupije zagrebačke«, g. 1976., br. 4.), jasno i odlučno, u obranu praksu osobne i tajne ispovijedi. Naglasio je, u toj svojoj poruci, da je za uspješan pastoralni rad nužno proučavati dokumente Crkve cjelovito«, podsjetio, da pristupanje k pričesti pretpostavlja čistoću svijesti, pa se svatko, tko je u savjesti opterećen smrtnim grijehom, mora u sakramentu pomirenja pomiriti s Bogom, da bi mogao blagovati Tijelo Gospodnje, naglasio nepromjenljivost crkvene nauke o sakramentima, odlučno istakao, da »nijedan svećenik nema pravo uskratiti vjerniku osobnu ispovijed i izbjeći svojoj dužnosti ispovijedanja generalnim apsolucijama, a nema ni prava »tjerati vjernike na pričest, kad za to nijesu raspoloženi«.

Sumnjiva šutnja. Dvoznačne izjave

Uza sve to zanimljivo je, da nitko od onih, koji su, bilo, na teološko-pastoralnim tečajevima, izlazili sa kritikom tradicionalne ispovijedi, bilo ta stanovišta kasnije razglašivali u štampi i branili ih protiv prvih, privatnih, kritika iz redova svećenika i vjernika kao »žive i hrabre, a opet sasvim crkvene diskusije i traženja«, ni nakon ovih, auktoritativnih, papinskih i biskupskih izjava, nije ni požalio ni povukao svoga stava: ljudi su, očito, pred katoličkom javnošću, ostali uz svoje ideje. Zadnje, što su o tom rekli ili napisali (na pr. »Glas Koncila«) bilo je, »kako o grijehu i ispovijedi treba još mnogo reći, mnogo razmisliti. Tu će još biti više iznenađenja, ali samo za hrabre i poslušne Duhu (čitaj: za vjerne poklonike i sljedbenike »nove trologije«). Na naivne može djelovati i sablažnjivo«. I dalje: »I njih bismo (»teške«, ali ne »smrtne« grijehe) naravno ispovijedali, ali zbog njih ne bismo morali svaki čas trčati na ispovijed« njih bi s nas nestajalo u vrijeme same mise; brisala bi ih Kristova krv. »U svakom slučaju, gdje nema teške zlobe, nema ni smrtnoga grijeha«. »Euharistija sama po sebi doista ima moć opraštanja grijeha«. »Glavni su kršćanski sakramenti krst i euharistija, a drugi se iz njih izvode«. »Da bi se iznijela pozitivna i sigurna nauka

Crkve, treba podvrgnuti preispitivanju mnogo toga, što se nekritički smatralo i predavalo kao »pozitivno« i »sigurno«. A mladi Ante Matković (valjda teolog) iz Innsbrucka pita, sama sebe i nas, zašto bi bilo »presmiono tvrditi, da (i) grijesi tijekom povijesti mogu mijenjat svoju boju«. — »Ako se (je) Božji narod na prekretnici dvaju Zavjeta mogao preustrojiti od vjere u jednoosobnoga Jahvu na vjeru troosobnog kršćanskoga Boga, zar se ne može, dvije tisuće godina kasnije, Crkva prestrojiti od podjele grijeha na lake i teške (smrtne) na podjelu na lake, teške i smrtne (ili na niz još drugih potpodjela?« — »Ako se netko u Crkvi (napose teolozi) ne smije zatrkati (pa i) prije službenoga proglašenja Crkve iznijeti mišljenje, da je nešto dozrelo za prihvaćanje u naše vrijeme, zar je moguć proces sazrijevanja naroda Božjega?« — »Onda Bog ne bi imao šanse da uvijek doriče i konačno doreče istinu o sebi i svijetu« (»Glas Koncila«, br. 7., 4. IV. 1976.: »Crkva raste i u shvaćanju grijeha«). I u samim nas duhovnim poukama opominju, da nijesu na mjestu »pokreti odricanja od slobode pod maskom skrbi za privovjenje, za čvrst poredak i javni moral. Tu je prilika za manipulatore, da od odraslih ljudi tobože u Božje ime načine poslušnu djecu, i prilika za odrasle, da se odgovorno zapute u slobodu, ali zrelu vjernost Ljubavi« (»Glas Koncila«, br. 7., 4. IV. 1976., »Poruke proroka«, (nedjelja, 4. travnja).

Konfrontirani pogledi

Pred nama su se, eto, pred čitavom su se našom crkvenom, katoličkom, javnošću, konfrontirala dva protuslovna pogleda na problem grijeha i na problem ispovijedi. Protuslovna i inkompatibilna. Konačno su se konfrontirala. Kritičari tridentinske i tradicionalne ispovijedi demonstrativno šute, i iza kako su Crkva i biskupi progovorili. Pokazuju, da i dalje ostaju uz svoje teze. Nijesu, — izvanredno je to značajno, — ni citirali, nijesu uopće ni spomenuli, poruke dalmatinskih biskupa. A morali su je spomenuti. Biskupima je dana vlast, njima je stavljeno i u dužnost, da nadziru i čuvaju poklad vjere. I koncilska konstitucija »Lumen gentium« (kor. 23.) i najnoviji dekret Svete Kongregacije za nauk vjere od 19. III. o. g.: »O budnosti crkvenih pastira nad knjigama« doslovce kažu: »Dužnost je crkvenih pastira, kojima je povjerena briga o naviještanju Evanđelja po cijelom svijetu, čuvati, izlagati, širiti i braniti istine vjere, te poticati promicati i braniti neporočnost morala«.

Mjesto toga okrenuli su se k modernom svijetu, pa mu, i mimo Crkve, i protiv Evanđelja, širom otvaranja vrata spasenja i raja. Na najlakši i na najjednostavniji način. Proglasili su praktično sve ljudske grijehe malenkostima i skinuli sa ljudi-grješnika svaku ozbiljnu odgovornost za njhove grijehe i svaku potrebu, da ih se boje i da se zbog njih, u ispovijedi, ponize pred Bogom i pred Crkvom. Mogu i dalje izdovoljavati sve svoje pohote i strasti, mogu se i dalje predavati svim mogućim opačinama, a opet ne gube ni milosti ni djetinjstva Božjega, opet su u ljubavi s Kristom, opet će doći u nebo. Ne treba da se straše. I ovaj je i onaj svijet njihov.

Samo, Crkva Božja nije nikada priznala toga lakoga i širokoga puta u život, te komotne religiozne životne mudrosti. Ona i danas govori sa sv. Pavlom: »Ne varajte se: Ni bludnici, ni idolopoklonici, ni preljubnici, ni mekoputnici, ni protunaravni grješnici, ni kradljivci, ni lakomci, ni pijanice, ni psovači, ni razbojnici ne će baštiniti kraljevstva Božjega!« (1. Kor. 6, 9.). Ona i danas za njim opetuje njegovu ozbiljnu riječ: »Bog se ne da ružiti, jer, što čovjek posije, ono će i požeti. Koji sije u svoje tijelo, od tijela će požeti propast!« (Gal. 6, 7.) i njegovu opomenu prvim kršćanima: »Radite o svome spasenju sa strahom i drhtanjem!« (Filip. 2, 12.).

Da budemo konkretni i jasni!

Mi ćemo, — svi mi, i svećenici i vjernici, — u toj stvari za Crkvom. Za zakonitim crkvenim učiteljstvom i njegovim direktivama i dokumentima. A sve, što se tim direktivama protivi, smatrat ćemo zabludom. Dolazilo to od koga bilo. I od teologa, i od svećenika, od katoličkih novinara. Crkva je jedina, pouzdana i zakonita, čuvarica Kristove objave: jedina, prava i sigurna, tumačiteljica evanđeoske istine. **U svemu. I u pitanju sakramenata Crkve. I u pitanju grijeha. I u pitanju ispovijedi i ispovijedanja.** Svi su je drugi dužni slušati i slijediti. A, evo, Crkva nam je jasno rekla, što je njezina nauka o ispovijedi i o grijesima. Dala nam je upute. Davat će nam ih, sigurno, još. I u pojedinostima. Ali ono glavno nam je već rekla: jednom zauvijek.

Sve, što je Crkva dosada smatrala smrtnim grijehom, — u misli, riječi i djelu, — ostaje za nas kršćane-katolike, i dalje, smrtni grijeh. Sve to mora grješnik ispovijedati svećeniku. Pojedinačno i točno. Po broju i vrsti. Bilo iza pokorničke službe Božje, bilo izvan nje. Ne smije s tim na pričest, dok se nije ispovijedio. Učini li to, čini svetogrđe: novi smrtni grijeh.

Mi ćemo se, svi, i odsada, često i radno ispovijedati: isto kao i dosada. Nitko nam u Crkvi ne može skratiti te blagodati i toga prava: Ispovijedat ćemo se i od malih (lakih) grijeha. I mali je grijeh neposluh i uvreda velikome Bogu i, ako ga se ne čuvamo, put je u mlakost i u teže grijehe. **A ispovijed je, — i ona od pobožnosti, — uvijek velika milost Božja.** Sakramentalna milost: susret s Bogom i s Crkvom, duhovno profinjavanje, grješničko pružanje ruku za Otkupljenjem i Otkupljenjem. Održavat će nas u vječnoj budnosti i vječnom nepovjerenju prema našoj ljudskoj moralnoj bijedi i prema nepostojanosti našega maloga i djetinjastoga ljudskoga srca: čuvat će nas, da nikada ne odriješimo uzda divljemu konju nerazumnih nagona u sebi. Ni u čemu. Ni na polju spolnog i ljubavnog života. Papa nam je otvoreno rekao, što je na tom polju grijeh, — i smrtni grijeh, ako je učinjeno potpuno svjesno i slobodno, — svejedno, što su, na njega sa svih strana graknuli: i iz nekatoličkih redova i iz katoličkih. »Bolest se ne može nikada proglašivati zdravljem!« rekao je za njim nadbiskup Kuharić. »Valja prilagoditi naše društvo Evanđelju, a ne prilagođivati Evanđelje današnjemu vremenu!« rekao je za njim pariški nadbiskup-kardinal Marty.

S Crkvom ćemo i s Papom biti u ispovijedanju! Ali s Crkvom ćemo i Papom biti i u svemu drugomu. I u bogoslužnim reformama. I u katehizaciji mladeži i vjernika. I u odgoju i školovanju svećeničkog podmlatka. I u tako zvanom »permanentnom obrazovanju« svećenika. Ne ćemo ništa od toga ni provodit ni revidirati ni po čijim, privatnim, direktivama. Ni po onim teološkim i profesorskim. Ni onima domaćima, ni onima što nam se importiraju iz inozemstva, pa ni kad nam za to dovode »eksperte« i »specijaliste«. **Tko hoće da u naš crkveni život unosi reforme, — i koncilske i liturgijske reforme, — neka ih unosi isključivo i u cjelini po direktivama i prema dokumetima Svete Stolice!** A sve ih više, u zadnje vrijeme izdaje, takvih dokumenata, Sveta Stolica. I Papa osobno, i njegove, rimske, Kongregacije. Za sve to već imamo generalne direktive. I za bogoslužje. I za Euharistijske pobožnosti. I za štovanje Majke Božje (»Mariae cultus«). I za katehizaciju. Već je odavna izašao »Opći katehetski direktorij«, a sa ovogodišnje biskupske sinode dobit ćemo i opširnije, programske direktive. I za ekumenizam (7. VIII. 1975.). I za dijalog sa ateistima. I za evangelizaciju i »sputane zajednice« (Papina adhortacija »Evangelli praedicandi« od 18. XII. 1975.). I za probleme seksusa (dekret Sv. Kongregacije za nauk vjere od 15. I. 1976. — »Persona humana«). I za odgoj i školovanje u sjemeništima. I za dodatno svećeničko obrazovanje. I za pitanje feminizma sprema se već poseban dokument: već je u nacrtu.

Treba samo, da naša katolička i crkvena štampa te mjerodavne crkvene dokumente opširno donosi i popularizira. Samo na tom temelju može se, i kod nas, izgrađivati, pravo i autentično, koncilsko kršćanstvo. Samo na tom temelju i na toj bazi može se ostvarivati i katolička sloga, i katoličko jedinstvo. A ne na temelju »teoloških inačica«, koje mnogo puta nijesu ništa drugo nego krupne, teološke i vjerske, zablude.

Podanici smo, učenici smo, djeca smo Crkve, svi mi kršćani. Svi bez iznimke!

PRED NOVIM OBLICIMA TERORA

(Atentati, otmice, ucjene, taoci)

Vjesnik, br. 6. — 1977, str. 117.

Što god se danas više govori i piše o kulturi i duhovnom napretku čovječanstva, to više život oko nas postaje suroviji i grublji, to više ima nasilja i bespravlja, to više dehumaniziramo, barbariziramo, brutaliziramo. Sve više napuštamo i ono malo elemenata viteštva, što su ih, najviše pod utjecajem vjere i kršćanstva, bili uzakonili prijašnji vjekovi i prijašnji naraštaji. Sve se više vraćamo u poganstvo.

Treba se samo sjetiti, kako se danas ratuje. Ništa više, u modernom ratu, nije ostalo od negdašnjega međunarodnog ratnog prava. Ne navješćuje se više protivniku rat: nastoji ga se iznenaditi i zaskočiti. Odmah se puca, odmah zazuje avioni i zatutnje tenkovi, odmah grunu bombe: to je danas jedini ratni navještaj. Nema više ni negdašnje razlike u postupku sa naoružanim i nenaoružanim neprijateljskim stanovništvom: ne pravi se nikakva razlika između borca i civila, ni između civilnih i vojnih objekata. Bombardira se i ruši sve od reda: i stambene četvrti, i škole, i bolnice, i kulturne ustanove, i crkve. Uzalud je danas isticati zastavu Crvenoga križa: nitko je ne respektira. Ne specificira se više strateško oružje na dopušteno i nedopušteno: sve se upotrebljava, što ubija, žeže i ruši. I »napalm«-bombe, i bojni otrovi, i kemijska sredstva, koja truju zrak i vodu i nište vegetaciju do gole pustinje. Pali se sve živo na zemlji: i ljudi, i stoka, i žito, i šuma. Izazivaju se umjetne poplave, umjetne tuče i suše,

umjetni potresi. Odvode se ljudi, pravi zdravi, u koncentracione logore, a često i masovno likvidiraju, bez saslušanja i suda. Provode se kontribucije bez naknade i priznanice. Nema ni za koga milosrđa ni obzira. Ni za malu djecu koji put. Bez pardona zasipaju se vatrom i atomskim bombama čitavi gradovi. Iza jednoga bombardiranja ostaje po nekoliko desetaka, pa i stotine tisuća mrtvih i iznakaženih, kao u Hirošimi i u Dresdenu.

A nije ni u mirno doba puno volje. Koliko se samo, svake godine, pobije nerođene djece u majčinoj utrobi: nelegalno, ali i »legalno«: u bolnicama, u granicama zakonskih zdravstvenih ovlaštenja. Bezbroj je ljudskih, pa i roditeljskih, ruku okrvavljeno masovnim pomorom nevinih. Pod sto izlika: bili bi na teret roditeljima, ne bi imali pristojne eksistencije, rodili bi se heredirano ili umno opterećeni. A starcima i neizlječivim bolesnicima umjetno oduzimlju ili prikraćuju život: tobože iz samilosti; da im se dokrajče muke, »eutanazijom«. **I koliko se samo okrutnosti, iz dana u dan, počinja u međusobnim obračunima između ljudi: ili iz osobne mržnje, ili fanatičnim klasnim, rasnim političkim, sukobima.** Nijedna revolucija, nijedan prevrat ne štedi glava svojih protivnika, pa i kad su im, još jučer, bili saveznici. Djela nasilja i terora na dnevnom su redu.

A, eto, to neljudsko obračunavanje u svijetu dobiva, u naše vrijeme, i svoje nove oblike. Moderne. Moderne ili modernizirane. Nova tehnička sredstva omogućila su ljudima bez duše i nove varijante starog kainskog zanata. I eksplozivi, i željenzica, i auto, i avion, postali su oruđa nasilja, bezdušnosti, bespravlja. Čitamo o tom u novinama, slušamo o tome na radiju, gledamo to to na televiziji.

Bace ili tempiraju bombu u kući, u uredu, u kavani, i pobiju u tren čitavo tuce ljudi: možda samo zbog jednog od njih, koji im se je zamjerio, pa hoće da mu se osvete ili da ga »kazne«. Otmu čovjeka iz auta ili iz stana, pa ga odvedu i ubiju. Uklonili ga, smetao im, hoće da »opomenu« i »opamete« druge. Ili ga negdje sakriju, pa ga drže kao taoca. Jave se, anonimno, njegovoj obitelji ili instituciji, u kojoj radi, pa zatraže za njega ucjenu. Pustit će ga, ako im za njega isplate toliku i toliku svotu novca ili ispune neki drugi njihov uvjet: obično politički. Treba da netko od njihovih zatvorenih ljudi bude pušten na slobodu. Treba da se oglasi neka njihova deklaracija. Treba da netko odstupi sa svoga mjesta. Treba da se obustavi neki proces. Treba da se nekoj njihovoj akciji ili organizaciji dadne izvjesna, velika, svota

novaca. Ne učini li se to do određenog vremena, bit će oteta osoba ubijena. Znadu kojiput poslati s porukom i krvav prst ili uho taoca: kao »opomenu«; za znak, da se oni ne šale.

U zadnje doba čine to još spektakularnije i u većem stilu: upanu naprosto u avion, s bombama i parabelumima, pa ga »osvoje« i prisile pilota, da ih, sa svim putnicima, preveze u koji grad u inozemstvu, odakle onda šalju i objavljuju svoje ultimatume: pod prijetnjom, da će, ne bude li im udovoljeno, čitav avion i sve putnike baciti u zrak. Ili upanu negdje u kancelariju i tu se zabarikadiraju: držeći osoblje kao taoce, dok se s njima ne povedu pregovori i ispune im se njihovi uvjeti.

Sve pametne i odgovorne ljude u svijetu zaprepašćuju te nove »metode« presije i nasilja. Dokle će nas to još dovesti! pitaju se ljudi. Svima nam je glava u torbi svaki dan. Ne znaš više, kad ulaziš u avion ili u željeznicu, hoćeš li živ iz njh izići. I šta će još biti, pomišljaju, oko nas, kod nas, danas sutra, stanu ucjenjivati i atomskim bombama i raketama? Ako ucijene čitav grad i poigraju se odjedamput mnogim tisućama života? Mnogi i protestiraju i traže radikalne protumjere, — i internacionalne, — protiv tih novih »gangstera«.

Samo, do kakvih ozbiljnih protuakcija još ne dolazi. Bilježe se takvi slučajevi u novinama više kao senzacija od jednoga dana i samo se dalje tjeskobno čeka, kad će se to, već sutra, opet ponovi. **Neki to uopće ni ne uzimaju tragično. Ili još brane otmičare i ucjenjivače. Barem kad su, kako oni kažu, borci za slobodu ili za bolji svijet. Prave razliku između otmičara i ucjenjivača, koji to rade »iz kriminalnih pobuda«, — da se domognu novaca;** takve i oni smatraju zločincima, »gusarima«, »banditima«; protiv njih bi valjalo nešto poduzeti, — **i onih, koji to čine »iz idealizma«,** rodoljublja, iz nacionalističkih i socijalnih pobuda; u želji, da pobijedi »pravda«. Onih, **koji se, kako se ti njihovi branitelji izražavaju, laćaju nasilja kao posljednjeg i jedinog sredstva, da tlačitelje svoga naroda ili socijalne zlotvore prisile na uzmak** i uliju im strah u kosti. **Njima su oni »heroji«:** riskiraju i život za dobru stvar. Valja im se diviti. Valja im skinuti kapu. Mjesto da im se prigovara, **valja ih pohvaliti i podržati. I pomoći im valja. I zaštititi ih valja: od svake kaznene sankcije. Oni to i čine: koliko je do njih.** Nude im azil. Dočekuju ih sa slavljem. čestitaju im, ako su uspjeli. Prikrivaju im prava imena. Sprečavaju na sve moguće načine, da ne panu u ruke vlasti; da se ne do-

nesu na međunarodnim forumima odluke o njihovu zakonskom progonu.

Nažalost ima takvih i među katolicima. I koji vrše takva zlodjela i koji ih odobravaju. I Irci su, i Baski su katolici, a među njima postoje čitave skupine i pokreti, kojima je atentat i bomba glavno oružje. U Španjolskoj, pišu novine, postoje, među drugim gerilama, i «gerilci Krista Kralja«; padaju bombe i uz poklik: »Živio Krist Kralj!« A vjerojatno su i oni naši ljudi, koji su nedavno, u New Yorku, oteli i zaplijenili avion i s njim posadu i putnke, pa s njima prebjegli u Pariz, bili, barem po imenu katolici. Na sreću nijesu barem prolili krvi: kad ih je na pariškom aerodromu opkolila francuska policija, kapitulirali su i predali se.

Zbog takvih, zaslijepljenih, katolika i pišemo mi ovaj članak. Hoćemo da im kažemo, kako ne rade kršćanski: kako se tim ogrješuju o Evanđelje i nauku i praksu Crkve.

U onim otetim avionima sjede, najviše, nevini ljudi. Obični, slučajni, putnici, pa i žene i djeca. Nitko od njih nema uopće veze sa eventualnim političkim problemom, o kojemu se radi. **A nevinu čovjeku ne može, bez ljute nepravde i bez grijeha, što u nebo viče, oduzeti ni života, ni slobode, ni njegovih društveno-socijalnih prava i blagodati, nijedna ljudska vlast. Ni ona zakonita. I ona može kazniti samo krivca.** Tko oduzima ili i ugrožava život i slobodu nevinu čovjeku, čini zločin pred Bogom: lišava čovjeka jednoga od njegovih elementarnih neotuđivih prava, — prava, što ga ima i kao ljudska osoba i kao dijete Božje; — teško i smrtno griješi. Još u Starom Zavjetu rekao je Bog: »Nekriva i pravedna čovjeka da nijesi ubio!« (Izl. 23, 7.). **Ne može nevin čovjek ni za koga drugoga odgovarati.** Nije on ničija roba, ničiji novac, da bilo tko od ljudi može njim raspolagati, kako hoće: on je sin Božji. Ne smije nitko urgirati svoja ili tuđa prava na račun njegova prava na život i na slobodu. **A zlo je zlo, i kad se, tobože, čini u interesu nekoga, makar i »višega«, dobra Crkva je uvijek u svome moralu osuđivala princip: »Cilj posvećuje sredstva«,** kako ga je učio Macchiavelli, i za njim toliki, koji su relativizirali moral i prepuštali ga slobodnoj ocjeni ljudi. Ona je tomu, nemoralnomu, principu uvijek suprostavljala onaj Božji i svoj: »Non sunt facienda mala, ut eveniant bona« («Ne smiješ učiniti zlo, ni da njim postigneš dobro«). **Zakon je dobra apsolutan:** on je vječni Božji zakon: »lex aeterna«. **Moralne zabrane u njima, — tako zvane »negativne zapovijedi«, — vrijede uvijek i bez iznimke**

(»semper et pro semper«). Pohuliti na Boga ili ga se odreći ne smiješ nikada, ubiti ili potlačiti i osuditi nevina čovjeka ne smiješ nikada, lažno nešto na nekoga iznijeti ili posvjedočiti ne smiješ nikada, bludnosti učiniti ne smiješ nikada: ni da ti, ne znam što, obećaju, ni da ti, ne znam koliko, prijete, ni da te zbog toga, ne znam koliko, progone, ni da te bace u tamnicu, ni da te ubiju.

Nitko te od ljudi ne smije na tako nešto siliti. Ni crkvena ni civilna vlast. A najmanje pojedinci i skupine, koji od društva nemaju nikakve legitimacije. Čine li to, uvlače društvo u bezvlađe i anarhiju. Griješe. Nema onda više među ljudima ni reda, ni mira, ni pravne sigurnosti: **ostaje samo pravo šake i noža; ostaje fizičko ili moralno nasilje.** Nitko nije više siguran ni za najosnovnije stvari iz žvota. **A to je protiv zdrava razuma i protiv teologije svijeta, pa zato i protiv prirodnoga zakona. To je nemoral. To je kažnjiva presumpcija. To je zločin. I neovisno od internacionalnog prava,** koje se krši, kad se, na primjer, otmica vrši na teritoriju druge, suverene, države.

Sve su to stvari već po sebi jasne. Teoretski ih mora priznati svatko, tko u sebi nosi normalan moralni i pravni osjećaj. I mora se, u ime toga moralnog osjećaja, revoltirati na takvu postupak u praksi. Mora, ako hoće da bude logičan, zahtijevati i sankcije protiv krivaca te vrsti. Stroge i ozbiljne sankcije. U interesu općega dobra.

A napose moramo to činiti, mi kršćani i katolici. Nama je to i vjerska dužnost. Nama iza svega toga stoji Bog i njegov vječni zakon. U njega diramo, ako bilo izvodimo, bilo dopuštamo ili odobravamo ucjene, otmice, paljevine, totalne obračune sa drugm skupinama, samovoljni teror koje bilo vrsti: individualni ili kolektivni. **A profaniramo i svoje kršćanstvo, kad god Krista dovodimo u vezu s fizičkim obračunima, s ratom, s prolijevanjem krvi. I ako Krist nije nikada, općenito, osudio fizičkog otpora zlu i nepravdi, nije on nikada ni dopustio, da to njegovima bude ideal,** ni da to čine u njegovo ime. Uvijek je svojima preporučivao, da ne potežu mača, nego da i u najtežim situacijama vjeruju više u snagu praštanja i ljubavi i u Božju zaštitu i intervenciju: da se radije opredijele i za, po ljudsku, sporiji i manje efektan otpor, ali moralno do kraja čist. Njegova je praktična životna maksima i mudrost bila: »Zadjeni mač svoj u korice! Tko mačem siječe, od mača i gine!« (Iv. 18, 11.; Mat. 26, 52.).

Eto, u ime kršćanstva i Evanđelja mi se odlučno ograđujemo od svakoga ekshibicionizma nasiljem i bespravljem: dolazio on odozgor ili odozdol. Ograđujemo se u ime katoličke savjesti i u ime moralno-socijalnih principa naše Crkve.. I uvijek ćemo se ograđivati. Ograđivat ćemo se i od svega drugoga, što nije u skladu sa moralnim stilom Evanđelja. **Pa i onda, kad se i pojedini vjernici, — ili kršćanski mislioci, — zaborave, pa pođu, svijesno ili nesvjesno, za parolama mržnje i nasilja.** Ne će to donijeti blagoslova nijednom pravom ljudskom idealu.

Istina je samo jedna. A ona je u Evanđelju. Žalosno je, kad god mi kršćani to smetnemo s uma, pa stanemo ljude i njihovo mišljenje smatrati pametnijim i mjerodavnijim od Božjega zakona. Otvoreni je to manjak strahopočitanja pred Bogom i njegovom, vječnom i nepromjenljivom, istinom.

Kršćanski smo zreli i inteligentni samo onda, kad smo kršćanski dosljedni i kad se, u s v e m u, držimo Evanđelja i Crkve. I onda, kad ih se drugi ne drže.

Ima Bog. Mi u njega vjerujemo. I u njegovu vječnu pravdu i providnost!

NA KOGA ĆEMO VIKATI?

Kojim putem do rekristijanizacije svijeta?

(Povodom jednoga komentara »Glasa Koncila«)

g. 1976.

»Glas Koncila« komentirao je, u svom broju 15., od 25. srpnja 1976., uvodnikom pod naslovom: »Protiv koga bi se vikalo?«, članak: »Bijeg ispod crkvenog stijega«, što ga je, iz zapadnonjemačke, hamburške, bulevarske revije: »Der Stern«, preveo i objelodanio zagrebački »Vjesnik u srijedu«, a u kojemu se, zlorado, registrira činjenica, da u Zapadnoj Njemačkoj u zadnje doba, svake godine, oko dvijesto tisuća ljudi najavilo civilnim vlastima svoj istup iz Crkve, bilo katoličke, bilo evangeličke, a da, — to se u »Der Sternu« posebno naglašuje, — nitko ne pravi u tu svrhu nikakve presije, niti za to agitira.

Uvodničar »Glasa Koncila« gleda u tome tragiku i, s pravom, alarmira crkvenu i katoličku javnost, a krivce poziva na odgovornost. Samo, zanimljivo, njemu krivci za to nijesu ti ljudi, koji u Njemačkoj ostavljaju Crkvu. Naprotiv, on u njima gleda providencijalan, potencijalni, elemenat za rekristijanizaciju svijeta. Njemu je glavni krivac Crkva. Ona je otkazala. A on je to i motivirao, s nekoliko značajnih rečenica. Evo, kako! ljudi«, koji po satu ustaju i po satu liježu, koji ne razbacuju ljudi«, koji po satu ustaju i pa satu liježu, koji ne razbacuju novac, koji štede, koji odgajaju djecu, koji su uvijek bili najpouzdaniji oslonac svake zemaljske i nebeske vlasti«, — »uglavnom solidni činovnici i radnici ispod 32 godine života, jasno kažu, da nemaju protiv Crkve ništa, ali da ih ta Crkva više ne zanima. Rezultati ankete pokazuju, da istupaju iz Crkve zbog toga, što ne vide, da bi se Crkva s t v a r n o zauzimala za rješavanje pitanja pravde i mira u svjetu, i zbog toga, što im Crkva nije uspjela rastumačiti, objasniti, kršćanski nauk tako, da bi oni mogli povjerovati, kako je to doista životno važno i spasonosno. Drugim riječima, ti ljudi napuštaju Crkvu zbog toga, što im se čini, da ona danas ne zna pravo čovjeku pomoći. Jer čovjek, svaki čovjek i u svako vrijeme, doista želi pravedniji život na ovom svijetu i više svjetla o svojoj sudbini, o smislu svoga života. A tu im, kako oni mirno izjavljuju, konkretne Crkve slabo pomažu.

Rezultat toga ispitivanja, misli uvodničar »Glasa Koncila«, »u isto je vrijeme divan i porazan. Divan — jer je očito, da su ljudi željni pravde i istine, da ne okreću leđa Crkvi zbog toga, što bi htjeli živjeti u grijehu i ne postavljati sebi vječna pitanja o cilju i smislu života. Porazan — jer je očito, da oni tu svoju pravu religioznu glad i žeđ za pravdom i istinom ne uspijevaju utažiti na izvoru vjere, te odlaze — ili rezignirano, ne vjerujući, da igdje ima rješenja, ili tražeći ta rješenja na drugim mjestima, iz drugih izvora.«

Lekcija i savjet, koji komentator »Glasa Koncila«, s tim u vezi, daje Crkvi i svima nama u njoj, sadržan je u završna četiri retka uvodnika, a glasi, opet doslovce: »Crkva, koja bi bila u stanju hrabro pogledati u oči tim podacima i još hrabrije odbaciti sve prividе i lažne potpore svijeta novca i vlasti, te zaigrati svoju pravu ulogu, spoznala bi, da je to povijesni trenutak njezine najveće šanse.«

U jednoj stvari ima pisac ovoga komentara, sigurno, pravo. Ima pravo, kada situaciju smatra za Crkvu izazovnom i tragičnom. Ima pravo, i kada, i od nas i od Crkve, traži hitnu i energičnu apostolsku protuakciju. U tome će se s njim složiti svaki odgovoran crkven čovjek i svaki katolički mislilac. **No zato nam se njegovo konkretno dijagnoziranje činjenice, o kojoj se radi, ne čini ispravno. Po našemu mišljenju potpuno je krivo i nerealno.**

Nije tim žalosnim činjenicama g l a v n i krivac Crkva. Ni njezina nebriga za socijalnu pravdu u svijetu. Ni njezin način, kako pristupa k ljudima. Nijesu, sigurno, crkveni ljudi uvijek dovoljno pažnje posvećivali socijalnim potrebama maloga

svijeta: valja to uvijek žaliti i ispravljati. Ali, **da ništa drugo, Crkva je uvijek, barem u teoriji, stajala uz princip pravde i jednakosti među ljudima, propovijedala slogu i ljubav među narodima i staležima, molila se za mir. A danas to čini i u svagdanjoj praksi:** stavlja to izrijekom u program svoga pastoralnog djelovanja; ne podaje se više nikakvim »prividima« i ne traži saveznika u »svijetu novca vlasti«; spremna je da lojalno surađuje sa svim drugim borcma za društvenu pravdu, samo ako su dobre volje i iskrenih pobuda. **Ne mora stoga nitko, komu je do društvene pravde, iz nje bježati. Može se i u njoj za tu pravdu boriti. I odlučno i radikalno.** Pogotovu danas, kada i vani u svijetu ta borba neprestano jača i postiže uvijek nove uspjehe: kada njezina konačna pobjeda uopće nije više u pitanju; sve je oko nas u znaku socijalnih reformi; sav je svijet u grču socijalne »revolucije«. **Ali, dakako, paralelno s tim, mora se, — ako je vjernik, — boriti i za onu višu pravdu, iz koje se jedino i rađa socijalna pravda: za univerzalnu, moralnu, pravdu; za pravdu svake dobrote i svake istine; za evanđeosku pravdu djece Božje. A baš zato mora ostati u Crkvi,** koja se, kao vjesnica Božja, — zapravo jedina u svijetu, — dosljedno i beskompromisno, bori za tu, višu, pravdu i drž je na svome stijegu, po volji i oporuci Kristovoj. Za pravdu, što ju je Krist promulgirao na gori, u svojih osam blaženstava. **U kršćanstvu se nikada ne može socijalna pravda izolirati, izdvojiti, od one moralne, a pogotovu joj se ne može prezentirati.** Treba je povezati sa ljudskim dostojanstvom u Bogu, sa duhovnom finoćom, s onom, nadljudskom, »velikom pravdom«, koju će Bog, konačno i definitivno, realizirati u dan svoga Dolaska, kad prođe čitav ovaj materijalni svijet oko nas i svi njegovi problemi, a objavi se onaj viši: nebesko Kraljevstvo Božje. Tomu Kraljevstvu Crkva u prvom redu služi: njega propovijeda. **Crkva je čuvarica i nositeljica religije. A religija je totalan odnos čovjeka prema Bogu: nije ograničen samo na područje zemaljskog blagostanja i socijalne pravde.** I kad na zemlji nema te pravde, pogotovu one savršene, Bog zadržaje sva svoja prava prema čovjeku. Ali mu i nudi sve svoje, glavne, darove: one nadnaravne, milosne i vječne. Ne smije na njih zaboraviti nitko, tko u Boga vjeruje: u osobnoga Boga, gospodara i zakonošu života, suca svih ljudskih savjesti i svih ljudskih djela. Ne smije biti ni nezainteresiran i indiferentan prema institucijama toga nadnaravnog Božjeg spasenja. A od njih je prva Crkva. To bi praktično bio lom s Bogom i sa idejom vjere kao trans-

cendentalne stvarnosti: kriza religioznoga u principu, razlaz s onim, što je u životu specifično kršćansko. **Sama socijalna pravda i socijalno blagostanje ne mogu čovjeka ni usrećiti ni oplemeniti.** To bi, u stvari, značilo utopiti ga u materiju i ugušiti mu dušu: princip njegove neumrlosti i njegove ontološke superiornosti; ono, što u čovjeku neodoljivo više za jakom srećom, koja ne umire. Zar nijesu često ljudi, koji u svijetu materijalno najbolje stoje, u moralnom pogledu gori od drugih, pa i nesretniji od drugih?

Nijesu stoga ti otpadnici od vjere i od Crkve u Njemačkoj nikakvi pravi kršćani; nijesu, u evanđeoskom smislu, ni željni istine i pravde. Pa ni onda, ako ne istupaju iz Crkve samo da se oslobode crkvenoga poreza, — a ima među njima, sigurno, i takvih, — nego im je jedino do socijalne pravde, ali samo kao garancije njihovu zemaljskomu »miru« i »sreći«. To je tada utilitaristička etika. One evanđeoske i božanske nemaju. A morali bi je imati, ako su pravi kršćani. Morali bi se veseljeti svome odabranju, i usred zemaljskih jada i usred ljudske nepravde. Zahvaljivati Bogu, što su još uvijek u zajednici onih, koji vjeruju (Lk. 12, 32.).

I oni i čitav taj danas, moderni, svijet oko nas, sve su to zapravo ljudi, koji su zaboravili na Boga i na Kristova obećanja. Žive samo za marku i za ono, što se markom može kupiti. A mnoštvo ih se guši i u najsurovijem nemoralu, seksualnom iživljavanju, slobodnoj ljubavi. Na Boga ne misle. Ne mole se. Ni dosada nijesu dolazili u crkvu. Kršćani svakako nijesu. A najmanje su korektni i dobri kršćani. Kršćanstvo u njima umire. Romano Guardini sigurno ih je dobro poznavao: te Nijemce oko sebe. I one, koji su još bili u maticama i registrima Crkve. Pa evo, što je taj veliki kršćanski mislilac o njima napisao u jednoj od svojih zadnjih knjiga »Das Ende der Neuzeit« — »Konac novoga vijeka«): »Savremeno društvo« — očito auktor misli na ono zapadno, »kršćansko«, — »radikalno iz sebe izbacuje sve kršćanske elemente i postaje tako do u korijen nekršćansko, na svim područjima. U društvu, u politici, u kulturi, u civilizaciji. Samo je još ostatak, kojega sve brže nestaje; prosjev sunca, što zapada u noć poganstva!«

Nema stoga, po našem mišljenju, nikakva smisla idealizirati njegove postupke i motive ni u ovomu slučaju: kada masovno istupa iz Crkve. Stvarno je to društvo mrtvo Bogu. Njemu griješi, ako i ne griješi ljudima i njihovim socijalnim nor-

mama. Daleko je od »prave religiozne gladi za pravdom i istinom«. Ne služi Bogu. Ne traži Boga. Od Boga bježi. Ostavlja i ono malo kršćanstva, što mu je još od njega ostalo po tradiciji. **Otvrdnulo je u praktičnoj nevjeri. I himbeno je.** Afektira. **Od Crkve bježi, pod tobožnjom izlikom, da je duhovno neplodna i da ne razumije čovjeka, a u stvari samo zato, jer hoće da uživa svoj grješnički mir: da se zaštiti od savjesti,** koja mu se, makar i izdaleka, još uvijek javlja: baš kroz usta i pojavu Crkve. Trga sa sebe i zadnju uzdu svojim nižim nagonima: neće nikakva zavora u svojoj obijesnoj trci kroz život. Ne da iz ruku svojih grješničkih igračaka. Oslobođeno je, umišlja sebi, zemaljskih gospodara, pa hoće da se oslobodi i božanskoga, po onoj: »Ni Dieu, ni maitre!« = »Ni Boga, ni gospodara!«

U stvari je pogansko. Treba ga zato kao pogansko i tretirati. O Bogu mu, u prvom redu, treba govoriti, i o vječnoj odgovornosti pred njim. Boga ga, ustrajno i neumorno, sjećati. Ne dati mu s te strane mira. Boga mu iznositi pred oči to više, što više od njega bježi. Dozivati mu neprestano u pamet, da je taj Bog beskrajno svet i dobar, pa da i od nas traži, da budemo sveti idobri. I da će nas jedanput suditi. I da se je, u liku Kristovu, pojavio na zemlji i učio nas jednoj pravoj, mudrosti i pravdi života. I dao nam, konkretne i apodiktične, moralne zakone. Moramo, eto, svijetu propovijedati pokoru i obraćenje. Odvratiće mu oči od zemaljskih ideala. i kada oni zaigraju tako sjajni u svojim dostignućima i očekivanjima. I uporno ga pozivati, da se pred Bogom kaje i da mu se moli. I samo mu po pokori obećavati Božje milosrđe i spasenje. Navješćivati mu moramo, prije svega, evanđeosku blagovijest: »Krista Propetoga«, svijetu ludost i sablazan, ali izabranima i pozvanima, — svima, koji iskreno vjeruju u Boga i služe mu, — »silu Božju i mudrost Božju« (1. Kor. 1, 23. 24.). I moliti se moramo, za nj i s njima. I pokoru činiti, za nj i s njime. Onako, kako su to činili apostoli i svi, pravi, vjerovjesnici Evanđelja.

Sve to morali bismo mi danas činiti pred pojavom toga novoga poganstva i tih novih otpadnika. Samo, nažalost, mi tako ne činimo. Odnosno, mi to sve manje i mlitavije činimo. Mjesto da svijetu propovijedamo pokoru, mi ga pravdamo i hvalimo: otkrivamo u njemu pravdu, koje nema. Mjesto da se protiv njega borimo, mi i sami za njim polijećemo: imitiramo ga, obožavamo ga. Trgamo se za njegovu naklonost: preudešavamo Evanđelje prema njegovu diktatu i ukusu. Deklamiramo u jed-

nom koru s njim, kako prije svakoga apostolata valja najprije riješiti problem kruha i demokracije i Crkvu prestrukturirati: uklopiti je integralno u svijet. Presvlačimo se i sami uhaljine svijeta. Robujemo svemu, što nam on govori. Bez izbora i nekritički prihvaćamo sve, što nam nudi. Svaku njegovu modu i hir, svaku njegovu novost, svaku njegovu zabludu. Njega uzimljemo i za učitelja pobožnosti: ostavljamo staru, prokušanu, askezu svetaca, pa uvodimo onu, »tjelovježbenu«, iz Indije i Japana: »Yogu« i »Zen«. A uporedo s tim trudimo se svim silama, da, što bolje na sebi prikrijemo sve ono, što je specifično kršćansko. **Hoćemo da u svemu budemo »kao i ljudi iz svijeta«.** To nam je, mnogima od nas, vrhunac »apostolata«.

Moramo okrenuti list. Pa stati s onima u Crkvi, koji odlučno otklanjaju svaki načelni kompromis Crkve sa svijetom i svaku sekularizaciju crkvenoga života, a u apostolatu i evangelizaciji naglašuju primat unutarnje reforme, po starim i vječnim normama Evanđelja i Objave, toga, jedinoga, pravoga životnog »svjetla«: posvećenjem, molitvom, sakramentima, pokorom, moralnim integritetom, ljubavlju Božjom. Veledušnim prihvaćanjem »slatkoga i lakoga« jarma Kristova (Mat. 11, 30.).

Čvrst i odlučan mora biti kurs Crkve Božje. Evanđelje joj ga je izdiktiralo. **Gospodin je rekao, na kraju svoje besjede na gori, da su »uska vrata i tijesan put, što vode u život« (Mat. 7, 14.) i, — drugom prilikom, — da spasenja nema bez opsluživanja zapovijedi: »Ako hoćeš da uđeš u život, drži zapovijedi!«** (Mat. 19, 17.). **Moramo se, u tom smislu, opredijeliti i mi,** njegovi mali misionari, službeni i neslužbeni. **Njegovi nas »znakovi vremena« (Mat. 16,4.) danas na to upravo sile.** Sve su očitiji. **Vidimo i iz ovih masovnih apostazija oko sebe, čim svršava »horizontalno kršćanstvo« »socijalne pravde« i »humanizma«. A gdje se god u Crkvi naših dana, onoj pokoncilskoj, osjeća dah preporoda i kršćanske renesanse, to je uvijek u znaku duhovnosti, molitve, pokore, razmatranja, gledanja u nebo.** Neće Crkve preporoditi ni svećenici u košuljama, ni dumne, što pod jastuk, pred spavanje, guraju transistor, da ih i u snovima prate njihove ljubimice šansone i »šlageri«, ni propovjednici, koji i sa oltara šute o grijehu i obraćenju, a grme samo o »pravdi« i »slobodi«, ni novinari, koji, sve češće, naše crkvene i katoličke listove pretvaraju u »magazine« i »digeste« ili, kao u Francuskoj, brišu »Srce Isusovo« i iz naslova njegova bivšeg »Glasnika«, — smeta njihovu savremenom apostolatu, — ni teolozi, koji, — u

želji, »da opet svijet učine kršćanskim«, — plediraju protiv tr-a dicionalne ispovijedi i, praktično, brišu iz Dekaloga šestu Božju zapovijed. **Crkvu će preporoditi samo kršćanstvo, koje junački istupa za prava Božja i za autentično, evanđeosko i apostolsko, učenje Crkve.** Sve je ostalo samo borba s vjetrenjačama i mlaćenje prazne slame.

Ili je možda samo slučaj, da i danas, kad se oko nas naveliko prazne sjemeništa i novicijati, u klauzurnim ženskim redovima, koji se mole i čine pokoru, ima sve više zvanja? Ima ih već u Crkvi, — klauzurnih sestara, — preko 80 tisuća,a broj klarisa, na primjer, samo je kroz zadnjih deset godina, — deset godina »progresizma«, — porastao za 20 posto. Nebo svjedoči.

Zamislimo se u to! Pokušajmo tom metodom! Ali, dakako, ne zaboravljajući, da obraćenje i spasenje svijeta, da pobjeda Kraljevstva Božijega, ne ovisi samo od dobre volje, razbora, apostolske revnosti onih, koji ga navješćuju! Uvijek je tu u igri i tajinstveno-granički faktor čovjekove slobode, i misterij zla (2. Sol. 2, 7.). Gospodinova je propovijed, sigurno, bila sa svake strane savršena, a ipak su joj se nebrojeni oduprli i odbili milost vjere. Sam se je Gospodin na to potužio. »A ovo je sud«, rekao je, »što svjetlost dođe na svijet, a ljudi zamilovaše većma tamu negoli svjetlost, jer njihova djela, — njihova srca, — bijahu zla!« (Nv. 3, 19.).

Ima i ta, žalosna, masovna savremena apostazija oko nas svoju misiju u Božjim planovima sa čovječanstvom. Otvara nam oči. Stavlja nas, današnje katolike, pred dilemu. Pokazuje nam, »na koga ćemo vikati« i koja je danas naša »prava uloga« i »najveća šansa«!

PUČKA POBOŽNOST

(Nije ona ni licemjerje ni praznovjerje)

g. 1976.

Kroz našu se katoličku javnost i štampu često provlači strah, da je naš katolički život zaražen licemjerjem. Neke je godine jedan naš, progresistički, teolog sve naše katoličke inteligente »konzervativce« jednostavno proglasio »licemjerima«. A još se češće čuju i čitaju aluzije na licemjere u redovima našega katoličkoga puka. I to baš onoga vjernoga: koji vjeru prekticira, moli se, dolazi u crkvu. Postavljaju neki sami sebi pitanje: »Čim (među nama) zamijeniti licemjerje?« Glas Koncila«, 22. VIII. o. o. br. 17.; ???! .Tumače nam i obrazlažu, zašto se naši progresivni i moderni toliko trude da nam nametnu nove, »bolje«, forme pobožnosti i asketskog života. »Zacijelo je«, pišu, »strah od licemjerja, od prividne pobožnosti, urodio izvjesnom odvratnošću prema nekim starim oblicima i načinima duhovnoga života u Crkvi«, pa je »valjalo tražiti nove, drevnije, evanđeoskije, oblike molitve i cijeloga duhovnoga života«. I konkretiziraju to. Spominju s tim u vezi i »redoviti ispit savjesti«, i moljenje krunice, pa, — kod svećenika, — i problem časoslova. Nekima je sve to sumnjivo sa »licemjerja«. Njima je i strah Božji licemjerje. I brižno čuvanje od grijeha. Treba sadirati s lica te »maske« licemjera«. Treba, drugim riječima, obračunati s onim, švo se zove »pučka pobožnost«, a u stvari je licemjerje.

A ništa nije, po našemu mišljenju, krivlje od toga. Mi se svaki put revoltiramo, kad se, u katoličkoj štampi (ili u konverzaciji sa svećenicima) namjerimo na takve aluzije.

Znadu li ljudi, koji tako rezoniraju, uopće, što je licemjerje? Licemjerje, i po etimologiji same riječi, i po specifičnom značenju, koje je toj riječi dao Gospodin u Evanđelju.

Gospodinu je licemjer čovjek, koji, — od računa ili da ga ljudi hvale, — glumi pravednika, i ako u njemu nema pravde. Čovjek, koji, opet iz računa, samo ustima poštuje Boga, ali ga srcem ne voli. Čovjek, koji od Božjega zakona, himbeno i prijetvorno, opslužuje samo vanjske propise, a ne mari za njegov pravi, dublji, duh i smisao: ignorira ga. »Cijedi komarca, guta devu« (Mat. 23, 24.). Licemjer uopće ne traži Boga; on traži samo sebe, ali pod krinkom službe Bogu. Bog je njemu samo roba, kojom on špekulira i trguje. Nema u njemu ljubavi k dobru i istini. Licemjer je, eto, uvijek plod zle volje i znak pokvarene, cinične duše. Zato je licemjerje Bogu toliko mrsko i odvratno. Zato je i Isus protiv njega toliko primio (Mat. 23, 13. — 36.; Luk. 11, 39. — 52.). To je iz njega govorio poniženi i uvrijeđeni Bog.

Samo, gdje je to pokvareno, licemjerno, srce, ta zla volja, taj cinizam i himba, na onim tisućama i milijunima vjernih duša, malih ljudi, što se, širom svijeta, kršćanskog i nekršćanskog, Bogu klanjaju i mole, padaju pred njim na koljena, ispovijedaju se i kaju, pružaju za njim ruke i očekuju od njega pomoć i spasenje? Nije ni svaki stoti od njih licemjer. Možda pokoja protuha ili prosjak od zanata. Ali mase nikada. Odviše su lica tih Božjih poklonika prostodušna i poštena; previše je na njima tragova životne patnje i pokore, da bi mogli glumiti. Nema na njima ništa, što je karakteristično i tipično za licemjerje: ni afektacije, ni neprirodnosti, ni ištudiranosti. Uostalom, manjka im za to i svaki motiv. Šta ima danas od toga čovjek, koga su proglasili bogomoljcem i »svecem«? Samo poruga i da nailazi na zatvorena vrata, kam god se okrene. Može vjera tih malih ljudi biti i plitka, i površna, i neproživljena, i nedosljedna, pa, možda, u koječemu i praznovjerna, ali nije — licemjerna. Priznavalac je danas svatko, tko dolazi pred Boga i pruža za njim ruke, a nije licemjer. Totalan je besmisao govoriti danas o licemjerju u vjerničkim masama.

Krvavu nepravdu čini vjerujemo puku, tko tako interpretira njegove molitve i njegovu, pučku, pobožnost. Pa nemojmo, barem mi, hrvatski katolici i svećenici, to raditi! Nemojmo malim Božjim dušama njihovu velikodušnu i djetinju ljubav k Bogu plaćati prezirom i porugom! Bio bi nam to grijeh na istini i dobru. Naprotiv, honorirajmo je svakom prilikom! I ponosimo se njom! Od te žive vjere našega puka, — svi ozbiljni kršćanski mislioci među nama svjesni su toga, — možemo se jedino i nadati novoj renesansi kršćanstva u nas.

Pučka pobožnost. Nije ona licemjerje. Možda je u kojoj svojoj pojedinosti, — rekli smo to već, — praznovjerje. Blago praznovjerje. Ono, što teolozi i moralisti označuju kao »vana observatio cultus superflui«. U kojoj svojoj gesti bez ukusa. U kojoj svojoj pokori bez mjere i bez diskrecije. **Ali u cjelini, — u onomu, što je za nju karakteristično i tipično, — nije ona ni praznovjerje.** Što god ona čini, nadahnuto je, uglavnom, primjerima iz Svetoga Pisma i praksom svetaca. I kad posti; — postili su i proroci i apostoli, postio je i Gospodin. I preporučivao je post (Mark. 2, 20.; Luk. 5, 35.; Mat. 9, 15.; 17, 20.). I kad hodočasti; — hodočastili su i Isus i Gospa (Luk. 2, 41. — 43.; Mat. 20, 17.; Mark. 10, 32.; Luk. 9, 51. 53.; 17, 11.; 18, 31.; 19, 11. 28.; Iv. 2, 13. 23.; 5, 1,; 7, 10.; 10,22. 23.; 12, 12.). I kad se moli, u crkvi, kod kuće i drugdje. I tada ona sluša i slijedi Isusa. I on se je, svaki dan i na svakom mjestu, molio Ocu i upravljao mu svoje vapaje. I zajednički, s apostolima, toliko puta. I sve nas pozivao, da se molimo. Često. Neprestano (Luk. 18, 1.). I usmenim molitvama. I Očenašem (Mat. 6, 9.; Luk. 11, 2.). I klečeći, i ležeći na zemlji (Mat. 26, 39.; Mark. 14, 35.; Luk. 22,41.). Nije naša pučka pobožnost praznovjerje. Ni kada pjeva Bogu. Ni kada mu u zboru pjeva. I Isus je, s apostolima, pjevao psalme u dvorani Posljednje večere (Mat. 26, 30.). Nije, ni kada čini pokoru. Nijedanput nije Isus u Evanđelju pokudio one, koji su je činili; uvijek je o njoj, — pa i o pepelu i kostrijeti, — govorio kao o djelu, koje je drago Bogu i umilostivljuje ga, i koje je znak obraćenja (Mat. 11, 21.; Luk. 10, 13.). Ni molitvena opetovanja nijesu praznovjerje: ni Očenaši i Zdravomarije, što ih pobožne duše, uvijek iznova, mole, u krunici i u drugim, privatnim molitvama. Naprotiv psihološka su potreba i naravna ispomoć čovjeku, koji je, uza svu dobru volju, tako nijem i bespomoćan, kad se nađe pred Bogom. Tisuću puta i inače svi mi, u životu, ponavljamo jednu frazu, jedan pozdrav, jedan stih, jednu pjesmu, koja nam se sviđa, pa zašto ne bismo smjeli ponoviti i anđeoski pozdrav i evanđeoske molitve? Bliži smo tako djeci, malim i poniznima: u njihovoj neposrednoj i naivnoj neposrednosti i naivnoj prostodušnosti Bog toliko uživa. Tko zna učeno i znanstveno moliti i razgovarati s Bogom ili ima mistični dar molitve, neka slobodno moli svoje vlastite

molivene unikate! Mi drugi, koji to ne znamo, — ogromna većina svećenika i vjernika, — puštamo, da s nama moli Isus. Ili anđeo Gabrijel. Ili sv. Elizabeta. One svoje, svakako najljepše, nadahnute, molitve. Mi im od svoje strane dodajemo samo svoje srce i svoju ljubav. I svoju dobru nakanu. I svoju, molitvenu, namjenu. Za ovu ili za onu svoju potrebu. Za ovoga ili za onoga svoga brata ili sestru u Kristu. Za ovaj ili onaj Božji ideal. Pokazujemo tako Bogu, da smo ga razumjeli i da se u njega uzdamo; da ga ljubimo. A Bogu je do srca i do ljubavi njegove djece; nije do njihove pameti i do njihove poetske elokvencije.

Pučka pobožnost. Sveci su je cijenili. I prakticirali su je, većina od njih, svaki dan. A Crkva je Očenašima i Zdravomarijama na sve strane posula svoj božanski oficij. Nebrojeno smo puta, u starom oficiju, sve do zadnje liturgijske reforme, morali moliti »Pater noster«, — prije svake hore, — i nije bilo nijednoga crkvenoga obreda ni blagoslova, da ga nije valjalo izmoliti. A »Slava Ocu« molimo i danas, iza svakoga psalma u oficiju. Pa pustimo i dalje male Božje duše, da se mole riječima Gospodinovim, kad ne znaju drukčije i kad im se to mili! Da opetuju ono, što su prije njih, kroz stoljeća, s uživanjem, molili drugi. I ubilježili to u naše molitvenike i naše pjesmarice, s odobrenjem i s blagoslovom Crkve! Tko to neće, ne mora. Ali nema ni prava, da to drugima brani ili da ih od toga odvraća. Ako igdje vrijedi princip slobode, onda on vrijedi u slobodnoj, privatnoj, molitvi duša. Glavno je, da se ljudi mole. I da se, što povjerljivije, razgovaraju s »Ocem našim, koji je na nebesima«. Da mu daju slavu. Da ga vole.

Sam je Papa, eno i neki dan (u općoj audijenciji od 23. VI. 1976.), izrijekom ustao na obranu te vjerničke slobode i nazvao, baš Očenaš, »kraljicom molitava«, »najuzvišenijom formulom našega razgovora s Bogom«, »najjednostavnijim, najsretnijim, najdubljim izražajem naše vjere«. A još prije toga i naši su biskupi, u svojoj kolektivnoj poslanici uz našu Marijansku godinu: »Trinaest stoljeca kršćanstva u Hrvata«, u posebnom odsjeku (br. 21.) i pozivajući se na Papinu encikliku: »Marialis cultus« i na njegovu adhortaciju o evagelizaciji svjeta (»Evang. nunt.«) istakli evagelizatorsku vrijednost »pučke pobožnosti« i jednu nam takvu pobožnost, krunicu«, — taj trn u oku modernističkim reformatorima« duhovnog života, — preporučili kao

najljepši i najuspješniji način zajedničke molitve u kršćanskim obiteljima.

Moramo stoga, i mi u pastvi, iz temelja promijeniti pastoralne metode, koje smo, — mnogi, u ovo pokoncilsko doba, — stali primjenjivati na ovomu polju. Moramo rehabilitirati tradiciju u našoj molitvi i pobožnosti. Moramo sve ono, što vjernici smatraju svojom religioznom baštinom, susretati s pijetetom, a nikako s apriornim nepovjerenjem. Kriterij nam mora biti duhovna korist vjernika, a ne religiozni estetizam ni moderni ukus i duh vremena. Preskripcija mora stajati na strani molitvene tradicije. Treba to, kao staru svetinju, tretirati sa strahopočitanjem, a ne sa racionalističkom skepsom. Ne smijemo narodu otimati iz usta i iz ruku stare njegove formule, nego ih, — dakako uvijek s potrebnom delikatnošću i oprezom, — dopunjavati, oplemenjivati, usavršavati. Starim formulama treba dodavati i nove, a popularne molitvenike obogaćivati i novim molitvama, osobito onim liturgijskim. **A ako se već nešto novo uvodi treba to narodu učiniti i razumljivim: valja, među ostalim, izrađivati i tiskati tumačenja i komentare misnim i časoslovnim čitanjima. I starinske svete pjesme valja pažljivo čuvati i održavati u uporabi: redovito su puno pobožnije od novih kompozicija u duhu bučne moderne glazbe i ritma. Nitko nam uostalom ne brani, ni da, uz stare pobožnosti, paralelno prakticiramo i nove.** Ima već i vrlo lijepih novih molitava, pjesama, razmatranja za Križni put. A dobro je da ih ima. I da ih ima na izbor. **Pa da se, i u javnim, crkvenim (izvanliturgijskim) pobožnostima, uzima sad ovo, sad ono. Samo da se ne primjenjuje kriterij novosti pod svaku cijenu. I da se uvijek štuju i žele vjernika. Da se održava i ono na što su se naučili i što vole: dokle god to Crkva nije, auktoritativno i apodiktično, otklonila kao profanaciju. Puno stroži treba da budemo prema modernim eksperimentima nego prema starinskim predajama.** Borit se valja protiv onoga, što svetinje profanira, a ne protiv onoga, što ih konservira. Religija je, na koncu, u svojoj biti, uvijek stara, kaošto je star i vječan Bog, koga slavimo. »Kako bijaše na početku, tako i sada, i vazda, i u vijeke vjekova«.

Pučka pobožnost. Vidjeli smo u Solinu, »ad oculos«, što je ona. I onda, kad je pojedinačna, individualna. Kako ona i tada, i u svome najjednostavnijemu vanjskome ruhu, zna, toliko puta, poprimiti upravo ekstatične oblike: uhvatiti, duhom, Boga za ruku, pasti mu u naručje, postati, na neki način, mistična i uni-

tivna. A pogotovu, kad je masovna. Ona tada postaje naprosto val i vihor, koji nosi duše, juriš na nebo, anticipirano rajsko poklonstvo Bogu još na zemlji. Puna je slave Božje i milosti Božje. Čovjek pred njom instiktivno osjeti, shvati, na što je mislio i šta je htio Isus, kad je rekao: »Gdje su dvojica ili trojica sabrani u moje ime, ondje sam ja među njima!« (Mat. 18, 20.).

Pučka pobožnost. Ona formalno predstavlja **tipični** molitveni stil kršćanstva. Molitvu mnogih, molitvu djece Božje, molitvu vjere i pouzdanja. Moramo je, baš kao takvu, kultivirati, a ne prezirati. Moramo na njoj, — na njoj prije svega, — graditi zgradu kršćanskog života. Po kojoj je kršćanstvo kršćanstvo: **zajednica** otkupljenih.

A ne smijemo u toj stvari osati samo kod teorije i kod konstatacija. Moramo pučku pobožnost i konkretno, i sustavno, propagirati i njegovati. U svagdanjem, — i osobnom i kolektivnom, — kršćanskom životu. Moramo se opet naučiti, da se često križamo i škropimo svetom vodom. I da se molimo ujutro i navečer, prije i poslije jela. Moramo opet u svoje domove unijeti svete slike, kipove, oltariće. Moramo se opet pozdravljati sa »Hvaljen Isus!« Moramo se opet pred Bogom kucati u prsa i, u crkvi, poklicati u čast Presvetomu, a pod najsvetijim dijelovima obreda i funkcija klečati. Kraj treba učiniti novoj modi crkava bez klupa i klecala. Moramo opet rado pjevati svete pjesme, osobito one Marijanske i one od crkvenog vremena, koje je na redu u crkvenoj godini: božićne, korizmene, uskrsne, euharistijske, svibanjske, lipanjske. Moramo se opet vratiti i k litanijama, pa ih moliti ili pjevati. I krunici, pa je, i svaki dan, moliti, pojedinačno ili zajednički. Moramo, napose, ustrajno promicati običaj obiteljske moltve, barem one kraće, pa joj i izrađivati formulare. Moramo, s ljubavlju i s pobožnim ganućem, obavljati Križni put na čast Muke Gospodinove i častiti njegovo Presveto Spasiteljsko Srce. Moramo voljeti i svete uzdahe Bogu i svecima. Moramo se rado služiti i molitvenikom i svakako ga imati, ako već ne u džepu, a ono u kući. Moramo uživati u javnim adoracijama i blagoslovima. Moramo se rado preporučivati pobožnim dušama u molitve, a od svećenika, — ako su dobri i revni, — kojiput zamoliti i blagoslov. Ali i davati blagoslov, osobito, ako smo roditelji, svojoj djeci: u kritičnim situacijama ili navečer, pred počinak. Moramo i svijeće i cvijeće stavljati na naše oltare, svome Bogu ili Gospi na čast. Moramo, ako smo u stanju, s velikom vjerom, plaćati i svete mise, u raznim

svojim potrebama, a posebno za pokojne. Moramo se i zavjetovati, kad nas milost Božja na to potakne i kad je to razborito. Moramo, bez stida, sudjelovati i u hodočašćima, većim ili manjima. Modernoj nevjeri i skepsi uz inad. I u trodnevnicama i devetnicama. I za kišu možemo moliti, i za rodnu godinu, i za uspjeh u poslu ili na ispitu, i za zdravlje. Da i ne govorimo o sakramentima i blagoslovima: prije svega, to se zna, o ispovijedi i pričesti. Sve je to, u većoj ili manjoj mjeri, pučka pobožnost; sve su to, veliki ili mali, poštapaji na Božjemu putu: bez kojih zapravo ne može ni biti, djetinjskih i intimnih, odnošaja između čovjeka i Boga. Ništa od toga nije mi licemjerje ni praznovjerje: samo ako čovjek, koji to čini, vjeruje i ako voli Boga. I ako je, iskreno i duboko, uvjeren, da se ništa, — ama baš ništa, — u svijetu ne događa bez Boga i mimo Boga. A tko to ne vjeruje, on zapravo ni nije kršćanin: on je racionalista, skeptik, bezvjerac.

U svemu je tomu mali puk bliže Bogu i kršćanstvu od »mudrih i pametnih« (Mat. 11, 25; Luk. 10, 21.). Treba da, i mi svećenici, uza nj stanemo. I da budemo ne zatiratelji, nego favorizatori i branitelji njegove »pučke pobožnosti«. One prosvijetljene i od Crkve blagoslovljene.

Bit ćemo!

SOLINSKI PLEBISCIT

(Za nadnaravno i crkveno kršćanstvo)

»Vjesnik«, g. 1976. br. 12., str. 231.

Svi smo još pod svježim dojmovima našega velikoga, Marijanskog, slavlja u Solinu, o Maloj Gospi ove godine. Veličanstveno je bilo. Iz svih smo se naših, hrvatskih, krajeva bili ondje sabrali pred Gospodinom. I iz inozemstva, gdje nas god ima. Sve do Novog Zelanda. Bio je to možda najveći i najgrandiozniji narodni skup, otkako smo postali. I najreprezentativniji. Pred tolikim odličnicima iz skoro čitava katoličkog svijeta. »Pred licem sviju naroda« (Luk. 2, 31.). I iz Rima su, s velikim simpatijama i interesom, na nj gledali. I sam Sveti Otac: on mu je zapravo i predsjedao; u liku svoga kardinala-legata. I vrijeme nam je Gospa isprosila, najljepše; kakvo smo samo mogli poželjeti. I od svake nas je, veće, nezgode i incidenta ona čuvala.

I organizacijiski je sve bilo na visini. Nitko od nas nije ni mislio, da to mogu izvesti naši ljudi. Čast im! I inicijatorima, i organizatorima. Inicijatorima prije svega. Nadahnuta je i providencijalna, duboko je kršćanska bila ideja, da se Mariji, Majci Crkve, ponovo posvetimo: u današnja burna vremena, toliko sudbonosna i za Crkvu i za čovječanstvo. I da, na razmeđu dvaju milenija naše narodne povijesti, još jednom povežemo svoju budućnost s Onom, koja je rodila našega Gospodina i Spasitelja i koja, svima otkupljenima, posreduje njegovo spasenje i sve njegove spasiteljske darove.

Međutim **ono, što je, u očima vjere, bilo na tome našemu jubilejskome slavlju od svega najljepše i najdragocjenije, bila je, sigurno njegova izrazito nadnaravna intonacija.** Nije u njemu bilo nikakvih, nacionalističkih spekulacija, revindikacija, aluzija. O Bogu se je, o Krstu se je, o Mariji se je jedino govorilo. O religioznom produbljivanju i o moralnoj obnovi. O ponovnoj, što radikalnijoj, implementaciji Evanđelja u naš narodni život. A sve u stilu tradicionalnog i crkvenog, katolčkog, kršćanstva. Nigdje se nije mogla nazrijeti tendencija sekularizacije, revizionizma, naturalizma, pretapanja religioznoga u socijalno i humanističko, u »horizontalizam«. Bog i duša ostajali su jasno u središtu svega. Svi su programi bili tako koncipirani, svi govori i propovijedi držane u tom duhu, sve manifestacije, odluke, zaključci, bili su tim nadahnuti. Nije se uopće ni u čemu, ni najlakše, osjetio kakav diskonantan ton, kakva racionalistička ili modernistička infiltracija. Ni kad se je raspravljalo o Marijinu kultu, ni kad su se tretirali problemi svećeničke duhovnosti, ni kad su na tapet izlazila pitanja redovničkog života i discipline. I bogoslužja su, sva, bila takva: pokornička, križna, euharistijska. I zavjetna je molitva bila takva: posveta Bogu i Gospi, vapaj i molitva za kršćanskom, evanđeoskom, pravdom. I prigodne edicije. **Sve je bilo do kraja pravovjerno i pobožno.** Pokora se je činila, klečalo se pred Bogom, ispovijedalo i pričešćivalo. Ni traga nije bilo kakvu antiklerikalizmu, kakvoj animoznosti prema kleru, prema Hijerahiji, prema Rimu. Jedno smo, svi, bili u Bogu i u Crkvi.

Kao da je neka, nadzemaljska, sila režirala to naše solinsko slavlje. Kao da nas je oluja milosti bila sve ponijela. Kao da nam je sama Gospa s neba izdiktirala program svoje proslave. Ideali su Evanđelja suvereno vladali tim Božjim i Gospinim zborom. Ništa nije narušivalo svete atmosfere te božanske harmonije i poezije. Kao da smo, svi, nevidljivo osjećali oko sebe duhove svojih velikih i svetih predaka, koji su nas podržavali i bodrili u tom svetom zanosu. Na licima se je tih tolikih ljudi oko nas vidjelo, da su u njihovim srcima padale velike odluke. Da su se mnoge savjesti budile, mnoge strasti i zloće gasile, mnoge stare ljubavi obnavljale. O zlu nije nitko mislio u Solinu. Rado se je i veselo, spremno i poslušno, primala riječ Božja. Svatko je bio veledušan, širok, plemenit, milostiv Nitko nije poželio da pobjegne iz toga Božjega društva, ni da se poigra opozicije.

I mirotvorni su to bili dani. Nikome nijesmo pokazivali šake. Svakome smo čovjeku dobre volje pružili ruku, — i nekatoličkoj kršćanskoj braći, i nekrštenim poklonicima i slugama Božjim; — svakoga smo bili spremni zagrliti. I za misijsko smo se Kraljevstvo Božje oduševljavali, i za duhovna zvanja, i za djelotvorno kršćansko milosrđe, baš kao i naša davna, pobožna kraljica Jelena.

I bili smo u svemu tome solidarni i složni: kao jedan čovjek. I svećenstvo, i vjerničke mase. I muško i žensko: neki kažu, da je u Solinu bilo više muškaraca nego žena. I staro i mlado: nije to bila manifestacija »bivših«; sva je bila nošena i elanom i entuzijazmom mladosti. I inteligencija i puk: nije to bila samo »pučka« svečanost; bila je svenarodna u najpunijemu smislu te riječi.

I Konkretno se je o svemu tome govorilo. I o našim narodnim grijesima: i o zanemarivanju molitve i katehizacije, i o bogopsovci, i o našim praznim kolijevkama, i o strahotama čedomorstva. Ni na što nijesmo zaboravili, što treba da se na nama liječi, što treba da u nama oživi, ako hoćemo da i dalje ostanemo Božji i Marijin narod. Bila je to prava ekstaza vjere: veliko narodno obraćenje. I kajali smo se pred Bogom, i zahvaljivali smo se, i preporučivali mu se. Preporučili njegovoj milosti našu slabost. Zamolili ga, djetinjski i skrušeno, da nas On i njegova Majka, — Majka Crkve i Kraljica Hrvata, — povedu i u nova razdoblja našega kršćanskog i nacionalnog života. Obećali su mu to, ispred sviju nas, naši duhovni oci, pastiri naših duša. A mi smo svi, — ona stotina tisućâ u Solinu, i oni milijuni po svim našim krajevima i župama, što se s njom taj dan radosno solidarizirali, — potpisali, u duhu, to obećanje, tu historijsku izjavu vjernosti, taj naš, podanički, veliki zavjet. Plebiscitarno potpisali.

Plebiscit je bio Solin. Moramo svi biti toga svjesni. Ne možemo natrag bez sramote i nevjere. Sve ćemo ispuniti što smo, u Solinu, onako svečano, obećali Bogu i Gospi. Ispunit ćemo to, — i ispunjavati, — **odlučno i požrtvovano.**

I mi svećenici. Narod je očito spreman, da nas slijedi. On od nas, jednodušno, očekuje i zahtijeva, da ga i dalje vodimo njegovim dosadašnjim putem: Božjim putem. Križnim, euharistijskim, molitvenim, ispovjednim, pokorničkim, Marijanskim. Putem žive vjere u nadnaravnu, božansku, stvarnost. Da mu ne propovijedamo nikakva »novog«, »horizontalnog«, kršćanstva, nego samo ono vječno, evanđeosko, što ga je propovijedao Isus, Isus u Evanđelju i što su ga, i našim očima i čitavu svijetu, prenijeli i donijeli apostoli. Kršćanstvo Deset zapovijedi i Osam blaženstava sa gore. Kršćanstvo Vjerovanja, kršćanstvo crkvenih otaca i crkvenih sabora, kršćanstvo svetaca, kršćanstvo čistoće i samozataje. Ono kršćanstvo, kojim su i dosada, već više od tisuću godina, živjeli naši oci, djedovi i pradjedovi. Masovno su naši vjernici u Solinu, — očito na Gospinu pobudu; očito pod utjecaje milosti i prosvjetljenja odozgor, — otklonili modernizam i svrstali se uz crkvenu tradiciju. Ne žele da napuste načinâ i formi, u kojima se je i dosada, s toliko spontanosti, pa i dubine iživljavalo njihovo kršćanstvo. Ne daju »starinske« ispovijedi, ne daju svojih hodočašća i prošteništa, ne daju Marijanskog kulta, ne daju svojih intimnih odnosa sa svojim dragim svecima. Ne daju ni svojih pobožnih, pokorničkih, vježbi: uvjereni su, da su one nadahnute duhom Evanđelja i auktorizirane primjenom svetaca; onih, koji su najbolje razumijevali Boga. **Ne smijemo više, mi svećenici, izlaziti pred narod s parolom novosti pod svaku cijenu: moramo se više oslanjati na prosvjetljeni instikt vjernika i mjerodavne, promišljene i odvagnute, direktive crkvenog vodstva. Kraj treba učiniti sistemu eksperimentiranja sa svetinjama i vratiti se opet strahopočitanju pred iskustvom vjerničke zajednice i crkvenim osjećajem. I ne smijemo se više igrati revolucije i revolucionara, »kontestatora«, u Crkvi.** Valja nam opet vratiti u čast auktoritet, viših, crkvenih stanješina. Narod u Solinu nije nikako pokazao, da su mu teški i mrski. Naprotiv! I biskupi su nastupali kao oci, s puno delikatnog poštivanja vjerničkog dostojanstva i vjerničkih želja, i vjernici kao djeca, s puno povjerenja u dobru volju, razbor i širinu svojih biskupa. To je jedino ispravno stanovište: tako mora ostati i ubuduće.

Moramo, eto, mi svećenici, Božji narod hraniti kruhom, uvijek životvorne, evanđeoske istine. **Ali mu moramo, narodu i prednjačiti svetim životom i iznositi preda nj autetičan lik Kristova svećenika. Svijetliti mu čistoćom svoga morala, kršćanskom jednostavnošću i trijeznošću svoga svećeničkog nastupa, širinom i nesebičnošću svoje svećeničke ljubavi. veledušnom, apostolskom, prednošću svome učiteljskom i pastirskom pozivu.** Da vjernici odmah na nama vide, da nijesmo najamnici ni ljudi od ovoga svijeta, nego da nas je Gospodin izabrao iz svijeta, da svijet po nama posvećuje i spasava. Zato nas svijet, kao i njega, mrzi i goni (Iv. 15, 19. 20.).

I naši vjernici. Rečeno im je u Solinu sve. Pokazani su im uzori. Pobožna kraljica Jelena, sveci naše prošlosti, nebeska Majka sviju nas. Imaju za kim ići. Imaju se u koga i pouzdati. **Znadu put. Treba da samo njim idu (Iv. 14, 4.). Ustrajno i dosljedno. Da svoga Boga i Spasitelja štuju i vole, a ne da na njega zaboravljaju, ili još na njega hule bogomrskim kletvama i psovkama. Da budu u svemu pravedni i kršćanski skromni. Da bježe od svake bludnosti** (1. Kor. 6, 18.; Kol. 3, 5.; 1. Sol. 4, 3.). I u odjeći, i u običajima, i u zabavi. **Da štuju život i za nj se žrtvuju: kao sveti njegovi izvori, kao pravi kršćanski oci i majke, a ne da ga guše i ubijaju: protunaravnim grijesima i bezbožnim čedomorstvima. Da bude čovjekoljubivi i mirotvorni: da sve ljude, djecu Božju, bez razlike imena i vjere, poštuju i grle u Bogu: da budu daleko od svakoga fanatizma i šovinizma i da stoje uvijek uz ideale mira i sveljudskog bratsva u Bogu. Da budu darežljivi i milosrdni prema svima, koji oskudijevaju i pate:** široka srca i otvorene ruke prema svakoj ljudskoj nevolji: i onoj oko sebe, i onoj u dalekom svijetu. **Jednom riječju: da budu djelotvorni kršćani. I da to svoje kršćanstvo hrane.** Na jedini pravi način: **pobožnim životom u Bogu; molitvom, pokorom, sakramentima. Osobito onim glavnim sakramentima: Euharistijom i ispovjeđu. Revno i redovito pohađajući crkvu i sv. Misu,** češće se i dostojno ispovijedajući i pričešćujući. **I javno, bez straha, ispovijedajući svoju vjeru:** onako kao u Solinu. U jedinstvu vjere i Crkve. U nepokolebivoj zajednici sa Svetim Ocem i s našim biskupima.

Opredijelili smo se, eto, u Solinu. Historijski smo se i plebiscitarno opredijelili. Moramo iz toga povući i konsekvencije. Ne smije nam Solin ostati samo manifestacija, samo lijepa uspomena. On nam mora postati i, novi, put. Novi stil života. Novi, ali i stari. Trajna životna deklaracija za sve ono, što je u našoj prošlosti bilo dobro i Božje. Za tim ćemo, starim i vječnim, idealima i u novo vrijeme, i u novi milenij. A sredstvima starim i novim (Mat. 13, 52.).

Još ćemo jednom na koncu to ponoviti. Neka svi to znadu! I neka svi to čuju! Ne ćemo više nikome dati, da nas truje modernističkim otrovom: ljudsku ćemo mudrost purgirati na Evanđelju, a ne Evanđelje na ljudskoj i tjelesnoj mudrosti, »neprijatelji Božjoj« (Rim. 8, 7.). Riječ ćemo Božju, i u Svetom Pismu i u predaji i učenju Crkve, uzimati onako, kako su je uzimali sveci, a ne, kako nam je, krivotvorenu, serviraju nezvani učitelji. zablu da. **Moral ćemo kršćanstva svaćati kao vječni Božji zakon, a ne**

kao modu, koju ljudi sami sebi stvaraju, da im bude lakše griješiti. Zamuknuti mora među nama katolicima razorna kritika na svetinji kršćanske ispovijedi. **Naša katolčka štampa mora braniti i popularizirati kršćanske principe, a ne ih ozloglašavati, osporavati i povlačiti u sumnju.** Nikada više ne smije zasipati komplimentima racionalističke i modernističke teologe: Bultmanna, Kuenga, Schillebeecksa, Chardina, i njima slične. Ne treba ni turati vjernicima u ruke njihova djela i knjige. Ne treba našemu Božjemu narodu takvih učitelja. Moramo u svemu primjenjivati samo katoličke kanijere. **Valja radikalno učiniti kraj svim pokušajima »demistifikacije« i kontestacije kršćanski misterija: naša je vjera vjera objave i misterija, a nije vjera materijalne kulture ni racionalističkih spekulacija.** Njoj je cilj i vrhovni kriterij života vječnost, nije humanizacija i socijalizacija na zemlji; humanizacija i socijalizacija samo je jedna od konsekvencija vjere. **Crkva i svećeništvo nijesu nama nikakva relativna struktura, nego su božanska institucija, bez koje nema Kristova i apostolskog kršćanstva.** Ne moramo ih i nećemo mijenjati. **I primat je Papin i njegov infalibilitet, nepogrješivost, u stvarima vjere i ćudoređa božanska institucija: iz Kristovih je usta sve to izašlo.** Nikada mu ne ćemo protusloviti; nikada se protiv njega buniti. **I uz disciplinu ćemo Crkve uvijek stajati** i u njoj gledati iživljivanje milosnog instikta, koji je Crkvi dan. Ne ćemo olako izvrtati na glavu njezinih propisa: osobito gdje za njima stoje vjekovi iskustva, kao za redovništvom i celibatom.

Opredijelili smo se, eto. u Solinu. U nebeskom smo se, Marijinu, znaku opredijelili. Zauvijek. Rastali smo se s Marijinom godinom, ali se nijesmo rastali s Marijom, kako je ono, u svojoj besjedi na treći, zaključni, dan slavlja, značajno rekao kardinal Šeper. Govorit ćemo joj, Mariji, odsele, svaki dan, ono, što joj je, u naše ime, kazao nadbiskup Kuharić u »molitvi velikoga zavjeta«, pred njezinim solinskim likom: **»Majko naše prošlosti, budi Majkom i naše sadašnjosti i naše budućnosti!** Danas i sutra! — **Nebo i zemlja neka budu svjedoci naše skrušenosti, našega predanja i naše molitve!«** I ono, što joj je, opet ispred sviju nas, u svetom zanosu, prošaptala naša pobožna pjesnikinja pod klauzurnim velom: »Tvoj smo odani narod, — daj nam budućnost časnu! TI, SRCE POVIJESTI NAŠE, Kraljice, Majko Hrvata!«

Tako budi!

»PSIHOLOZI« U SJEMENIŠTIMA

(Uz Evađelje ili uz znanost?)

»Vjesnik« g. 1977. br. 2., str. 36.

Živimo u vremenu, gdje ljudi, pod utjecajem novih, racionalističkih i humanističkih, ideja, sve više i sve više slijepo i nekritički, vjeruju »znanosti« i »stručnjacima«. Sve se, što je izašlo iz usta »profesora« ili čovjeka učenjaka od struke, uzima za sigurno istinu, pod gotov groš. Kao u oraklu, u proročište, unjega gledamo. Svaka je njegova »sveto pismo«.

A kod toga se okrećemo, u prvom redu, k profalnoj znanosti. K onoj sa sveučilišnih katedra, o kojoj pišu i koju reklamiraju novine. K onoj, koja vrijedi kao »pozitivna znanost« i koja je, u prvom redu, rezultat naučnih eksperimenata. Nekada je to bila fizika, kasnije kemija, još nedavno elektronika; danas su na cijeni, u modi, osobito psihologija, biologija, sociologija. Znanosti, koje treba da izmjene i preporode čovjeka, društvo, socijalni život.

I mi, katolici, i mi, crkveni ljudi, podliježemo danas toj magiji. I ako se religija već po svome pojmu i genezi, oslanja na elemente, koji nijesu vidljivi, pa ne mogu stoga biti ni predmet vanjskog, iskustvenog, eksperimentiranja, — na činjenicu objave, — i mi sve više gubimo povjerenje u specifično nadnaravne momente, u »riječ Božju«, i sve više ispitujemo i ocjenjujemo svoja vjerovanja na kriterijima svjetovne znanosti i kušamo da ih dovedemo u sklad s njezinim »rezultatima«. I onima privremenima; i onima problematičnima. Teologija se orijentira na filozofiji, — onoj savremenoj i modernoj; moral na biologiji, psihologiji, sociologiji.

Već je, — u Americi i na evropskom zapadu, — ušlo u opću praksu, da se i od crkvenih instanci traži, da imaju svoje, — na svjetskim univerzama iškolovane, — specijaliste, eksperte konzultore, — stručnjake za psihologiju (pedagogiju), biologiju, sociologiju, — i da ih u svemu pitaju za savjet i »slušaju«. Ne smije se ništa poduzeti ni u crkvenoj organizaciji, ni u stvarima duhovne pastve, ni u odgoju budućih svećenika, a da oni nijesu prije rekl svoju riječ i dali svoj pristanak, svoj »placet«. Laičkom se i diletantskom ocjenjuje svaka akcija Crkve, koja nije prošla kroz taj »auktoritativni«. »znanstveni«, »stručni«, filter.

I u teološke škole, i u sjemeništa, uvode ih kao, nezamjenjivi i nenadoknadivi, elemenat njihova ispravnog funkcioniranja. Mora bezuvjetno, u zboru profesora i poglavara, biti i psiholog (pedagog) i sociolog »od struke«. I biolog, po mogućnosti. I pridaju im, i jednom, i drugom, i trećem, i četvrtom, centralno mjesto i prvu riječ. Oni ugledom i utjecajem, sve više zasjenjuju negdašnje glavne faktore svećeničke izobrazbe i odgoja u sjemeništu; rektora, duhovnika, prefekta, profesore (skolastičke) filozofije, apologetike, dogmatike, morala, pastorala, katehetike. Oni provode »ispravke« i »revizije« u tradicionalnom teološkom školovanju, u sjemenišnom odgoju, u sistemu propvijedanja, katehizacije, pastorizacije. Oni ulažu »veto« na teze profesora specifičnih teoloških disciplina. Oni nameću kršćanskoj ascezi nove principe i drukčije je tumače nego nekada. Oni, najviše, odlučuju i o zvanju alumna, i o njihovu pripuštanju ređenjima. Njihovo je da ocjene podobnost kandidata za svećenički život i službu. Njima ih šalju na ispitivanje, na psihoanalitični »test». Koga psiholog, biolog, sociolog, ne nađu zgodnim i sposobnim, nema mu na oltar ni u pastvu. U njihove ruke stavlja se meritorna i definitivna odluka o svećeničkoj budućnosti kandidata.

Posljedice su se toga sistema i takova postupka već pokazale. I nijesu nipošto pozitivne. Pod utjecajem tih novih arbitara u crkvenom životu sve se više mijenja, — možda bi bolje bilo reći: degenerira, — negdašnji, monolitni, normativni koncept crkvenoga života, oslonjen u cjelini na Evanđelje i na apostolsku predaju Crkve, a pravi se, sve više, koncesija shvaćanjima, koja su, dosada, kršćanstvu uvijek bila strana, ali zato odgovaraju željama i težnjama prirodnoga čovjeka, koji se, instiktivno, orjentira više prema zemlji i ovozemaljskim idealima, nego prema Bogu, nebu, duši, vječnosti. Svijet nam postaje učiteljem na putevima istine mjesto Krista i njegova Evanđelja.

A prilično je sigurno, i kojim su putem takva shvaćanja ušla u crkveni život i u naša sjemeništa. Najviše sa svjetskih visokih škola i univerza. Na većini njih predaju danas ljudi, koji više ne priznaju nikakve vrijednosti ni auktoriteta objavi i ne vjeruju ni u kakvu višu, nadnaravnu, stvarnost. Ni ne vjeruju u nju, ni ne žive po njoj. Njima je istina samo ono, do čega su oni došli promatranjem materijalnoga, vidljivoga, svijeta oko sebe i njegovih fenomena i zakona, i svojim, vlastitim, ljudskim umovanjem, refleksijom, eksperimentiranjem. Pa, dakako, dolaze do rezultata, koji su jednostrani i krivi. Ne uzimlju uopće u obzir nadljuskih faktora, potpuno ignoriraju pozitivne Božje zakone i njegovu neposrednu intervenciju na ljudsku dušu i ljudske usude. Pred njima milost ne igra više nikakve uloge, ne igra je ni sloboda djece Božje, ne igra je ni molitveni život i, po njemu, izvanredni i nadnaravni zahvat Božji u duše. Sve se u čovjekovu životu, — i onome višemu, duhovnomu, voljnomu, — rješava samo deterministički, silom nužnih »psiholoških« zakona. I kod čovjeka su motivi djelovanja, — i onoga tobože slobodnog, — uvijek samo nagonski, baš kao i kod životinja. Duhovnog svijeta uopće nema. Nema ni prekogrobnog života. Sve završava smrću: izmjenom materije.

A na te škole odlaze sve češće i svećenici, i svećenički kandidati. Na njima se specijaliziraju. Šaljemo ih na njih. Svaki dan to slušaju, pa, malo pomalo, mnogi od njih to i poprime. I vraćaju nam se, s takvim, u stvari nekršćanskim mentalitetom u aktivni crkveni život: često i na najodlučnija mjesta. I u crkvene škole. I u sjemeništa. Pa nam sve u njima hoće da racionaliziraju, humaniziraju, i materijaliziraju. Ubacuju nam to ne samo u teološku literaturu, nego i u direktnu pouku o vjeri, u katehizaciju i propovijedanje, u odgoj omladine. U našu nam, kršćansku, askezu i moral unose naturalističku etiku situacije, u tumačenje biblije historizam, demitologizaciju i kritiku tekstova, koja neće da zna ni za kakvu inspiraciju, u naše katoličke dogme kruti racionalizam, u kojemu nema mjesta nikakvim tajnama, misterijama, čudesima: ničemu, što je nematerijalno, nevidljivo, nadosjetno, u katoličku socijalnu nauku teoriju revolucije.

A najfatalnije je i najtragičnije, kad nam se takvi svećenički stručnjaci, inficirani duhom nevjere i skepse, nametnu za diktatore u sjemeništima. A pogotovu, kada praktično, stanu odlučivati o zvanjima alumna, kandidata svećeništva. A po svojim »psihološkim« ili »psihoanalitičkim« kriterijima. Kad im đake, obvezatno i »ex offo«, šalju na konzultacije, promatranja, ispitivanja. I oni ih onda, nemilice, »purgiraju« i proglašuju »neprikladnima« za svećeničku službu, iznalaze im kojekakve »komplekse«, dokazuju im, kako će ih celibatarski život dovesti do psihoza, histerije, »otuđenja«, svjetuju im, da izađu iz sjemeništa. A sve to, tobože, u njihovu vlastitom interesu i u interesu Crkve. U nekim su krajevima na zapadu takvi sjemenišni »psiholozi« praktično ispraznili sjemeništa. Čovjek kojiput dobiva dojam, da je to samo jedan, rafiniran, maskiran, pokušaj, da se u Crkvi kompromitira institucija svećeničkog celibata i Crkva ostavi bez svećeničkog podmlatka i, indirektno, prisili, da dokine tisućljetnu disciplinu celibata i otvori vrata u svetište oženjenima i ženama. Ima ih, možda, među tim svećeničkim psiholozima (pedagozima, biolozima, sociolozima), koji to i svjesno rade. A ako to i ne rade svjesno, faktično Crkvi više odnemažu nego joj pomažu: prave joj medvjeđu uslugu.

Treba, čini nam se, biti vrlo na oprezu pred tom novom »reformnom«, pojavom u Crkvi. I kod nas pomalo. Već pričaju, kako se je i u pokojemu našemu sjemeništu, dok je u njemu bila uprava u progrestističkim rukama, bila zavela praksa, da bogoslove i ordinande šalju »psiholozima«, da im vagnu težinu, a po našim teološkim i pastoralnim časopisima izlaze i danas članci o »Kršćanskoj inicijaciji djece i mladeži« i predavanja sa teološko-pastoralnih tečajeva o »sakramentu pomirenja« s mnogim vrlo problematičnim tezama, — kako su riječi Kristove apostolima iza Uskrsnuća: »Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se, a kojima zadržite, zadržat će im se!« (Iv. 20, 22. 23.) »povijesno gledano riječi kršćanske zajednice, a ne historijskog Isusa Krista«; kako je tajna ispovijed (na uho) ušla u Crkvu istom u 6. stoljeću iz keltskih krajeva, a protiv dotadanje prakse apostolske Crkve (iako su, zna se, keltski misionari dolazili iz Rima i bili tamo slani od pape Grgura Velikoga); kako i mnogi ugledni današnji teolozi traže, da se napusti abuzus (»avortemont«) krštavanje djece odmah poslije rođenja, zabrani primanje krizme prije zrelih godina i digne s katolika obveza crkvenoga vjenčanja i prizna i za njih valjanim civilni brak, — tezama, koje se, kako se vidi, vrlo malo obaziru i na današnje i na povijesno učenje i praksu Crkve, ali se zato obilno pozivaju na »suvremenu psihologiju i pedagogiju«, na

»antropološko-pastoralno stajalište«, na »odgojnu i psihološku« opravdanost, na štetu od »prerane sakramentalizacije«, na »zakone psihologije i ljudske socijalizacije«, na »mnoge antropološke i pastoralne razloge«, koji nas »sile« na izmjenu nekojih, i novijih rimskih odluka, koje valja »preispitati u duhu suvremene pedagogije i psihologije«, pa na taj način »nećemo preskakati somatske, psihičke i društvene faze ljudskoga razvitka«, nego ćemo »i u vjerskom odgoju ići uporedo sa stvarnim životom. A taj — antropološki gledano (s čim se dogmatika mora složiti)« traži drukčiji red i postupak. »Jer svaka stara praksa i disciplina nije dobra samo stoga što je bila prakticirana, tolerirana i odobrena kroz stoljeća. To važi i za slučaj ispovjedne dobi«.

Eto, toliki od tih naših teologa, profesora i »psihologa«, principijalno, preferiraju shvaćanja moderne znanosti shvaćanjima i iskustvu Crkve. I na samom području vjere. A to je očito i potpuno izvrtanje kriterija, koji su dosada uvijek bili mjerodavni za kršćanskoga mislioca i vjernika. Ti ljudi ulaze u ulogu trojanskoga konja u krilu Crkve. Ne ćemo i ne možemo nikada toga prihvatiti. Evanđeoski integritet i ortodoksija u krilu Crkve odlaze onda na licitaciju. Ljudi iz svijeta diktiraju Crkvi, što će i kako će učiti i raditi.

Dobro je, sigurno, da u Crkvi ima i ljudi, koji poznaju probleme i rezultate svjetskih znanosti s njihove pozitivne i eksperimentalne strane. Samo nikada se oni ne smiju uživljavati u ulogu učitelja u Crkvi. I ne smiju, ni oni, a kamo li zakoniti poglavari Crkve, »on bloc« prihvatiti ništa, što dolazi iz svijeta. Moraju energično otklanjati svaku apriornu ovisnost od svjetskih »znanstvenih« auktoriteta. A pogotovu svako davanje primata profalnoj znanosti nad vjerom i nad učenjem Evanđelja i Crkve. Sve te rezultate profanih znanosti mora Crkva dočekivati s prosvijetljenom rezervom i uvijek na njima provoditi selekciju između onoga, što je u njima dokazano, i onoga, što je samo hipotetično, pa možda i arbitrarno. Njezini psiholozi, pedagozi, sociolozi, biolozi, na našim teološkim fakultetima i školama (i na svim drugim crkvenim mjestima) treba da budu ponizni, ali i ponosni, interpretatori i branitelji specifičnih kršćanskih koncepata života, a ne njihovi, — svjesni ili nesvjesni, kritičari i negatori, unutar crkvenog života i crkvenoga školstva. A sistem našega sjemenišnoga odgoja i naše katoličke kateheze i askeze mora uvijek na sebi nositi izrazit biljeg vjere i Evanđelja. Ne smije nikada biti kopija onoga, što govore profesori sa univerza, ni ljudi, koji ignoriraju Boga i nadsvijet.

Pogotovu ne u najsudbonosnijim odlukama i za mlade ljude, koji se osjećaju pozvanima u svetište, i za Crkvu, — u stvarima zvanja. Ne smije nam tu nikada biti glavni kriterij samo nečiji psihološki i biološki tip: u kalkulaciju valja prvotno uzimati nadnaravne faktore: živost vjere, dosljednost u samosavladavanju, ljubav k molitvi. I najoporiji karakteri, i najteže naravi, i najstrastvenije osobe, mogu postati idealnim svećenicima i svetim redovnicima, ako čitavim srcem uzljube Boga, ako na sebi ustrajno rade, ako se veledušno predaju vodstvu milosti, ako se redovito i pobožno mole. Grjehota je takve odbiti od svetišta samo zato, jer ih je Freud predestinirao za psihološki i fiziološki negativne tipove. Baš kao što je neodgovorno puštati u svetište i one psihološke najnormalnije i intelektualno najjače, ako nijesu duboke vjere, ponizni i puni iskrenoga oduševljenja i ljubavi za Boga i za duše. Uvijek je milost jača od naravi: uvijek ona izvojevava pobjede i pravi čudesa u ljudskim srcima. Zar to ne kaže i iskusni Kempeinac, kad piše: »Čovjek uvijek više (u duhu) napreduje ondje, gdje više sam sebe svladava i mrtvi«. — Takav »će snažnije napredovati, i ako ima više strasti, nego onaj dobroćudni, ali manje revan« (Im. Chr. I — 25, 14. 16.)? A kako je s tim u mladome čovjeku, to će uvijek bolje prosuditi prosvijetljen i razborit poglavar, nego profesor ili stručnjak psihologije i biologije. Eventualne stručnjake s tih područja treba čuti, ali odluku donose poglavari i — biskup.

Samo, — da završim, — temeljni je problem širi i dublji. On je u pitanju, tko je bliži izvorima objektivne istine: Crkva ili svijet. Očito je to Crkva, ako vjerujemo u njezin božanski karakter i poslanje. A mi, kršćani, pa, nažalost, često i crkveni ljudi, od danas izgubili smo s te strane potpuno orjentaciju i kompas. Mjesto da tvrdo vjerujemo u nadmoć božanske i objavljene istine, postali smo lakeji i obožavatelji svijeta i njegove »mudrosti«. Njemu u svemu dajemo prednost. Unatoč njegovoj notornoj inferiornosti u fundamentalnim pitanjima života. Unatoč više nego očajnim rezultatima na polju kulture i čovještva, na koje on može ukazati. Sav je, baš ovaj, današnji, u degeneraciji, moralnoj i kulturnoj, sav u nemiru. Velikim je dijelom, uopće izgubio moralni osjećaj. A mi opet za njim polijećemo. Ostavljamo, prokušanu, kršćansku pedagogiju vjere i iskustva, pa usvajamo onu »modernu«, koja je od današnje omladine uči-

nila hrpu histerika i očajnika, hippy-ja i snobova. Ostavljamo teologiju (i teleologiju) života, kojoj je Krist učio ljude i po kojoj je, prvi put, uljudio čovječanstvo, pa preuzimamo teze od onih, koji su ga ostavili. Ostavljamo otmjene i uvijek duboko ljudske kršćanske običaje i manire, pa ih zamjenjujemo, praznoglavnim i snobovskim, »modernima«. Diviniziramo svijet, na svoju i na njegovu propast. A zaboravljamo, kako je svijet jadno prošao u Kristovim ustima i koliko nas Gospodin i apostoli opominju na oprez i skepsu pred njim. I pred njim i pred njegovom mudrošću (Iv. 7, 7.; 8. 23.; 2. 31.; 14, 30.; 15, 18.; 19,16.; 8. 11. 53.; 17, 9. — 16.; Rim. 1, 22., 8, 6. 7.; 1. Kor. 1, 17. 20.- 27.; 2, 1. 4. 13.; 3, 19.; Gal. 6, 14.; Jak. 3, 15.; 4, 4.; 1. Iv. 2, 15. 16. 17.; 3, 13.; 4, 3.- 5.; 5, 4. 19.). Nijesmo svjesni, da je obožavanje svijeta uvijek, u stvari, odricanje od kršćanstva. U svojim zadnjim konsekvencijama ono je — apostazija; ponovo upadanje u poganstvo. Ako hoćemo da budemo pravi kršćani, moramo biti prema »svijetu« nepovjerljivi. U svemu! A, prije svega, u stvarima, koje se tiču vjere i Crkve!

Samo je jedna od, konkretnih, konsekvencija toga našega generalnog stava i naša rezerva prema, današnjim, svjetskim univerzama. Valja dobro paziti, koga od mladih svećenika na njih šaljemo. Samo tvrde u vjeri, solidne teološke kulture, moralno ozbiljne i zrele. A nikada im ne smijemo, kad se s njih vrate, — ni onima najdobronamjernijima, — slijepo predavati u ruke nijedan sektor našeg vjersko-crkvenog života. Previše je riskantno. Jedno je samo Učiteljstvo u Crkvi. I jedna je samo kršćanska životna istina i mudrost: ona — evanđeoska! A »stručnjaci« svjetovnih znanstvenih disciplina uvijek su u Crkvi samo stručnjaci, — za svoju užu, struku, — i uvijek — problemi.

UZ JUBILEJ NAŠEG ZAGREBAČKOG »KARITASA«

(Za lokalne karitativne inicijative)

»Vjesnik«, g. 1977., br. 4., str. 76.

Relativno smo skromno zabilježili u javnosti, desetogodišnji, jubilej našega Zagrebačkog »Karitas«-a. »Glas Koncila« od 22. II. o. g. donio je o tom lijep prigodni članak i kraći »interview« sa voditeljicom »Karitas«-a, gđom Jelenom Brajša, pod naslovom: »Deset godina i 404. djete tete Jelene«.

Potpuno ga je, taj komplimenat, zaslužila ova naša akcija. Tko je redovito prati, po njezinoj stalnoj rubrici u »Glasu Koncila«: »Tko je moj bližnji?« i po reportažama: »Braća naša zaboravljena«, mora, ako je kršćanin, instiktivno osjetiti, da je ona pogodila pravi put i da nad njom bdije posebna Božja Providnost. Očito je plod jedne duhovske inspiracije: jednog duhovskoga dara našoj Crkvi. Ušla je u naš crkveni život tako tiho, a postala u njemu odmah tako velika.

Zapravo je ona u našemu katoličkom, crkvenom, životu fenomen, Postala je, u tren oka, začudo popularna. Tisuće s njom surađuju: oduševljeno, veselo, velikodnušno. Uživa opće povjerenje kod sviju. Kod biskupa, kod svećenika, kod vjernika, kod katoličke štampe. Nitko joj ništa ne zamjera. Ni njoj, ni onim plemenitima, idealnim, dušama, — ženskima prije svega, — iz samostana i iz svijeta, koje u njoj rade. Nitko ih ne sumnjiči. Ni ne može ih sumnjičati. Požrtvovne su, nesebične i revne do kraja. Nemaju nikakvih pretenzija ni zahtjeva. Ne reklamiraju se. Inventivne su, ekspeditivne, praktične. I objektivne su, i ši-

roka su srca. Daleko su od svakoga partikularizma i strančarstva. Svakomu pomažu, tko je u nevolji. Na svaku potrebu odmah reagiraju. Bogate su idejama i inicijativama. Iz svih se naših krajeva, s velikim pouzdanjem, na njih obraćaju. Ali odsvakle im i pomažu. Svi im bez straha prilazimo. Svi ih smatramo svojima. I naša katolička emigracija: u zapadnoj i sjevernoj Evropi, u Americi, u Australiji. I naše katoličke nacionalne manjine. Ruke su im sestrinski ispružene sve do Kosova. Ne pripadaju nijednoj skupini: i svačije su i ničije.

I sa materijalne strane lijepo se je razvila ta akcija našega »Karitas«-a. Svaki dan impozantnija postaje njezina djelatnost. Kroz njezine ruke prolaze već čitavi kapitali. Otkako je imamo, nijedan patnik kod nas nije posve zaboravljen. Treba samo, da ga netko dovede ili uputi do nje. **U slučaju nužde spremna je uvijek zamijeniti, izostale, lokalne inicijative i tolike od nas, koji smo još neaktivni i letargični.**

Samo, baš u tomu je, čini mi se, problem. Problem ili nadahnuće. Koliko god nam, svima, ta akcija imponira, toliko nas i postiđuje. Pokazala nam je, — jasno, »ad oculos«, — koliko je mogućnosti na karitativnom polju, u nas još širom otvoreno i kako su svi, objektivni, preduvjeti za njihovo ostvarenje tu: vjernici su spremni davati, mnoge su se, plemenite, Božje duše spremne žrtvovati, bijede svake ruke ima oko nas još uvijek, koliko hošeć. **Ali — inicijative nema. One lokalne; one na terenu, u bazi.**

Padalo mi je to, više puta, na pamet, kad bih čitao rubriku: »Tko je moj bližnji?«. Palo mi je to na pamet i ovih dana, kad sam čitao o zagrebačkom karitativnom jubileju. **»Ma, je li to kod nas baš ono, što bi moralo biti po današnjim shvaćanjima i intencijama Crkve? Zar je zbilja potrebno, pomislio sam, da imamo samo tu jednu, centralu, Zagrebačku »Karitas«? Je li taj sistem koncentracije samo na jednom mjestu uopće ekonomičan i rentabilan?** Zar ne bi efekat akcije bio neuporedivo veći, da su u njoj uključeni i potencijalni sa župa? **Pa je li, ako ćemo pravo govoriti, uvijek i lojalan: od strane njegovih korisnika?** Je li lojalno, kad mi, svećenici sa terena, odmah, kad nam u župi zapara srce nečija teška nevolja, hvatamo za pero i napišemo, s puno dirljivoga patosa, list zagrebačkom »Karitas«-u i u njemu zavapimo: »Pomažite, ako znate, što je muka!«, »Šaljite novce, šaljite odjeću, šaljite hranu!«, »Brzo šaljite! Hitna je!« A da onda lijepo sjednemo i čekamo čak iz Zagreba. Ček

ili paket. Pa da, iza toga, opet skitimo, — sami ili preko bjednika, koji je dobio pomoć, »toplu zahvalu« »Karitas«-u i dobrim dalekim, ljudima, koji su poslali novac i napunili pakete. Nije li to pomalo po onoj: »Brigo moja, prijeđi na drugoga!« **Zar ne bi bilo logičnije i naravnije, da se rješenje problemu potraži ponajprije na licu mjesta: u župi ili kraju, odakle je nesrećnik i potrebnik?** A onda istom, kad se tu pokuša sve, što je moguće, da se, eventualno, apelira i na strane dobrotvore, posredstvom zagrebačkog »Karitas«-a? Ako je, daleki, zagrebački »Karitas« dužan da pomogne, preko brda i dolna, svakako smo to još više dužni mi sa terena, koji izbliza, svojim očima, gledamo svu tu nevolju i koji sve, što je s tim u vezi, možemo puno bolje evidentirati. Sve okolnosti. Pa i sve subjektivne kvalitete potrebnika Nas nitko ne može prevesti žedne preko vode. **I zar su zbilja, d a n a s, sve naše župe tako bespomoćne i kukavne, da ne bi i same mogle obilaziti i hraniti neku osamljenu staricu, kojoj svaki dan svi župljani prolaze ispred kuće; zar joj ne bi mogle popraviti njezinu kolibicu, ili joj i nanovo sabiti štogod brvnare? Zar ne bi mogle i pokoje seosko siroče posvojiti i dovesti do kruha?** Mogli smo to »za turskoga vremena«, — pričaju nam o tom kronike, živa je još tradicija; nekada se je to među nama smatralo primitivnom ljudskom dužnošću i elementarnim imperativom djelotvorne kršćanske ljubavi, — pa zašto ne bismo mogli i danas, u doba tolikih »dobrovoljnih akcija« i »samodoprinosa«: danas, kad su nam kuće, i na selu, sve punije »standarda« i televizora? **Trebalo bi samo vjernicima o tome govoriti. Trebalo bi malo snalažljivosti i organizacije. Organizacije i bez velikoga aparata.** Župski ured mogao bi biti i karitativni centar, pa, za nuždu, i skladište. Neka prazna soba. Župski štagalj. **Trebalo bi samo nekoliko teka: da se iz njih uvijek može vidjeti, što se je za siromahe, dobilo, a što se je na njih izdalo. Trebalo bi samo naći jednoga čovjeka ili jednu ženu, koja bi, uz župnika, imala to preko sebe i vodila o tome evidenciju.** Koja bi držala otvorene oči za svu tu nevolju oko sebe i na koju bi se mogao, lako, obratiti svatko, koga bi ona pritisla. **I trebalo bi, kojiput,** — kad u župi s te strane iskrsne neki nepredviđeni problem ili neka teška nesreća, neki smrtni slučaj u brojnim, a siromašnim obiteljima, **sazvati ljude na dogovor. I kolektu, u crkvi, kojiput, prerediti.** I za domaće bijednike, i za one po širokom svijetu, što umiru od gladi. **A tehničke bi poslove radili amateri i dobrovoljci, osobito između dobrih kršćanskih žena i**

djevojaka. I uz suradnju i pod vodstvom župnih časnih sestara, gdje ih imamo. Sestre bi, dakako, i **»ex professo«**, obilazile bolesne i napuštene: ne treba im boljeg apostolata.

Zašto ne bismo s tim pokušali? Pa da u svakoj našoj dijecezi, u pastoralnom vijeću, imamo i karitativni odsjek, a isto tako u svakoj župi, u župskom vijeću? Pa da se, kad nam se netko u župi nađe u velikoj nevolji, najprije obazremo oko sebe i potražimo načina, da mi sami, na lokalnom niveau-u, slučaj riješimo. Da barem to pokušamo. Da najprije apeliramo na one, koji su nevoljni najbliži i koji su, i po »redu ljubavi«, prvi pozvani, da budu milosrdni, požrtvovni, podatni? **Odmah bi centralni, zagrebački, »Karitas«, imao puno manje posla i mogao se koncentrirati na izvanredne slučajeve i potrebe, i na zajedničke, krupnije inicijative:** prihvatišta, azile, ljetovališta za invalide i siromašnu djecu. **A »zdvojnih slučajeva« bilo bi manje. Uklanjali bi ih, po svojoj ljudskoj i kršćanskoj dužnosti, sumještani patnika:** svaki u svojoj okolici i na svome terenu.

Neki to od nas i danas rade. Udarilo mi je, na primjer, u oči, kako se malo na zagrebački »Karitas« obraćaju istarski župnici i kako ga rijetko salijeću za pomoć. Ali mu zato obilato šalju za njegove potrebe u drugim krajevima: i u novcu i u naravi. Očito su oni, uglavnom, svoje probleme riješili »kod kuće«. **Kod njih je, vidi se, l o k a l n a karitativnost živa i budna. Naprotiv iz nekih, inače dobro stojećih, krajeva svaki čas pišu u Zagreb i mole pomoć za svoje ubogare: vjerojatno i prije, negošto su sami sve učinili, da im pomognu.** Zar treba, da netko u Slavoniji ili u Srijemu gladuje? Zar tolike, velike i bogate, župe ne bi mogle i same nekomu od svojih invalida naručiti invalidska kolica ili im nabaviti televizor? Samo da netko to uzme na sebe i da malo prohoda po mjestu i po selu.

Uostalom, ne bi time bio, dobrim dijelom, riješen samo pro-blem karitativnosti kod nas. Bio bi riješen i problem autentičnosti našega kršćanstva. Autentičnog kršćanstva nema bez, općega i obilatnog, milosrđa. Nije badava Gospodin o milosrđu onoliko govorio u Evanđelju. I o milosrđu kao o putu do pravde i do Boga! »Blago milosrdnima, jer će oni biti pomilovani!« (Mat. 5, 7.), »Dajete radije milostinju od onoga, što vam pretiče: onda vam je sve čisto!« (Luk. 11, 41.), »Prodajte, što imate, i dajte od toga milostinju!« (Luk. 12, 33.). Nije badava ni prva, apostolska, Crkva onoliko pazila, da nitko od njezinih vjernika u njoj ne oskudijeva (Dj. Ap. 2, 45.; 4, 34. 35.), i ako je bila, čitavih nekoliko stoljeća, siromašnija nego mi danas: Crkva maloga svijeta i robava. Ali imala je veliku vjeru i veliko srce. I vršila uvijek apostolat: apostolat riječi i ljubavi. Toliko se danas, teoretski, oduševljavamo za taj apostolat ljubavi. Svima ga vjernicima stavljamo u dužnost. A, eto, baš ga, i milosrđem i »karitasom« možemo svi, danas, vršiti. I njim apologetizirati, acitentirati Crkvu. I na socijalnom polju, gdje je moderni svijet oko nas toliko osjetljiv. A na način, po svojim motivima i metodama, mnogo uzvišeniji, negošto je to, često hladna i neosobna, briga socijalnog zakonodavstva i skrbi.

A, onda, još bi nam nešto, veliko, donijela ta široka, općenita i lokalna ,karikativnost Crkve naših dana. Široke bi, lajičke, krugove vjernika apostolski angažirala, uposlila, aktivirala. Na način simpatičan, privlačan, naravan. Mase bi naših vjernika-svjetovnjaka, časno, izvršavala svoju dužnost svjedočenja za Boga i za njegovu istinu i pravdu. Prišli bismo bliže i ljudima. Priveli Ih, i neprimjetno, Kristu i Evanđelju.

Napose bi to bilo polje kao stvoreno za specifičnu religioznu afirmaciju i specifični apostolat žene. Najbolje prilagođen njezinoj naravi: na području, gdje je ona najjača i najkompetentnija. I gdje je nedostižna muškarcu. Apostolat milih očiju i nježnih ruku. Onaj samaritanski. **Dobio bi naš kršćanski ženski svijet svoj, kršćanski, tip feminizma. I svoje ženske veličine.** Elizabetske veličine, koja je, opet jednom, tako impresivno prosinula baš u vrijeme, s lika naše, pred čitavim svijetom, velike zemljakinje, s. Terezije iz Indije. Ne bi više trebalo, da se naše katoličke žene zalijeću za himeričkim »idealom« ženskoga svećeništva i donkihotski se nameću hijerahijskoj Crkvi za učitelje, ideologe i kritičare. Imale bi one svoje »žensko svećeništvo«: misiju moralnog oplemenjivanja svijeta, na svim poljima i svim sredstvima, svećeništvo kršćanske dobrote i ljubavi, u kojemu im nitko ne bi pravio konkurencije ni osporavao primata. Bile bi Crkvi ne samo korisne, nego i neophodne i nenadoknadive. A, što je glavno, bile bi velike pred Bogom. Išle bi za njim »najizvrsnijim putem«, putem ljubavi (1. Kor. 12, 31.; 13, 1. — 8.). I dale bi se, direktno, voditi od Crkve. Jer, **i to je velika prednost i snaga našega »Karitas«-a. On je izravno od Crkve primio svoju misiju.** A nije »po čovjeku« i »od čovjeka« (Gal. 1, 11. 12.). Nije ga nijedna uža vjernička skupina organizirala, iego, sama hijerarhijska Crkva. **Direktno se i neposredno nalazi pod njezinom rukom i od nje prima direktive i instrukcije. A takve su, ponizne, akcije**

u Crkvi, — i kod nas, — najvitalnije. Evo, karitativni apostolat, eno onaj obiteljski, eno onaj misijski (i u formi pučkih misija po župama), eno onaj raznih, svećeničkih i redovničkih, asketskih udruženja i akcija. Misija Crkve daje svim takvim pothvatima nadnaravnu vitalnost i garantira im blagoslov odozgor.

Eto, pa da i o tome jedanput malo razmišljamo! Tema je očito koncilska. Nitko nam ne smeta, da tu budemo »savremeni«, »novi«, »socijalni«, »horizontalni«. U njoj se ne ćemo razilaziti. Oko nje se ne ćemo svađati. Spada među one stvari, koje najviše pridonose katoličkoj koheziji. Vraća nas na ono najbitnije u crkvenom životu. Elemenat je jedinstva i crkvenosti. Ali i elemenat čovještva.

Lokalizirajmo našu katoličku karitativnost! Unesimo je u sve naše dijeceze, u svaku našu župu! Toliko po katoličkom svijetu ima lijepih karitativnih inicijativa. Prenesimo koju, koja nam se dopada, koju jednostavnu, efektnu, i k nama!

Zar ne bi i koji od naših narednih pastoralnih tečajeva mogao o toj temi raspravljati? S puno više praktične koristi, nego kad nam u njemu profesori prezentiraju svoje problematične i riskantne, filozofske i teološke reflekcije!

APOLOGETE PSOVKE

(Protiv onih, koji od psovke hoće da naprave samo nešto i odviše ljudsko)

»Vjesnik« — br. 7 — 8 god. 1978. str. 143.

Čitali smo, nedavno, u našoj katoličkoj šatmpi, — već barem dva puta, — »pisma čitalaca« (na sreću nijedno nije iz svećeničkog pera), gdje se na vrlo nezgodan način piše o problemu psovke. Ljudi, tobože, hoće da »objektiviziraju« problem. Protive se tomu, da se on »pojednostavljuje«.

Pa jednan (»Glas Koncila« od 9. siječnja 1977., pod naslovom: »Ni Trocki nije znao, zašto ljudi psuju«, a pod šifrom B. S. Zagreb) postavlja Tezu, da je psovka u stvari »samo plod, koji — raste na stablu dubokih unutarnjih nemira, nezadovoljstava sa sami sobom i sa svijetom. Spriječavati, da se taj gorki plod u javnosti ispolji, a ne proučavati, ne shvaćati i ne liječiti njezine duboke korijene, to je uglavnom jalov posao. Bio bi to pokušaj sprječavanja ili uklanjanja simptoma, a ne liječenja bolesti, kojoj su to simptomi«. Nijesmo, misli on, problema psovke riješili, mi ako, preodgajanjem, postignemo, »da barem dio psovača prestane psovati«. Jer, »što onda biva s njegovim (psovačevim) nutarnjim buntom? Ako taj nutarnji nemir doista postoji, ako u čovjeku kuha kao u kotlu i ako je psovanje neki ventil, na koji izlazi ta napetost, što će se dogoditi, kad čvrsto začepimo taj ventil?« Treba, veli on, psovače obratiti. »Da se iznutra promijeni«, da im kršćanstvo ne bude »samo pripadnost, nego život«. Ali »to se onda ne može rješavati nikakvom, vještom ili nevješ-

tom, intenzivnom ili polovičnom, kampanjom protiv psovke«. **Vjerojatno bi ozbiljnije istraživanje pojave psovanja pokazalo, da ljudi (bez obzira, koliko su toga svijesni ili bi i sami rekli, da je to samo ružna navika) psuju bogohulno i bludno zbog toga, što krivo doživljuju religiju i moral. Bit će, da im je »Bog«, kojega psuju, izraz za cijeli sustav prirodnih i društvenih prisila, koje ne mogu ni podnositi ni promijeniti. A pristojnost na području spolnosti zacijelo im je također sustav ograda i lišavanje, kojim im, kako osjećaju, ne dopušta, da se doista izraze i oslobde.** Ako je tako (a pisac je »uvjeren«, da bi »svako proučavanje pojave psovke moralo barem vrlo ozbiljno proučiti tu pretpostavku«), »onda **psovku ne ćemo suzbiti novim naglašivanjem zabrana u ime nekoga izvanjskoga reda i poretka, makar to bio poredak pristojnosti i kulturne dolčenosti, nego jedino ispravnim naviještanjem Boga Ljubavi i ispravnim odgajanjem za ljubav prema čovjeku u svim međuljudskim odnosima, — i na području spolnosti. Ako psovka probija nepodnosive ograde iznutra, iz čovjeka, koji se osjeća stegnut, pomozimo mu navještanjem izvana, da te ograde ukloni promijenivši svoj stav prema svijetu i čovjeku, prihvaćajući dvostruki zakon ljubavi. Treba dakle što jasnije govoriti, da pravi Bog nije čuvar sustava društvenih prisila i frustracija, nego nešto sasvim drugo. Stoga je psovka, koju čujemo, u prvom redu poziv da razmislimo o istinitosti našega naviještanja vjere kroz sva stoljeća i u svim sredinama«.**

Drugi opet (»Glas Koncila« od 6. ožujka 1977., pod naslovom »Sretni ne psuju« i sa potpisom (Stjepana Likovića) smatra, da je psovka u prvom redu odraz socijalnih nedaća i nepravdi. Dok je ljudske nepravde, bit će i psovke. Ne može se psovka lako i brzo iskorijeniti. Treba se zagledati, odakle je to zlo proteklo i što je toj bolesti pogodovalo. **Kroz stoljeća ljudi su bili potlačeni i bespravni, ali se nikada nisu s takvim životom složili, odupirali su se na razne načine. Odupirali su se zlim vlastodršcima i zloj sudbini, nemoćno se bunili i nemoćno psovali. Mislim, da nema smisla zabranjivati i kažnjavati psovku, Jer ono, što se zabranjuje i kažnjava, postaje još slađe. Kad bi svima bilo dobro, sređeno u njima i oko njih, ništko ne bi psovao. »Da rakija teče potokom, brzo ne bilo pijanaca. No, dok je svijet ovakav, kakav jest, treba što više ljudi, koji imaju hrabrosti rušiti ograde u svojoj duši, i otvarati srca prema drugima. Tada bi i druge duše doživljavale preobrazbu. Širenje prave ljubavi jedini je lijek protiv svih zala — i protiv psovke.«**

Ljudi, eto, hoće da budu pametni, originalni, duhoviti: da nam kažu nešto, na što mi ne mislimo, a na što bismo morali misliti. I hoće da budu »humani«: da se i oni, kako je to već danas u modi, stave na stranu čovjeka. Pa, i kad čovjek griješi. Pa, i kad griješi protiv morala. Pa, i kad griješi protiv Boga.

Nije potrebno, da ove čudne teze opširnije pobijamo. Očito nijesu ozbiljne. A još su manje kršćanske. Pobija ih svagdanje iskustvo. Nespojive su sa temeljnim kršćanskim pogledima na život.

I odviše je naivna njihova pretpostavka, da ljudi psuju jedino ili, barem, prvotno zbog toga, što pate u životu: bilo zbog njegovih fizičkih nevolja (bolesti i oskudice), bilo zbog nepravednog pritiska, koji na njih vrši njihova ljudska i društvena okolina. Demantiraju to nebrojeni primjeri iz života. Mnogi ljudi, koji su puno prepatili u životu, nikada ne psuju; osobito, ako su finije odgojeni i ako su iskreno religiozni. Dementira to i notorna etnološka činjenica, da u svijetu ima čitavih naroda, koji uopće nemaju u svome jeziku ni izraz za psovku, i ako i u njima ima bezbroj pojedinaca, koji su, po ljudsku, duboko nesretni, ugnjeteni, bezrazložno poniženi, nepravedno zapostavljeni i progonjeni. **A s druge strane teško i grubo psuju i ljudi, koji, opet po ljudsku, imaju od života sve, što mogu od njega poželjeti:** zdravi su, moćni, bogati, uživaju društveni ugled, jaki su, nikada se ne moraju bojati. Sva sila ima takvih tipova i na višim položajima: u vojsci, među mornarima, među prometnicima, po krčmama, a puni su i mali gradići, i sela, silnika, »sileđija«, koji svoju snagu, prepotenciju, »junaštvo«, obijest, kopazuju psovkom: i onom najgorom, totalnom besramnom i bogohulom. A barem su ti ljudi sami sebe, radikalno, oslobodili od svake »prisile«, bilo vjere, bilo zakona, bilo društva, titanski su samosvijesni, a opet im je svaka druga riječ psovka. **I žene puno manje psuju od muškaraca, i ako je njihov život, osobito u primitivnoj okolini, neprispodobivo teži i ovisniji od onoga muškoga. I, na kraju, nimalo se nije smanjio broj psovača danas, kad se već svagdje, pa i kod nas, naglo podiže standard i sve sustavnije reformiraju i humaniziraju socijalni odnosi.**

Očito u nečemu drugome treba tražiti prave uzroke psovanja. U nečemu nematerijalnom; na terenu i u sferi moralnosti. U površnosti i plitkoći vjere. U zaboravi na ljudsko i kršćansko dostojanstvo i finoću, na integritet moralnog reda, na dužne obzire prema onima nevinima i dobrima oko sebe, na moralnu od-

govornost, što je imamo pred Bogom kao razumna, a slobodna bića, Sve mi to u sebi, psovkom, barem virtualno, rušimo. Napuštamo objektivne kriterije razuma i vjere, pa se predajemo nerazumnom, surovom, elementarnom, instiktu strasti: mjesto da taj instikt u sebi potiskujemo i držimo pod kontrolom, u interesu viših dobara duha, što čovjeka i ljudsko društvo oplemenjuje i vode ga do jedine, prave i slavne, »slobode sinova Božjih« (Rim. 8, 21.): u Božji mir i njegovu vječnu sreću. Relativiziramo Božja prava: uvjetujemo svoj posluh i poštovanje prema Bogu svojom zemaljskom srećom; sudimo Bogu i kažnjavamo ga, ako nam ju je, na zemlji, uskratio, da nam je, oduhovljenu i vječnu, vrati u nebu.

A pogotovu je apsurdno božanski zakon i božanske zapovijedi, pa i one sa seksulanog područja, činiti odgovornim za nutarnje nezadovoljstvo ljudi i za njihovu psovačku eksplozivnost. Ne psuju čiste i djevičanske duše, ne psuju sestre po samostanima, ne psuju bogoslovi po sjemeništima, i ako je njihov spolni život pod najvećim pritiskom seksulane discipline. A psuju, najviše i najgadnije psuju, oni raspušteni i emancipirani po ulicama i i sumnjivim zabavnim lokalima: oni, koji su davno sa sebe zbacili svaku uzdu, svaki strah pred Bogom, svaki stid pred ljudima; oni, koji nemaju nikavih »kompleksa«, nikakvih problema, nikakvih »ograda i lišavanja«.

No još je najapsurdnije, svakako, psovku svoditi na krivo »naviještanje vjere kroz sva stoljeća i u svim sredinama« i na crkvu postavljati zahtjev, da danas drukčije govori i da otvoreno prizna, »da pravi Bog nije čuvar sustava društvenih prisila i frustracija, nego NEŠTO SASVIM DRUGO«. Drugim riječima, da se crkva odreče svoje tradicionalne, vjerske i moralne, nauke i pođe u školu modernim, racionalističnim, reformatorima i kontestatorima Evanđelja. Pa da upregne pod ista kola s onima, kojima je jedina briga, da sa čovjeka dignu svaki teret i svaku obavezu, a da mu na zemlji ostvare raj. Da se kršćanstvo preobrazi u isključivo ovozemesku, humanističku, socijalnu, »horizontalnu«, religiju. Da »ruši ograde«.

Na toj bazi mi kršćani ne možemo uopće razgovarati o problemu psovke. Srušili bismo tim čitav svoj, teocentrični, koncept života: s Bogom u središtu, a sa relativizacijom svega onoga, što je oko nas materijalno, ovozemaljsko, prolazno. **A ako su i patnje života, a ako su i socijalne nedaće u svijetu, j e d a n od uzroka, što su ljudi nezadovoljni i što, zbog toga, u svojoj ludosti i**

bijedi. psuju, to će nama kršćanima biti samo još jedna pobuda više, da ljude oko sebe, a osobito ljude-patnike, nesebično i djelotvorno ljubimo i preporučujemo ih, i kad griješe, — veličini Božjega milosrđa, ali i da, koliko je do nas, radimo na potrebnim i poželjnim socijalnim reformama. Samo nikada nam to ne će biti povod, da zaboravimo na Boga, kao centar svijeta i života, ni na relativiziramo Božja prava nad čovjekom i naš ljudski poziv na konačno sjedinjenje s Bogom, po, milosnom i nadnaravnom, životu pravde i ljubavi. **Pitanje psovke nije nama ljudsko i zemaljsko pitanje, nego božansko i nebesko.**

Nego, sve je to zapravo samo uvod u ono glavno, radi čega smo mi, za naše vjernike, a osobito za naše svećenstvo, napisali ovaj članak. Htjeli smo njim upozoriti na žalosnu činjenicu, kako smo već i mi, u našoj zemlji, ozbiljno zaraženi krivim, — fatalno krivm, — idejama modernističkih novatora. Eto, već nam i naši praktični i, vjerojatno, dobronamjerni vjernici otvoreno pledriaju za sistem i tip »novoga kršćanstva«. Usuđuju se o tom i javno govoriti. Ulaze s tim »reformnim« prijedlozima i u našu katoličku štampu. **A jedva da to čine iz vlastite pobude, na temelju svoga osobnoga rezoniranja. Netko im je i sa katoličke strane, i na terenu crkve, tim napunio glavu. Ubacio u njih te klice otrova, a zapravo i nevjere. Po svoj prilici netko od svečenika ili teologa.** U člancima po časopisima, u predavanjima, u katehezi, u ispovjedaonici, sa oltara. **Posve je to u stilu, i k nama importirane, »nove teologije«. Jedna od njezinih »originalnih« teza.** Harmonizira s njezinim tezama o ispovijedi, o potrebnim revizijama crkvene nauke upogled šeste zapovijedi Božje, o dopustivosti »pilule«, o »blažem« tumačenju bračne nerazrješivosti, o legendama u Evanđelju, o novom pojmu ljudske »duše«, o nemogućnosti fizičkog uskrsnuća Kristova, o novim euharistijskim formulama. **Sve se čudesno uklanja iz religije. Svi se moralni tereti dižu s vjernika. Eto, sada više nije ni bogopsovka velik i strašan grijeh. Samo je ventil, na koji odušuje naše, opravdano, nezadovoljstvo sa nevoljama života.** I s onima, kojima nijesu uzročnici ljudi, nego Bog, koji i na grješnicima štuje njihovu ljudsku slobodu. Baca se to među vjernike kao slučajno. Govore im neki mladi »učitelji zakona«, — »factum, non fictum, — kako je, po njihovu mišljenju manji grijeh Boga opsovati, nego masno naplatiti siromašnom studentu njegovu sobicu. Č o v j e k a je, tko tako čini, ujeo za srce, a čovjek je prva briga i prva vrijednost religije. Piše se, eto, tako i govori: često i bez reakcije, i bez protesta.

Ne smijemo na to šutjeti. Ne smijemo toga tolerirati. Sustavno moramo pred tim biti na straži. Indirektno još više nego direktno. **Valja vjernike, valja omladinu, utvrđivati u vjeri. Svakom im prilikom naglašivati tradicionalnu vjeru i tradicionani moral Crkve. I uvijek ih upućivati, da budu na oprezu pred danas modernim zabludama. I imenito te zablude spominjati. Uvijek im govoriti o vrijednostima i koristi ispovijedi. I o dužnosti ispovijedanja.** I onoga redovitoga i češćega. Ali, dakako, i ozbiljnoga. I pružati im, svake nedjelje, pa i svaki dan, priliku za nj. Sjedati u ispovjedaonicu u stalne sate. I uvijek se odmah odazvati, kad nam se netko od vjernika ili od omladine javi za ispovijed. Najlakše će se, čestom ispovijedi, odučiti i od psovke. I iskorištavati ispovijedaonicu za dublju religioznu pouku i za odgoj dublje duhovnosti u vjernicima: za stvaranje elite. I **uvijek iznova, u propovijedi, iznositi pred vjerničku publiku glavne istine kršćanskoga života. Sve. I one ozbiljne:** o grijehu, o sudu, o paklu. Sav katekizam ili, kako danas vole kazati, katehezu Crkve. **I sve ono u životu oko nas, — baš onomu današnjemu, — što se protivi duhu kršćanstva i Evanđelja.** I to dokumentirati biblijom i liturgijom. I primjerom svetaca. I naukom Papa. **Pa konkretno žigosati mane, što ih svi danas oko sebe gledamo i što ih, nažalost, — i mi katolici, — tako lako prihvaćamo: kao »savremenu« mudrost života. Svakom im zgodom prilikom govoriti, da se ne smiju »prilagođivati ovomu svijetu« (Rim. 12, 2.) i da sve, što u njemu gledaju, dočekuju sa nepovjerenjem i sumnjom. Da, nasuprot tomu širokom putu svijeta, idu putem Križa i stvaraju svoj, katolički, stil života; odlučno da uza nj ostanu, i kad ga oni »moderni« proglašuju zastarjelim i demodiranim. Da budu, uz inad današnjemu, otpadničkom i posvjetovnjačenom, naraštaju, kršćani molitve, čistoće, samozataje, križa. Da naše katoličke obitelji budu drukčije od onih novopoganskih oko nas. Da drukčiji bude u njima odgoj djece. Da naše odijevanje bude u svemu čedno i pristojno. I naša zabava isto tako. Da dolaze u crkvu svake nedjelje. I da ih svetim sakramentima pristupaju što redovitije i što dostojnije i pobožnije.** Da se, i dalje, odlučno i tvrdo drže svih lijepih, starih, kršćanskih običaja i pobožnih vježbi.

A dakako, da će u toj našoj, obnovnoj, pastoralnoj kampanji naći, istaknuto, mjesto i uporna, s v a g d a n j n a, borba protiv psoke; u prvom redu protiv bogopsovke. Nikada nećemo davati mira psovačima. Nikada ih ne ćemo ispričavati. Nikada to prikazivati samo »ružnim običajem«, koji ni dragi Bog ne uzima na nama odviše tragično. Nikada nećemo govoriti, kao što kojiput znadu

reći i dobri katolici: »Jesmo psovači, »beštimamo«, ali smo u srcu ipak dobri kršćani. Sve bismo dali za Boga; nijesmo otpadnici!« Na taj način samo demoraliziramo vjernike. **Nijesmo katolički narod, dok psujemo.** Nijesmo prijatelji Božji. Nijesmo borci za Kraljevstvo Božje. **Bogohulnici smo. A bogohula je jedan od najvećih grijeha. Svi ga moralni teolozi svrstavaju među grijehe, koji su, objektivno, uvijek** (»ex toto genere«; »non admittunt parvitatom materiae«) **smrtni grijeh, i stavljaju ga i među njima, među smrtnim grijesima, na jedno od prvih mjesta; odmah iza mržnje na Boga i nevjere.** Bogohula se ne okreće protiv Boga samo indirektno, — samo tim, što gazi neki njegov zakon; — psovkom, — **bogopsovkom i psovkom svetinja, — d i r e k t n o pogrđujemo Boga; pljujemo Bogu u lice, odričemo ga se, tretiramo ga kao nešto vrijedno prezira. Bogopsovka je, — svaka svijesna bogopsovka, — najstrašniji grijeh: i po nauci Staroga i po nauci Novoga Zavjeta.** U Starome Zavjetu Bog je izrijekom nalagao Izraelcima: da svakoga bogohulnika odmah smrću kazne: »Tko opsuje ime Gospodnje, kaznit će se smrću. Sva opća mu ga kamenuje! Stranac i domaći neka se pogubi, ako opsuje ime Gospodnje!« (Lev. 24, 16.). A u Novom Zavjetu, ako se i na koga može primjeniti ona, stravična, Apostolova riječ iz poslanice Hebrejima: »Nije moguće one, koji su, jednom prosvijetljeni, okusili nebeski dar, postali zajedničari Duha Svetoga, čuli dobru Božju riječ i sile budućega svijeta, pa su ipak otpali, opet obnoviti na pokajanje, jer sami na sebi manovo propinju i ruže Božjega Sina« (Hebr. 6, 4. — 6.), može se i mora primjeniti na kršćanina, koji iz koga bilo motiva, znalice i pri punoj svijesti, psuje Boga. **Bogohulnik počinja, kako često ističu učitelji duhovnoga života, pravi »đavolski grijeh«.** Kroz njegova usta iskaljuje đavao svoju neutaživu, nemoćnu, mržnju na Boga. Zlorabi čovjekovu srđbu i nezadovoljstvo i kanalizira ga, posve besmisleno i nelogično, na Onoga, tko je najmanje kriv, na — Boga.

Ne smijemo tu ostavljati vjernicima nikakve, fiktivne, isprike. Ne smijemo toga braniti »navadom«, a, još manje, opravdanom, pobunom protiv nevolja života. Ako je psovka pobuna, ona je pobuna protiv Boga. A Bog je najviše dobro i apsolutni suveren nad svima i nad svime. I kad nas kažnjava, i kad nas kuša i šalje na nas križeve, i kada pripušta, da nam ljudi čine nepravdu, on ostaje Bog. On je i tada dobar, on nas ljubi, on će nam jedanput obilato naplatiti sve, što smo za njega pretrpjeli. Valja stoga, i

kad nam je najteže, stisnuti zube i nikada sebi ne dopustiti riječ hule na njega.

A sasvim je sigurno, i da ni na jednom narodu, koji je psovački i u kojemu se Bog masovno psuje, ne može biti Božjega blagoslova. On sam sebe upropašćuje i osuđuje na nesreću i na sramotan i tragičan svršetak.

Imaju stoga pravo naši biskupi, kad nas, uvijek iznova, zbog psovke opominju i kad nas, ljubavlju Božjom i našim spasenjem, zaklinju da se kanimo toga bogumrskog i otpadničkog grijeha.

S njima ćemo i mi, hrvatski svećenici, u svagadnju borbu i kampanju protiv psovke. I u molitveni i pokornički pohod protiv toga našega, sigurno najvećega, narodnoga grijeha. A modernističkim »apologetima psovke« zauvijek ćemo začepiti usta i okrenuti leđa. Ne ćemo im ni pod kakvom izlikom davati riječi u našoj katoličkoj štampi. **Neka nas nitko ne sablažnjuje moralnim laksizmom i ubacivanjem poganskih infiltrata u naš katolički puk!** Bogu će odgovarati svatko, tko to pokuša!

KRIZA AUKTORITETA U CRKVI

g. 1977.

Treba zbilja biti bez osjećaja logike, pa da tko misli, da je kršćanin, a ignorira u Crkvi auktoritet hijerarhije ili mu se suprotstavlja.

Emfatično i s upornom dosljednošću Krist provodi u Evanđelju svoju zamisao, da Crkvu formira kao zajednicu nejednakih (»societas inaequalis« kaže se stručnim teološkim jezikom): **da joj, masama vjernika, stavi na čelo ljude, na koje je on prenio svoj auktoritet u stvarima, što se odnose na Boga i na Božji odnos prema ljudima; na njegovo Kraljevstvo Božje na zemlji.** Formalno ih odabire između sviju drugih, imenito (Mat. 10, 2.—4.; Mark:. 3, 16.—19.; Luk. 6,14.—16.) i slobodno, — »one, koje je on htio« (Mark. 3, 13.), — »da budu s njim i da ih šalje propovijedati« (Mark. 3, 14.). Daje im u dužnost, da budu »ribari ljudi« (Mat. 4, 19.; Mark. 1. 17.; Luk. 5, 10.); povjerava im misiju, da, auktoritativno, navješćuju ljudima Kraljevstvo Božje (Mat. 10, 7.; Luk. 9, 2.). Teško onima, koji ih ne poslušaju (Mat. 10, 14.; Luk 9, 5.). Tko njih sluša, njega sluša; tko njih prezire, njega prezire! (Luk. 10, 16.). Oni su glavari njegove Crkve. A tko Crkve ne sluša, on je kao poganin i javni grješnik (Mat. 18, 17.). Njihovo je, u njegovo ime, vezati i razdrješivati sve, što, na zemlji, tangira Božje stvari (Mat. 18, 18.). Na njih je on, odlazeći sa zemlje, prenio svu svoju duhovnu vlast: učiteljsku i pastirsku. Kazao im je »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučavajte sve narode: krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga; učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovijedio! I, evo, ja sam s vama, u sve dane,

do svršetka svijeta!« (Mat. 18, 18.—20.). I starješinu im je, vrhovnog glavara Crkve, nosioca najvišeg auktoriteta u njoj, izrijekom odredio. U Petru. Njemu doslovce kaže: »Ti si stijena, i na toj stijena sazidat ću Crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati. I tebi ću dati ključeve Kraljevstva nebeskoga. Pa, što god svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima; i što god razdriješiš na zemlji, bit će razdriješeno i na nebesima!« (Mat. 16, 18. 19.). »Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje!« (Iv. 21, 16.—18.). Samo je njima, apostolima, starješinama Crkve, dao vlast i nad Euharistijskom tajnom svoga tijela i krvi: »Ovo činite meni na spomen!« (Mat. 26, 26.—28.; Mark. 14, 22.—24.; Luk. 22, 19. 20.; 1. Kor. 11, 23.—25.). Samo je njima podijelio i vlast opraštanja grijeha (Iv. 20, 22. 23.). Učinio ih je svojim opunomoćenicima i »ministrima« (Dj. Ap. 26, 16.—20.; Rim. 15, 16.; 1. Kor. 4, 1.; 2. Kor. 3, 6.; 6, 4.; 11, 23.; Ef. 3, 7.; 1. Tim. 4, 6.).

I **svi su se apostoli uvijek, auktoritativno, bez ikakve intervencije ili ovlaštenja od drugih u Crkvi, služili tom svojom vlašću.** I Petar (Dj. Ap. 2, 32. 36. 38.; 4, 9.—12. 19.; 5, 29.—32.; 10, 47. 48.; 15, 28.; 1. Petr. 2, 11.—5, 11.). I Ivan (Iv. 20, 31.; 21, 24.; 1. Iv. 1, 1.—10.; 2, 24.—26.; 4, 1.—3. 14. 15.; 5, 1. 5. 9. 10.; 2. Iv. 1, 5.—11.; 3. Iv. 1, 13.). I Jakov (Jak. 1, 1.; 3, 1.). I Juda (1, 1. 3. 17.). I, napose, Pavao. On se svakom prilikom poziva na svoj apostolski auktoritet i naglašuje, da ga nije primio od ljudi nego od Boga (Gal. 1, 12.) i da mu se vjernici, u stvarima Evanđelja, moraju, apsolutno i u potpunosti, pokoravati (Rim. 1, 1. 5.; 15, 15. 16.; 1. Kor. 1.—17.; 4, 1.; 9, 16.; 2. Kor. 1, 1.; 3, 6.; 10, 13.; 11, 4. 5.; Gal. 1, 1. 8. 9. 11. 12. 15. 16.; Ef. 1, 1.; 3, 2. 7. 8.; Kol. 1, 1. 25.; 1. Tim. 1, 1.; 2. Tim. 1, 1.; Tit. 1, 1.). A taj svoj apostolski auktoritet i tu svoju vlast u Crkvi apostoli su onda, očito po ovlaštenju i uputi Gospodinovoj, predavali svojim suradnicima i nasljednicima, da ih oni opet dalje prenose, u raznim crkvenim službama (1. Tim. 3, 1.—10.; 4, 14.; 5, 17.—20. 22.; 2. Tim. 1, 6.; 2, 2. Tit. 1, 5.—9.).

Odmah, od prvog dana iza Isusova Uzašašća na nebo, apostoli auktoritativno vode Crkvu. I odmah im je Petar na čelu. On ispred svijuh njih govori, on ih okuplja. U čitav svijet su otišli i svagdje propovijedali. »A oni otidoše i stadoše posvuda propovijedati, a Gospodin je djelovao u njima i potvrđivao njihovu riječ čudesima« (Mark. 16, 20.). Bilo je, sigurno, to njihovo starješinstvo u Crkvi starješinstvo služenja, odgovornosti i ljubavi (Luk. 22, 26.; 9, 48.; Mat. 20, 25—27.; 23, 11.; Mark. 9, 34. 35.; 10,

42.—44.; Iv. 13, 13.—16.), ali bilo je stvarno i zbiljsko, pod Božjom sankcijom. A posebna im je služba bila, da vjernike čuvaju od »krivih proroka« Mat. 7, 15.). Zato ih je Duh Sveti, po riječi i obećanju Isusovu, naučio »svoj istini« (Iv. 16, 13.). I u čitavu svomu opsegu bilo je to njihovo starješinostvo nadnaravno i nadzemaljsko. Od Isusove molitve za njih ono je živjelo (Iv. 17, 1.—26.).

A sve je to, još u doba prvih crkvenih otaca, vrijedilo u Crkvi kao njezin fundametalni zakon. Treba samo pročitati, kako o auktoritetu biskupa u njegovoj biskupiji govori i piše još savremenik sv. Ivana apostola, antiohijski biskup, sv. Ignacije, pod konac prvog stoljeća. Treba se samo sjetiti, s kojom su pažnjom prvi apologete Crkve, — sv. Irenej na primjer, — utvrđivale ortodoksnost crkvene nauke: uvijek na suglasnom svjedočanstvu biskupa, kao apostolskih nasljednika i kvalificiranih svjedoka vjere; sve su, koji nijesu slijedili njihovo učenje ili su osporavali njihov auktoritet, smatrali ili krivovjercima ili raskolcima. Treba samo vidjeti, na čemu svi opći crkveni sabori, — od onoga prvoga, nicejskoga, pa dalje, — temelje svoju nepogrješivost: uvijek na jednoglasnosti biskupskog učenja i na zakonitoj vezi sabora sa Petrovim nasljednikom, rimskim biskupom. I **svi se veliki teolozi Crkve kroz stoljeća drže toga principa.** Teološki traktat o Crkvi sav se kod njih vrti oko papinske i biskupske uloge u njoj; kod svih, pravovjernih, teologa ekleziologija je uvijek najviše, raspravljanje o crkvenom učiteljstvu, kako ga je Krist ustanovio, i o njegovim bitnim nosiocima: biskupima i, prije svega, Papi. O Papinim prerogativama, o njegovoj nepogrješivosti, o njegovoj suverenoj vlasti: zakonodavnoj, sudačkoj, izvršnoj, koaktivnoj. U sve pojedinosti ulaze teolozi, kada o tom govore. Govore o nepogrješivosti Crkve u definiranju objavljenih istina, u teološkim izvodima iz objave (»conclusiones theologicae«, u utvrđivanju dogmatičnih činjenica, u disciplinirnim dekretima, u odobravanju redovničkih zajednica, u kanonizaciji svetaca, u autenticiranju teoloških izvora: Svetoga Pisma i crkvene predaje. Sve situacije predviđaju: obvezuju svećenike i vjernike na posluh i pokornost (»silentium obsequiosum«) i onda, kad im se nimske odluke ne čine opravdane. Sve je to u rukama crkvene hijerarhije. Ona je jedini aktivni subjekt crkvenoga auktoriteta: svi su drugi u Crkvi njegov objekt. Upućeni su da hijerarhiju slušaju, da joj se pokoravaju i da je slijede.

Od toga svoga učenja o hijerarhiji nije Crkva nikada odustala. Ni pod najvećim pritiscima. Tko nije htio da toga njezina

učenja prihvati ili ga je praktično i tvrdokorno ignorirao, nije više od nje smatran pravovjernim **Pa ni kad je zbog toga dolazilo do loma sa čitavim, velikim, sektorima Crkve.** Sa kršćanskim istokom, kad je on, u devetom, pa onda, definitivno, u 11. stoljeću, uskratio posluh Papi i zanijekao njegov primat. Sa gotovo čitavim, evropskim, kršćanskim sjeverom, u doba »reformacije«, kad su »novotari« u principu zanijekali vrijednost svih hijerarhijskih elemenata u Crkvi i osporili njezinu nauku o sakramentima i opravdanju, a vjernicima priznali pravo, da sami tumače Sveto Pismo. Sa engleskom Crkvom, kad je i ona, za kralja Henrika VIII., otklonila papinski primat i proglasila supremaciju svjetovne vlasti nad crkvenom i na području vjere. **Sve je to Crkva riskirala radije, nego da napusti hijerarhijski princip svoje konstitucije.** Smatrala je i smatra, da je on stvar božanskoga prava i da ga je uspostavio sam Gospodin: neopozivo i zauvijek.

I kada danas neki i među katolicima, i među svećenicima i teolozima, ili i teoretski, ili, barem, praktično, niječu postojanje hijerarhijske vlasti u Crkvi i otkazuju joj, u najmanju ruku »via facti«, posluh i pokornost, protuslove njezinu učenju, ne izvršuju njezinih naloga i direktiva, demonstriraju protiv nje pasivnom rezistencijom i »fait-accompli« — njima, to nije ništa drugo nego navještaj novoga otpada, i virtualni, implicitni, lom sa Crkvom Božjom, ali i sa njezinom glavom, Kristom Gospodinom. Gotovo je onda sa evanđeoskim i patrističkim kršćanstvom.

A, nažalost, dosta ih je danas u Crkvi takvih. Slušamo to. Čitamo to. Na svakom koraku susrećemo se danas teološke teze, koje se protive dosadašnjem, stoljetnom, učenju Crkve. Javno se polemizira s Papom i sa biskupima. Otvoreno se kritiziraju njihove odluke i deklaracije: i one najvažnije. Uporno se i sustavno uvode u praksu vjerskoga života stvari, koje crkveno učiteljstvo otklanja ili zabranjuje. Ne smatra se više praksa Rima nepisanom normom kršćanskoga života i kršćanskih običaja. Svaki se čas, potpuno protiv shvaćanja Crkve, apelira na vlastitu »savjest« protiv odluka Rima i viših, zakonitih, crkvenih poglavara. Pune su novine i štampa, — i ona »katolička«, — tvrdnji, koje čovjeka sa tankoćutnim crkvenim osjećajem duboko sablažuju i očito odudaraju od predane vjere i od onoga, na čemu insistira zakonito učiteljstvo Crkve. Pravu revoluciju dižu neki u Crkvi. U liturgiji, u ascezi, ali i u moralu i dogmatici: kristologiji na primjer, mariologiji na primjer, ekleziologiji na primjer.

Čovjek se samo hvata za glavu, kad pročita, kako holandski biskupi, još nedavno, mirno» odlučuju«, da neće sa svojih sjemeništa ukloniti oženjenih teoloških profesora-svećenika, i ako je Rim to od njih imperativno zatražio, s klauzulom »quam primum«; kako orleanski biskup Riobé, i iza Izjava II. vatikanskog sabora, druge sinode biskupa i Papine apodiktične instrukcije iza četvrte biskupske sinode, još uvijek javno tvrdi, da jedini put do obnove Crkve vodi preko ukidanja obligatog svećeničkog celibata, preko obiteljske liturgije i preko baznoga kršćanstva; **kako nadbiskup Lefeébvre komotno prelazi preko svih Papinih zabrana; kako se, naveliko i javno, u katoličkim novinama polemizira sa rimskim deklaracijama, koje principijelno otklanjaju »žensko svećeništvo« u Crkvi; kako se i danas u »katoličkim« nakladnim poduzećima tiskaju i reklamiraju djela Teilhard-a de Chardina-a,** iako su iz Rima bila imenito cenzurirana, pa i u koncilskoj periodi, za vrijeme koncilskog pape Ivana XXIII., »monitumom« Sv. Oficija od 30. lipnja g. 1962. Da i ne spominjemo, šta se sve piše o ispovijedi i grijesima.

Ima toga i kod nas. Na sreću još uvijek manje u teoriji, ali zato, obilno, u praksi. Mislimo, dakako, na katoličku štampu u domovini. U emigrantskoj štampi već su i naši svećenici pisali o »reformi papinstva«, o njegovu, totalitarizmu«, o njegovim sablaznima«, o njegovim »najvećim nepravdama u povijesti«, potrebi njegove »demokratizacije« (»Hrvatska Revija«, 1976., br. 4.). Ali **i kod nas, u domovini, svećenici toliko puta bacaju jednostavno »ad acta« okružnice, odluke, upute, svojih Ordinarija, odrješuju u ispovijedi i preljubnike i dvonožce,** daju omladini laksne savjete upogled solitarnih bludnih grijeha i predbračnih sloboda. **I kod nas je već zabilježen, notoran, slučaj otkaza kanonske poslušnosti: u Županji »župnik« već godinama ostaje na župi, iza kako ga je biskup s nje digao,** i vrši, očito nezakonito, a u mnogim stvarimo i nevaljano, sve svećeničke i župničke funkcije. **A u Hercegovini velik broj franjevaca naprosto »ne priznaje« svoga biskupa, ne spominje mu imena u kanonu, ostaje na župama** protiv njegove volje, direktno otkazuju posluh, i peremptornoj, Papinoj odluci o podjeli župa. I u famoznom sporu profesora Dr.a fra Zvjezdana Linića sa dalmatinskim biskupima i sa rimskom Kongregacijom za nauk vjere, u stvari ispovijedi, morali smo već doživjet tu od strane njegovih profesorskih sumišljenika ne samo čine pasivne rezistencije, nego i otvorene demonstre (otkaz Katehetskog tečaja u Splitu).

Ne služi nam to na čast. Ne će to donijeti blagoslova nikomu, tko se je dotle zaboravio u neposluhu Crkvi, u rušenju njezina hijerarhijskog auktoriteta.

Skrajnje je vrijeme, da u tom pogledu postanemo opet lojalni i crkveni. Da ne konfundiramo Crkve sa civilnim društvom i njegovim, — danas modernim, ali da li, u svemu, zdravim i razumnim, — »demokratskim« sistemom. I samo je civilno društvo mnogo izgubilo gubitkom auktoritativnih elemenata iz svojih socijalnih struktura. Ali Crkva bi, da ih se odrekne, izgubila sve. Vratila bi se natrag iz božanskoga u ljudsko. Prestala bi biti teokratična. A **religija je bez teokratičnosti, — kad su ljudi u njoj suvereni, — besmisao. Niječe Boga i odriče ga se. Stavlja ljudsko pred božansko: defektibilni ljudski razum pred, nepogriješivu, Božju objavu i volju.** Postaje, kako je netko lijepo rekao, slabašna Diogenova svjetiljka i roba sa tržišta, mjesto da bude »grad na gori i svjetlo na svijećnjaku« (Mat. 5, 14. 15.). Plijen i igra »krivih proroka)« (Mat. 7, 15.), mjesto da bude, monolitna, »Crkva Boga živoga, stup i tvrđa istine« (1. Tim. 3, 15.).

Ne varajmo se! Po čitavoj svojoj, evanđeoskoj, ideji i strukturi katolička je Crkva hijerarhijska i auktoritativna Crkva. Ali i po svojoj historiji. Bila je to sve do danas: dvadeset stoljeća. Baš ju je to, po planu Božjemu, i čeličilo: činilo je kompaktnom i vitalnom. I izvan nje ljudi mislioci to vide i priznaju. **Temelje joj ruši, tko u njoj ruši princip auktoriteta i hijerarhičnosti. Nije više katolik.**

A mi smo katolici. Nećemo rušiti svoje, Božje, Crkve. Štovat ćemo njezine auktoritete: onako, kako su ih štovali njezini, i naši, sveci. Vjerovat ćemo u njezino poslanje odozgor. Crkva je katolička samo, dok je papinska i biskupska. To joj je specificum. To joj je stigma, biljeg, autentičnosti. Danas i uvijek!

KATOLIČKE FEMINISTKINJE

(»Vjesnik«, g. 1978. br. 2., str. 36.)

Kršćanstvo se zbilja nema čega stidjeti u očima žene. Ako je itko u povijesti zadužio ženu, ono je. Nitko nije ženu više podigao: ni prije ni poslije njega. Historijska emancipacija žene od dubokoga poniženja, u koju ju je bila bacila njezina fizička slabost i ovisnost, a krvnjom zaslijepljenosti, surovosti i nepravde od strane njezinih muških partnera, i počela je s Kristom i sa Evanđeljem: jednim radikalnim, revolucionarnim, prijekidom sa stanjem, u kojemu se je žena, općenito, nalazila čitavo ono vrijeme prije evanđeoske objave. Evanđelje je iz temelja rehabilitiralo ženu i, u njezinu korist, restituiralo, — »In integrum« restituiralo, — fini, božanski, red s početka stvorenja (Mat. 19, 8.). S čudesnom odlučnošću, do zadnjih konsekvencija. Bez ikakva obzira na uvriježene, stoljetne i tisućljetne, tradicije čitava dotadašnjega svijeta: ne samo onoga barbarskoga, nego i onoga civiliziranog; ne samo poganskoga, nego i židovskoga. Treba se samo sjetiti definitivnog, u kršćanstvu, dokidanja višeženstva, sistema žene-robinje, bračne rastave (Mat. 19, 4.- 9.; Mark. 10, 2.- 12.), treba samo pomisliti, da je kršćanstvo, pred Bogom i u Crkvi, potpuno izjednačilo muža i ženu (Gal. 3, 28.) i da je brak učinilo svetinjom pred Bogom (Ef. 5, 32.), a intimnu ljubav između muža i žene njegovim glavnim zakonom (Ef. 5, 25.- 33.; Kol. 3,19.; Tit. 2,4.), pa da čovjek instiktivno osjeti, da u Crkvi ne može biti za ženu ni bespravlja ni robovanja, naprotiv da je ona, mužu ravnopravan, nositelj auktoriteta i dostojanstva u braku i obitelji: moguća je između njih samo razlika u funkcijama.

A tu veliku, božansku, misao o ženi kršćanstvo je odmah počelo provoditi i u praksi. **K svim otajstvima vjere bio je ženi otvoren pristup. Ako je bilo kakve razlike, bila je ona samo u tome, što su žene, prosječno, bile pobožnije i vjeri odanije od muškaraca. I što su bile svjesnije svoje, i u Crkvi specifične, ženske misije, i prvotno se na nju, još od početka, koncentrirale. I što su, baš kroz nju, postale Crkvi siguran oslon i najpredanije joj i najpožrtvovnije služile.** One su, kršćanstvo, već po svojoj materinskoj funkciji, naposrednije predavale novim naraštajima, one su ga, najupornije i najsvestranije utiskivale u čitav, kućni i obiteljski, život (2. Tim. 1,5.). I specifično su se, žene, i profesionalno, već u prva kršćanska stoljeća i uvijek zatim, najviše posvećivale asketskim idealima kršćanstva: u samostanima, u dragovoljnom djevičanstvu. Uvijek smo ih, žene, hvalili sa crkvenih propovijedaonica, uvijek na njih, u svim potrebama Crkve, sa najviše povjerenja gledali, uvijek od njih najviše očekivali. Puni su, svetih žena, oltari Crkve. Odgoj ženske omladine bio je uvijek u njihovim rukama. I zavodi za djecu, isto tako. I praktična karitativnost, isto tako. Daleko su na svim tim poljima više davale od muškaraca. I na najvišim crkvenim mjestima primali su se rado njihovi savjeti i inicijative. Nikada uopće nije bilo čovjeka u Crkvi, koji je imao što u glavi i u srcu, a da nije samo sa svetim strahopočitanjem gledao na velike kršćanske majke (a često i patnice) u kršćanskom puku, ali i na fine ženske duše na položajima, pa i po plemićkim i kraljevskim dvorovima, koje su nam svima imponirale svojom duhovnom kulturom, svojom plemenitom uzdržljivošću, svojim milotvorstvom i milosrđem, svojom ljubavlju k Bogu, svojom, djetinjskom i srdačnom, pobožnošću. U ženske smo se molitve najviše uzdali, u njihovu vjernost i žrtve polagali svoje najveće nade u napredak Crkve i čovječanstva. Među pravim kršćanima nije nikada bilo potcjenjivanja žene. Naprotiv! Svoje su anđele čuvare i svoj bračni i obiteljski blagoslov u njima gledali njihovi kršćanski muževi, a njihovi sinovi i kćeri visjeli su na njima s dijetetom, od kojega nije bilo dubljega ni nježnijega.

I danas je ženi u kršćanstvu sve to otvoreno. I danas očekuje Crkva od nje pomoć, službu i suradnju. Bez bitnoga mijenjanja uloge. Majku ono očekuje od žene. Požrtvovnu i velikodušnu majku. I, poniznu, službenicu Gospodnju. Svjedokinju kršćanske istine. Pobornicu moralnoga dobra. Junakinju kreposti. Njezino plemenito, žensko srce. I njezinu meku, žensku, ruku. Njezino mirovno posredništvo. Njezin protest protiv mržnje i rata. Njezinu molitvu. Njezin apostolat. Njezinu spremnost na žrtvu i na patnju za sve velike, Božje i čovječanske, ideale. Njezin primjer. I zadnji, II. vatikanski, crkveni sabor vrlo je rezolutan i glasan, kad zove žene na rad i akciju u službi Evanđelju i čovječanstvu.

Samo, sve je to u kršćanstvu bilo uvijek povezano uz jednu rezervu. Kršćanstvo je, i na polju ženske afirmacije, htjelo da ostane u granicama naravi i uz plan Božjih osnova sa svijetom A te su granice povučene, jasnom, fizičkom i psihološkom specifičnošću muža i žene. Nemaju muž i žena istih svojstava i darova, pa ne mogu imati ni istoga djelokruga. Već svojim specifičnim svojstvima predestinirani su oboje i za različan tip djelovanja. Ne može ih se uniformirati, a da se tim ne okljaštre njihove prirodne mogućnosti, a da se ne nanese nasilje njihovoj naravi. Treba poštivati afinitete i računati i sa jakim i sa slabim stranama obaju spolova. Inače ćemo stvarati bastardne tipove i među njima i među drugima. I bitno ćemo iskriviti misiju, koju su dobili od Boga.

Kršćanske žene prošlosti, — i one velike, — čuvale su se toga. One se nijesu nikada jagmile za položaj u javnom životu. **Nikada nijesu reflektirale na to, da u društvu, pa ni u Crkvi, vode glavnu riječ, Intuitivno su u sebi osjećale zakon svoga ženstva i svijesno branile svoje pozadinsko, ali zato i centralno, mjesto u životu.** Htjele su biti jake ondje gdje u životu padaju glavne odluke. One moralne. Parlamenat, arenu i katedru prepuštale su mškarcima. I trgovinu, i ekonomiju, i tehniku, i politiku. I — oltar. I on je glasan, i on je zapovjednički. A one nijesu htjele puno govoriti i zapovijedati: one su htjele puno, i anonimno, raditi, i žrtvovati, i ljubiti, i moliti. Sve im je drugo izgledalo manje važno: sve je drugo za njih ostajala na periferiji njihova interesiranja. Nijesu uopće htjeli da se puno miješaju s muškarcima i da s njima dijele i isprepliću djelokrug. Osjećale su, da bi tim u sebi oslabile ono, u čemu su od njih jače: ono, gdje su nezamjenjive i nenadoknadive. Svijesne su bile i svojih jakih i svojih slabih strana. Sistematičnost, vidjele su, nije jaka strana žene. Nije mi, tehnička, kreativnost. Nije mi umna spekulacija. Nije mi samostalnost u sudu i stabilnost u djelovanju. Nije mi objektivnost i nepristranost. Afekat i kopiranje uvijek će ostati njihova slabost. Vlast će i odgovornost one stoga rado prepustiti muškarcima. Srce je njihova sna-

ga: nutarnji je život njihova domena. Tu će one nastojati da budu velike. Da budu bolje od muškaraca. Da budu vjernije od njih Bogu. Da budu požrtvovanije u službi ljudskoj braći. To su njihove ambicije. To su njihovi poeni.

To smo mi, kršćanski poštivaoci žene, očekivali i u naše vrijeme od katoličkih žena. Da se afirmiraju, ali da se afirmiraju na svome specifičnome, ženskome, polju rada. Po uvijek istim, evanđeoskim, principima: samo savremenijim sredstvima i samo još intenzivnije nego dosad, Emancipirane žene, »sufragetke«, borklnje za posvemašnje izjednačenje žene s muškarcem u djelokrugu i aktivnosti, — sve do puške i lopate, sve do krčme i poroka, — nijesu bile, ne će nikada ni biti naša simpatija. Ni u civilnom životu,, ni, još manje, u onomu crkvenom. Ni u apostolatu. **Nadahnuće i polje rada treba da katoličke žene, i u ovo naše vrijeme, traže u onome, što ih je i u prošlosti činilo velikima. A da se, programski i principijelno, drže daleko od onoga, što kompromitira i ponizuje njihovo ženstvo, a ženu pretvara u paradokson i u tragikomičnu figuru.** Od nametljivosti i nasilja, od politike i ulice, i, prije svega, od moralne anarhije. Da svijesno i dragovoljno stoje uz disciplinu nagona. Svagdje, a osobito u spolno-ljubavnom i bračnom životu. Ne moralna »sloboda«, nego moralna finoća mora biti njihov ideal. Ne promiskuitet između spolova, nego plemenita rezerva između njih. A prva njihova socijalna aspiracija mora biti njihovo pravo, da u društvu bude poštovana njihova ženska čast. I da budu moralno zaštićena i čestito odgojena njihova djeca. Da zakonodavstvo bude s te strane na visini. Da se sustavno potiskuje iz života hedonizam i moralna revolucija, ekshibicionizam, i pornografija. Ali, dakako, i ono, što k tomu vodi. Svaka vrsta socijalne nebrige i socijalne nepravde. A da se promiče socijalna skrb, zaštita obitelji, religiozni, klasni i rasni mir. Pravda za sve.

A ako je već moderna demokracija dala ženi pravo suodlučivanja i o problemima javnoga i socijalnoga života, katoličke žene moraju to pravo iskorištavati samo u idealne svrhe: prema normama Kristove evanđeoske blagovijesti.

Baš kao što se moraju, i u krilu Crkve, boriti za kontinuitet, autentičnost i cjelovitost kršćanskoga vjerovanja, za njegovu, apostolsku i evanđeosku, izvornost, za prava i prerogative njezine hijerarhije, za nadnarvno shvaćanje svih vjerničkih, pa i svojih ženskih, aktivnosti.

Samo, nažalost, danas se već i u Crkvi osjećaju devijacije na tom terenu. I mnoge katoličke žene i javne radnice zaboravljaju, da su one među ženskim svijetom nešto specifično. I da nije njihovo da se oduševljavaju za parole, koje je proklamirao nekršćanski feminizam: sav koncentriran na ono, što zapravo nije žensko, a pogotovu nije kršćansko: na borbu za vanjski prestiž žene u društvu, za njezinu materijalnu kondiciju, za njezinu karijernu ljestvicu, za njezino »oslobođenje« od tereta materinstva i kućaništva, za funkcije, koje su dosada uvijek vršili samo muškarci, za »novi« stil života, kakav jedan dio današnjih žena sve češće provodi i prikticira, a na štetu i društvu i svojoj moralnoj osobnosti. A kod toga se, dakako, sve manje obaziru na normativne direktive Crkve, a sve više na svoju pamet: pod utjecajem ideja i ideologa, koji su pozitivisti, naturalisti, materijalisti.

Ne prihvaćaju, to se zna, takve katoličke intelektualke, onih ekstremnih stavova u feminizmu, koji su očito nekršćanski. Toliko još imaju ljudskog i kršćanskog osjećaja. Ne demonstriraju za neomeđeno pravo na pobačaj i čedomorstvo, ni za »slobodnu ljubav«, ni za pokusni i grupni brak. **Ali prve koncesije prave već i u tome pravcu.** Zalažu se, na primjer, za reviziju i relaksaciju kršćanskoga morala, osobito onoga seksualnog, plediraju za slobodnu uporabu antikoncepcijskih sredstava (»pilula«), koketiraju sa teolozima, koji u principu dopuštaju i u Crkvi bračnu rastavu. Kritiziraju crkvu i Papu zbog intransigentnosti i nepopustljivosti na moralnom terenu. Traže »slobodu savjesti«. Otklanjaju obvezatnost aurikularne ispovijedi. Zahtijevaju, — to napose, — napuštanje svake diskriminacije prema ženama u crkvenoj hijerarhijskoj organizaciji i pripuštanje žene svim crkvenim službama: i svećeničkoj, i biskupskoj. I papinskoj, u principu. A čine to, kojiput, i vrlo rezolutno. Čitali smo već, kako se i ženske »teologinje«, skupa sa svojim muškim kolegama, masovno ograđuju od nedavne, negativne, izjave papinske Kongregacije za nauk vjere o mogućnosti »ženskoga svećeništva«, pa i kako se neke katoličke ženske organizacije u inozemstvu prijete i formalnim bojkotom i samim crkvenim sinodama, u kojima ne bi sjedjele, i suodlučivale, i žene.

Treba sa katoličkog i crkvenog stanovišta takve pojave požaliti i osuditi. Nijesu nikako u duhu Crkve, ni u duhu, žive i ponizne, evanđeoske vjere. Nijesu ni u duhu strahopočitanja prema tradiciji Crkve. Crkva je, ugledajući se u svoga Gospodina u Evanđelju, — tolikim je ženama on bio, dok je živio na zemlji, prijatelj,

učitelj i Gospodin, — ženu visoko podigla i počastila, ali joj, — da to posebno istaknemo, — baš kao ni Isus, svećeništva nije dala u dio: smatrala je i smatra, da to ne odgovara autentičnoj misiji i naravi žene. A lako se je domisliti, — i neovisno od apostolske i otačke prakse, pa i od finijih teoloških motivacija, — i unutarnjim razlozima za to. I onima psihološkima. Žena je, — prosječna i tipična žena, — i odviše radoznalo i govorljivo biće, da bi bila ispovjednik, i odviše afektivno biće, da bi, institutivno, bila sudac i upravitelj u Božjim stvarima. Pa, ako je tako bilo, bez ikakve štete po društvo i Crkvu, kroz svu dosadašnju crkvenu povijest, valja da tako ostane i dalje. Bez obzira na današnja, modna, shvaćanja »ženskih prava«. Tisućljetno Iskustvo Crkve nama je i tu mudrije i mjerodavnije od svih, u stvari ekstremnih i nastranih, ambicija modernoga feminizma.

Mislimo, da naše katoličke intelektualke i javne radnice moraju s tim biti na čisto. I da moraju sve svoje, — i apostolske, i reformne, — pretenzije koordinirati sa autentičnim i auktoritativnim mišljenjem i osjećajem Crkve, pa »a priori« odbijati sve takve, nekršćanske, infiltracije u naš katolički idejni svijet. Nitko im, to se zna, ne brani, da se, i organizirano, zalažu za još veću i širu afirmaciju žene u Crkvi, — pa i na literarno-znanstvenom, umjetničkom, odgojnom, socijalnom, apostolskom području, ako za to osjećaju dar i poziv, — ali neka to čine na specifično ženski način i u granicama katoličkih i crkvenih tradicija. Dovoljno će i tada njihov ženski apostolat u društvu i u Crkvi biti širok, djelotvoran, častan, providencijalan.

A s toga stanovišta nijesu, po našemu mišljenju, bez prigovora ni mnoge partije iz knjige: »Žena u Crkvi«, iz pera prof. Ljiljane Matković-Vlašić, što ju joj je, još g. 1973., izdala »Kršćanska Sadašnjost«. Zamjera se u njoj Crkvi, da »nažalost« nije »krenula u emancipaciji žene jednakom brzinom kao i svijet«, »da je Crkva, u pravoj suprotnosti sa svojim naučavanjem, držala ženu, i još uvijek je drži, pod svojim tutorstvom«, da se u njoj (Crkvi) suradnja (žena) »doduše cijeni, ali se ipak ne poštuje njihova autonomija i sloboda inicijative« (str. 6. i 7., »Predgovor«). »Dužnost je službene Crkve da što prije ispravi nepravdu učinjenu ženama, pa i čitavu čovječanstvu, uslijed neznanja i neupućenosti« (str. 81., »Ideološka osnova ženine otuđenosti u Crkvi«).

Očito se je auktorica knjige držala, više manje, isključivo modernističke literature sa toga područja i, nekritično, od nje

prihvatila njezine, jednostrane i tendeciozne, teze: bez puno pijeteta i prema biblijskim tekstovima, i prema hagiografima, i prema velikim mislicima kršćanske prošlosti. U njezinoj su, otvorenoj, nemilosti i sv. Pavao, i sv. Augustin, i sv. Toma.

A ipak i odviše je jasno, da nijedna teološka teza nije još ni pametna ni evanđeoska samo zato, što ju je iznio neki »originalni« katolički mislilac u Francuskoj ili u Americi, a mi je ovdje, nekritički, preuzeli i »prepjevali«. Ima kršćanstvo i svoje objektivne kriterije. Držmo ih se!

GRIJEH ŠUTNJE

(»Vjesnik«, g. 1978., br. 4., str. 77.).

U katekizmima smo nekada učili i o t. zv. »tuđim grijesima« (»peccata aliena«; 1. Tim. 5,22.). Očito se kod toga mislilo na suradnju, saučesništvo u grijesima drugih ljudi, ali, sigurno, i na grijehe propusta: bilo protiv ljubavi k bližnjemu, bilo protiv staleških obveza, onih apostolskih prije svega: da druge oko sebe čuvamo i izbavljamo od grijeha; obveza, koje sve kršćane vežu, a najviše, dakako, službenike Crkve, kojima je to pomaganje braći specifičan poziv.

Izrijekom se je, među tim, »tuđim«, grijesima spominjao i grijeh šutnje: »šutjeti« na tuđi grijeh«. Ne reagirati na nj. Držati se prema njemu pasivno. Kao da nas se ni ne tiče. Po onoj famoznoj krilatici: »Ja samo za sebe odgovaram!«

A ne smije kršćanin, a pogotovu svećenik, tako raditi. Ne smije biti gluh i nijem. »Canis mutus« (pas, koji ne laje), kako to, drastično, kaže prorok Izaija za plašljive i nemarne starješine u Izraelu svoga vremena: »Stražari su njegovi slijepi. Svi oni ne zapažaju ništa. Svi su nijemi psi: ne mogu lajati. Drijemaju i leže: najdraže im je spavati!« (Iz 56., 10.).

Ima i danas oko nas puno tih »tuđih grijeha«: stil grijeha šutnje. Šutnje u užemu smislu, i šutnje u širemu smislu: ustrašenosti, indolencije, nemara pred duhovnim pustošenjima što oko nas haraju, na sve strane, po Crkvi Božjoj.

Svi se danas tužimo, kako se među, nama olako gaze Božji i crkveni zakoni i kako je totalno olabavila crkvena disciplina: i među svećenicima i redovnicima, i među vjernicima. Samo jedan zakon kao da se i u Crkvi danas poštuje: onaj neograničene lične slobode. I u svećeničkim redovima, i po samostanima, i među katoličkim lajikatom, i u omladini. Sve se smije misliti, sve tvrditi i govoriti, sve kritizirati, sve nijekati, sve raditi. Kao da ni u Crkvi nema više nikoga, tko bi htio slušati, ni nikoga, tko bi morao govoriti i zapovijedati. Kao da je princip auktoriteta i u njoj likvidiran. Svatko se opredjeljuje, kakv hoće, i bira sebi put, kakav on hoće. Ako pokušaš interveniirati u čije bilo ime, kriv si. Napadaš na ljudsko dostojanstvo i na neotuđiva prava osobe. Diraš u tuđe savjesti i slobodu. Uzurpator si. Uzalud ti se je pozivati i na viša prava istine, i na vlast odozgor, što ju je Krist ostavio Crkvi. Sve se to, suvereno i sa superiornim smiješkom, ignorira. Osporava se i ono, što je dosad u Crkvi vrijedilo kao aksiom, kao sigurna i neprijeporna istina. I ono, što je bilo kodificirano crkvenim zakonima i normama. Sve su to, kažu, anahronizmi. Sve je to abrogirao novi duh vremena. Nitko više nikomu, ni u Crkvi, ne smije davati direktive. Nikoga ne smiješ više ni opominjati ni ispravljati: nikoga pozivati na red.

A nažalost, sve nas je, i u Crkvi, više, koji se s tim mirimo. I među onima dobrima. Sve se više povlačimo. Pravimo se »nevješti«. Puštamo, da svatko radi, što hoće. Ne reagiramo. Ni kad se pred našim očima krše crkveni zakoni. Ni kad se, praktično, likvidira kršćanski moral. Ni kada se javno, usmeno ili pismeno, postavljaju teološki nemoguće i krive teze. Ni kada se te teze iznose sa propovjedaonice, u katehizaciji, na raznim, katoličkim i svećeničkim, tečajevima i kongresima. Ni kada se već to počinje unositi u duhovnu pastvu. Ni kada to izlazi u katoličkim listovima. Na sve se samo šuti. Sve se tolerira. Ako tko sluša, — a malo je takvih, — dobro i jest; ako ne sluša, svejedno: ne treba mu se bojati sankcija. Šutke se uzimaju na znanje »fait accomplik«-ji i »običaji protiv zakona«; cedira se pred ultimatumima, ucjenama, pasivnom rezistencijom. Kažu, da je to val, kojemu se je uzalud suprotstavljati. Da je to »vis maior«. Da svi tako rade. Da je i to bolje nego riskirati apostaziju, otvoren raskol, formalnu revoluciju u Crkvi. Nadaju se, da će to ipak jednom »pregrmjeti«, da će se ljudi sami jedamput opametiti, da će dragi Bog interveninati u korist svoje Crkve, kad dođe njegov čas.

Ustrašeni smo, eto, do kraja. Postali smo i slijepi, i gluhi, i nijemi.

Samo, nama se ne čini, da je to ispravan put i dobra metoda. Ni da odgovara principima objave. Ni one starozavjetne, ni one evanđeoske. Znamo, kako su se starozavjetni proroci, aktivno i energično, odupirali nevjeri i zlu u svoje dane. Morali su, po nalogu Gospodinovu, neprestano »vikati i ne prestajati«, objavljujući židovskomu narodu njegov grijeh i njegove opačine (Iz. 58, 1,.). Morali su se boriti i protiv kraljeva, i protiv velikaša, i protiv svećenika, i protiv naroda (Jer. 1, 17. 18,.). Bili bi Bogu odgovorni, sami bi na sebe izazavali njegovu osudu i njegovo prokletstvo, da nijesu, na vrijeme, opominjali onih, koji su išli putem nepravde i grijeha (Ez. 3, 17.- 21.). A **Krist jest, doduše, u svojoj priči o pšenici i kukolju, dopustio Božjim žeteocima, da budu vrlo strpljivi i vrlo obzirni s kukoljem na Božjim njivama, i dao im pravo, da dugo čekaju i šute, kad se boje, da bi u radikalnom obračunu s kukoljem mogla postradati i pšenica** (Mat. 13, 26.-29.). **I danas se tim pravom mogu služiti oni kompetentni u Crkvi. Po svojoj savjesti.** Na svoju odgovornost. Nitko nema prava na im to zabraniti, kad to smatraju potrebitim i razboritim. U izvanrednim slučajevima. Kroz neko vrijeme. **Ali od toga napraviti opću praksu i princip, to ne može nitko. Nikome to Gospodin nije dopustio.** Ni onima velikima u Crkvi. **Njegov nam primjer to brani. On je i uz riziko glave naglašivao Božju istinu i urgirao Božji zakon. I svojim je učenicima to stavljao u dužnost.** Valja da onima, koji protuslove toj Božjoj istini, u oči oponiraju. Treba da im kažu: »I prah, koji je prionuo za nas od vašega rada, otresamo na vas, ali ovo znajte, da se je približilo kraljevstvo Božje!» (Luk. 10, 11.). **I oni su, apostoli, to kasnije i radili. »Oportune«, ali i »importune« (2. Tim. 4, 2.). I »dure«, kada je trebalo** (Tit 1, 13.). **I svi njihovi, dostojni, nasljednici kroz povijest Crkve. Znali su i zagrmjeti.** Jedan Grgur VII., jedan Pijo X. Ali, i kad nijesu grmjeli, uvijek su nalazili načina, da za istinu svjedoče: nijesu nikoga ostavljali u sumnji o tome, što oni, u ime Božje, misle, žele, traže. **Zar nije i papa Pavao VI., još nedavno (16. IV. o. g.), u jednoj audijenciji, govorio francuskim biskupima, kako »očite zlorabe ne smiju biti tolerirane od onih, koji su primili zadaću episkopata,** što od prvih vremena Crkve znači nadzorništvo«? Zar se on nije na Cvjetnicu (3. IV. o. g.), u crkvi sv. Petra, javno, pred svima, tužio na »ustrašene i plahe« oportuniste među današnjim katolicima?

I mi moramo tako raditi. I mi, mali, dolje na terenu. Preči je Bog nego ljudi. Preči je Božji zakon nego naš »mir« i naše kombinacije. Zamjerili se komu ili ne zamjerili, govorit ćemo, što mislimo, da je pravo pred Bogom, a pobijati ono, što je krivo. I prigovarat ćemo onima, koji bilo, uče, bilo rade krivo. I oponirat ćemo im: ozbiljno, bratski, s ljubavlju (Mat. 18, 15.). **Ne ćemo, od krive solidarnosti, šutjeti, ako tko oko nas protuslovi nauci Crkve ili pledira za, sumnjive, »nove teze«. Odmah ćemo, na licu mjesta, reagirati.** I protestirati, ako treba. I pozvati dobronamjerne ljude oko sebe, da se od toga desolidariziraju. Izaći ćemo i sa protuprijedlogom, i sa proturezolucijom. I apelirat ćemo, ako nam se učini uputnim, na biskupa i na više crkvene vlasti. Demonstrativno ćemo otići sa takova sastanka, sjednice, simpozija, ako ne uvaže našega protesta. Ne ćemo dopuštati, da nam kažu, kako zna kojiput biti: »Eto, svi šute. Nitko nije protiv. Prijedlog je izglasan i prihvaćen!« I formalno ćemo podnijeti »votum seperatum«. I zatražiti ćemo, da se on unese u zapisnik ili priklopi aktima, koji idu na višu instancu. **I replicirat ćemo, — ako smo pismeni i potkovani, — i na svaku, načelno krivu, tvrdnju ili istup, koju tko iznese u katoličkoj štampi.**

Možemo, uza sve to, privremeno, ostati i u manjini, i osamljeni. Ništa za to! Ne ćemo kapitulirati. Prave su reforme skoro uvijek i dolaze od manjine. Ali svijesne manjine, koja se je, za istinu, junački borila sve dotle, dok je ne bi nametnula svima, koji su bili dobre volje: dok ne bi postala većina.

Ne dajmo, da protivnici istine i dobra budu ni »pametniji« ni upornilji od »sinova svijetla« (Luk. 16, 8.)! Ne ćemo se, dakako, s njima natjecati u lukavosti i beskrupuloznosti. Nikada nam svrha ne će posvećivati sredstva. Nikada nećemo reći neistine ni učiniti bilo kakvu nepravdu i zlo, da tobože poslužimo dobru (Rim. 3, 8.). Ali ćemo zato uvijek biti dosljedni i uporni u obrani Božje istine.

I za naše katoličke svjetovnjake to vrijedi. Ali za nas svećenike vrijedi još više. I za one skromne. I za one »nepoznate«. I za one, koji nijesu ni doktori ni profesori. Propovijedajmo uvijek Evanđelje! Autentično i čitavo Evanđelje! I sa oltara,i u ispovijedaonici, i u katehezi, i u privatnim razgovorima. **Otklanjajmo i pobijajmo uvijek zablude! Žigošimo zlorabe:** upozorujmo vjernike na njih! **Stojmo uvijek uz dobro, uz Crkvu, uz Svetu Stolicu! I kad je to nepopularno! Ne prilagođujmo se nikada svijetu (Rim. 12, 2.)! Ne obožavajmo nikada slijepe mode, — ni**

mode u Crkvi, — ni »javnoga mišljenja«! Budimo u svemu glasnici i svjedoci Kristovi! Riječju i životom: bez slabosti i defetizma! A nikada nemojmo biti plašljivci, kukavice, šutavci! »Canes muti«!

NOVA TEOLOGIJA

g. 1977.

Ne zamjeramo mi »novoj teologiji«, ni onoj današnjoj, u principu, što hoće da bude »nova«. Ni ne možemo to. Dokle god teologija, — i ona crkvena i katolička, — hoće da budu znanost, mora ići naprijed: mora u probleme, koje obrađuje, sve dublje ulaziti, mora ih svestranije osvjetljavati, mora iz njih povlačiti uvijek nove izvode i zaključke, mora sve to uvijek bolje i preglednije sistematizirati, mora one, koji je prate i čitaju, obogaćivati uvijek novim spoznajama. To leži u biti svake znanosti: profane i svete. Kad jednom razvoj u jednoj znanstvenoj disciplini stane stagnirati, to je njezina znanstvena smrt: postaje samo ponavljanjem i historijom. A sveta znanost, znanost o Bogu, ne može to nikada postati. Njezin je predmet objava, božanska objava, »riječ Božja«. A božanska je objava određena, da vječno na ljude djeluje i da im u duše unosi svjetlost s neba (Iv. 1, 5. 9.- 14.). Iz nje i kroz nju valja da ljudi-vjernici svaki dan crpu nove pobude za svoj vjerski život i praksu: da se svaki dan više približuju Bogu i postaju njemu sve sličniji. Ali i u njemu veći i sretniji. I u tom smislu vrijedi ona Pavlova: »Živa je riječ Božja, i djelotvorna, i oštrija od svakoga mača dvoreska: prodire sve do rastavljanja duše i duha, zglavka i mozga, i sudi misli-ma i namjerama srca!« (Hebr. 4, 12.).

Nije, sigurno, lako u pojedinostima objasniti, kako je evanđeoska objava, po Kristu, predana Crkvi jedamput zauvijek i u punini (Iv. 16, 13.), — pa makar to bilo samo u granicama i mjeri,

koju je Bog slobodno, unaprijed, odredio, — a da ipak vjernici, pa i starješine Crkve, samo postupno ulaze u njezino bogatstvo i uvijek nanovo u njoj otkrivaju i dotle nepoznate vrijednosti. Nužno je tu napraviti distikciju između njezina glavnog i bitnoga sadržaja i njezinih logičnih konsekvencija («eksplikativnih evolucija«), a tako i distinkciju između eksplicitne i implicitne vjere, između onoga, što su, po osobnom, karizmatičkom, privilegiju, primili apostoli, i onoga, što su oni od toga, pozitivno i izrijekom saopćili drugima u Crkvi, kao obligatni predmet vjerovanja, s namjenom, da o tomu dalje razmišljaju i sukcesivno otkrivaju njegov dublji smisao, i s mogućnošću, da se tome dubljem smislu, na različan način, — pa i radom teologa, — sve više primiču: **sve to po mnogostrukom djelovanju Duha Svetoga u Crkvi i u vjernim dušama. Ali jedno je činjenica. To, da se u Crkvi sve do danas, — a bit će tako i u budućnosti, sve do drugoga dolaska Gospodinova i konačne i savršene objave nebeskoga Kraljevstva Božjega, — neprestano usavršuje spoznaja vjerskih istina, pa i da koješta postaje obligatnim predmetom vjerovanja, što je prije bilo samo uključeno u druge, fundamentalne i bitne, istine vjere.**

Povijest i praksa Crkve ne dopušta o tom nikakve sumnje. Još u prvim kršćanskim vjekovima postojali su u Crkvi teolozi i teološke škole, koje su, svaka na drugi način, s više ili manje uspjeha, izlagale i tumačile isti bitni sadržaj vjere: doklegod je službena hijerarhijska Crkva to, preko crkvenog učiteljstva, dopuštala i dok nije u nekim stvarima samo jedno tumačenje bilo prihvaćeno, pa koji put i sankcionirano, kao »dogma«. Poznate su iz onih najstarijih kršćanskih vremena teološke škole: aleksandrijska i antiohijska. A onda su se redali crkveni oci i učitelji, od kojih je skoro svaki, u ponečemu, zastupao i neko svoje, posebno, mišljenje i branio ga. A srednji je vijek stvorio u Crkvi i čitave teološke sisteme, koji su svi imali i pokoju svoju specifičnu tezu ili karakterističnu opću notu: augustinizam, tomizam, molinizam, skotizam, nominalizam. I u novije doba nametali su se poneki teolozi svojim originalnim teološkim idejama i davali ton teološkim grupama oko sebe. A drugi teološki auktori i učenjaci opredijeljivali su se onda slobodno, kako su to htjeli: netko za ovu, netko za onu. Nije gotovo uopće bilo slučaja, da su se makar samo dvojica od teologa u svemu slagala. A ipak smo ih, sve, smatrali pravovjernima, ortodoksnima; dokle god su prihvaćali b i t n e točke crkvene, dogmatičke i moralne, nauke. Pravili smo temeljnu razliku između, auktoritativnog i jedinstvenog, crkvenog naučavanja i slo-

bodnih teoloških mišljenja u još nedovoljno objašnjenim pitanjima. Dosta je bilo, da se svi slažemo »u vjeri«: u znanstveno-teološkim mišljenjima mogli smo se i razlikovati, disputirati, polemizirati, a da se nikako, kao vjernici i crkveni ljudi, ne kompromitiramo. Na tomu je, užemu, teološkom polju vrijedio i u Crkvi princip pluralizma i slobode inicijative. Jedino je Crkva, uvijek, i tada, sebi pridržavala pravo, da i u pojedinim teološkim pitanjima može kazati zadnju riječ. Da se može od pojedinih teza, ako bude smatrala potrebnim, i distancirati, pa ih i osuditi.

U jednomu je Crkva ipak od sviju tražila puno jedinstvo i konformitet. U onome, što je u njezinoj nauci predstavljalo konačnu i definitivnu vjersku istinu, bilo da je ona bila, izrijekom i formalno, kao takva, od apostolskih nasljednika, od crkvenog učiteljstva, nedvojbeno i zauvijek deklarirana, bilo da se je, posve jasno, nalazila u vrelima objave, Svetome Pismu i u usmenom, jednoglasnom, stalnom, propovijedanju Crkve: u crkvenoj predaji, »tradiciji«. **U onome, što je, kako su se kojiput izražavali sveti oci, bilo od sviju, svagdje i uvijek naučavano kao evanđeoska objava. Tu je jedinstvo moralo biti savršeno; tu se pazilo na svaku riječ i na svaki izraz;** tu je svaka »novost«, svako ozbiljno odudaranje, bilo smatrano otpadom od objavljene istine, krivovjerjem, herezom, grijehom. **To se sve moralo u potpuno istom smsilu tumačiti. I uglavnom istim riječima:** kojima je sama Crkva dala, jednom zauvijek autentičan i nepromjenljiv smisao. Svako eksperimentiranje na tom polju bilo je »a priori« sumnjivo. Tvrdokorni »novatori« na tom polju bili su Crkvi »ipso facto« i krivovjerci, falzifikatori evanđeoske istine i apostolskog predanja.

Tu Crkva nikada nije voljela ni širine, ni nejasnosti, ni dvoznačnosti. Svakomu je, tko je htio biti kršćanin i vjernik, valjalo to bez sustezanja i bez rezerve prihvatiti. I nutarnjim, razumskim i voljnim, pristankom, i onim vanjskim, deklarativnim. Formulama, koje je sama Crkva, auktoritativno i svečano, fiksirala: u simbolima, ispovijestima vjere, u bogoslužnim knjigama, u odobrenim katekizmima, u saborskim ili papinskim definicijama.

U tome je i danas problem »nove teologije«. Znači li ona samo pokušaje objašnjenja i produbljenja uvijek iste crkvene nauke, njezina zakonitog i organskoga pomlađivanja, ili se pod njom krije pokušaj, da se, promjenom izričaja i forme, dadne jednoj vjerskoj istini drugi stvarni smisao: drukčiji od onoga, koji joj je, uvijek dosada, bio dvan. Pa makar to bilo i upotrebom istih termina, ali tako, da se ti termini tumače drukčije nego prije. **O to-**

mu se prvotno radi. To valja prije svega ustanoviti. Iz svih okolnosti. Po lojalnim i objektivnim kriterijima. Uz aktivnu intervenciju zakonitoga crkvenoga učiteljstva. Uspoređivanjem s drugim crkvenim dokumentima (»analogia fidei«) i sa naukom već od Crkve jasno ovjerenih i legaliziranih teologa. »Auctores probati« nazivaju ih stručnim teološkim jezikom.

A, eto, u tomu pogledu situacija je u današnjoj, novijoj, katoličkoj teologiji i literaturi kritičara. Još od prve pojave »modernizma«, početkom ovoga stoljeća, ali posebno u godinama koncilske i pokoncilske »reforme«. Čitava jedna, jaka, modernistička struja među katoličkim teolozima pokušava da pod firmom »nove teologije« (oni obično kažu »koncilske teologije«) revidira i mnoge bitne točke u vjerovanju i nauci Crkve. Shvaća i tumači mnoge fundamentalne dogme Crkve, drukčije negošto ih je shvaćala i tumačila Crkva kroz sva dosadašnja kršćanska stoljeća. **Zadržava doduše, uglavnom, iste termine, ali im podmeće bitno drukčiji smisao. Hoće tobože da stare vjerske istine prilagodi rezultatima i dostignućima moderne znanosti. Hoće da ih oslobodi od svega, što je njima prirodnom razumu neprihvatljivo i nerazumljivo. Hoće da ih »pomiri« sa standardnim, intelektualnim i moralnim ukusom današnje generacije; da ih »racionalizira« i »posavremeni«.** Hoće da demokratizira konstituciju Crkve i izbriše iz nje sve, što miriše po »diktatu« i »autokraciji«. Hoće da ublaži »prestroge« moralne zakone kršćanstva i zamijeni ih onim, što i »današnji« moralni osjećaj čovječanstva može još da prihvati. Hoće da relativizira u kršćanstvu sve, što je u njemu, tobože, previše kruto, apsolutistično, dogmatično. Hoće da i iz svetih njiga kršćanstva ukloni sve, što je samo »mit« i »legenda«: daleko od svagdanjih pojavnih zakona života. Hoće da stare, »rigorističke«, ideale kršćanske askeze zamijeni blažim i »prirodnijima«, koji ne će ni današnjega čovjeka previše odbijati i strašiti. Hoće da i u crkveno bogoslužje unese »veselije« i »ljudskije« tonove. Hoće da ideju o kršćanskom Bogu očisti od svega onoga, što je gospodarsko i auktoritativno, pa da Boga »očovječi«, primakne ga što više liku čovjeka. Da probleme religije transportira od vertikalnoga u »horizontalno« i socijalno, a njezine ideale učini što više zemaljskima, a što manje nebeskim. Da iz čovjeka odstrani svaki antagonizam između tijela i duha, pa od njega napravi homogeni produkt razvijene i psihološki sublimirane materije. Hoće da sav čisto duhovni svijet proglasi himeričnim i irealnim, a čovjeka isključivo spusti na zemlju.

A Crkva to ne da i neće. Ona hoće da na čitavoj liniji ostane uz svoja izvorna shvaćanja. Njoj je kršćanstvo objava s neba, koju je u svijet donio utjelovljeni Sin Božji i sam je formulirao kao nešto s drugoga svijeta: nešto nadnaravno i čudesno; iznad ljudskoga uma i iznad čisto materijalnih i fizičkih zakona. Nešto, što se ne može vidjeti ni objasniti običnim slijedom događaja iz prirode: što se mora vjerovati. Nešto, što je po čitavoj svojoj biti nadzemaljsko i duhovno. Nešto, u čemu neposredno djeluje božanski i nematerijalni princip, nevidljiv i nadosjetan. Nešto, u čemu se živi i u što, direktno, zahvaća Bog, svojim svakom stvorenju nedohvatnim i nedokučivim, bićem. A toga nema, ni ne može biti, bez tajni, bez misterija, koje treba prihvatili samo zato, jer ih je Bog objavio, i onako, kako ih je on objavio. A toga nema, ni ne može biti, bez mističnih intervencija Božjih u svijetu, bez milosnog kontakta s Bogom u ljudskim dušama. **Na način, koji je Krist ustanovio i odredio. Sredstvima, kojima je on definirao funkciju i djelovanje: jednom zauvijek. Sve je to u kršćanstvu nepromjenjivo: nitko od ljudi ni od vjernika nema prava, da u to dira ili da to mijenja.** To treba samo sa strahopoštovanjem čuvati i na tomu dalje izgrađivati svu kršćansku vjeru i život: teoriju i praksu.

Vjera se u kršćanstvu ne mijenja: ona nikada nije »nova«; ona je uvijek stara i jedna. Kristova, evanđeoska, apostolska. I tko, bilo što u njoj, zaniječe, ili promijeni, on griješi, on, barem objektivno, otpada od Boga, od Krista, od katoličke Crkve; on se protivi istini. Jasno to kaže sv. Ivan, odmah na početku svoga Evanđelja: »Po Mojsiju bio je dan zakon, po Isusu Kristu dođe milost i istina. Boga nitko nije vidio nikada. Jedinorođenac (Božji), koji je Bog, koji počiva na Očevu srcu, on je donio vijest!« (Iv. 1, 17. 18.). I pohranio je, tu vijest, »u Božjoj kući, koja je Crkva Boga živoga, stup i tvrđa istine« (1. Tim. 3, 15.). **A Crkva tu istinu skrupulozno čuva. I od sviju svojih vjernika traži, da je čuvaju:** nepromijenjenu i intaktnu (1. Iv. 2, 24.—27.; 4, 1.—4.; 2. Iv. 10. 10. 11.).

Traži to i od svojih teologa. »Nihil innovetur, nisi quod traditum est!«, kako su to govorile i urgirale stare pape i crkveni oci. **Moraju se teolozi Crkve, i oni današnji, u toj dilemi otvoreno i jasno opredijeliti. A nijesu se, svi, ispravno opredijelili. Nijesu ni kod nas. Laviraju i žongliraju. Pod »novom teologijom« nude nam i nameću novu vjeru. Mjesto Evanđelja i kršćanstva racionalizam; mjesto Kraljevstva Božjega novi svijet na zemlji: kra-**

ljevstvo ljudskoga uma i ljudskih želja, oslobođenih od spona i zakona Kristove objave.

Šta sve ne moramo čitati i slušati u knjigama, člancima, predavanjima, tih važnih »novih teologa«! Neki od njih naprosto niječu, da uz vidljivi svijet postoji i onaj nevidljivi i duhovni: svijet anđela, dobrih i zlih, pa i svijet ljudskih duša, privremeno odijeljenih od tijela (blaženici na nebu, duše u čistilištu prije općega uskrsa): ljudska duša nije po njima uopće »supstancija«. Mnogima je od njih sve, što se u Evanđelju i u Svetome Pismu navodi kao čudo, ili se, po učenju Crkve, smatra čudom, samo ili privid ili pobožna priča: fizički su, naravni, zakoni nužni i nepromjenljivi. Priča je i djevičanski porod Isusov, i njegovo uskrsnuće, i njegovo uzašašće na nebo, i silazak Duha Svetoga, i Marijino uznesenje na nebo. Priča je i sve drugo, nadljudsko i neobično, što se o Isusu kaže u apostolskim spisima: on je, vele, bio običan čovjek kao i mi, samo pametan plemenit i čovjekoljubiv: kao takav nam je ideal i uzor, ali ljudski uzor, ne nadljudski i božanski. Nema, kažu, u vjeri nikakvih misterija. Euharistija je njima samo simbol: niti ima u misi stvarne pretvorbe kruha i vina u tijelo i krv Kristovu, niti je ona žrtva; u njoj se samo spominjemo Krista i posvjedočujemo našu međuljudsku i međukršćansku ljubav, solidarnost, mir. U ispovijedi nam se grijesi, — i oni teški, smrtni, — opraštaju samo kajanjem i euharistijskom molitvom, a ne sakramentalnom i sudačkom vlašću Crkve. Svećenik ređenjem ne dobiva nikakve više vlasti nad dušama: on je samo od vjernika izabrani predmolitelj i propovjednik kršćanske općine. Ni biskupi, ni Papa nijesu nikakvi nepogrješivi učitelji istine: svatko im ima pravo protusloviti i kritizirati ih. U moralnim stvarima svatko je upućen jedino na svoju savjest. Ni brak nije nerazrješiv: bračni se drugovi mogu uvijek rastaviti i sklopiti novi brak, a mogu pristupati i k sv. sakramentima, i ako su samo civilno vjenčani. Djevičanstvo nema po njima nikakve posebne cijene. Pa ni spolno zadovoljavanje izvan braka nije grijeh: to je samo prirodna potreba. Historijskog i osobnog Krista kršćanske objave mnogi su od njih pretvorili u Krista »Omegu« permanetne kozmičke evolucije, po panteističkim fantazijama novoga, modernističkog, patrijarhe i proroka Teilhard-a de Chardin-a. Stvarno tim, dakako, likvidiraju čitav nadnaravni svijet kršćanstva, a čovjeka svode samo na jednu od nebrojenih karika, kojom se poigrava materija oko nas: ostao je potpuno izoliran u

besvijesnom kozmosu, sa svojim porivima i strastima i sa svojom totalnom nemoću.

Tako uzeta i zamišljena, ta »nova teologija« nije uopće više teologija, nauka o (osobnom) Bogu, a još manje vjera u njega kao u najviši, razumni, princip i normu svijeta i života. U stvari je ona ne samo, mnogostruko. krivovjerje, hereza, nego i, nevjera, bezvjerstvo, bezboštvo, relativizam i racionalizam. I svi joj mi, praktični kršćani i vjernici, moramo pristupiti ne samo sa sumnjom i rezervom, nego i sa apsolutnim otklonom.

Tko hoće da bude kršćanski teolog, — stari ili novi, — on mora prihvatiti čitavo Evanđelje i čitavu nauku Crkve. I vlast Crkve. On mora biti, ne samo samostalni, »autonomni«, znanstveni mislilac i filozof, nego glasnik božanske istine s neba, u koju je povjerovao, a koju ne nose ljudi, nego Bog preko ljudi. On tu, božansku, istinu mora, ponizno i vjerno, razrađivati, izlagati, tumačiti, primjenjivati, kao sluga i učenik Crkve. Iznositi pred svijet pred vjernike od njezina blaga »novo i staro« (Mat. 13, 52.).

Neka to čine i naši teolozi! I u, više pozitivnim i specijalnim, »novim«, teološkim disciplinama, — pastoralci, liturgici, asketici, katehetici, patristici, crkvenoj povijesti — i u onima fundamentalnima i klasičnima, — apologetici, dogmatici, biblicistici, moralu, kanonskom pravu; — svagdje i tu ima još dovoljno neistraženih područja i mnogo toga, što treba još bolje objasniti, motivirati, sistematizirati, popularizirati, pa i — dopuniti. **Dopušteno im je i u temeljnim istinama, kako ono kažu, pomicati »naglasak« i relevanciju s momenta na momenat. Samo uvijek konzultirajući najprije, iskreno i lojalno, Evanđelje, Sveto Pismo, crkvene sabore, svete oce i — Rim!**

Honorirat ćemo im tada, svi, njihova nastojanja.I častit ćemo ih kao apostolske suradnike i vojnike Crkve na jednom od najvažnijih područja njezina djelovanja.

Očekujemo od naše teologije, — i one »nove«, — ortodoksiju, a ne modernizam: istinu, — uvijek staru i novu, — a ne novost i promjenu pod svaku cijenu!

U SKLADU SA KONCILSKIM ZAKONODAVSTVOM

(Anomalije u našem javnom katoličkom životu)

Dva »paramagisterija« u današnjoj Crkvi

»Vjesnik«, g. 1977., br. 9., str.. 154.

Puno se danas govori o teološkom i profesorskom »paramagisterium«-u u Crkvi. Aludira se time na ambicije teologa od struke, da, »auktoritativno«, nastupaju u Crkvi kao oni, koji u njoj imaju pravo i vlast da druge uče u vjeri i da im je tumače; svejedno, što po nauci i praksi Crkve nijesu u njoj zakoniti učitelji ni tumači vjere: zakoniti su učitelji vjere u Crkvi samo starješine Crkve, biskupi, s Papom na čelu; oni su jedini nasljednici apostola i njihova učiteljskog poslanja: »Idite i naučavajte sve narode - - -!« (Mat. 28, 19. 20.). Učiteljska vlast u Crkvi ne dolazi od učenja i studija: ona dolazi od nadnaravne karizme Duha Svetoga; od legitimacije, koju je apostolima dao Krist, kad ih je, kao svoje poslanike, poslao u svijet, da mu propovijedaju, — nepogrešivo, u ime Božje, — njegovu, kršćansku i evanđeosku, istinu. Svi drugi u Crkvi samo su učenici, nijesu učitelji. I ako već govore ili pišu o vjerskim stvarima, dužni su se držati onoga, što o tome uče starješine Crkve: ne smiju se ni u čemu odalečiti od te, službene, crkvene linije. Mogu to, i moraju, samo dublje razrađivati. Postavljaju li neke svoje, po smislu drukčije, teze, u očitoj su zabludi, i vjernici ih Crkve ne

smiju slušati. I ako teolozi to tvrdokorno rade, upadaju u krivovjerje, griješe, kidaju veze s Bogom.

A, eto, danas u Crkvi ima puno teologa, koji sebi dopuštaju da tako rade. Da protuslove službenoj nauci Crkve. Da s njom polemiziraju, pa i da ukrštavaju koplja i sa samim vrhovnim crkvenim učiteljstvom. Puno ih je; ime im je legija. Svaki dan, sa svojih profesorskih katedra i u svojim izjavama, člancima, knjigama, uče i brane teze, koje su u protuslovlju s onim, što je Crkva dosada učinila i što i danas uči. Bez ikakva respekta i straha, prepotentno, s visoka, kritiziraju i najsvečanije izjave Svete Stolice i ulaze u polemiku s njezinim, auktoritativnim, dokumentima i deklaracijama. Nijesu samo jedan Kueng i Haag, koji to, uvijek nanovo, rade: čitave su teološke skupine, koje se s njima, i javno, solidariziraju. Eno u pitanju »pilule«, eno u pitanju seksualnoga morala, eno u pitanju »ženskoga svećeništva«. Privatno u moralnim pitanjima, ali i u dogmatičkima. Formalno niječu supstancijalnost duše, postojanje anđeoskoga svijeta, čudo Euharistije i njezin žrtveni karakter, sakramenat sv. Reda, infalibilitet Crkve, mogućnost Uskrsnuća i djevičanskog poroda Gospodinova: sve, što je u Svetom Pismu, u vjeri i u Crkvi čudesno i nadnaravno. Prisvajaju, eto, sebi vlast, da o svemu u vjeri sude kao vrhovni arbitri, mimo i protiv Crkve. I da sve u njoj mijenjaju. Postavljaju protiv crkvenog učiteljstva, »magisterija«, svoje novo nuzučiteljstvo, svoj novi, teološki, »paramgisterium«. Neiskazano zlo i štetu čine na taj način puku Božjemu. I strahovito sablažnjuju sve dobre i vjerne u Crkvi. Prava su protucrkva naših dana. Najnoviji su rascjep u katoličkom kršćanstvu. Svi mi, pravi svećenici i vjernici, nad tim »paramagisterijem« u Crkvi gorko plačemo i puno pod njim trpimo.

Novinarski paramagisterij

Samo, nažalost, nije taj, teološki, paramagisterium« jedini »paramagisterium« u Crkvi naših dana. Ima još jedan: onaj novinarski. Ne ispinju se danas samo neozbiljni teolozi nad zakonito učiteljstvo Crkve. Ima ih još, koji s njima dijele ambiciju: da budu u Crkvi učitelji i reformatori mimo i protiv njezina zakonitog učiteljstva. Isto to danas čine i novinari. Oni nekatolički, ali često i oni »katolički«. I oni hoće da Crkvi tutoruju. I da joj budu ideolozi i učitelji. Velika je danas snaga tiskane riječi.

u svijetu. Ne zovu badava štampu danas »velesilom«. Ljudi su danas pismeni. Pa se sve više laćaju knjige, a osobito one najaktualnije i najinformativnije: novina. Svaki dan na taj način slušaju, što im one govore. I prihvaćaju to. A prihvaćaju to, najčešće, slijepo i nekritično. Ne razmišljaju puno. Kad im novine svaki dan isto ponavljaju, a uvijek kao istinu, uđe im to pomalo i u dušu. I sami se počinju toga držati: i sami u to stanu vjerovati. A novinari su svjesni te svoje sile i te svoje uloge. Ponosni su na to. Uživaju da gospodare pametima i srcima. Pa i sami lako povjeruju, da su pametni i mudri I hoće da se u sve stavljaju i da o svemu odlučuju ili, barem suodlučuju. O svemu pišu. Slobodno i suvereno.. I o stvarima, gdje to nitko ne bi očekivao. I o vjeri. Mase su dosada uglavnom vjerovale, pa ih i danas, još uvijek, zanimaju vjerska pitanja. Osobito ona, koja se tiču konkretnih, općeljudskih, moralnih, dužnosti. Posebno, kad se o tom govori i piše drukčije, negošto su o tome same vjere dosada govorile. Rado se članci o tome čitaju. Podiže to popularnosti autoritet novinara, koji o tome piše. Podiže i nakladu, i tiražu, lista. Zato se danas i u bulevarskoj štampi puno piše o vjerskim problemima. A posebno o onome, što je u vjerskom životu »novo« i senzacionalno: gdje i u samoj Crkvi ima o tomu sporova, a možda, s tim u vezi, i afera i skandala. Pikantno je. A pišu, u bulevarskoj štampi, o tome i ljudi, koji malo znadu o religiji i o njoj u svom privatnom životu ne vode puno brige. Pa baš zato pišu i neozbiljno, i laički. I zauzimaju sva moguća stanovišta: kojiput i tendenciozna, i zlobna, i neprijateljska prema vjeri.

Katoličke novine i katolički novinari

No još su u većoj kušnji, da o svemu tomu pišu, katoličke novine i katolički novinara. Za njih to predstavlja i osobnu stvar, i neposredan interes. Njihova čitalačka publika to od njih i očekuje. Oni su u tom i kompetentniji, i insormiraniji, od drugih. Aktivni su članovi Crkve, pa kao takvi imaju pravo da govore o crkvenim i vjerskim problemima. Sama ih Crkva, kao katoličke laičke apostole, poziva na suradnju i hoće da čuje njihovo mišljenje. Pa ga oni i iznose. Samo mnogo puta na kriv način. Ne obaziru se dovoljno na ono, što je Crkva dosada o odnosnom problemu učila. Ne čekaju da u novim i prijepornim pitanjima najprije crkveno učiteljstvo kaže svoju riječ. Ne ulaze, često, ni u srž pitanja. Ne

uvažuju svih momenata. A govore ,skoro uvijek, apodiktično: oni sve znadu; oni na sve imaju odgovor i rješenje. I umišljeni su i površni, mnogi od njih. Nemaju iskustva. Nemaju kojiput ni duševne ni asketske dubine. Nemaju kojiput ni unutarnjega ravnovjesja. Njihovo je kršćanstvo ostalo na površini, kolikogod inače bilo glasno, pa katkada i nametljivo. Iživljavaju se u lovu na novosti, senzacije, eksperimente. Prelaze i odviše lako na pozicije »progresizma« i »modernizma«. Oduševljavaju se za »demokratizaciju« u Crkvi i za novi, moderni, tip apostolata i kršćanstva. Za približavanje svijetu i čovjeku do kraja. Ideali svjetskoga društva izgledaju im vrijedniji od onih evanđeoskih i tradicionalno kršćanskih. Apsolutno su za opoziciju i osporavanje, »kontestaciju«, u vjersko, crkvenom životu. A kod toga su obično i smioni, i prepotentni, bolesno samosvjesni: kao svi ljudi bez ozbiljnijega nutarnjega života. Ne boje se praviti »pitanja« i »afera« u Crkvi. Nemaju ni pravoga osjećaja odgovornosti: osobito onoga nadnaravnoga.

I novinari-svećenici lako padnu pod njihov utjecaj: pod utjecaj svojih laičkih novinarskih kolega. Unaprijed su za to disponirani jednostranim glorificiranjem »koncilske obnove« iza II. vatikanskog koncila. I nekritičnim naglašavanjem sveopćega apostolata u Crkvi. Obilno se i oni služe »pravima«, koja im to daje. Uzdaju se više u svoje »karizme« nego u veliku karizmu, što ju je u Evanđelju dobila hijerarhija Crkve. Pa sekundiraju, više ili manje svjesno, svojim laičkim kolegama iz uredništva

I neopazice stvara se tako još jedan fatalan »paramagisteriuma« u Crkvi. I silovito se nameće i čitateljima i pastoralnoj organizaciji Crkve. Obrazuje u crkvenom životu svoje posebne grupe, koje nastupaju sve neovisnije o službenoj crkvenoj organizaciji, sustavno kontrolira i penetrira crkvene inicijative i institucije i u njima provodi svoje planove. Sve se više i afirmira i emancipira u katoličkom životu. Hoće da svim tim akcijama dadne svoju intonaciju i inspiraciju. Ne pita puno starješine Crkve, kad što poduzimlje. Pretpostavlja, da stvarna snaga Crkvi dolazi više odozdol nego odozgor. Laska među ostalim »ukusu« mladih i sve više prilagođuju njihovoj instiktivnoj želji, da se sebe stresu sve teže obveze kršćanskoga morala i crkvene discipline. Sve se više diferencira od »starih« i forsira novi stil kršćanskoga života. Sve tradicionalno i »staro« u Crkvi ozloglašuje i potjeruje u stranu. »A prioni« je za »novu teologiju«, za »novi moral«, za novu, »ljudskiju«, crkvenu disciplinu. I u kleru. I po

samostanima. U svim nezadovoljnima, razočaranima, »frustriranima«, gleda svoje saveznike. Njegove novine i časopisi, njegova nakladna poduzeća, njegove socijalne škole i seminari, najsigurniji su oslon svima nemirnim i turbulentnim elementima u Crkvi. Kroz sve to on stvara novu Crkvu i »novo kršćanstvo«. A sve to u očekivanju i nadi, da će jednom postati i većina u Crkvi i da će njihovi ljudi doći na sva utjecajna i odlučna mjesta. Zasada su se najviše bacili na crkveno i katoličko školstvo, na štampu i sredstva javnog komuniciranja i na svećenička udruženja.

Kod nas

Na zapadu rade to sustavno i otvoreno; u drugim krajevima, sa periferije Crkve, sondiraju teren i prave propagandu. I kod nas. I u našemu crkvenom životu osjećaju se već poodavna takve tendencije. Osjeća se i kod nas, već zadugo, utjecaj i teološkog i novinarskog »paramagisterija«. Prvi se najviše osjeća na našim bogoslovskim i sjemenišnim zavodima, drugi u štampi i u inicijativama i publikacijama oko »Kršćanske Sadašnjosti«. Prenaglašuje se i kod nas uloga teoloških profesora u odgoju klera. Raste ambicija, da »profesori« postanu centralni faktor ne samo u školovanju, nego i u duhovnoj formaciji svećeničkog podmlatka i da se, u svojim inicijativama, što više osamostale: nikoga ne pitajući drže o tom konzultiranja i sastanke; kao da je njihovo mišljenje i poimanje na tome polju stvarno najmjerodavnije i da mora postati praktičnim zakonom sjemenišnom zakonodavstvu: i mimo Episkopata i mimo klera iz pastve. A štampa »Kršćanske Sadašnjosti« sustavno favorizira progresističke ideje i popularizira ih: osobito u prijevodnoj književnosti. Sve skoro, što se iz stranih katoličkih literatura prevodi i izdaje u njezinim edicijama, naginje »progresizmu«: i dogmatičkom, i moralnom, i disciplinskom, dok se tradicionalistički pisci sa zapada, i oni sa najvišom reputacijom, i u očima Svete Stolice, naprosto ignoriraju: nijedno se njihovo djelo ne izdaje; o njima se šuti. Treba samo prelistati »Sveske« i »Kanu«, da o »Viru« ni ne govorimo.

A sve to vrlo negativno i razorno djeluje na naš katolički svijet, koji čita tu štampu. Osobito se preko nje ubacuju krive ideje među studente i omladinu. Svaki čas može čovjek primjetiti, kako je mlađi svijet tim zaražen. Vidi se to najbolje iz njihovih istupa u katoličkim društvima i na katoličkim priredbama. I iz dopisa i pisama, koja šalju u te progresističke katoličke listove. Uvijek iz njih proviruje animoznost prema svemu, što je u vjerskom životu »staro«. Eno, i neki smo dan morali pročitati u »Glasu Koncila« (od 3. srpnja o. g., br. 13., u reportaži: »U zemlji drvosječa«), kako jedan mladi katolik, na upit dopisnika (!): **»Treba li i u Crkvi drvosječa, koji bi posjekli staro u Crkvi, da bi niklo novo?«**, izjavljuje: **»Da, trebalo bi. Trebalo** bi zbližiti svećenike i omladinu. **Treba nam mladih svećenika, koji bi mogli prilagoditi Crkvu današnjim uvjetima.** Treba zraka i svjetla tim mladićima,da niknu, jer staro umire, a mlado ne raste«! A nije izašla samo jedna takva stvar u našoj progresističkoj katoličkoj štampi. Nekoliko su se puta i sami biskupi morali ograditi od shvaćanja i sugestija, koje su u njima izricane. A još su češće protestirali svećenici i ozbiljniji katolički laici. Pa ipak, uvijek se nanovo to ponavlja. Uvijek između redaka, — kojiput i u člancima, što ih pišu ljudi od uredništva, — izbija taj nezdravi mentalitet sumnjivog novotarstva i opozicionarstva, a s tendencijom, da se nametne katoličkim masama. Opet auktoritativno, opet u ulozi novinarskog paramagisterija.

Valjalo bi tome na neki način parirati

A ne bi, čini nam se, trebalo, da se to događa. Trebalo bi samo uvesti više discipline i nadzora na području pisane katoličke riječi i primjeniti strože, ozbiljnije, kriterije u javnim nastupima i akcijama pojedinih, spontanih, katoličkih skupina. I trebalo bi, prije svega, svesti u prave granice danas već očito predimenzionirani princip »slobode« u Crkvi. Nezakonito je prenesen u Crkvu iz civilnog i političkog života. Bez znanja Crkve i protiv njezine volje. Od ljudi u Crkvi, koji su posve zaboravili na njezin nadnaravni i objavni karakter. Jednostavno se, »via facti«, iz Crkve uklanjaju, njoj bitni, auktoritativni elementi, a u nju unosi subjektivizam i relativizam: i na području vjerovanja i morala, i na području unutar crkvene discipline. **Treba opet u Crkvi urgirati zakone, koji u njoj i za nju i danas vrijede: nikada nijesu bili povučeni ni opozvani. Ni na Koncilu.** Naprotiv: neki su od njih i formalno na njemu naglašeni i potvrđeni.

Treba samo pročitati, — kad već govorimo o katoličkim novinama i o spontanim katoličkim akcijama, svećeničkim i la-

jičkim, — što o tome, stoji u saborskim dekretima o sredstvima socijalne komunikacije (»Inter mirifica«) i o lajičkom apostolatu (»Apostolicam actuositatem«), pa da se vidi, kako to sve, po intencijama Sabora, i dalje ostaje pod nadzorom Crkve i kako je u svemu tome ograničena sloboda pojedinaca i skupina. Nema ni govora o nekoj inicijativi bez kontrole: sve to ima svoje norme i zakone; svaka je anarhija unaprijed diskvalificirana i onemogućena; ništa se ne smije raditi mimo i protiv smjernica i želja Crkve.

Dakako, sve to vrijedi samo za religiozno-moralno područje. Na svjetskim područjima, pa i na onim od najveće socijalne važnosti, svjetovnjaci su u Crkvi slobodni. Njihove su inicijative i dragocjene i potrebne. Ne moraju, u načelu, za njih tražiti od Crkve nikakva odobrenja. Mogu ih slobodno pokretati. Mogu ih i voditi. I davati im organizaciju, kakvu hoće I ime, koje im se svidi. Dapače, bolje je, da se izvana, i po imenu, formalno ne vežu s Crkvom. Da se ne nazivaju »katoličkim« ni »kršćanskim«. Katoličke će i kršćanske biti tim, što su sa moralnog gledišta korektne i što, s najboljim namjerama, promiču neki pozitivni kulturno-socijalni cilj. Iz književnosti i poezije na primjer, sa pozitivno-znanstvenog područja, upogled organizacije društva, u agrikulturi, zdravstvu, umjetnosti, socijalnom zakonodavstvu, pa i u politici. **Na svoju ruku i na svoju odgovornost rade. Odgovaraju samo svojoj savjesti.** A Crkve ni u jednom slučaju ne kompromitiraju.

Samo, o tome se danas u Crkvi ne radi. Ona i danas na tom polju potpuno štuje slobodu svojih vjernika. I dosada ju je poštovala. **Nitko od njezinih vjernika nije još bio, ni u ovo moderno vrijeme, pozivan na odgovornost zbog akcija, koje nose takav, naravno-profani, karakter.** Nijednoj stručnoj, pozitivno-znanstvenoj, političkoj, skupini nije se ona nametala za tutora. Naprotiv radovala se je, da njezini vjernici i na tome svomu, autonomnom, polju pokazuju aktivnost i na njemu se, **časdavnog II. vatikanskog koncila, ona izrijekom i neprestano potiče vjernike, da s punom slobodom i odgovornošću učestvuju u civilnom životu svijeta.** I na interkonfesionalnoj bazi. Da surađuju sa svima ljudima dobre volje. I onima drugih konfesija, pa i drugih filozofskih i religioznih sistema. U svemu onomu, što je od strane prirodnoga zakona vrijedno i konstruktivno (»Apostolicam actuositatem«, 5. - 25., 27. - 32.).

Stanovište Koncila

Problem je u onome, što tangira područje, koje Crkva smatra svojim: odnos premaBogu, božanska objava, vjerovanje, religiozni život, kult. Tu v j e r n i c i nemaju u njoj nikada pune, neomeđene, slobode, Vezani su i oni i Crkva uz viši, božanski, zakon. Samo s tom razlikom, što Crkva taj zakon nosi i, —po misiji, koju je dobila od Krista, profesionalno i auktoritativno zastupa, dok pojedinci u Crkvi, — i svećenici, a pogotovu svjetovnjaci, — nemaju ni te vlasti, ni garancije, da će uvijek pogoditi pravi put, pa su stoga dužni da u svemu tomu konzultiraju Crkvu i rade samo s njezinim odobrenjem i pod njezinim nadzorom. Nijesu na tom polju autonomni: ne uživaju apsolutne slobode; ni slobode riječi, ni slobode akcije. **Stoga izlazi u javnost, pred svijet, kao specifično »kršćansko« ili »katoličko«, za tim Crkva mora stajati svojim nadnaravnim auktoritetom, i za to ona odgovara. Pa je, ne samo odlično, nego i nužno, da je u svemu tome i pita: da sve to prolazi, najprije, kroz njezin filter.** Više ili manje direktno, više ili manje intenzivno: već kako ona smatra zgodnim i potrebnim. **A njezino je, da modalitete odredi svojim zakonodavstvom.**

Ona to i radi. **Uradila je to i u svome, najnovijem, koncilskom, zakonodavstvu. Ništa, što tangira idejne i pastoralne momente u djelovanju vjernika, nije ona prepustila samovolji odozdol. Sve to ona drži u svojim rukama, pod svojom kontrolom. Napose baš i upogledu »katoličke štampe« i »apostolata«, »Katoličke Akcije«. I u pojedinosti je ona tu ušla.** Pazi pomno na karakter onoga, što vjernici na tom polju rade. Gdje god rade nešto u ime Crkve i Evanđelja, a pogotovu nešto unutar svetišta, ne smiju to raditi bez misije Crkve:misije formalne ili virtualne. Virtualna je onda, kada u tom, lojalno, surađuju sa zakonitim, službenim, hijerarhijskim, stariješinama Crkve i ništa ne poduzimaju, što im oni ne dopuštaju ili ne odobravaju. S puno finoga takta i kršćanske poniznosti.

Saborski tekstovi

Da samo ovdje, više manje doslovce, navedemo nekoliko pasusa iz toga koncilskog zakonodavstva!

O čemu god vjernici pišu ili govore i štogod je predmet njihove komunikacije ljudima, sve to mora biti »istinito i potpuno, u duhu pravde i ljubavi, časno, prikladno, u skladu sa moralnim zakonom i ljudskim pravima i dostojanstvom«, stoji u dekretu »Inter mirifica« (5.); **uvijek tako, da objektivni moralni zakoni pretežu nad svim drugim (6.7.) i da se javno mišljenje prema njima ispravno formira (8.), a mladež, obitelj i društvo zaštite od negativnih utjecaja (10. — 12.).**

A specifično katolička štampa, ona u užem smislu te riječi, — »prelum veri nominis catholicum« — treba da bude — bilo direktno, bilo preko katoličkih ljudi, promicana i ovisna od crkvenog starješinstva, — »sive directe ab ipsa auctoritate ecclesiastica, sive a catholicis viris promotum et dependens«, — a **sa zadaćom, da stvara i promiče javno mšljenje, koje će odgovarati naravnom pravu i katoličkoj nauci i zapovijedima, i da objavljuje stvari iz crkvenog života i pravilno ih tumači,** — »ut publicas opiniones iuri naturae et catholicis doctrinis praeceptisque consonas efformet, firmet atque promoveat, facta vero uqae Ecclesiae vitam respidiunt peroulgat ac recte explanet« (»Inter mirifica«, 14.). Treba za to i školovati personal između svećenika, redovnika i svjetovnjaka (»Inter mir.«, 15.). **A na biskupe spada, da nad svim onim, što se odnosi na javni apostolat u sredstvima javnih komunikacija, bdiju i to uređuju, pa i ukoliko se radi o pothvatima izuzetih redovnika,** — »Episcoporum autem erit huiusmodi operibus et inceptis in propris dioecesibus invigilare eademque promovere et quatenus ad apostolatum publicum spectent, ordinare, iis non exceptis quae religiosorum exemptorum moderamini subiciuntur« (»Inter mir.,« 20.).

Za svaku naciju treba da se osnuje poseban ured za štampu, kinematografiju, radiofoniju i televiziju, kojim će ravnati poseban biskupski odbor ili neki delegirani biskup, uz sudjelovanje kvalificiranih katoličkih svjetovnjaka: — »haec Sancta Synodus statuit et mandat, ut Officia nationalia pro rebus prelli, cinematographei, radiophoniae et televisionis ubique constituantur omnique ope adiuventur. Horum ergo Officiorum presertim erit consulere ut conscientia fidelium ih his instrumentis adhibendis recte efformetur necnon quidquid in hac provincia a catholicis agitur fovere et ordinare. In unaquaque natione eorum moderatio peculiari Episcoporum coetui, vel alicui Episcopo delegato, concredatur; in iisdem autem Officiis laici quoque

partes habeant, uqi catholicae doctrinae harumaque artium periti sint« (»Inter mir.«, 21.).

Jedino se iz tih koncilskih dispozicija jasno vidi. Što god se štampa kao »katoličko« ili »kršćansko«, uvijek je i bez iznimke odgovorno službenoj Crkvi i mora se držati njezinih direktiva: mora, drugim riječima, s njom podržavati trajne veze i o svemu je iz svoga djelokruga informirati. Na način efektivan; bez mogućnosti izmicanja, zlorabe, mistifikacije, stavljanja pred gotov čin. Veze s hijerahijom moraju biti trajne i intimne: stvarne, ne samo formalne i fiktivne. Onemogućena unaprijed mora biti svaka autokracija ljudi oko katoličke štampe. I svaka tajna, prikrivanje, spekulacija. Puna lojalnost prema Crkvi mora vladati na području katoličke štampe i svih drugih sredstava javnih komunikacija, u koliko je ona u rukama katoličkih vjernika i katoličkih skupina. Katolčka štampa i katoličko novinstvo moraju, kako je ono Papa nedavno opet istakao pred francuskim biskupima, vjernike ne samo informirati, nego i formirati. A ne radi se uvijek tako, istakao je on sa žalošću (»Glas Koncila« od 22. V. o. g., br. 10.).

A još je, koncilsko zakonodavstvo, eksplicitinije obzirom na akcije vjernika i vjerničkih skupina na polju apostolata. I onoga lajičkog. Do u detalje i sistematično regulira Koncil tu materiju u svom, opsežnom, dekretu o lajičkom apostolatu: »Apostolicam actuositatem«.

Sve duhovske karizme, što ih u Crkvi primaju svjetovnjaci, i više i niže, **moraju se, uza svu duhovsku slobodu, koju sobom nose, vršiti »u zajedništvu s braćom u Kristu, a prvotno sa crkvenim pastirima, na koje spada da sude o pravoj njihovoj naravi i njihovoj urednoj (zakonitoj) uporabi«,** — in communione cum fratribus in Christo, maxime cum pastoribus suis, quorum est de eorum germana natura et ordinato exercitio iudicium ferre«) (»Ap. act.«, 3.). Samo u dubokoj nutarnjoj vezi s Kristom i s njegovom božanskom ljubavi mogu svjetovnjaci dostojno i korisno vršiti taj svoj apostolat (»Ap. act.«, 4.). I na polju pokršćanjenja vremenitog ljudskog života (»Ap. act.«, 5.). I na polju evangelizacije i posvećenja (»Ap. act.«, 6.). Ipak **specifično je njihovo radno polje baš preporod civilnog života, među ljudima, koji ih okružuju (»Ap. act.«, 7.) i u kršćanskoj karitativnosti** (»Ap. act.«, 8.). U crkvenim zajednicama, ali i u obitelji, među omladinom, u društvenoj okolini, u nacionalnom i internacionalnom životu (»Ap. act«, 9.). U župi, u dijecezi, u braku, u misijama (»Ap. act«,

10. 11.). **Omladini treba prije svega uliti u srce duh Kristov i »posluh i ljubav prema pastirima Crkve« i naučiti ih, da starije štuju i iskazuju im povjerenje, te da, i ako su od naravi skloni novostima, cijene, kako treba, časne tradicije«** (Ap. act.«, 12.). **Najviše će, lajički apostoli, pokršćanjivati civilne strukture oko sebe svojim kršćanskim životom po vjeri, poštenjem, savjesnošću i ljubavlju, te solidarnošću i suradnjom sa svim drugim ljudima dobre volje:** suradnjom nocionalnom i internacionalnom, uvijek bratskom i nesebičnom (»Ap. act.«, 13. 14.), i to ne samo kao pojedinci, nego i udruženi i organizirani (»Ap. act.«, 15.—18.).

U posebnom odsjeku govori dekret o odnosima lajičkog apostolata i lajičkih apostolskih pothvata i organizacija, osobito onih, koje po svojoj naravi bliže pristupaju vjersko-pastoralnom djelokrugu Crkve, sa službenom Crkvom, sa hijerarhijom.

U načelu je katoličkim svjetovnjacima dopušteno, da svoje organnizacije sami osnivaju, vode i daju im ime: samo uvijek uz očuvanje veza sa crkvenim auktortetom i bez suvišnog rasipanja sila. »Debita cum auctoritate ecclesiastica relatione servata, ius est laicis consociationes condere et moderari conditisque nomen dare, Vitanda tamen est virium dispersio —« (»Ap. act.«, 19.).

A među njima će biti i organizacija, koje na poseban način surađuju s crkvenom hijerarhijom i posvećuju se užem apostolskom radu; i pod imenom »Katoličke Akcije«. Njihova je bitna oznaka, — prihvaćale one ime »Katoličke Akcije« ili imale drugo, — da im je apostolat u Crkvi neposredni cilj (»finis immediatus«), **da u njemu surađuju s hijerarhijom** (»cooperantes iuxta modum proprium cum Hierarchia«) **i stavljaju se u službu njezinim ciljevima, i da su, organski i direktno, s njom povezani i od nje vođeni** (laici, sive sponte sese offerentes, sive invitati ad actionem et directam cooperationem cum apostolatu hierarchico, agunt sub superiore moderamine ipsisus Hierarchiae, quae potest hanc cooperationem per explicitum mandatum sancire«). **Organizacije, u kojima se, po sudu hijerarhije, stiču te značajke, valja smatrati Katoličkom Akcijom** (»Actio Catholica censendae sunt, etsi ob locorum et populorum exigentias varias formaset nomina-assumunt«). Sveti Sabor poziva svećenike i lajike, koji u tim organizacijama rade, da te značajke sve više oživotvoruju (»magis magisque ad offectum adducant«) i sa svim drugim formama apostolata u Crkvi bratski surađuju (»Ap. act.«, 20.).

Sva apostolska društva valja dostojno cijeniti, a ona, koja je hijerarhija posebno pohvalila ili preporučila, i promicati. Svima je svećenicima, redovnicima i katoličkim svjetovnjacima to dužnost (»Ap. act.«, 21.). **Posebne su preporuke i časti vrijedni svjetovnjaci, neoženjeni i oženjeni, koji se profesionalno tomu posvete,** pa ih treba i materijalno osigurati (»Ap. act.«, 22.).

A čitav taj lajički apostolat, i pojedinačni i udruženi, mora biti na pravi način uklopljen u apostolat cijele Crkve: njegov je bitni elemenat povezanost s onima u Crkvi, koje joj je Duh Sveti postavio za glavare (»immo coniunctio, cum eis quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, elementum essentiale apostolatus christiani est«), **A isto tako mora on biti i iznutra i međusobno usklađen, po direktivama hijerarhije** (»Non minus necessaria est cooperatio inter varia apostolatus incoepta, congrue ab Hierarchia ordinanda«), — »Ap. act.«, 23.

Dužnost je hijerarhije, da promiče lajički apostolat, da mu daje principe i duhovnu pomoć, da njegovo djelovanje upravlja na opće dobro Crkve i da bdije, da se u njemu nauka i red očuvaju« (»ut doctrina et ordo serventur«).

I ako odnos pojedinih oblika lajičkog apostolata prema hijerharhiji može biti različan, — mnogo je toga prepušteno slobodnom izboru i razboritom sudu lajika (»plurima enim inveniuntur in Ecclesia incoepta apostolica quae laicorum libera electione constituuntur et eorum prudenti iudicio reguntur«, pa hijerarhija to hvali i preporučuje, — ipak **»nijedna takva akcija ne smije sebi uzimati katiločkog imena bez pristanka zakonite crkvene vlasti«** (»Nullum autem inceptum nomen catholicum sibi vindicet, nisi consensus accesserit legitimae auctoritatis ecclesiasticae«).

Neke forme lajičkog apostolata, — one, koje neposredno idu za nekim duhovnim ciljem (»immediate finem spiritualem intendentibus«, **može Crkva i na poseban način promicati, pa onda za njih preuzima i posebnu odgovornost** (»specialem assumit responsabilitatem«). **Veže ih uže sa svojom apostolskom službu, a da im ipak ne oduzima pravo na spontanu inicijativu** (»nec proinde laicorum ablata necessaria facultate sua sponte agendi«. **Takav čin hijerarhije zove se u nekim dokumentima »mandat«** (Qui actus Hierarchiae in variis documentis occlesiasticis mandatum appellatur«).

»Napokon hijerarhija (kojiput) lajicima povjerava i neke službe, koje su bliže povezane sa dužnostima duhovnih pastira, tako u predavanju vjeronauka, u nekim liturgijskim aktima, u duhovnoj pastvi. U vršenju takvih službi lajici su u svemu podređeni višoj crkvenoj upravi« (»Vi huius missionis laici quoad

muneris exercitium plene subduntur superiori ecclesiasticae moderationi«).

No zato se u akcijama vremenitog reda zadatak crkvene hijerarhije ograničuje samo na to, da uči i autentično tumači moralne principe s toga područja, da sudi, jesu li te akcije u skladu s moralnim principima kršćanstva i da odlučuje o onome, što se odnosi na čuvanje i promicanje dobara nadnaravnog reda (»Quod attinet an opera et institutiones ordinis temporalis, munes ecclesiasticae Hierarchiae est docere et authetice intepretari principia moralia in rebus temporalibus sequenda; ipsi etiam fas est iudicare, omnibus rite perpensis et auxilio adhibito peritorum, de conformitate talium operum et insitutionum cum prioipiis moarlibus et decernere de eis quae ad ordinis supernaturalis bona custodienda et promovenda requiruntur« (Ap. act.«, 24.).

Kler je inače dužan da svima vjernicima svjetovnjacima priznaje pravo na njihov apostolat i na njihovu ulogu u crkvenom životu i da s njima u svemu tome bratski surađuje u Crkvi i za Crkvu. I preko posebnih, pažljivo odabranih i osposobljenih, koji će biti posrednici i predstavnici hijerarhije u tim institucijama i njihova veza s Crkvom, — »diligenter seligantur sacerotes apostolatus laicorum specialibus formis iuvandis idonei et apte formati. Qui vero huic ministerio vacant, missione accepta a Hierarchia, hane repraesentant in sua actione pastorali; congruas laicorum relationes cum ipsa faveant, semper spiritui et doctrinae Ecclesiae fideliter inhaerentes; seipsos in alenda vita spirituali et sensu apostolico consociationum catoholicarum sibi commissarum impendant; earum apostolicae operositati sapienti suo consilio adsint atque incepta foveant —«. I redovnici i redovnice valja da lajičkim apostolima u svemu pomažu i izlaze u susret« (»Ap. act.«, 25.).

U tu svrhu treba da se u župama i dijecezama osnuju i posebna vijeća za lajički apostolat, a kod Svete Stolice opći Sekretarijat za čitavu Crkvu (»Ap. act.«, 26.).

Dopuštena je i poželjna i suradnja katoličkih lajika sa nekatoličkim kršćanima, pa i sa nekršćanima dobre volje, osobito na vremenitom području (»Ap. act.«, 27.).

U brojevima 28.—32. govori dekret, opširno, i o školovanju i formaciji za lajički apostolat.

Kako je stalo s provedbom toga koncilskog zakonodavstva u nas?

Koncilsko zakonodavstvo upogled katoličke štampe i katoličkog lajičkog apostolata posve je jasno i apodiktično. Trebalo bi ga samo primijeniti. **A malo je što od njega kod nas primjenjeno i provedeno. Ne možemo mi još formalno školovati i odgajati svoje katoličke novinare. Nemamo još ni ureda za štampu pod biskupskim vodstvom. Nemamo još ni, profesionalnih, lajičkih apostola u službi Crkve. Nemamo ni, izrijekom od Crkve osobrednih i preporučenih, organizacija katoličkog lajičkog apostolata. Nemamo još, barem u većem broju, ni duhovnika lajičkih organizacija. Nemamo, mnogo gdje, ni vijeća za katolički laički apostolat: ni po župama ni po dijecezama.** Na tomu treba istom raditi. Na to treba misliti.

Ali imamo zato koješta, što ne odgovara ni općim načelima koncilskog zakonodavstva sa ovoga područja. Imamo katoličkih časopisa, novina, nakladničkih poduzeća, koja, u praksi, istupaju posve autonomno i nikoga od Crkve ne pitaju, što će tiskati i izdavati. Pa izdaju, ponajviše bez crkvene cenzure, i djela, koja tretiraju i vrlo delikatne probleme, i religiozno-moralne i disciprinarne, a da nitko od crkvene strane nije dobio uvid u njihov tekst. Izdaju se u njima i knjige, izlaze u njima i članci, koji su drugdje, po katoličkom svijetu, izazvali uzbunu i proteste, a kod nas opću sablazan među svećenicima i vjernicima. Drže se tečajevi, pastoralni i katehetski, na kojima se čitaju i predavanja, koja nitko od viših crkvenih vlasti nije cenzurirao, i sa sadržajem, koji je teološki neispravan ili, brame, vrlo prijeporan. A sve to tobože kao ortodoksno i korektno crkveno učenje i kao objektivni rezultat teoloških istraživanja i savremene teološke znanosti. **Izdaju se i časopisi, koji bi imali vrijediti kao pouzdano štivo za katoličku publiku i kao neka, poluslužbena, informacija za vjernike i za svećenike Crkve, a da im nitko sa službene crkvene strane nije za to dao nikakva mandata.** Za svim tim stoje ili pojedinci ili, još češće, partikularne grupe i inicijative. Dozvola se presumira ili se prenosi iz inozemstva, tiho, šutke. Izdaju se i katekizmi, i kolekcije propovijedi, i liturgijske upute, i biblijske informacije, i bračne pouke, i pedagoški savjeti, i refleksije o duhovnim zvanjima, i agencijske vijesti i bulletini.

Trebalo bi, čini nam se, sve to ubuduće prepriječiti i dovesti u **sklad, u praksi, i kojim redom i tempom, to je, dakako, stvar mjerodavnih u našoj Crkvi.** Biskupa i njihove Biskupske konferencije.

Prve mjere

Samo neke stvari valjalo bi hitno dovesti u red. Mora se našoj katoličkoj štampi, koja želi da ju se tretira kao katoličku, — novinama časopisima, izdavačkim zavodima, — nametnuti neka disciplina: neka vrst prethodne cenzure. Moralo bi tu svagdje biti jedno svećeničko lice od razboritosti, ugleda i povjerenja, kojemu valja da, još prije definitivnog odlaska u tiska, prođe kroz ruke sav materijal i koje će za nj moralno odgovarati i pred Crkvom i pred katoličkom javnošću: **s pravom, da stvari, koje mu se čine ozbiljno problematične i nezgodne, ukloni i izbaci, ili da, barem, zatraži njihovu, hitnu, preradu i prestilizaciju.** Razumije se, uz mogućnost rekurza na, kompetentni, hijerarhijski forum.

Valjalo bi urediti, da se tekstovi predavanja, koja se drže na teološkim, pastoralnim, katehetskim, asketskim i liturgijskim tečajevima, — pa i kad ih drže strani predavači, — unaprijed, obligatno i pravodobno, — stave na uvid mjesnome Ordinariju, odnosno od njega delegiranom svećeniku, kako bi se uvijek mogla, ako ne odgovaraju, skinuti sa dnevnoga reda ili, barem, ispraviti i preraditi. Opet, dakako, uz pravo rekurza, ako cenzura nije obavio sam Ordinarij lično.

Trebalo bi sve akcije, institucije, organizacije, koje se, u kojemu god smislu, bave pastoralnim ili liturgijskim pitanjima, staviti pod direktnu kompetenciju hijerarhijske Crkve i od nje za to za njih dobiti formalan »mandat«: uz obvezu, da se, u svemu svome djelovanju, unaprije konzultiraju sa službenim nadležnim faktorima u Crkvi (komisijama Biskupske konferencije) i striktno se drže njihovih direktiva. Najidealnije i zapravo jedino normalno bilo bi, da se za sve takve akcije organiziraju samostalne institucije, — za karitativni, katehetski, liturgijski, omladinski, obiteljski, apostolat, — u režiji same Crkve ,oko kojih bi se mogli, okupiti svi katolički radnici sa toga područja, potpuno neovisno od akcija privatne i partikularne inicijative. No, dok su takve katoličke Akcije još uvijek praktično vezane uz neki partikularni organ, kao, na primjer, katehetska akcija uz »Mali Kon-cil« i uz »Pax« »Kršćanske Sadašnjosti«, morali bi ti organi odmah sebi pribaviti formalno ovlaštenje od Biskupske konferencije, otvoriti se svim katolicima bez razlike i, bez odgađanja, uspostaviti trajan kontakt sa biskupskom katehetskom komisijom, na bazi potpune idejne i organizacijske ovisnosti od nje.

A pogotovu bi moralo sve, što ju vezi sa problemom klera i sjemeništa, doći pod neposrednu kompetanciju Episkopata: uz najšire učešće pastoralnog klera i bez ikakva, samostalnog, posredovanja profesorskih skupina. Profesore bi, dakako, trebalo konzultirati kao eksperte, ali bez prava na neko auktoritativno suodlučivanje i istup, kaošto je bio onaj nedavni, sa osnivanjem »Teološkog društva Kršćanska Sadašnjost«. Na sreću od te su se nove profesorske akcije dalmatinski biskupi, sa svoje konferencije u Murteru od 26. VII. o. g., i formalno ogradili, deklaracijom br. 0-27./1977., a pozivom na norme iz Apostolskog pisma »Ecclesiae Sanctae«, Normae I. 25. § 2 c, i zabranili svome kleru, da se u društvo upisuje, dok Sveta Stolica o tom ne donese odluku.

Zaključak

Vrijeme je, eto, da jednom se i te stvari izvedu na čistac .**Ako se već danas toliko govori o potrebi koncilskog uređenja Crkve, pa se, pod tom izlikom, za koncilske proturuju i stvari, koje su ne samo daleko od Koncila, nego i u otvorenom protuslovlju sa njegovim i slovom i duhom, kako ga tumači jedini mjerodavni učiteljski forum u Crkvi, onaj Svete Stolice, prije svega treba da dobro poznajemo formalne i svečane tekstove njegovih akata.**

Eto, mi smo ih, u ovomu članku, iznijeli nekoliko, sigurno značajnih, sa jednoga, kod nas još uvijek vrućega i aktualnoga, područja. Sa željom, da budu, dosljedno i lojalno, primjenjeni.

A za sebe mi i opet ponavljamo: U Rim gledamo! Rim slušamo! A ne »ljudske nauke i zakone« (Mat. 15, 9.)!

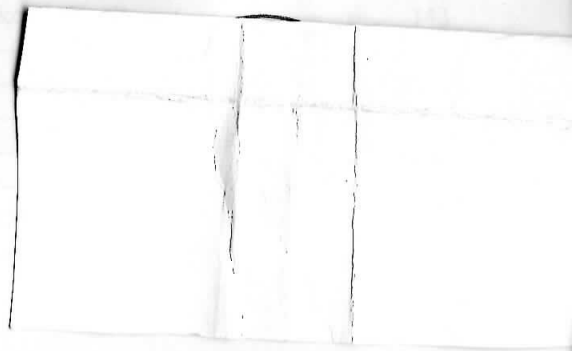

Sadržaj:

1. Dobrohotnom čitatelju — — — — — — — — 3
2. Gorski svećenici — — — — — — — — — — 9
3. Srednji Put — — — — — — — — — — — 20
4. Selo — — — — — — — — — — — — 33
5. Je li »Krist revolucionar na svim područjima i na svim razinama«? — — — — — — — — — — 38
6. »Seljačko Kršćanstvo« — — — — — — — — 45
7. U godinama jubileja i hodočašća — — — — — — 49
8. Nad grobom kraljice Jelene u Solinu — — — — — 53
9. »Ti si Petar!« — — — — — — — — — 59
10. Oko ispovjedne reforme — — — — — — — — 65
11. S Crkvom i s papom — — — — — — — — 99
12. Pred novim oblicima terora — — — — — — — 110
13. Na koga ćemo vikati? — — — — — — — — 116
14. Pučka pobožnost — — — — — — — — — 123
15. Solinski plebiscit —— — — — — — — — 130
16. »Psiholozi« u sjemeništima — — — — — — — 136
17. Uz jubilej našeg zagrebačkog »Karitasa« — — — — 143
18. Apologete psovke — — — — — — — — — 149
19. Kriza auktoriteta u Crkvi — — — — — — — — 157
20. Katoličke feministkinje — — — — — — — — 163
21. Grijeh šutnje — — — — — — — — — — 170
22. Nova teologija — — — — — — — — — — 175
23. U skladu sa koncilskim zakonodavstvom — — — — 182
24. Pogovor izdavača — — — — — — — — — 198

Od istog pisca možete kod nas naručiti **(Župni ured D. Hrasno, 79413 Brštanica):**

»Crkva, svećeništvo, svećenici« — dva sveska, svaki po 20 din.
»Kuća na kamenu« — jedan svezak, po 30 din.
»Za Crkvu, za papu« — po 60 din.

Kod pisca **(Dr. Čedomil Čekada, Bratstva i jedinstva 20, Dubrovnik)** »Gospodin govori«, propovijedi u tri sveska.